کتب خطی

فارسی و عربی

فهرست
کتابخانهٔ مجلس شورای ملّی

تألیف

عبدالحسین حائری

جلد نهم از انتشارات کتابخانه

(ادارهٔ بررسی و تحقیق)

(بخش اول)

تهران - ۱۳۴۶

چاپخانه مجلس

A CATALOGUE OF

THE

MANUSCRIPTS IN THE PARLAMENT LIBRARY

(PERSIAN & ARABIC)

BY

ABDOL HOSSEIN HAERI

VOL . 9

PART 1

TEHERAN

1968 - 1346

کتب خطی

فارسی و عربی

فهرست
کتابخانهٔ مجلس شورای ملّی

تألیف

عبدالحسین حائری

جلد نهم از انتشارات کتابخانه

(بخش اول)

تهران – ۱۳۴۶

چاپخانه مجلس

مقدمه

اکنون که بخش اول ازمجلد۹ فهرست درپانصد صفحه منتشرمیشود، بخش دوم آن نیزنزدیك به انتشاراست (وفعلا فهرستاعلامآن چاپ میشود)و بیش از مجلد دهم چاپ شده وچندمجلددیگر نیز آمادهٔ چاپ است.

ادارهٔ بررسی و تحقیق کتابخانه مجلس اینموفقیت بزرگ ودرخشانرا مرهونپشتیبانیها و تشویقات **آقای مهندس ریاضی** رئیس بزرگوار و دانشمند مجلسشورایملیاست و کوششهایماتنهابامدد عنایتهای معظمله قرینموفقیتاست.

قسمتی از کتابها و نسخه هاییکه در این مجلد معرفی شدهاند رساله هایی است که نسخه شناسی آنهادر مجلد۵(که خاص موضوع فلسفهوبطورالفبایی انجام یافته)ولی ازلحاظ کتابشناسی یا انجامنشده ویا بااشارتیغیرکافی ازآن گذشته بودم.

برای شناختن برخی از این رساله ها که آنهارا برای بارنخست میشناختم کوششفراوان بکاررفته وبارها سراسر آنها بادقت خوانده شده.

آقای سیدابراهیمدیباجیدر پارهایازاین کوششهایاریهایارزندهداشتهاند.

دیگر همکاران ادارهٔ بررسی و تحقیق نیز هریك در فراهم آوردن این مجلد سهمی خاص دارند.

در اینجا از یادآوری دونکته در بارهٔ این فهرست ناگزیرم:

الف - به رسالههایی که نسخه شناسیمجموعهٔ شامل آنها در جلد ۵ انجام

شده شماره‌هایی داده شده که گاه با شمارهٔ موجود در جلد ۵ مطابقت ندارد ازاین کار ناچار بودم زیرا بسیاری از این شمارهادر آنجا بحساب نیامده بود .

ب ـ تعلیقاتیکه در ذیل این بخش وبخش دیگر جلد ۹ گذارده شده برای جبران غفلات و یا تکمیل شناسایی کتابهای فهرست شده است. از اساتید و اهل تحقیق استدعا دارم به آن تعلیقات مراجعه نماید .

در اینجا مناسب میدانم از همهٔ زحمات و کوششهای همه‌کارکنان چاپخانه محترم مجلس تشکر نمایم .

۱۳٤٦/۱۱/۲٦ ـ عبدالحسین حائری

[۳۷۰۱]

دفتریست بخط نسخ (جز ص ۱۳۷ ـ ۱۴۰ که شکسته نستعلیق است) محمد فرزند علی فرزند عبدالله فرزندمحمد بلادی بحرانی درپسین روزسه‌شنبه ۱۹جمادی‌الثانیة ۱۱۳۰ ه‍ . درص ۰۰ نسخه ده‌بیت ارجوزه‌ایست منسوب به‌شیخ سلیمان ماحوزی که ازاختلاف اقوال دربارهٔ تعلیم‌و تعلم دانش منطق سخن گفته است .

آن منظومه این است

شیخنا شیخ سلیمان بن عبدالله الماحوزی فی حکم علم‌المنطق

اختلفوافی حکمه الشرعی	خلفاً بغیرمدرك شرعی
فقال قـوم هو فـرض عین	لانـه وسیلـة الیقین
وما یـکون وصلة لـلفرض	فواجب علی‌الصحیح‌المرضی
قلت وفی کبری‌ضمیره(کذا)نظر	یعرف‌وجهه بایسرالنظر
وقیل بل‌فرض علی الکفایة	و ذامن‌القوة فی‌النهایه
دلیلنا تـوقف التـرجیح	وهو کفایی علی‌الصحیح
و قیـل انـه مـن الاداب	والندب‌من احکام‌هذاالباب
و قیل‌بل باق علی الاباحه	وان افـاد علمه ملاحة
و شذ من قال من‌الجمهور	با نه من جملة المحظور
و کونه‌من‌وضع ارسطو کما	قد شاع‌لایوجب‌ان یحرما

درذیل‌این‌منظومه‌لغزی درنحوبصورت یك‌رباعی‌آمده . بریشت نخستین برگ‌نسخه،یاد داشت تملك‌عبدالله بن مبارك بن‌علی‌بن عبدالله بن حمید‌بن‌الخطی باتاریخ ٤ ذیحجة ١٢٣٤ موجوداست .

بالای همین ص دو یادداشت تملك از علی بن علوی بن شرف الدین با دو مهر بیضی شکل با نقش : (ورفعناه مکاناً علیا) یادداشت شده. پس از پایان ش: ۱ (ص ۱۳۵) فهرستی از علماء بحرین آمده که آغاز آن چنین است :

بسمله فهرست علماء البحرین الذین احاط بهم علم الفقیر سلیمان بن عبدالله البحرانی الماحوزی وفقه الله سبحانه للحسنی .

دنباله این فهرست از نسخه افتاده .

روی یکی از برگهای آخر نسخه این قصیده دیده میشود :

اعیونا ادارها ام عقارا	ما تری الناس حین ترنو سکارا
کاتب خده الی الخط یعزی	بارع فی فنونه لا یبارا
خدمته روحی و اطلق لی من	ناظر العین جاریاً مدرارا
و بدلت الهوی علی خط خدیه	وابقی علی منه انکسارا
اصبحت مهجتی ضربیه جفنیه	قدا و ستوفاها ولم یخش عارا
حمل همی به بغیر وصول	لجمیع العشاق زاد اعتبارا
یا شبیه الغزال طرفاً و جیداً	و فواد مستهضما و نفارا
صنعة الکیمیا صحت لعینی	حین یزداد اذرآنی اصفرارا
فاذا ما القیت اکسیر لحظی	فی بحار الخدود زاد نظارا
رب لیل کشعره مستطیل	حلت العیس فی دره الدرارا
ار قصتها الحداة اذخامر تمها	خمر سیر لم یخش منه خمارا
لیله لاتغور انجمها الغر	اذا انجدا لدلیل و غارا
غیر اللیل و المجرة فرق	اشیب و الهلال یحکی عذارا

(ص ۱٤۲ دفتر) .

در کنار برخی از برگهای نخستین ش ۱ حاشیه‌هایی از لطف‌الله و مؤلف دیده میشود. کنار دو برگ از آغاز و دو برگ از پایان وصالی شده. عنوان و نشان : شنگرف .

قطع: رقعی ۱۳/۵ × ۱۸/۵ جتیماج: سرخ یک‌لادادای ترنج و نیم ترنج. ص : ۷۶ س: ۱۴

کاغذ اصفهانی شماره دفتر ثبت : ۲۲۶۶۱

شرح حمدیه (ص ۲-۱۳۳ دفتر) (عربی)

شرح شیخ احمد بن ابراهیم بحرانی (پدر صاحب حدائق) و متوفی در ۱۱۳۱ بر حمدیه شیخ سلیمان ماحوزی (م - ۱۱۱۰) . رساله حمدیه در تحقیق معنی حمد است و درجلد ۱۳ ذریعه در لؤلؤة البحرین چاپی « الرسالة المحمدیه » چاپ شده و مسلماً غلط است زیرا خود شیخ یوسف در لؤلؤه و نیز در اجازه بزرگ شرح حاضر را بنام شرح الحمدیه یاد کرده شیخ احمد بحرانی دیباچه این شرح را بنام استاد خود (مؤلف رساله حمدیه) کرده و اورا بسیار ستاید و گوید استاد بارها مرا بتألیف این شرح مامور فرمود و پس از مدتی تاخیر خود را ناچار از انجام دادن امر او یافتم . . .

رجوع شود به ذریعه ۷ : ۹۰، ۱۳ : ۲۸۶ لؤلؤة البحرین چاپ سنگی ص ۹ فوائدالرضویه قمی ج ۱ : ۱۳ .

آغاز: بسمله حمداً لك یا واجب الوجود علی ما افضت من الخیر والجود ... وبعد فیقول . . . احمد بن ابراهیم بحرانی . . . ومما انتظم من جواهر کلامه . . . رساله الفها فی تحقیق الحمد لم تکتحل عین الدهر لها بنظیر ولا احتوی مثل ازهار الفاظها و درر معاینها روض نضیر جمع تحقیقات ابت ان تاتی بمثلها ابناء الزمان . . لم یجتمع الی الآن فی کتاب . . . وکان قدامرنی دام ظله . ان اشرحها شرحا یکشف عن رموزها الخفیة .

انجام : تم تمامه وختم ختامه . . . وكان الفراغ من كتابتها عصر يوم الثلاثا تاسع عشر شهر جمادى الثانية سنة الثلاثين بعد المأيه والالف على يد . . . محمد بن على بن عبدالله بن محمد البلادى البحرانى . .. الطاهرين .

۲ ـ مسائل خمسه .(ص ۱۳۷ ـ ۱٤۰ دفتر) . **(عربی)**

پنج مسئلهٔ فقهی در بارهٔ سلام آخر نماز و نیت خروج از نماز .

این مسائل از شیخ احمد بحرانی مؤلف شرح حمدیه (ش ۱ این دفتر) است .

آغاز: بسمله الحمدلله على جزيل افضاله. . . المسئلة الاولى هل التسليم واجب ام مندوب الجواب و منه سبحانه الهام الصواب، ان الاقرب فى هذه المسأله عند الانصاف والتأمل ...

پایان : ومايدل على ذكر خاص غيره والله العالم بحقيقة احكامه. هذا آخر كلام الشيخ المقدس الشيخ احمد بن الشيخ ابراهيم تغمده الله برحمته واسكنه بحبوحة جنته .

[۲۷۰۲]

نسخه‌ایست بخط نسخ محمدامین فرزند میرزابیك ۲٦ جمادی‌الثانیه ۱۰۱٦ ، درپشت نخستین برگ یادداشت تملك ومهرهای محمدطاهر ونیز یادداشت تملك کاتب نسخه بدینگونه نوشته شده :

الواثق بالله العلى مالكه وكاتبه محمد امين بن ميرزا بيك بن حاجى بنياد بن حاجى خليل الله التبريزى عفى الله عنهم آمين .

نخستین برگ وصالی‌شده وبه‌نوشته های کنار برگ (منقول ازشرح مطالع) آسیب رسیده است. بر کنار ص ۱ حاشیه‌هایی ازشرح قطب وشرح مطالع یاد داشت شده. در کنار برگ ۸ حاشیه هایی بانشان : علامه و ملا عبدالله نوشته شده و کمبودیهای متن در کنار برخی از برگها آمده‌است.

کنار برگ ۴۰ را ازطرف بالا تاکرده‌اند وبرآن کمبودی متن را نوشته‌اند برپشت آخرین برگ سه‌معما بنامهای : مرشد ، ایاز ، اختیار، یادداشت شده است .

قطع : ۱۲/۵ × ۱۸/۵ ج: تیماج زرد یك لا صفحات: ۱۰۹ سطور : ۱۲ کاغذ اصفهانی شماره دفتر ثبت : ۲۵۹۱۲

عیون الحکمة (عربی)

بخشی است ازمنطق عیون الحکمة تألیف **ابن‌سینا**. این کتاب درسه بخش: منطق، طبیعیات ، الهیات وآنچه مورد گفتگو است ، بخش نخستین است (از دلالتهای الفاظ تابخشی از قیاسهای عقیم) .

فخررازی این کتاب را شرح کرده ونسخه‌ای کهن ازشرح اورا در ج ۵ این فهرست با شمارهٔ ۱۸٦٤ شناختیم .

الذریعة ج ۱۵ - ۳۸۱ مهدوی : ۱۸۳ . فهرست مجلس ۵ ص ۳۳۹-۳٤۳

آغاز: فصل اللفظ اما ان یعتبر بالنسبة الی تمام مسماه کالانسان بالنسبة الی الحیوان الناطق وهودلالة المطابقة ...

انجام : لان التمساح لایحرك فکه الاسفل عندالمضغ بل فکه الاعلی والحمدلله وحده . . . نمت . . . علی ید . . . محمدامین . . . فی السادس و العشرین من جمادی الثانیة سنة الف وست عشر .

[۲۷۰۳]

نسخه‌ایست بخط نسخ رضا فرزند محمد مورخ شنبه پنجم رمضان ۱۲٦٤ . برپشت نخستین برگ ، یادداشت تملك مرحوم حـاج شیخ فضل‌الله نوری بخط خودش ودرپایان آن مهرچهارگوشه او نقش شده ونیز بالای برگ دوم وپشت آخرین برگ کتاب مهر چهار گوش بزرگی از آنمرحوم

دید میشود که روی آن «این کتاب ازمتملکات وجزو کتابخانه این حقیر فضل‌الله النوریست ۱۳۱۱» نقش شده است . فهرست کتاب بخط نستعلیق باعنوانهای شنگرف ونسخ درپایان نسخه آمده‌است.

عنوان وسرآغازابواب : بشنگرف است .

قطع : وزیری ۱۶ × ۲۶/۵ ج : تیماج سرخ مقوایی دارای ترنج ونیم‌ترنج‌منگنه شده‌ص: ۴۷۶ س : ۲۵ کاغذ : فرنگی سفید . شماره دفترثبت : ۲۶۴۱۲

بحار الانوار (عربی)

یازدهمین جلد کتاب بحارالانوار مجلسی (محمد باقر بن محمد تقی) است . در این بخش تاریخ‌وسر گذشت‌حضرت علی بن حسین، محمدبن‌علی، جعفر بن محمد، موسی‌بن جعفر (ع) آمده‌است .

آغاز: الحمدلله الذی‌اکرمنا انبیائه . . . امابعد فهذا هوالمجلدالحادیعشر من کتاب‌بحارالانوار . . .

پایان : فی‌باب‌وصیة‌موسی (ع) و باب احوال عشایر الرضا (ع)تم‌هذاالجلد فی‌یوم‌السبت خامس‌شهر رمضان‌المبارك سنة۱۲٦٤. . . علی‌ید . . .الرضابن‌محمد... والحمدلله رب العالمین .

[۲۷۰۴]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق نام‌کاتب وتاریخ کتابت را ندارد . برپشت نخستین برگ نسخه دعایی است منسوب بحضرت‌رسول دربارهٔ دفع کیك و دیگرحشرات . برگ دوم نسخه از بالا تا حدود نیمهٔ‌آن پاره‌شده ولی به‌نوشته‌آسیب نرسیده است عنوانها وبرخی از کمبودیهای متن ونسخه بدلها درکنار برگهایادداشت شده وبه‌ندرت حاشیه‌هایی از کنز و مجمل ونیزحاشیه‌هایی‌بانشانهای اس م،ع وق دیده میشود ، درگوشهٔ پایین ص۲۱۷ ـ ۲۱۸ مهری‌بیضی‌شکل‌است که برروی‌آن «غلام شه‌دین محمدامین» نقش‌شده است . عنوانها بشنگرف است .

قطع : خشتی ۱۲/۵ × ۱۴/۵ ج تیماج عنابی مقوایی دارای ترنج و نیم ترنج منگنه شده : ص ۲۸۶ س : ۲۴ : کاغذ : اصفهانی ضخیم شماره دفتر ثبت : ۲۷۷۷۶

التکملة فی شرح التذکرة (عربی)

شرح **شمس الدین محمد** خفری (م-۹۵۷) است بر کتاب التذکرة النصیریة خواجه طوسی. وی آنرا در دوشنبه ٤ محرم ۹۳۲ بپایان رسانده است.

فهرست دانشگاه ج ٤ : ۹۱۰ مجلس ج ۲ : ۸۹.

آغاز: تعالیت یاذاالعرش الاعلی ... امابعدفیقول . . . محمدبن احمدخفری...

انجام : ولنختم الکتاب هیهنا حامدین لله تعالی . . . و تطرق تفرق البال یوم الاثنین رابع شهرمحرم سنه ۹۳۲ . . . والصلوة علی محمدوآله .

[۲۷۰۵]

نسخه ایست ناقص که آغاز و انجام آن افتاده بخط نسخ حدود قرن ۱۰ .

جای عنوانها درمتن سفیداست وآنهارا درحاشیه نوشته اند کنار نخستین برگ تا برگ دهم وصالی شده است . گاهگاه نسخه بدلها یا کمبودی های متن در کنار برگها بچشم میخورد .

قطع : رقعی ۱۰ × ۱۳/۵ ج : تیماج مشکی یك لاص : ۴۷۸ س : ۱۹ کاغذ : شماره دفتر ثبت : ۲۷۷۵۹

نقد المحصل - تحصیل المحصل (عربی)

شرحی است باعنوانهای (قال - اقول) بر کتاب المحصل امام فخر رازی در اصول دین ازخواجه نصیرالدین طوسی . وی آنرا پس از اتمام به صاحب دیوان اهداء کرده . صاحب ذریعه از نسخه ایکه بخط مؤلف دیده است یاد نموده .

آثار و احوال خواجه:۲۵۳ . دانشگاه ج ٦ - ۲۱٦۷ ذریعه ج ٤ - ٤۲٦

فهرست عربی مشار - ۲۱۵ آغاز و انجام کتاب در نسخه دانشگاه چنین آمده‌است:

آغاز: (بسمله) الحمدلله الذی یدل افتقار کل موجود فی الوجود الیه . . .

انجام: ولما التزمنا تلخیص کلامه فی هذا الکتاب فلنقطع الکلام .... عماجری علی قلمنا ممالا یرضی الله سبحانه

آغاز وانجام نسخه مورد گفتگو چنین است :

آغاز نسخه : الحس ادراك بآله فقط والحکم تألیف بین مدرکات بالحس او بغیر الحس علی وجه یعرض للمؤلف لذاته اما الصدق اوالکذب والیقین .

انجام: علی ان یقول الحکم فی الثواب و العقاب . . . فان الکافر اذا اسلم ومات فالاسلام یجب ماقبله . . . . . واما فی الموازنة فلابی هاشم ان یقول الطاعات والمعاصی فی .

[۲۷۰۶]

نسخه‌ایست بخط نسخ قرن ۱۳ بدون نام‌کاتب وتاریخ کتابت برپشت نخستین برگ نسخه‌بخط نستعلیق درشت نوشته شده « : فواید مدنیه بتصدیق ملااحمد تبریزی» آنگاه یادداشت تملك‌محمد ابراهیم قزوینی با مهرچهارگوشه او ، نقش : (وتلك حجتنا آتیناها ابراهیم) .

دومهر دیگرازمالکان نسخه درپشت همین برگ دیده‌میشود نخستین مهر چهارگوشه است بااین‌نقش :

« بالله‌حسن‌ظنی وبالنبی المؤمن وبالوصی المؤتمن‌وبالحسن‌والحسین ۱۱۰۱» مهر دوم بیضی شکل ونقش آن :«عبده محمد مهدی‌بن محمدحسن حسنی الحسینی» است .

عنوان ونشان : شنگرف .

قطع‌وخشتی ۱۳/۵ × ۲۳/۵ ج : تیماج‌سرخ مقوایی‌دارای‌ترنج و نیم‌ترنج‌سوخته . کنار جلد منگنه‌شده وته‌آن شیرازه وته‌بندی شده‌است‌ص : ۱۹۹ س : ۱۷ . کاغذ تا برگ ٦٦ سفید روشن وازبرگ ٦٧ تاپایان کتاب‌برنگ تیره است . شماره دفترثبت : ١٤٢٧٠

الفوائدالمدنية (عربی)

ازمولی محمدامین فرزند محمد شریف‌استرابادی اخباری م ـ ۱۰۳۳.مؤلف ازنخستین کسان‌است که دانشمندان اصولی را نکوهش نموده وآنانرا ناسزا گفته و این کتاب را در طعن ایشان ساخته است .

فهرست سپهسالار ج ۱ : **۵۹۹** فهرست عـربی مشار : **۶۸۳** کشف‌الحجب والاستار : ٤٠٦

آغاز: اما بعد حمدالله باعث‌النبیین وناصب‌الاوصیاءالمعصومین...

انجام : والمقصود من حکایة تلك‌المنامات ان‌هذاالتألیف‌الشریف ..... و اعانة اهل‌الذکر ..... وقـد وقـع‌الفـراغ .... فی‌الشهـرالمحـرم .... بالخیر والظفر .

[۲۷۰۷]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق محمد نصیر بسطامی فرزند حسین‌مورخ‌پنجشنبه نوزدهم ربیع‌الاول ۱۱۰۳ هـ . برپشت نخستین برگ نام‌کتاب ومؤلف بخط نسخ درشت یادداشت شده‌است. درتعداد زیادی ازبرگهای آغاز وانجام نسخه آثار رطوبت قدیم‌نمایان‌است ولی نوشته‌آسیب ندیده است . عنوان ونشان : شنگرف .

قطع : وزیری ۱۲/۵ × ۲٤/۵ ج : چرمی قهوه‌یی یك لا ص : ٤٠٨ س :۲۲ کاغذ : متوسط شماره دفترثبت : ١٤١٤٨

شرح زبدةالاصول (عربی)

شرح بر زبدةالاصول شیخ بهاءالدین محمد عاملی(م ـ ۱۰۳۰)

مؤلف‌این‌شرح‌مولا محمد صالح مازندرانی‌فرزند مولا احمدمازندرانی‌است

که داماد و شاگرد مجلسی و صاحب شرح اصول کافی است نسخه اصل این شرح را صاحب ذریعه در کتابخانه خوانساری دیده و از نسخ دیگر نیز یاد کرده اند

فهرست سپهسالار ج ۱ ـ ۵۸۳ فهرست حقوق ـ ۳۷۴ کشف الحجب ـ ۳۳۶ ذریعه ۱۲:۱۳۱۹ : ۳۰۰ . فهرست مجلس ج ۷ ص ۵۶ .

آغاز: الحمد لمن اصول نعمائه ظاهرة و فروع آلائه ..... و بعد فان التفقه فی الدین امر لابد منه...

انجام : ان یمن علیه فی اصلاح ذالك بحسن افعاله واقواله ..ابن المرحوم حسین محمد نصیر البسطامی .... فی یوم الخامس تاسع عشرین شهر ربیع الاول سنه ثلث و مأیة و الف

[۲۷۰۸]

نسخه ایست بخط شکسته نستعلیق عباسقلیخان سپهر ـ که مؤلف کتاب ـ واو آنرا در رمضان ۱۳۱۱ بپایان رسانیده است .

در آغاز نسخه فهرستی است بترتیب الفباء که نشان دهنده نام جایهاست وسپس فهرست دیگری که در آن نام اشخاص آمده نوشته ودرپایان آن چنین آورده است :

حمد خدایرا که درروز شنبه دوم شهر رمضان المبارك بقیه فهرست اسامی رجال واسامی بلدان وامصاری که در این جلد دوم ازربع سیم کتاب مشکوة الادب ناصری مندرج است بخط وقلم قاصر این بندهٔ حقیر عباسقلی سپهر کثیر التقصیر مصنف ومؤلف این نسخه شریفه جانب اختتام وتحریر گرفت فی ئیلان ئیل سنة ۱۳۱۱

سپهر پس ازپایان فهرست مقدمه ای جداگانه در ۲ ص نگاشته و پس ازآن دو صفحه سفید گذارده آنگاه درص ۱٦ نسخه کتاب را آغاز کرده است . عنوانها در کنار برگها یادداشت شده و دربرخی از برگها بخشی ازمتن را نیز درحاشیه نوشته است . درمیان نسخه ٤ صفحه زائد است که کسی بخط نستعلیق خوب روی آن نوشته ودر کنار آن خط سپهر دیده میشود .

سپهردراین نوشته گوید مظفرالدین‌شاه از من خواست که دربارهٔ سلطـان محمود غزنوی چیزی بنویسم لذا این جلد رانگاشتم .

مشکوة‌الادب ناصری **(فارسی)**

بخش دوم‌ازربع چهارم کتاب مشکوة الادب‌ناصری لسان‌الملك‌عباسقلیخان سپهراست درایـن .

بخش ازابوالمعالی‌محمد بن‌العادل_٦٦١تاشبل‌الدولة_٧٠٠یادداده‌شده‌است.

فهرست مشار فارسی : ١٤٤٢ ١٥٥١

آغاز: (بسمله) الحمدلله رب‌العالمین . . وبعد کمتر بنده‌خداوند ماه و مهر و کهتر ستاینده ... عباسقلی‌ملقب به سپهر...

انجام : حمد خدایرا که توفیق عنایت فرمود واین نسخه نیز بخط و قلم ورقم مصنف ومؤلف آن سمت اختتام پذیرفت فی شهر رمضان المبارك ثیلان ئیل سنة ١٣١١

[۲۷۰۹]

نسخه‌ایست‌بخط نسخ ناقص که‌پایان ندارد وبدون نام‌کاتب و تاریخ کتابت . درپشت نخستین برگ یادداشت تملك مالکی است که نام وامضاءآن را ازبین برده‌اند . مالك دیگرنسخه آقای سیدمحمدمشکوةدربارهٔ نام‌مؤلف توضیحاتی‌ازصاحب اعیان‌الشیعه والذریعة نقل کرده‌است. (البته‌در مقدمه کتاب‌نیز نام‌مؤلف آمده وکتاب شناخته‌شده است) . درکناربرخی از برگها کمبودیهای‌متن جبران گردیده .

همه‌عنوان ونشانها : شنکرف است .

قطع : رحلی ٢١/٥ × ٢٩/٥ ج : تیماج مشکی مقوایی دارای ترنج‌ونیم ترنج سوخته‌ای وبوته‌دار سبز . ص ... س : ٢٣ شماره دفترثبت : ٦٢٧٣١

شرح الشفاء (الهیات) (عربی)

شرحی است بربخش الهیات کتاب الشفاء ابن سینا از مولا مهدی فرزند ابوذر نراقی کاشانی م - ۱۲۰۹

درذریعه گوید : در لباب الالقاب تألیف این شرح را ، نراقی از خط مولا احمد نراقی فرزندمؤلف نقل کرده است .

بنوشته ذریعه نسخه اصل در خاندان نراقی موجوداست این نسخه از آغاز الهیات تابخشی ازفصل اول ازمقاله دوم که در مبحث اثبات جوهریت جسم است دارد .

این در فهرستهای کتابخانه ادبیات ، حقوق ، دانشگاه ، رضویه ، کشف الحجب یاد نشده .

الذریعة ج ۱۳ - ۳۳۵ اعیان الشیعه ج ۴۸ - ۱۲۲ مهدوی - ۱۶۷ .

آغاز: بسمله یا من لایرجی الشفاء الامن جوده ولایطلب النجاة الا من فیض وجوده‌فی کتابه اشارات الی حقایق ... و بعد فیقول ... مهدی بن ابی ذر نراقی أن افضل الفضایل النفسانیة...

پایان: لجواز ان مالا یقتضی بنفسه شیئاً من الامتداد وعدمه فی نفسه لامتداد لاغیر ممتد بل یکون ممتداً بسبب قیام الامتداد وکان بالذات موجوداً مستقلا ذا وضع وتجردان توقف ذلك کله علی قیام الامتدادالذی هو لازمه ثم لو سلم ثبوته فلا معنی لقیام امتداد آخر .

[۲۷۱۰]

نسخه‌ایست از آغازناقص بخط نسخ عبدالعظیم فرزند ملا اسماعیل شماعی دراصفهان دهم رجب ۱۲۳۰ . درپشت نخستین برگ تملك محمدآل بحرالعلوم طباطبائی بامهربیضی شکل به‌نقش

«محمدبن محمدتقی الطباطبائی ۱۲۷۶» وتاریخ ۲۰ ذ ح۱۲۹۳ آمده است. گویا این نسخه با نسخهٔ ۲۷۱۶ دریك جلد قرارداشته وهنگام صحافی آنرا دردوجلد گذارده‌انداین نسخه‌از کتابهایی‌است که‌آقای‌حائری‌زاده به‌کتابخانه‌مجلس اهداء نموده‌اند.

فهرست ابواب وفصول درآغاز این‌نسخه نوشته شده. درکنار برگها کمبودیهای متن جبران گردیده است.

عنوان ونشانهای نسخه‌همه با شنگرف.

قطع: ۱۵ × ۲۰/۵ ج: تیماج مشکی مقوایی‌دارای‌ترنج ونیم‌ترنج سوخته‌ای گل‌وبوته‌دار ص: ۱۸۲ س؛ ۳٦٤ کاغذ شماره‌دفترثبت: ٤۱۹۳۲

منیة اللبیب **(عربی)**

شرح تهذیب‌علامه حلی (بخش ۲ از آنکتاب).

آغاز: السابع القیاس عندنا لیس بحجة علی مایأتی فلا یکون مخصصا نعم لو نص فیه علی‌العلة فالا قوی ...

انجام: قلت تعیین ارادة ظاهره موقوف علی کونه صادراً عن‌الشارع وهو ظنی والموقوف علی‌الظنی لایکون قطعیاً قال رحمه‌الله‌البحث.

[۲۷۱۷]

نسخه‌ایست ناقص بخط نسخ که درآن نام‌کاتب و تاریخ کتابت‌یاد نشده. در پشت برگ نخستین چند بیت و بر روی‌آن سه بیت با یك مسئله فقهی که در باره وصیت است یادداشت شده است. برپشت برگ دوم نام‌کتاب و نام شیخ عباس و مهر کتابخانه مجدالدین که‌این کتاب درآنجا بوده و سپس باین کتابخانه منتقل شده آمده و مهر بیضی شکلی بانقش (عبده محمدجعفربن محمد باقرالموسوی) دیده میشود.

عنوانها بشنگرف درکنار برگها نوشته شده و در حاشیه ها یادداشتی دیده نمیشود جز در گ ۱۵۷ ، ۱۵۹ ؛ ۱٦٦ که سه یادداشت بسه خط نسخ وجود دارد .

انجام : الا فی رمضان مع الاطباق عند البعض وانتفاء العداوة ... لاحد الخمسة المشروطة فی الروایة ... آخر مباحث السنة .... ومنه و احسانه وجوده .

قطع : رحلی ۲۰ × ۲۹٫۵ ج : تیماج سرخ مقوایی دارای ترنج و نیم ترنج ص ۳۸٤ س : ۲۸ کاغذ شماره دفتر ثبت ۱۴۳۸۴

الوافی فی شرح الوافیة **(عربی)**

از سید محسن فرزند حسن حسینی اعرجی است بر کتاب الوافیة مولا عبدالله بن محمد بشروی تونی خراسانی . وافیة دریك مقدمه و سه باب ترتیب یافته .شارح نیز همان ترتیب را رعایت نموده است .

این شرح گویا بدو بخش ترتیب یافته و آنچه در دست معرفی است نخستین بخش آنست .

فهرست ابواب این شرح بدین ترتیب است .

۱ ـ مقدمه در بیان پاره‌ای از مباحث الفاظ مانند حقیقت ومجاز ، حقیقت شرعیه ، حقیقت عرفیه ، حقیقت لغویه و مانند آن . که از (گ ۲ـ ۳۸) این نسخه را فرا گرفته است .

۱ ـ باب اول در بیان اوامر ونواهی (گ ۳۸ ـ ۸۵)

۳ ـ باب دوم در بیان عام و خاص (گ ۸۵ ـ ۱۲۲)

٤ ـ سومین باب در بارهٔ دله شرعیه است (کتاب و سنت واجماع و عقل) و آنها را در ٤ مبحث بیان نموده :

۱ ـ مبحث کتاب که در این نسخه از (گ ۱۲۲ ـ ۱٤٤)

۲ ـ مبحث اجماع (گ ۱٤٥ ـ ۱٦۱)

۳ ـ مبحث سنت (گ۱٦۱ - ۱۹۲)

٤ ـ مبحث ادله عقلیه که گویا بخش دوم کتاب است آنچه در دست کتاب است از آغاز کتاب تا پایان مبحث سنت است که در بیان تعادل و تراجیح میباشد.

فهرست مجلس ج ۷ ص . . . دانشگاه ٥ ... کشف‌الحجب والاستار . . .. والاستار ... فهرست رضوی ...

آغاز: بسمله الحمدلله الواحب المنان منبع الاحسان بالانسان .... اما بعد فیقول ... محسن بن حسن ...

[۲۷۲۰]

این نسخه نسخ قرن ١٤ مورخ ۱۳۱۷ کتاب الصلوة (از کتب فقه) است تا اواخر مسائل مبحث «قصرواتمام» وبطوریکه از ذیل آن استفاده میشود بخط یکی از شاگردان مؤلف است واین نسخه را برای کتابخانه خود کتابت کرده . تمام نسخه بایك خط نستعلیق شکسته نوشته شده . صفحات دارای حاشیه سفیداست ، و دربعضی حواشی کلماتی وجملاتی نوشته شده است . ازآغاز و انجام سه صفحه سفید است .

قطع : خشتی ۱۵ × ۲۱ سانتیمتر ، جلد : تیماجی زرشکی با عطف مقوی و سط ترنج . ۳۲۸ هرصفحه ۱۹سطر . خط : نستعلیق شکسته . شماره دفترثبت : ١٤٦٦۳

ودائع النبوة (کتاب الصلوة) **(عربی)**

ازمرحوم شیخ هادی تهرانی (م ـ ۱۲۸۰) صاحب ذخائر النبوة و کتاب الرضوان.

آغاز: (بسمله) . . . ، کتاب الصلوة وهی فی الاصل العطف وهو من الرب

الرحمه و من المربوب الاستكانه والتذلل وطلبها و الاستغفار ومن عبد على آخر طلب الرحمه من ربه فالصلوة من الله تعالى ومن غيره حقيقه واحدة فالاختلاف انهاهو فى خصوصية الربط الكاشف عنها اختلاف الحروف فالعبد يصلى ...

انجام : على الوجه المشروع فان هذه الخصوصيه لاتختلف بالقصدكالقضاء والاداء و رفع الحدث . . . هذه جمله ما افاض الاستاد المحقق فى هذاالمبحث قدتم بعون الله تبارك وتعالى ... قدوقع الفراغ من اتمام هذه النتيجه ... سنه ١٣١٧

٢٧٢١

این نسخه ایست بخط نسخ قرن ۱۴ شامل مباحث طهارت تامبحث امتزاج و مبحث امتزاج نیز ناتمام مانده است ودر صفحه ۲۱۱ دفتر مسئله کر بپایان رسیده وازصفحه بعد دنباله بحث طهارت باخطبه ودیباچه وسرآغاز جداگانه شروع شده که تمام دفتر بایك خط نسخ نوشته شده از تاریخ کتابت و کاتب ذکری نشده ولی درصفحه اول نسخه باجوهر آبی نوشته شده که درحواشی تصحیحاتی بعمل آمده است که ازمرحوم شیخ اسماعیل هشترودی است .

قطع : خشتی ۱۵ × ۲۱ سانتیمتر ، جلد تیماجی قرمز بسیار ضخیم منگه‌دار ص: ۴۰۹ س هرصفحه : ۱۹ سطر ، خط : نسخ کاغذ : فرنگی . شماره ثبت دفتر و ۱۴۶۶۱

ودائع النبوة (عربی)

این نسخه از تألیفات بسیار دقیق وعمیق ومفصل شیخ هادی تهرانی است و تماماً در امور فقه و طهارت است

حاج شیخ هادی (م ١٣١٢) ازاساتید مسلم جامعه علمیه نجف دراوائل قرن ١٤ ـ ﻫ و از لحاظ دقت نظر و ابتکار مبانی و دارای مقامی ارجمند بوده است تحصیلات اولیه خودرا درزادگاهش (تهران) انجام داد وسپس باصفهان رفته و چندی در آنجا بتحصیل ادامه داده است ، سرانجام بنجف مهاجرت کرده‌و در محفل درس شیخ

مرتضی انصاری متوفی ۱۲۸٤ وحاج شیخ عبدالحسین شیخ‌العراقین و سید محمد باقر خوانساری حضور یافته و بتدریج خود نیز مرجع سئوالات و حل مشکلات محصلین گردیده‌است ، زندگی این‌دانشمند تحت تأثیر عوامل‌خاصی که کاملا روشن نیست وضع اسرار آمیزی پیدا کرده و او بیشتر بعزلت گذرانیده و چنان که شاید، مورد توجه علما ومحصلین وهمچنین عامه‌قرار نگرفته‌است .

دراین کتاب جای بحث درپیرامون این موضوع نیست جز آنکه درزندگی وی یك نکته است که ما نظر مطالعه کنندگان را بدان جلب میکنیم .

آن نکته علاقه مفرط و حس احترام و تعظیم و وفاداری و تعصب شگفت آوری است که شاگردان خاص وی نسبت بدو ابراز میداشته‌اند . و این حس احترام ، بطبقات بعدی (شاگردان با واسطه) وی نیز سرایت کرده است

مرحوم شیخ هادی دارای مکتب خاص و مبانی مبتکری در فقه و اصول بوده است .

مؤلفاتش که در رشته های مختلف ، فقه ، اصول ، تفسیر ، تاریخ و فلسفه است همه برطبق شیوه مخصوص‌اوست ، اینك نام مؤلفاتی که ازوی دردست است :

۱ ـ محجة العلماء در۲ جلد مباحث عقلیه . مباحث الفاظ آن نیز دردوجلد است که بچاپ نرسیده است .

۲ـ ودائع النبوة در فقه که مورد بحث است ، و کتاب صلوة که گویا این رساله صلوة بطبع رسیده است .

۳ـ ذخائر النبوة (یك جلد درخیارات).ازسخنان مؤلف درآن کتاب استفاده میشود که ذخائر النبوة نیز مانند ودائع النبوة نام یك دوره فقه است وتنها این یك جلد از آن بدست ما رسیده است .

٤ـ تفسیر آیه نور.

۵ـ الرضوان (یك جلد در صلح) چند نسخه از این کتاب در این فهرست معرفی خواهد شد .

۶ـ یك منظومه در نحو .

۷ـ یك منظومه در علم کلام .

۸ـ یك رساله در ماهیت وجود (این رساله در ج ۵ فهرست معرفی شد)

۹ـ مقتل (دربارهٔ واقعهٔ طف [1])

آغاز: بسمله، الحمدلله المتعالی بوجوب وجوده من ان یدرك العقل المتفرد بـان جماله عین جلاله فی هویته المتجلی بابداع فنون الکائنات . . . . . اما بعد فهذا کتاب ودایع النبوة بعون الله رجل جلاله یکشف عن وجه الاسرار استار ها و یحتوی من فنون القضاء شئونها و اطوار ها و یجدد ما اندرست من آثار النبوة بالدوروس . . . .

انجام : علی الکثرة الفعلیة و اما اختلاف السطوح فعدم قدحه فی الاعتصام من البدیهیات وقد ازحفنا الشبهات .

پایان این نسخه ناقص و ناتمام است

[۲۷۱۴]

این نسخه دفتریست شامل چند رساله که اکثر آن از شیخ هادی تهرانی است که هر یك جداگانه معرفی خواهد شد . تمام مجموعه بخط های گوناگون وبعضی قسمتها با جوهر آبی نوشته شده است بعضی صفحات سفید وبعضی نو نویس است تمام نسخه بخط نسخ کاتب رسائل فوق ودرذیل رساله تعارض

۱ـ برطبق آنچه این نگارنده خود از یکی از شاگردان سید محسن از نامدارترین شاگردان حاج شیخ هادی) شنیده ولی در هیچ یك از کتب ترجمه ندیده است .

نام عبدالغفار خرقانی نوشته شده وتاریخ کتابت را در ذیل همان رساله ۱۳۲۲ ذکرنموده‌است ولی، رسالات دیگر کاتب و تاریخ کتابت روشن ندارند، ودرآخر رساله شمارهٔ ۷ نام کاتب رساله را سید محسن گرگی، یادشده‌است .

قطع : خشتی ۱۵ × ۲۱ سانتیمتر جلد مقوای مشکی باعطف پارچه ساده . ص : ۲۴۰ . س ۱۹-۱۸ - ۱۶ : خط : نسخ کاغذ ، دو نوع کهنه ونو . برنگهای گوناگون شماره ثبت دفتر ۱۴۶۶۷ .

۱ـ رسالهٔ تعارض (ص۱-۲۸دفتر) (عربی)

از حاج‌شیخ هادی تهرانی .

آغاز: (بسمله) ،و به نستعین و هوالمعین ، الحمدلله الذی رجح مدادالعلماء علی دماء الشهداء وصلی . . . . وبعد فیقول المستکین محمد هادی بن محمد امین انه قدسئلنی من لایسعنی مخالفته ان ادون ما بدا لی فی مباحث التعارض فاجبته الی ذلك مع قلة البضاعة و کثرة الاضاعة اسئل الله ...

انجام : وصل قلمه الشریف علی ما وجدنا و نسئل الله تعالی ان یحشرنا معه ویرزقنا شفاعته بحرمة من الیه یرجع شفاعه کل شفیع ویخضع له کل رفیع‌محمد سیدالمرسلین و خاتم النبیین و خلفائه الهادین ... فرغت من استنساخ الرساله الشریفه یوم السبت عاشر شهرالربیع الثانی سنه ۱۳۲۲ ... عبدالغفارالخرقانی .

۲ـ رسالهٔ رضاعیه (ص۳۳-۵۲دفتر) (عربی)

تالیف‌حاج‌شیخ هادی‌تهرانی،مؤلف رساله بالا .

آغاز: (بسمله)، . الحمدلله کما ینبغی‌لکرم‌وجهه وعزجلاله والصلوة . . . و بعد فیقول المسکین المستکین محمد هادی بن محمد امین حشرهما الله مع‌الائمه

المعصومين سلام الله عليهم اجمعين ان هذه رساله وجيزه فى بيان حقيقه تنزيل الرضاع منزلة النسب . . .

انجام : الالتزام بالتعميم كماصنعه البعض وبما حققنا ظهر فساد ما اورده ثانى المحققين قدهعلى‌الشهيد نورالله تعالى ضريحه فى استفادةحكم ام الولدمن روايه ابن مهزيار المشتملة على حكم اخت الولد من انه قياس نعم الواجب عليه الى هنا .

۳ ـ رسالةتعليق درانشاء (ص۵۹ـ۱۱۵دفتر) **(عربى)**

تأليف‌شيخ اسماعيل هشترودى (گويا پدر دكتر محسن هشترودى)

(در پشت رساله با جوهر آبى نوشته شده كه اين رساله بخط پدرم شيخ اسماعيل هشترودى است وشايد مؤلف خود اوباشد ، ولى احتمال دارد تأليف شيخ هادى تهرانى باشد)

آغاز: (بسمله) و به نستعين ، اما بعدحمدالله والصلوة على‌نبيه وآله اعلم ان الكلام فى‌التعليق والتنجيز فى‌الانشائيات وتحقيق الامرفيه يتوقف على‌بيان حقيقة الاخبار والانشاء فنقول بعون‌الحق جل جلاله...

انجام : بل التعليق عليها كلا تعليق فان احدالتقديرين فى‌صورة التعليق عليها لايتحقق معه‌النسبة لامحالة وهو تقدير عدم الموضوع اوالعلة اذ تحقق النسبة مع عدمها محال . . . .

۴ ـ رسالة دماء ثلثه (ص۱۲۱ـ۱۳۸) **(عربى)**

تاليف‌حاج‌شيخ‌هادى تهرانى (م ۱۲۱۲)

آغاز : (بسمله)،الحمدلله الذى خلق الانسان‌من‌ماءٍ مهين ، و الصلوة على

سیدنامحمدخاتم النبیین...اما بعدفهذه‌رسالةفی الدماء الثلثه‌قد کشفت فیهاحقیقتها و بینت علی نحو الاختصار احکامها علی وفق ما اقتبستها من الاثار الواردة عن العترة الطاهرة علیهاالصلوات ...

انجام: الاعصار علی نیاتهم الغیر البالغة ملاطفة ممالا یتوجه الیه فانه ممایستشکلها الجهال من الاعوام فلا ینبغی ان یعتدبه العلماء الاعلام .

۵ـ رساله‌درباب‌زیارت‌و ستایش‌قبرپیغمبر(ص) **(عربی)**

(ص۱٤۱ـ ۱۵۱ دفتر)

تالیف‌شیخ اسماعیل هشترودی

آغاز: (بسمله ،) الحمدلله الذی اوضح للعباد طریق الفلاح و السداد فیما یتعلق بهم من المعاش و المعاد ، بعث رسلا .... اما بعد پس دیرزمانی است شایق بودم معانی ومطالبی را بیادآورم که درحصول بصیرت بسیاردخیل‌وبرای تنبه وپی بردن بحقیقت دین حنیف اسلام ادل دلیل هستند ....

انجام: این قبیل ارتکابات جزء دیانت اسلامیه شده اگریکی متعرض شود و اعتراض کند اشباه علماء بصدا در آیند فضلاً از عوام‌کالانعام .

٦ ـ جواب نامه‌ای در مسئله اجاره (۱۵۳ ـ ۱۷۲ دفتر) **(فارسی)**

تالیف حاج شیخ اسماعیل هشترودی

آغاز: (بسماه) ،.. الحمدلله الذی خلق ما خلق علی حسب‌مااقتضاه حکمته علی انواع مختلفه وجعل کلاً فیها اصنافاً... مکتوبیست که بیکی از دوستانم در شهر صیام ۱۳٤۰ نوشته‌ام ، دوست‌عزیزم‌قربانت گردم ، در تعقیب مذاکرات روز دوشنبه ...

انجام : حق آن دیگر در معرض تضییع وتقویت خواهد بود والحمدلله تعالی اولاوآخراً در شب سی ام صفر و یا غره ربیع الاول از هزار و سیصد و چهل و یك بعد از هجرة نبویه علی مهاجرها الصلوة والسلام از کتابت و استنساخ این مکتوب فراغت حاصل شد .

۷ـ رسالة خلق الاعمال (ص ۱۷۵ـ۱۸۱ دفتر) **(عربی)**

شمس الدین محمد ـ ملاشمساء گیلانی .

رجوع شود به فهرست ۵ مجلس ص ۲٤٤

آغاز: بسمله ، اما بعد حمدالله فتاح القلوب فتاح الغیوب والصلوة والسلام... فقد سألنی الاخ فی الدین و المحب علی الیقین المولی الفاضل المتاصل جامع فنون الکمالات والفضائل حاوی حماید الخصائل وفواضل الشمائل التقی النقی الزکی الالمعی المرویه عن مولانا سعدالدین محمد الاسترآبادی . . .

انجام : علی ساکنها سلام الله الملك الجلی علی ید الخاطی العامی محسن . . . . فی یوم الثانی من شهر رمضان المبارك ۱۳۲۲ .

در ذیل نسخه این نوشته دیده میشود :

(این رساله از فقری اوراق راجعه باستاد روحی فداه واعلی الله مقامه پیدا کردیم بخط شیخ عبدالله گرکانی رحمه الله تعالی از روی او نوشتم لکن همان رساله غلط و سقط داشته وبه همان جور که بودنوشتم پس باید ملاحظه سقط وغلط این را هم کرد اینرا آقاسید محسن گرگری نوشته است) .

۸ ـ رسالة مباحث الفاظ (ص ۱۸۳ ـ ۲٤۰ دفتر) . **(عربی)**

تالیف حاج شیخ هادی تهرانی .

این رساله ازمباحث اصول فقه میباشد .

آغاز: الحمدلله الذی شرفنا باصول الهدایه معدن النبوة . . .و بعد فیقول خادم‌الملة والدین محمدهادی بن‌محمدامین‌حشرهماالله‌تعالی‌مع آبائه‌المعصومین.. ان هذاکتاب الاتقـان یشید ارکان الدین و یجددشرع خاتم‌النبیین‌صلی‌الله . . .

انجام : وان کان خیاطـة فعین‌لهم خیاطة الجبه والقمیص بادعـاء انها عین تعیین‌المطبوخ واقبح من‌علاقه الاقرآن فی‌الذکرعلاقه‌الاستعمال .

پراکنده های دفتر :

ص ۳۰ ـ قطعه‌ای‌در بارهٔ‌قیم:وممّاوجدنافی‌هذه‌المسودة الاخیره‌ان‌المنقول عن جماعه فی اختلاف النیات انه یعمل‌علی الاوسط الذی هوعباره‌عن قیمته ...

ص ٤ـ٥قطعه‌ای‌درباره اجاره : فی‌لعل زیدا یقدم الیوم من سفره ان‌لم یمنعه مانع . . . ان‌کان یضع مایصفه‌الله تعالی فان‌المعلق .

ص ۵۸ ـ قطعه‌ای : از قصیدهٔ زیادة المر فی دنیاه نقصان : و ربحه غیر محض‌الخیر خسران ، اقبل‌الی‌النفس‌واستکمل‌فضائلها : فانت بالفضل‌لا بالجسم‌انسان

ص ۵۹ـقطعه‌درصوم : ویریدان لا یاکل ولایشرب‌الی المغرب مثلا فلذلك لواکل غفله من دون تغییر القصدلم‌یخرج عن‌کونه تارکالهمافالصوم . . .

[۲۷۱۵]

دفتریست قسمتی از آن بخط نسخ نام‌کاتب وتاریخ‌کتابت ندارد نخستین‌برگ نسخه وصالی شده ونـوشتهٔ صفحه‌اول‌این برگ آسیب دیده ونونویس شده‌است . بریشت‌گ‌اول یادداشت تملك محمد طاهر (مرحوم تنکابنی) ونام کتاب ومؤلف نوشته شده .

پایان سومین رساله دفتر ناقص است . دربالای برگها آثار رطوبت نمایان است ولـی به نوشته‌هاآسیب نرسیده است نخستین برگ شمارهٔ دوم (ص ۱۹۱و۱۹۲) نیز وصالی‌شده ولی نوشته‌هادرست، مانده.درکنار برگها عنوانها و کمبودیها بهشنگرف نوشته شده است .

قطع : ۱۵ × ۲۳ ج : روغنی نارنجی دارای ترنج ونیم‌ترنج مشکی، ته‌بندی‌کتاب‌اندکی آسیب دیده است. ص : ۳۰۳ س : ۲۳ کاغذ .. شماره دفترثبت : ۲۵۸۷۲

۱ـ اسرارالایات . (ص ۱ ـ ۱۸۹ دفتر) . **(عربی)**

از مولاصدرای شیرازی (محمدبن ابراهیم) .

الذریعة ج ۲ ـ ۳۹ فهرست مجلس ج ٤ ـ ۲ فهرست عربی مشار ـ ۵۰

آغاز: نحمدك‌اللهم یامن بیده ملکوت الارض و السماء ...

انجام : والمحجوب‌مکشوفاوالعلوم حاضراً کقوله‌علمت‌نفس‌ما احضرت‌تمت

۲ ـ رسالةقضاوقدر **(عربی)**

(ص۱۹۱ ـ ۲۹۲دفتر) .

رساله ایست در قضاوقدر که به سبك عارفان وفیلسوفان متشرع نگاشته‌شده. مؤلف درمقدمه از استاد خود شیخ سلیمان با تجلیل یادمیکند (شایـد سلیمان بحرانی) ونیز ازمعاصران خود شیخ حسین را میستاید .

وی این کتاب را درچهارفصل ویك خاتمه ترتیب داده است هرفصل دارای بخشهای گوناگون‌است .

۱ ـ در اثبات واجب توحید او .

۲ ـ در اینکه آیا صفات خدا زائد برذات او هستند ؟

۳ ـ دربیان قدرت .

٤ ـ دربیان علم خدا .

خاتمه ـ دنباله علم سخن گفته است . وی‌در کتاب از ابن‌سینا ، قوشچی ، سهروردی شیخ بهایی قطب رازی‌میثم بحرانی ؛ خواجـه‌طوسی ، محقق شریف ،

غزالی،فخررازی ، شیخ‌مفید ، علامه‌حلی ، نـوبخت و بسیاری از دانشمندان یـاد کرده است .

آغاز: الحمدلله الذی توحدفی ذاته فلم یشار که مشارك فی احدیته وتفـرد فی کمال صفاته فلم یقارنه مقارن فی قدیم ازلیته وابدیته و تقدس فی‌جلاله . . . وبعد فان اسبغ النعم الفایضة من منبع‌الجود و اشرف الاسماء الواصلة من مصدر الوجود العلم الذی من‌تحلی به فاز بالقدح المعلی وحازالنصیب‌الاوفی...

انجام : ولوصح‌ماذکره‌لامکنناان‌نجمع‌به‌ایضاً بین‌قولی‌الجبریة و القدریة والحق ان کلامن‌المسئلتین قائمة بحالها و الخلاف باق والحکومه لم‌تنفصل الـی یومناهذا بل کلما ازدادوا نظرا و اعتباراً وبحثا و جدلا ازداد و اخلافاً علی خلاف الی‌یوم‌القیامه فیماکانوافیه یختلفون .

۳ ـ جبر و تفویض .(ص ۲۹۳ ـ ۳۰۱دفتر) . **(عربی)**

رسالهایست درپاسخ دو سئوال دربارهٔ جبرو تفویض که شیخ علی از مؤلف نموده است .

مؤلف در این رساله از محقق شریف و سید داماد یاد میکند .

آغاز: الحمدلله‌الذی عمت قدرته للممکنات و شملت مشیته‌للموجودات‌ولم‌یجبراحداً من‌عباده علی‌اعماله .. . وبعد فقدورد سئوالان من‌مولانا المهذب الوفی و الذکی... الشیخ علی . . . مامعنی . . .لاجبر ولاتفویض ولکن امر بین امرین ...

انجام : واقول قدعرفت ان اسناد افعال العباد الاختیاریه الی علمه تـعالی لایقتضی وجوب صدورها عنه مطلقا ونفی‌اختیارالعباد کماذکره الداماد قدس‌سره .

خاتمه .

[۲۷۱۶]

این نسخه دفتریست بخط نسخ تحریری وشامل رسالهٔ مختصری در علم اصول فقه و ۱۸ رساله درتصوف است که هریك جداگانه معرفی خواهد شد ، همه رساله های موجوددراین مجموعه بیك خط و یك قلم و گویا حدود قرن ۹ ـ ۱۰ کتابت یافته است ولی تاریخ کتابت ندارد ، عناوین وسرآغازها با شنگرف ضبط شده .

قطع : رقعی ۱۳ × ۲۳ سانتیمتر ، جلد : تیماجی زرشکی تیره . صفحات : ۱۸۰ ص ، سطور هرصفحه ۲۵ سطر ، کاغذ : فرنگی ضخیم خط ؛ نسخ شماره ثبت‌دفتر ۱٤٤٤۹

۱ـ رسالة الحکم (ص ۱ ـ ۲۵ دفتر) **(عربی)**

تألیف ابن عطاء شاذلی (۱) ، درسلوك وعرفان متضمن دستورهای عمیق عرفانی وکلمات قصاری پرمغز که چندی اینك نمونه نقل میگردد :

عجب ربك من قوم یساقون الی الجنه بالسلاسل .

تمکن حلاوة الهوی من القلب ، هوالداء العضال

فرغ قلبك من الاغیار تملاؤه بالمعارف والاسرار .

درمیان دانشمندان وعرفاء چند تن بنام شاذلی شهرت یافته اند که تنها دو تن آنان ممکن است مؤلف این نسخه باشند .

یکی داودبن عمر اسکندری ازشاگردان تاج الدین بن عطاء متوفی ۷۳۳ ﻫ است و دیگری که درصدر نسخه نام او دیده میشد علی بن عبد الله بن عبدالجبار حسینی است که مؤسس سلسله شاذلیه صوفیه بوده وازاکابر شمرده میشودووفاتش در ٦٥٤ یا ٦٥٦ ـ ﻫ بوده است .

---

(۱) شاذلی بگفته شعرانی شاذلی منسوبست به شاذله که نام قریه‌ایست درافریقا .

آغاز: الحمدلله رب العالمین... فهذه الحکم لابن‌عطاء الشاذلی الاسکندری من علامة الاعتمـاد علی العمل نقصان الرجاء عند وجودالزلل ، ارادتك التجرید مع اقامه الله ایاك فی‌الاسباب من‌الشهوة الخفیفه ...

انجام : الفکرة فکرتان فـکرة تصدیق و ایمـان وفکرة شهود و عیان فالاولی لارباب الاعتبار و الثانیه لارباب الشهود والاستبصار.. تمت بالخیر

۲ـ مباحث اصولیه (ص ۲۰۰۷ـ۳۰۳ دفتر) **(عربی)**

این‌رساله‌مختصریست درعلم اصول‌فقه که درهریك ازمباحث‌اصولیه‌باندکی بحث قناعت شده است ، مؤلف آن یکی از علماء اصول از اهل سنت و جماعت است وبطوریکه ازمطالعه مباحث این‌رساله بدست میآید و نوشتهٔ مؤلف درپـایان رساله آن را تأیید میکند بر خلاف مشهور بین عامه وی قائل بتصویب مجتهد نبوده وازاصل (تخطئه) که یکی ازعقاید اساسی مذهب شیعه است طرفـداری میکرده است.

آغاز: هذه ورقات تشتمل علی‌معرفة فصول من‌اصول الفقه ینتفع بها و ذلك مؤلف من‌جزئین مفردین فالاصل مایبتنی...

انجام : ووجه الدلیل ان النبی صلی الله علیه وسلم قداخطاء المجتهد تارة وصوبه اخری‌والحدیث ورواه الشیخان ولفظ البخاری (اجتهد الحاکم‌فحکم‌فاصاب فله اجران فاذا حکم فاخطاء فله اجر واحد) .

۲ ـ رسالة الاتحاد الکونی فی‌حضرة‌الاشهادالعینی . **(عربی)**

(ص ۳۵ـ۴۸ دفتر)

ازتالیفات‌محیی‌الدین‌محمدبن‌محمد اندلسی‌متوفی۶۳۸ومعروف به‌ابن‌العربی

این نسخه‌رساله ایست در اتحاد و وحدت مقامات اثبات وانسان کلی بر طبق اصطلاحات خاصه .

بطوریکه از پایان دیباچه‌بدست میآیدمؤلف‌اینرساله رابنام صحر بن‌سنان ابی الفوارس‌نوشته است ، واززبان شجرةکلیه مثلیه ومطوقه و رقاء عقاب ، وغراب (طیور اربعه‌روحانیه)سخن گفته .

آغاز: و حسبنا الله و نعم الوکیل . . . وبعد یقول عبد الله الفقیر الی الله محمد بن علی‌بن محمد بن العربی . . . من‌کان له قلب اوالقی‌السمع وهوشهید،من انتقاص الی کمال ...

انجام : وهذا آخرما بدقناه وبالحق انزلناه من هذه‌الرسالةالمسماةبالاتحاد الکونی فی حضرة الاشهاد العینی بحضرة الشجرة الانسانیه و الطیور الامربعه الروحــانیه .

٤ـ رسالة منبع البیان‌لاهل‌الرضوان (عربی)

(ص٤٩ـ ١٥دفتر)

تالیف‌محیی الدین بن‌العربی اندلسی

این نسخه رساله مختصریست درتعلیم‌آداب کلیه سیروسلوک‌ودستورهای مربوط بآن واز رسائل تصوف همین مجموعه است .

آغاز: هذه رسالة نهج البیان لا هل الرضوان لسیدنا الشیخ محیی الدین قدس الله سره، بسمله ، و ماتو فیقی الا بالله علیه توکلت و الیه . . . اما بعد من کان علی التتمه فی سلوك طریق المقربین سمی النهمة فی الوصول الی اعالی مقامات الصدیقین ...

انجام : و یرقبه ابد الاباد فی مراتب الاصول و العرفان و الله هو المفضل بالکرم‌والجودوالاحسان‌والطول ...

۵- رسالة حلية الابدال (عربی)

(ص ۵۲ - ۵۸ دفتر)

تالیف شیخ محیی الدین بن عربی (مؤلف رساله‌های بالا)

بطوریکه ازدیباچه استفاده میشود مؤلف این رساله را در طائف (حجاز) بدرخواست ابو الغنائم حرانی و ابو عبدالله تلمسانی و ابو محمد عبدالله حسینی و همراهان خود در۱۲ ج ۱ سال۷۰۰ تالیف گردد.

این نسخه رساله ایست در تصوف وتعلیم شرایط سلوك در بیان اختصاصات «ابدال» وعناوین وفصول ومباحث آن بدین قرار است:

فصل فی الصمت ـ السکوت ـ

فصل فی الجوع ، (اندرون خالی داشتن)

فصل فی السهر (بیداری شب)

فصل فی العزله (گوشه گیری)

ودرپایان نسخه قطعه‌ای دربارهٔ ابدال واحوال ایشان آمده است که مطلعش این است:

یامن اراد تناول الابدال من غیر قصد منه للاعمال

آغاز: کتاب حلیة الابدال و ما یظهر عنها من الاحوال للشیخ الاکبر محیی الدین . . . اما بعد ، فانی استخرت الله تعالی لیلة الاثنین الثانی عشر من جمادی الاول...

انجام: و ینزلنا و ایاکم منازل الاحسان انه الولی المنان و الحمد لله وحده حق حمده ...

۶ ـ رسالة المعلوم من عقاید علماء الرسوم (عربی)

(ص ۵۹ـ۶۳ دفتر)

تالیف شیخ محیی الدین بن عربی اندلسی

مؤلف فصول چهارگانه این رساله را از زبان چهار نفر عالم نقل و یکی از آنرا مغربی و دیگری راشرقی سومی را شامی وچهارم را اهل یمن فرض کرده و باایهامات واشارات مؤلف متصورشده .

این رساله در بیان عقائد و نظریات علماء علوم رسمی است

۸ـ رسالة عقاید (ص ۶۸ـ۷۳ دفتر) (عربی)

تالیف محیی الدین بن عربی طائی اندلسی

این رساله دیگریست درعقاید از محی الدین عربی که با رساله گذشته تفاوت بسیار دارد .

آغاز: هذه عقیدة عامه للشیخ محی الدین محمد الطائی العربی ... الحمدلله رب العالمین و الصلوة و السلام .... و بعد فقد قال الشیخ الامام العالم العلامه الکامل المکمل الفهامه قطب العارفین و امام المحققین محی الدین محمد بن علی بن محمد العربی الطائی .... هذه عقیدة ینبغی ان یعتقد فی العموم و هی هذه اعلموا یااخوانی ...

پایان: لقد جاءت رسل ربنا بالحق ، ربنا آمنا بما انزلت و اتبعنا الرسول فاکتبنا مع الشاهدین والحمد لله رب العالمین .

۹ـ رسالة العقیده (۷۴ ـ ۷۶ دفتر) (عربی)

تألیف امام محمد غزالی (م۵۰۵)

آغاز: هذاعقیدةالامامالاوحدوالعالمالامجدالامام محمد الغزالی قدس اللهسره (بسمله) و ما توفیقی الا بالله علیه توکلت والیه انیب ولاحول ولاقوة الا بالله العلی العظیم ، الحمد لله المبدئ المعید الفعال لما یرید ذی العرش المجید ، والبطش الشدید ، . . . . . .

انجام : والثبات فی الدین لناولکافة المسلمین انه ارحم الراحمین والحمدلله رب العالمین و صلی الله علی سیدنا محمد .

۱۰ ـ رساله سنوسیه در اثبات حقائق اشیاء (عربی)

(ص ۸۰ ـ ۸٤ دفتر)

در نسخه تالیف این کتاب به سنوسی منسوب گشته واز لقب «سنوسی» کهدر نسخهذکر شده گواه آنست که از تألیفات سید محمد سنوسی عارف مشهورومؤسس سلسلهٔ سنوسیه و متوفی ۱۲۷٦ ھ باشد

این کتاب دراثبات وجود حقیقت است برای اشیاء (وردبرطائفهسوفسطائیان که منکر حقیقت و درك حقایق اند)

مؤلف موضوع بحث راازبیان موجبات واسباب حصول علم آغاز کرده و گوید اسباب حصول علم و درك اشیاء سه چیزند : حواس سالم ، خبرصادق ـ و عقل .

آغاز: هذه النسخه السنوسیه للشیخ السنوسی قدس الله سره ونفعنا الله به و بالصالحین آمین ، وما توفیقی ولا اعتصامی الابالله علیه توکلت والیه انیب ، الحمدلله المتوحد بجلال ذاته وکمال صفاته . . .

انجام : و رسل الملائکة افضل من عامة البشر ، و عامة البشرافضل من عامة الملائکه و الحمدلله رب العالمین وصلی الله ...

۱۱ ـ رسالة کنه مالابد منه (عربی)

(ص ۸٤ـ۹۷ دفتر)

تألیف محیی الدین طائی ـ ابن العربی ـ

این رساله از تألیفات مشهور محی الدین بن عربی‌است و از این‌رساله‌نسخه دیگری دریك مجموعه دیگر در کتابخانه مجلس موجود است

رساله مبسوط و جالبی استدرسیروسلوكودربیان وظایفذاتی مریدوسالك ووظایفی‌که نسبت به مرشد و راهنمای طریقت‌دارد.شامل تعالیم بسیار جالب و آموزنده و چندین فقره حـاشیه بدون امضاء و متضمن تـرجمه برخی جملات متن است .

آغاز: الله لااله الا هو علیه توکلت و هو رب العرش العظیم و لاحول ولاقوة الابالله الحمدلله رب العالمین‌والعاقبة للمتقین ... سئلت‌ایهاالمریدالمسترشدعن کنه مالا بدلك منه . . .

انجام : الذین یظنون انهم ملاقوا ربهم وانهم الیه راجعون وهذه آخر مـا انتهی من کتاب کنه مالا بدللمرید منه . . .

۱۲ـ رسالة فتح الرحمان‌شرح رسلانیه (عربی)

(ص ۹۸ـ۱۱۲ دفتر)

شرح ،تالیف قاضی زکریای انصاری (محمد بن احمد)است که‌اهل مصر بوده ، چندی قضاوت میکرده و سرانجام‌نابینا گردیده‌است.وی‌تألیفات‌متنوعی در اصول و نحو و صرف و حدیث دارد و ، در ۹۲۵ـ ه درگذشته‌است .

رساله رسلانیه تالیف عارف معروف شیخ رسلان دمشقی است در باره

توحید ومعرفت حق بروش اهل ذوق وعرفان شامل بیانی بطور اشاره ورمز دربارهٔ اسرار شریعت وحقیقت وطریقت.این رساله مفصل ترین رسائل درمورد بحث است .

آغاز: الحمد لمن تفرد بالوحدانیه .... وبعده فاعلم ان التوحید من اشرف العلوم بل اشرفها و مما الف فیه الرسالة الرسلانیه للامام العارف بالله تعالی سیدی الشیخ رسلان الدمشقی...

انجام : فانفصل انت عنك ای افنی عن وجودك وحولك و قوتك تشهد ما من الله به علیك من النعم والجود والسلام علیك و رحمة الله ...

۱۳ـ عنقاء مغرب (۱۱٤ـ۱۳۱ دفتر) **(عربی)**

تالیف محیی الدین اعرابی (مؤلف رسالههای قبل)

رساله ایست مبسوط در بارهٔ معرفت و بیان مقام حقیقت خاتم الاولیاء و اشارات ببعض از اسرار و مراتبیکه در اخبار علائم قیامت یاد گردیده متضمن قطعاتی از اشعار پرشور و متناسب با موضوع کتاب که مصنف خود آنرا سروده واین رساله ازمشهورترین تألیفات اوست .

آغاز: هذا کتاب عنقاء مغرب ومعرفة ختم الاولیاء شمس المغرب

حمدت الهی و المقام عظیم فابدی شؤونا و الفؤاد عظیم

وماعجبی من فرصتی کیف قورنت بترحة قلب حل فیه عظیم

انجام : فانامنه الیکم و الیه منکم ، من غیر الی ومن وانا الامین الحافظ . . . وحسبنا الله و نعم الوکیل ، و الحمد لله رب العالمین

۱٤ـ رساله‌درباره‌توحید واسم‌اعظم **(عربی)**

(ص ۱۳۷ـ۱٤۳ دفتر)

تألیف **صدرالدین محمدبن‌اسحاق قونوی** (م ـ۶۷۳)

درصدرنسخه این رساله نام صدرالدین‌قونوی‌یادشده است

موضوع این رساله بحث درباره بسمله ، و استخراج اعظم از آن و بیان مراتب توحید و برخی از اسرارسورهٔ فاتحةالکتاب است

آغاز: وما توفیقی الا بالله علیه انیب ، الحمدلله المنعوت بالکلام الموصوف باوصاف‌الجلال والجمال ، الحی القیوم...

۱۵ـرساله‌الوقت (ص۱٤۵ـ۱٤۶ دفتر) **(عربی)**

تألیف شیخ محیی‌الدین عربی

رساله ایست در تصوف و سلوك و بیان اسرارپاره‌ای ازآداب ووظائف .

آغاز: هذه رسالة الوقت والان للشیخ الامام العالم العامل ابی عبدالله محمد بن محمد بن علی العربی الحاتمی الطائی الاندلسی قدس الله سره و نفعنابه بسمله ، ولاحول ولاقوة الا بالله ... اعلم ایهاالاخ الموفق السعید بعنایة الله المجید ....

انجام : فـانها جلیلة القدر و الله یقول الحق و هویهدی السبیل و الحمدلله وحده وصلی الله علی محمد وعلی آله و صحبه بعده و علی‌اتباعه.

۱۷ـرسالة فناء درذات‌حق **(عربی)**

(ص ۱٤۶ـ۱۵۶ دفتر)

تألیف**محیی‌الدین‌محمدبن‌عربی** اندلسی .

رسالـه ایست در کیفیت فناء و اسرار وحدت حقیقیهٔالهیه و نقل‌پاره‌ای‌از احادیث از حضرت امیر المومنین (ع) و دیگران .

آغاز : وله کتاب‌الفناء بالکلیةفی عین‌المشاهده القدسیه...

(بسمله) ومـا توفیقی الا بالله علیه توکلت والیه انیب الحمدلله الذی قدر و قضی‌وحکم‌فامضی و رضی فارضی و تقدس عظمة وجلا لا ان یکون عرضاً ...

انجام : والله یقول الحق وهو یهدی السبیل ، انتهی ماقدر لنا ان نورده من هذا المنزل الهامی والمقام السامی والحمد لله رب العالمین ...

۱۷ـرسالةفیض المنان فی‌معنی‌لیس فی‌الامکان **(عربی)**

(ص۱۵۸ ـ ۱۵۹دفتر)

تألیف شیخ محمد بن‌الشیخ احمد عقیلة المکی

آغاز: هذه‌رسالةفیض‌المنان فی‌معنی لیس فی‌الامکان تألیف الشیخ محمدبن الشیخ‌احمد عقیلةالمکی نفعناالله‌به (بسمله) الحمدلله‌الذی احسن کل شیءٍ خلقـه بمراعات الحکمةوالعلم‌القدیم ،وابدع کل‌موجود وانشاه‌فی احسن‌التقویم. . وبعد فهذه رسالة سنح بها الوارد الربـانی و ابرزها المرید الصمدانـی فـی معنـی قول امام المعالی ....

انجام ـ و امداده لانه بعد وجوده علی هذه‌الحاله‌صار واجباً فلا یتعلق به..

۱۸رسالة مفاتیح الغیب (ص۱۶۱ ـ ۱۶۹دفتر) **(عربی)**

مؤلف هرچند صریحاً نام برده نشده ، گویا ـ بگواهی سبك‌نگارش و بکار داشتن‌اصطلاحات خاص ـ تألیف‌محیی‌الدین‌عربی است وموضوع آن‌بیان‌برخی‌اسرار مربوط بتوحید و تصوف و سلوك و دارای خطبه‌ای بسیار مفصل است

آغاز: وما توفيقى الابالله عليه توكلت و عليه انيب ، الحمدلله المنفرد بعلم مفاتيح الغيب الاول المنعوت بهاسبحانه من كونه متكلماً ...

انجام : ـ ولامن المفاتيح الاما اوضحته لك فانهج على هذاالمنهج و على الله قصدالسبيل قال منشى هذا رضى الله عنه انتهى بعض مايعطيه هذا المنزل بحكم الايجاز والكتم والحمدلله... وصحبه بعده .

۱۹ ـ رسالة الحق (ص۱۷۰ ـ ۱۸۰ دفتر) **(عربی)**

تاليف شيخ **محيى الدين اعرابى** اندلسى طائى

بطوريكه از پايان نسخه بدست ميايد مؤلف اين رساله را در ظرف يكساعت از روز تأليف كرده است ، و اين نسخه نيز داراى خطبه مبسوطيست در بيان نسخه الهيه و حقيقت انسان كامل واثر هدايت الهيه در انسان و بعضى اسرار متعلق بتصوف و عرفان است .

آغاز: هذه نسخة رسالة الحق للشيخ الاكبر قدس الله سره العزيز (بسمله) ربه ثقتى و عليه اتكالى الحمدلله الذى جعل الانسان الكامل معلم الملك وادار سبحانه تعالى تشريفاً وتنويها بانفاسه الفلك ...

انجام : لامخالفة حكم لنهى حكم والله يتولينا و اياكم بما يتولى به عباده الصالحين و انتهى بعض الفرض من هذا الكتاب على حسب الوقت فى ساعة من النهار والحمدلله .... وسلم تسيلما كثيرا

[۲۷۲۵]

نسخه ايست بخط نسخ محمديخان ولد كيا سعيداى اصفهانى دريكشنبه نهم شعبان ۱۰۸٤ .

برپشت نخستین برك کتاب نام‌آن بخط نسخ درشت نوشته‌شده درکنار برگها نادرستی‌ها و نقائص یادداشت شده است.

عنوانها ونشانها بشنگرف است .

قطع : ۱۲ × ۱۹ ج : تیماج مشکی مقوایی ص : ۲۸۹ س : ۱۱ کاغذ . . . نازك‌شماره دفترثبت ۱٤۷٥۲

نزهة‌القلوب. **(عربی)**

از **محمدبن عزیزسجستانی** (سیستانی)مشهور بابن عزیز (م – ۳۳۰) .
که از شاگردان‌ابی بکر ابن انباری بوده‌است . واین کتاب‌ازمهم‌ترین کتبی‌است که دربارهٔ لغات مشکله‌اخبار واحادیث ویا قرآن شریف نوشته میشده وبنام غریب الحدیث یا غریب القرآن می‌خوانده‌اند

معجم المطبوعات : ۱۰۰۸ ، مشار فهرست دانشگاه ج ۱ : ...

آغاز: (بسمله)حدثنا‌الشیخ الامام‌السید الادیب ابوالحسین محمدبن الحسن بن الحسین‌الوثابی .... الحمدلله‌وصلوته علی محمدوآله هذاتفسیرغریب‌القرآن ....

انجام : قولهم الایسار ویسارللید ویساق لغة فی یسار للصنم تمت ... فی‌یوم الاحد تاسع شهر شعبان‌المعظم سنة ۱۰۰۸ کتبه ... محمد یخان ولد کیا سعیدای اصفهانی ... تمت

[۲۷۱۷]

دفتریست بخط‌نسخ‌ازقرن ۱۳ شامل دورساله ، ذخایرالنبوه وشرح شرایع (مباحث خیار و تجارت)تمام نسخه بایك خط ویك قلم نوشته شده‌است ،کاتب و تاریخ کتابت یاد نشده .

قطع : خشتی ۲۰ × ۱۵ ، جلد : مشکی تیماجی ، ص: ٤۲٦ سطور : ۱۹ ، کاغذ :فرنگی سفید. شماره ثبت دفتر ۱٤٦٦٥

ذخایر النبوة (خیارات) (ص ۱ـ ۲۲۰ دفتر) **(عربی)**

تألیف **حاج شیخ هادی تهرانی**

آغاز: بسمله ، وبه نستعین ، الحمد لله الذی هدانا الی مالك شرایع الاسلام و نور مدارکه بجواهر الکلام لنا القواعد نهایة الاحکام بجامع المقاصد و کشف اللثام ... و بعد فیقول المسکین المستکین محمد هادی بن محمد امین . . . تبصرة الجاهلین ... وتذکرة للغافلین . . .

انجام: وان خرج حرا رجع بما صالح عنه و هوالدینه وقد ظهرت حقیقه الحال و ان للمتعاقدین فسخ العقد بالخیار و اعادة الحق بعد سقوطه فکیف و هولم یسقط فی المفروض لفساد الحق بکون العوض حرا او مستحقاً .

شرح شرایع (تجارت) (ص ۲۲۶ـ۴۲۶) **(عربی)**

تألیف **حاج شیخ هادی تهرانی**

آغاز: (بسمله) و به نستعین ، الحمد لله رب العالمین وصلی الله علی محمد و آله الطاهرین و لعنة الله علی اعدائهم اجمعین ابدالابدین و بعد فیقول المسکین المستکین محمد هادی بن... حشر هماالله مع الائمهالمعصومین سلام الله علیهم ان هذهجملة مماخطربالبال فی کشف الغطأ عمااشارالیه الاساطین قدس‌الله اسرارهم ...

انجام: من الرجل ارید کرائتی فقد حبسه علی خمسة عشر یوماً فقال لی ما صنعت بالبغلة قلت رجعته قال سلیما قال نعم بعد خمسه عشر یوما فقال .

نسخه‌ایست بخط نسخ محمدسعید فرزند محمدتقی خاتون‌آبادی مؤرخ هیجدهم‌ذح۱۰۸۲

درپشت نخستین برگ ، یادداشت تملك ابن محمد مهدی بامهر چهارگوش وی ونیز مهر چهارگوش دیگراز مالك دیگر آمده است .

درکنار برگها حاشیه‌هایی با نام و رمز : منه ، ص ، ق ، نهایه ، محقق طوسی ، مغرب ، دم، دروس ، الذکری، شرح‌منهاج عبری‌نوشته‌شده. همه‌صفحه‌هادارای‌جداول آب‌طلایی‌وسیاه‌است . بالای ص ۱ ـ ۲۷ کمی وصالی شده‌است .

قطع رقعی : ۱۳ × ۱۹ س.ج :تیماج مشکی‌مقوایی دارای‌ترنج‌ونیم ترنج ومنگنه شده .
ص : ۳۵٦ س : ۱٤ ، کاغذ : آهاردار . شماره دفترثبت :۱۳۲۲۷

الرواشح السماویه (عربی)

از **محمد باقر داماد استرابادی ـ میرداماد** . (م ـ ۱۰٤۰) درفقه‌الحدیث.

ذریعه۱۱ : .. وفهرست عربی مشار ـ ٤۹۲

آغاز: الحمد لله رب العالمین حمداً.... وبعد فان احوج‌المربوبین...

انجام: و منها مفهوم العدد هذاآخرما صنف فی هذاالباب..... کتبه . . . محمد سعید بن محمد تقی خاتون آبادی بتاریخ هیجدهم شهر ذح الحرام سنه ۱۰۸۲ .

[۲۷۱۹]

دفتریست دارای ۷رساله که‌همه بجز شمارهٔ ٦ بخط شکسته نستعلیق و بخط کاتبی است که نام خودرا درپایان ش ٤ چنین‌آورده : ابراهیم‌بن علی‌بن حاجی یوسف الخانیساری. درپایان ش٤، ٥ ، ٦مکان نگارش : نجف‌اشرف یادشده‌است رسالهٔش٦ بخط نسخ وشاید ازهمین‌کاتب باشد خاصه که مکان نگارش آن همان نجف است .

یادداشت هایی چند درآغاز وپایان ومیان نسخه نوشته‌شده که پس‌از شناساندن رساله ها میآیند . عنوانها بشنگرف است .

قطع : رقعی ۱۳ × ۱۷/۵ ج : تیماج زرد مقوایی دارای چهار ترنج کوچك در میان
ص : ۱۳۳ س : ۱٤ . شماره دفتر ثبت : ۱٤٤۱۹

۱ ـ آداب البحث (ص ۱ ـ ۳دفتر) **(عربی)**

از **قاضی عضدالدین عبدالرحمان ایجی** (م ـ۷٥٦) . این رساله یکی از چند رساله‌ایست دراین باب که بسیار کوتاه است و جامعیت‌دارد و بر آن گزارشهای بسیاری نوشته‌اند . دانشگاه ج ۳:ـ کشف الظنون ج۱ـ**٦۹** **معجم المطبوعات:۱۳۳۲**

آغاز: (بسمله) لك الحمد والمنة..... اذا قلت بكلام ان كنت ناقلا...

انجام : جعل الكلام على الفؤاد دليلا . والله اعلم بالصواب

بر کنار برگهای این رساله حاشیه‌های (در نسخه ما) بانشانه س آمده‌است که ممکن است ازسید شریف باشد .

۲ـ الرسالة الوضعية (ص ٥ ـ ۸دفتر) **(عربی)**

از عبدالرحمان بن احمدبن عبدالغفار ایجی در یك مقدمه وتقسیم وخاتمه. در دانشگاه چند نسخه از این بدون ذکر آغاز و انجام آمده است

فهرست دارالکتب سال ۱۳ ج ۲ : ٤٦ کشف الظنون ج ۱ : ٥٦۸

آغاز: (بسمله) تيمناً بذكره فايدة على مقدمة و تقسيم و خاتمة ....

انجام : الثانی عشر لا يريبك تعاون الالفاظ بعضها مكان بعض اذ المعتبر الوضع.

در کنار برگهای این رساله حاشیه هائی با نشان س سره نوشته شده که شاید از میرسید شریف باشد

۳ ـ حاشيه رسالة الوضعية (بخشی...) (ص ۹دفتر)

بخشی است از حاشیه شریف گرگانی بر الرسالة الوضعية قاضی عضدایجی.

گرگانی در این بخش پاره‌یی از بررسیهایی که درالرسالة الحرفیه در تحقیق معنی حرفی ونسبی گفته ،آورده است .

کشف الظنون ج - ۱ ۵۶۹ فهرست دارالکتب العربیه ج ۲ - ۴۷

آغاز: قد تطول فی تحقیق معنی الحرف بلاطایل اذیقرب من المقصود تارة ویبعد عنه تارة اخری ونحن نشیرالیه خفیه ..... فنقول کما ان فی الخارج موجوداً قایماً بذاته . ...

انجام : ولماکان وضعها لتلك الجزئیات وضعاً و احدلم یلزم ان یکون لفظه من شرکة بینها . هذه من حواشی السیدالشریف الرضی و رحماالله

۴_اثبات الواجب قدیم (ص ۱۱ - ۷۴دفتر) **(عربی)**

ازدوانی (م -۹۰۸) نخستین رساله اوست دراین باب . در جلد ۵ فهرست این کتابخانه چندشرح بر این رساله شناخته شده .

دانشگاه ج ۳ - ۱۲۲ مجلس ج ۵ - ۳۶

آغاز :(بسمله)سبحانك سبحانك ما اعظم شأنك ...

انجام : ..... بیده الحسنی و الیه الرجعی .. فرغ من انتساخها یوم الجمعة الرابع من خامس الاثنی عشر الرابع العشر الثالث من عاشر سنی الجهرة النبویة تمهد مولا امیرالمؤمنین ..... ابراهیم بن علی بن حاجی یوسف الخانیساری ....

در کنار برگهای این رساله حاشیه‌هایی از صحاح را، شرح حکمه‌العین ونیز با نشان «منه» یافت میشود

۵ _ **الرسالةالحرفیه** (ص ۷۵ - ۸۰دفتر) . **(عربی)**

از میرسید شریف (علی بن محمد) جرجانی . نسخه‌ای از این رساله در

فهرست رضویه آمده که پایان آن با نسخه مورد گفتگو تفاوت دارد در دانشگاه بنام حرفیه آمده و آغاز و انجام را نیاورده است درفهرست طوس آنرا تحت عنوان رساله در تحقیق معنی حرف ذکر نموده‌اند ممکن است این رساله همان رساله‌وضعیه میرسیدشریف باشد که بنام راتبه آمده است .

فهرست طوسی : ۱۲ دانشگاه ج ۱۱ ـ ۲۳۶۹ کشف‌الظنون ج ۱ ـ ۵۶۸ .

آغاز: اعلم ان نسبة البصيرة الى مدركاتها كنسبة البصر الى محسوساتها ....

انجام : و ايراد الضمير الدال على ارادة الارتباط الذى يستميل وجوده مع الايقاع تمت الرسالة الحرفية الشريفية بعون‌الله سبحانه فى النجف الاشرف .

۶ ـ رساله فى الميراث . (ص ۸۷ ـ ۱۲۷ دفتر) . **(عربی)**

دردو بخش: بخش نخست درفقه مواريث واحكام آن بخش دوم در بیان سهام ورثه

آغاز : لله الحمد اهل الحمد ووليه ومنتهاه و بدئه والصلوة على محمد حبيبه وصفيه وعلى آله مفاتيح الاسلام . . . وهى مرتبه على قسمين...

انجام : ولعمها اثنان و لعمتها واحدة وهذا هوالجواب عنها و بالله التوفيق تم هذا المختصر يوم الاربعاء رابع عشر من ربيع الاخر سنه اربع و عشرين و تسعمأة فى النجف الاقدس .

۷ـ مناسخات الارث . (ص ۱۲۸ ـ ۱۳۱ دفتر)

گردآورنده گویا عبدالمطلب بن محمد بن اعرج حسینی است که سخنان خواجه طوسی را دربارهٔ مناسخات ارث در این رساله آورده است . در دانشگاه رساله‌ای درمناسخات است که آغاز و انجام آن با رساله نسخهٔ ما موافق نیست . درآغاز دربارهٔ سهام مردیکه مرده وپدر و دو دختر و دو پسر دارد که یکی از

پسرها و دیگر خنثی مشکل نصف او حرو نصف دیگر رق وچهار زن و در پایان اصلی آورده کـه در آن مال ترکـه تعیین نموده است

این رساله در ذریعه و کشف الحجب یاد نشده .

رجوع شود به فهرست دانشگاه ج ١١ ـ ٢٣٠١ .

آغاز: (بسمله)الحمدللّٰهعلیمااولانـا من‌النعم . . . و بعد فانی لماوقفت علی المسئلة التی انشاء ها . . . محمد بن‌محمد بن الحسن‌الطوسی . . . فی‌المناسخات التی‌قصد فیها جمیع‌مراتب‌الارث ...

انجام : و یدفع الی الثالث نصیباً من‌الثلث ویستثنی‌منه سدس الباقی‌وهـو نصف تسع مال‌الاسدس نصیب فاذاجمعت .

پراکنده‌های این دفتر عبارتند از :

١ ـ برروی برگ۲ : فهرست رساله‌های دفتر .

٢ ـ برپشت برگ سوم : فهرست رساله‌هـای دفتر و دو بیت عربی و ٧ بیت فـارسی وبی نام آمده است .

٣ ـ درص ٨١بخشی از کتاب‌المغنی دربارهٔ مستثنی درلاالاالاللّٰهولافتی‌الاعلی نوشته و درصفحه‌های ٨٣ و ٨٤ حساب سیاق یادداشت شده است .

٤ ـ درص ٨٦ مسئلهٔ دربارهٔاجتهاد وتقلیدبنقل‌ازخطشیخ‌فخرالدین‌بن‌مطهر حلی نوشته شده و درص ١٣٣ ابراهیم خان نامی که درجرفـادقان سکونت‌داشته تاریخ ولادت دو تن از فرزندان‌خود بنامهای ابوالمعالی میرصفی‌الدین‌علاءالدوله و ابی الفتوح عمیدالدین ، کرم‌اللّٰهرادرسالهای٩٢٥و٩٣٠یادداشت کرده است .

[٢٧٢٠]

دفتریست بخط نسخ . نام‌کاتب وتاریخ کتابت را ندارد . درکنار برگها وآغازوانجام‌هررساله

خط مؤلف (علم‌الهدی فرزند مولا محسن‌فیض) بسیار دیده میشود . برپشت نخستین برك ش ١ مؤلف چنین نوشته :

کتاب بهجة المهج فی الصلوة علی الحجج من املاء الفقیر الی الله فی کل موطن و کل منهج محمد المدعو علم الهدی عصمه الله من الزلل والزلج وعجل له الفرج باقامه العوج وسلامة الفلج .

آنگاه مهری بیضی شکل که نقش آن (محمد، علم الهدی) درپائین یادداشت زده شده است این نقش در مهر او دو بار تکرار شده در پائین صفحه مهر چهار گوشی بانقش (محمد علم الهدی بن محسن بن مرتضی) .

برپشت نخستین برگ ش ٣ نیز مؤلف چنین نوشته است :

« الله الغنی کتاب حلیة الاهتداء فی الصلوة علی اهل بیت الاصطفاء نفع الله به من یقع الیه من الاخذین بحجرة الدهاء من املاء الفقیر الی الله فی الشدة والرخاء محمد المدعو علم الهدی ابن محسن بن مرتضی » .

سپس مهر بیضی شکل با همان نقش آمده است . رساله ش ٤ پایان را ندارد این دفتر از کتابخانه مجدالدین به این کتابخانه منتقل شده است .

عنوان ونشان شنگرف است .

قطع : رقعی ١٣ × ٢٠/٥ س‌ج تیماج مشکی دارای عطف دامن‌ص : ١٢٩ س : ١٥ کاغذ فرنگی شماره دفترثبت : ١٤٢٥٥

١ـ بهجة المهج فی الصلوة علی الحجج **(عربی)**

(ص ١ ـ ٦١ دفتر)

از **محمد** فرزند **مولی محسن (فیض کاشانی)** م ـ ١١١٢ یا ١١٢٣ . این

بخش نخستین بخش این مجموعه است که همه از منشات فرزند فیض است و هر یك نامی جداگانه دارد .

آغاز: اللهم یامن حسدت عن ادراك سبحات جماله طروف عیون الناظرین....

انجام : سبحان ربك رب العزة عما یصفون و سلام علی المرسلین والحمدلله رب العالمین .

۲ـ عصمة الکرام فی الصلوة علی اهل بیت النبوة والامام **(عربی)**

(ص ٦٢ – ٧٨ دفتر)

آغاز: اللهم باری النسم وسابع النعم ویاولی الاحسان والکرم ...

انجام : وعلی اهل بیته الهداة للتی هی اقوم صلوة دائمة بدوام الاحسان والکرم.

۳ ـ حلیة الاهتداء فی الصلوة علی اهل بیت الاصطفاء **(عربی)**

(ص۸۱ – ۱۱۹ دفتر)

آغاز: اللهم یامن لایحیط به فحص العقول ولایحویه غوص الفکر ....

انجام : وسنتهم السالکة بمن سلکها الی اغبط مقیل وانشط مستقر .

وسیلة القبول فی الصلوة علی آل الرسول **(عربی)**

(ص۱۲۳ –۱۲۹ دفتر)

آغاز: اللهم یامن فطر الارض والسماء و جعل الظلمة والضیاء ....

انجام : علی الحلماء و السفهاء وخفضت الاستقامة جناحها لنجاح الاستواء وفلاح الانحنا رفضوا .

[۳۷۲۱]

این مجموعه دفتریست از قرن۱۳شامل رسائل متعدد که هریك جداگانه معرفی میشود مطالب‌دفتررابرطبق روایاتی که برخی مسنداً وپاره‌ای‌مرسلاازطریق‌علماء شیعه‌ویا ازطرق‌اهل سنت نقل گردیده‌است .تشکیل میدهد ،

تمام دفتر بیك‌قلم ویك خط نوشته شده‌است وبطوری که درپشت دیباچه نوشته شده دارای رسائل علوم مختلفه است که برخی ازآنهاتاکنون بطبع نرسیده است .

درآخربیشتر رساله هانام نویسنده چنین‌معرفی گردیده «محمدبن زین‌العابدین الموسوی» وتاریخ کتابت‌آنها:۱۲۸۶

قطع :رقعی ۱۱ X ۱۸ سانتیمتر ، جلد ــ تیماجی مشکی بدون مقوا ، ص : ۳۵۹ س: ۱۸ ــ ۱۷ کاغذ : فرنگی ، خط نسخ . شماره‌ثبت دفتر ۱٤۳۲۳

۱ ــ نخبة‌المقال (ص۱ ــ ۷۸ دفتر) **(عربی)**

از **سیدحسین الرضا الحسینی بروجردی** (م) منظومه‌ایست معروف درسرگذشت راویان ودانشمندان شیعه .

این کتاب در ایران چاپ شده (مشار ــ چاپی عربی) ــ ص...)

رجوع شود به‌فهرست دانشگاه ج ۲ : ... مصفی‌المقال ص...

آغاز :

سبحانك اللهم ذا الجلال عن منتهی درایة الرجال

وبعد فالاخبار شرع الهدی بها الی‌الشرع‌القویم یهتدی

طریقها تناقل الرجال و یلبس الناقل بالجعال .

انجام:

واجعل لنا اللهم ذاالعجالة ذخرا بحق خاتم الرساله

عدته زین با لغرائب تاریخه باسم الامام الغائب

کاتب نسخه در پایان آن چنین رقم کرده :

فرغ من کتابة هذه‌الرسالة‌المنظومه‌فی الرجال‌العبد المحتاج الی ربه‌االغنی القوی محمدبن زین‌العابدین‌الموسوی ... ۱۲۸۶ ـ ه

۲ ـ **فضائل الشیعه** (۸۱ ـ ۱۰۲ دفتر) **(عربی)**

از شیخ‌صدوق ابوجعفر محمدبن علی (م۳۸۱)

رجوع شود به کشف‌الحجب والاستار ص ۴۵۳

آغاز: الحمد لله رب‌العالمین وصلواته ... قال ابوجعفر محمدبن علی‌بن الحسین بن موسی‌بن بابویه‌القمی الفقیه‌رضی‌الله‌عنه‌حدثنی ابی‌رضی‌الله‌عنه‌قال‌حدثنا عبدالله‌بن‌الحسین‌المؤدب عن‌احمدبن‌علی‌الاصفهانی ..عن‌محمدبن‌اسم (کذا)الطوسی قال حدثنا ابورجا عن نافع عن ابن‌عمر انه قال سألنا‌النبی صلی‌الله علیه وآله....

انجام : حتی یستاذن‌لك‌فیما یصل‌الیه‌رسول‌الله‌الاباذن وهو قوله‌واذارایت‌ثم رایت نعیما و ملکا کبیرا ، حدثنامحمدبن موسی‌بن المتوکل .

۳ ـ **صفات الشیعه** (ص۱۰۳ ـ ۱۳۱دفتر) **(عربی)**

تألیف شیخ صدوق محمدبن بابویه .

رجوع به ذریعه ۱۵ : ۴۵ کشف الحجب : ۳۷۱

آغاز: (بسمله)، قال‌ابوجعفر محمدبن‌علی‌بن‌الحسین‌بن‌موسی‌بن‌بابویه‌الفقیه مؤلف هذاالکتاب‌رحمة‌الله علیه قال حدثنی محمدبن موسی بن المتوکل ره قال حدثنا محمدبن یحیی‌العطار‌الکوفی عن موسی بن عمران النخعی ... قـال‌الصادق ، شیعتنا اهل‌الورع والاجتهاد و اهل‌الوفاء والامانة و اهل‌الزهد والعبادة ...

انجام : القوة والارادة والمشية والخلق و الامر والقضاء والقدر وان افعال العباد مخلوقة خلق تقدير لاخلق . . . شيعتنا اهل البيت .

۴ ـ مختصر کتاب الزهد (ص۱۳۳ـ۲۱۱ دفتر) **(عربی)**

از حسین بن سعید اهوازی .

کشف الحجب والاستار ص ۴۴۳

آغاز: بسمله ، والحمد لله رب العالمين والصلوة والسلم ... الصمت الابخير و ترك الرجال مالايسعه والنميمة حدثنا ابوالحسن على بن حاتم بن ابى حاتم قال خبرنا الحسين بن سعيد عن حماد بن الحسين بن المختار قال حدثنى بعض اصحابنا عن ابى جعفر ع قال كفى بالمرء عيبا ....

انجام : الزهرى عن احدهما(ع) قال ويل لهم لايدينون الله بالامر بالمعروف والنهى عن المنكر عثمن بن عيسى عن فرات بن احنف عن ابى عبدالله ع قال ويل لمن يأمر بالمنكر وينهى عن المعروف ..

۵ـ حقوق (رسالة در ...) (ص۲۱۲ ـ ۲۲۷ دفتر) **(عربی)**

تأليف سديدالدين ابى على بن طاهر صورى.

آغاز: كتاب يتعلق بقضاء حقوق المؤمنين بعضهم لبعض جمع الشيخ الامام ... سديدالدين ابى على بن طاهر الصورى رضه ...(بسمله) . الحمدلله رب العالمين ... وسلم كثيرا اعلم ايها الطالب اعانك الله على بلوغ درجه المؤمنين والخروج من حزب المقلدين ان الايمان شرط فى....

انجام: فلیصل فقرآء شیعتنا وقال النبی (ص) اقرب مایکون العبدالی الله عزوجل اذاادخل علی قلب اخیه المؤمن مسرة ، تمت الاحادیث فی قضاء حوائج الاخوان والحمدلله وصلی الله علی محمد و آله.

٦ـ رساله حدیث اربعمأیه (ص ٢٩٠ ـ ٢٥٨ دفتر) **(عربی)**

تالیف شیخ صدوق محمد بن علی بن بابویه (م ٣٨٦)

در مراجع مستقلا نیامده

آغاز: حدیث الاربعمائه جامع الاداب والحکم روایة الشیخ الصدوق محمد بن بابویه ... حدثنا الشیخ الفقیه ابوجعفر محمد بن علی بن الحسین بن موسی بن بابویه القمی علیه عن ابیه عن سعد بن عبدالله بن ابی الخلف قال حدثنی احمد بن ابی عبدالله البرقی و محمد بن عیسی الیقطینی عن القاسم بن یحیی.

انجام: التشرك منها فیمسون ویحلبون توقوا الحجامة والنورة یوم الاربعاء فان یوم الاربعاء یوم نحس مستمر فیه خلقت جهنم و فی یوم الجمعه ساعة لا یحتجم فیها احدالامات تم الحدیث الشریف والحمد لله ...

٧ ـ حدیث ملحمة (ص ٣١٣ ـ ٣٢٧ دفتر) **(عربی)**

متن حدیث مبسوطی است نقل شده از امیرالمؤمنین علی (ع)

آغاز: الملحمة المرویة عن امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب علیه . . . بسمله، قال اذا اهل المحرم السبت یکون الشتاء شدید البرد کثیر الریاح ویقل الحنطه فی ارض بابل خصوصاً ویکثر الغلاء وهی سنة صالحه ...

انجام: السنة مطر كثير عظيم ويقع في الحاج صيحة عظيمة وتكون سنة آخرها خير من اولها تمت الملحمة والحمد لله .

۸ ـ حديث كرخي (ص ۳۳۲ـ۳۵۱ دفتر) **(عربی)**

مناظره ایست بین ابوعبدالله کرخی، درمحضر حجاج بن یوسف ثقفی درمسائل امامت ومتعلقات آن .

آغاز: بسمله ، حدثنا ابوعبدالله الكرخي ... قال حضرت مجلس الحجاج ابن يوسف الثقفي وعنده جماعة من الاعيان والناس حوله محدقون ولهيبته مطرقون....

انجام: فقال الحجاج احسنت احسنت يا صبي وكل شي فعلته حسن قال الصبي وانت ياحجاج لم تزل مسيئاً خائبا فعند ذلك فقال الحجاج .

۹ ـ خطبهٔ جلوس شاه سلطان حسین بر تخت سلطنت **(فارسی)**

(ص ۳۵۲ ـ ۳۵۹ دفتر) .

از ملا محمد باقر مجلسی متوفی در ۱۱۳۰ .

آغاز: خطبة لمولانا العلامه الملا محمد باقر المجلسي اعلى الله مقامه في جلوس الشاه سلطان حسين الصفوى على سرير السلطنه ، بسمله ، تبارك الذى بيده الملك وهو على كل شيء قدير نحمدك اللهم يامالك الملك تؤتي الملك من تشاء وتعز من تشاء بيدك الخير وانت على كل شيء قدير ملك العظمه والقدره ...

انجام: ظلال عدالت امين الدين سلطان سلاطين روى زمين وخاقان خواقين باعز و تمكين برمفارق عالميان مخلد و بردوام بوده باشد بمحمد وآله الطاهرين تمت والحمدلله .

[۲۷۲۳]

دفتریست بخط نسخ ۱۲۶٤ . نام کاتب راندارد . برپشت نخستین برگ یادداشت تملك آقاعلی مدرس بادومهر بیضی‌شکل اوبه‌نقش: (هوالعلی ۱۲۶۷) آمده‌است درکنار برخی‌ازبرگها عنوانها را بفارسی ترجمه نموده‌اند برگ ۲۹ وپشت برگ ۳۰ سفیداست .

عنوان ونشانهای‌نسخه‌همه‌به : شنگرف است .

قطع : خشتی ۱٦ × ۲۱ س ج : تیماج زرد یك لا . ص ۷۹ س : ۱٦ کاغذ اصفهانی نخودی شماره دفتر ثبت : ۲۷۹٦۸

دفتریست مشتمل بر :

۱ ـ الدلائل فی‌احکام النجوم **(عربی)**

(ص ۱ ـ ٤۸دفتر)

از **احمد بن محمد بن‌عبدالجلیل سگزی** وی‌ازستاره شناسان بنام‌دوران فنا خسرو دیلمی و از ۳۵۱ ـ ۳۸۰ زنده بوده است این کتاب را در بیان احکام نجوم ساخته و درآن موضوعات دارای حکم نجومی را عنوان قرارداده است

دانشگاه ج ٤ـ۸۸۵ بروکلمان ذیل‌یکم : ۳۸۸

آغاز: (بسمله)قال احمدبن‌محمد بن عبد الجلیل السجزی ره‌انی لما نظرت فی کتاب الاوائل فی‌صناعة احکام النجوم وفکرت فی‌عظم مقدارهـا وجلیل خطرها و کثرة منافعها ورایت عنایتهم ...

انجام : و اتصاله بالنحوس دلیل الاخذ بعد العرب و کذلك اذاکان صاحب الطالع والقمر منحوسان یدل علی انه یؤخذ تم کتاب الدلایل بعون‌الملك العلام .

۲ـ معرفة فتح الابواب (ص ٤۸ـ۲۵ـ ۵۵دفتر) **(عربی)**

این کتاب نیزدر احکام نجوم ساخته شده .

آغاز: اعلم ان القمر اذا صار مع الشمس دقیقه بدقیقه و هو الاجتماع فهو التأسیس ثم اذا صار من الشمس علی انه درجة فهو التأسیس فاذا صار علی تسعین درجة فهو التأسیس ....

انجام: مستقیم السیر غربی دل علی المطر و الریاح ... هذا اذا کانت الزهرة صاحب وتد من الاوتاد الطالع و افضل الاوتاد ووسط السماء و الطالع تمام شد .

۳ ـ رسالة احکام النجوم (صفحه ۵۹ ـ ۱۵۷ دفتر) **(عربی)**

در احکام نجوم است درآغاز با عنوان الباب السادس شروع شده ولی ابواب دیگر عنوانی ندارد وهمه‌را باعنوان (باب آخر) آورده است.

آغاز: الحمدلله علی آلائه والصلوة علی محمد و آله امـا بعد الباب السادس فـی استخراج الخبیٔ اذا اردت ان تعلم هل خبیٔ لك شیٔ ام لا انظر فی السابع والاوتاد ....

انجام : فقلت تتخلص من هذه النکبة بعد شهرین یوم تجمع و المشتری فی درجة بلوغ تسییر هیلاجك فکان کمـا قلت . . . . . فـی شهر ربیع الاول فی سنه ۱۲۴۴ .

[۳۷۲۳]

نسخه ایست به خط نسخ فهیم در سوم محرم ۱۰۶۲ .درآغاز نسخه‌یادداشتی دربارهٔ اختیارات ایام و دومهر بیضی‌شکل ناخوانا و یك مهر بیضی شکل دیگری به نقش : (لااله الا الله‌الملك‌الحق المبین محمد علی) دیده میشود در پایان رقم کاتب چنین نوشته شده :

من نوشتم صرف کردم روزگار من نمانم خط بماند یادگار

کاتب خامه فقیر الحقیر کثیر التقصیر فهیم .

کنار برگ آخر نسخه و نیز گوشه برخی از دیگر برگها وصالی شده . در گوشه بسیاری از برگها آثار موریانه خوردگی نمایان است . برخی عنوانها و کمبودیهای متن در کنار برگها یادداشت شده . عنوان و نشان وجدولها باشنگرف است .

قطع وزیری : ۱۴×۲۲ ج : تیماج عنابی مقوایی ص۱۴۵ . س : ۱۷ کاغذ ... شماره دفتر ثبت : ۵۰۶۷۹

لوایح القمر **(فارسی)**

از **حسین بن علی کاشفی بیهقی** است (م-۹۱۰) این کتاب در اختیارات نجومی است و آخرین کتاب سبعهٔ کاشفیه او است واو خود در مقدمهٔ همین کتاب از شش کتاب دیگر یاد نموده است. این کتاب را در یك مقدمه و دو مقاله و یك خاتمه در سال ۸۷۸ ساخته است.

ادبیات - ۴۰۸ دانشگاه ج ۳ - ۸۲۳ رضویه ج ۳ - ۳۴۴ مجلس ج ۲ - ۱۱۴ .

آغاز (بسمله) الحمدلله الذی بید حکمته ازمة الاختیار...... وبعد از ادای ثناء قادر مختار جلت عظمته ...

انجام : در حق وی اتم و اشمل بود .... و الیه تصیر الامور .... فی تاریخ سوم محرم الحرام سنه ۱۰۶۲ .

[۲۷۲۴]

دفتریست بخط نستعلیق محمدابراهیم مؤرخ ۱۰۹۲ عنوانها باشنگرف نوشته شده بعضی صفحات نازکتر است و کتابت صفحات اول با باقی نیز مختصر فرقی دارد .

قطع : رقعی۱۲×۱۸ ، ج : تیماجی قرمزبدون مقوا ، کاغذ : آهار دار . س : ۱۷ ، ص ۲۳۹ . شماره ثبت‌دفتر : ۱۳۷٤٥

ضوابط

(عربی)

رضاعیه تألیف **میرمحمد باقر استرابادی میرداماد** - (م - ۱۰٤۰) .

این‌رساله درایران بچاپ‌رسیده .

رجوع شود به ذریعه ۱٥ : ۱۲ ۱۱ :۱۸۹ کشف‌الحجب والاستار ص ۳۷٥ ٥ : . . . فهرست رضوی ٤ :

آغاز: بسمله ـ والاعتصام‌بالله‌العزیز العلیم ، الحمدکله لله رب العالمین ، ولی کل‌رشح ومهیمن کل فیض حق حمده والصلوة سلسالها علی‌سید ...

پایان : بنام هذا المقام فلنختم . . علیه باذن الله سبحانه بارفه‌الکلام و کتب بیمناه الجانیه الفانیه احوج‌المربوبین ..... باقرالدامادالحسینی ختم‌الله فی نشاتیه بالحسنی . . . مشهد رسول‌الله ....

[۲۷۲۶]

نسخه‌ایست ازپایان ناقص بخط ثلث درشت کهنه به قرن ٦ نزدیك زمان مؤلف . نام کاتب و تاریخ کتابت راندارد . در پشت نخستین برگ یادداشت تملك عبدالله فرزند عیسی لنجانی اصفهانی بامهرچهارگوش بانقش : (قال انی عبدالله آتانی‌الکتاب) ویادداشت بخشش‌عبدالله‌بفرزندش میرزا زین‌العابدین بامهر بیضی‌شکل بانقش : (الراجی‌الی‌الله‌الغفور عبدالله) وچند یاد داشت دیگر آمده‌است.برروی نخستین برگ وپشت برگ دوم نوشته شده :

کتاب شرح الوقوف من جمع‌الشیخ الامام الاجل الافضل الاطهر الزاهد

العابدالناسك البارع الورع التقی النقی التقی المتقی المحقق المفسر شمس العارفین امام المتقین صدر الدنیا استاد العلماء سلمان الزمان و جنید العصر ابو یزید محمد بن طیفور السجاوندی قدس الله روحه العزیز .

درکنار این دو برگ حدیثی ازحضرت رسول (ص) و ازشیخ شبلی وازاکابر عرفا ودوبیت شعرنوشته‌شده . این کتاب ازکتابخانه مجدالدین باین کتابخانه منتقل گردیده‌است. درکنارنخستین برگها ترجمه‌های برخی‌ازلغات تازی بفارسی کهنه دیده‌میشود درص ٤ آمده :

العمل کار کردن وفی الحدیث فعملت بادنیها ای اسرعت . الاسراع شتابیدن یقال اسرع فی السیر وهو متعدی الاصل وخداوند ستور زود روشدن

و درص۳ : التعبیر عبارت کردن و خواب گزاردن وتعبیر الدراهم و زنها بعد التفاریق والباب یدل علی النقود والمعنی فی الشیٔ .

درص ۵: الاستتباب راست شدن درکار. التلفیق بهم آوردن .

گاه نسخه بدلها و نقائص درکنار برگها یاد داشت شده . در برگها اندك آثار رطوبتی نمایان است . عنوان باقلم مشکی وشنگرف است .

قطع رقعی : ۱۳ X ۱۸ ج تیماج سرخ تیره مقوایی ص : ۲۳۱ س : ۱۲ کاغذ خان بالغ شکری شماره دفتر ثبت : ۱٤٤۳۱

وقوف القرآن **(عربی)**

ازمحمد **بن ابی یزید طیفور سجاوندی** (م ـ ۵٦۰) وی ازمفسرین بزرگ اهل سنت وجماعت بشمار است .

فهرست دانشگاه ج ۱ ـ ۲٤۱ .

آغاز: الحمدلله المفتتح کلامه بحمده المجری الالسنة به لطفاً من عنده ـ

المستنطق مقاول النكر علی حوایل نكده المستغرق بخصایل النكر فی طوایل شكره وشرایف صلواته ..

پایان: بسم الله الرحمان الرحیم لاوقف الی قوله ذكرك لاستساق الكلمات .

[۲۷۳٦]

نسخه‌ایست بخط نسخ . نام کاتب وتاریخ کتابت ندارد . نسخه بدلها و تصحیحات و اصلاحات وترجمه برخی از لغتهای تازی بفارسی در کناربرگها یاد داشت شده برای نمونه معنای چند لغت آورده میشود :

در گ ۲۳ نقر : کسی بسوی خود خواندن ودانه چیدن مرغ . گ۳٦ـمط: کشیدن . گ ٤۰ـمزن: ابرسفید . گ ۵۰ـتقلقل: جنبیدن . گ ۵۸ـحجزة : موضعی ازشلوار که بند شلوار در آن کنند .

در پایان کتاب دو مهر بیضی شکل بزرگ و کوچك آمده ونقش مهربزرك : (عبده الراجی اسماعیل) و نقش مهر کوچك : (محمد باقرالعلوم) است . کناربرخی ازبرگها اندك وصالی شده است . این کتاب از کتابخانه مجدالدین باین کتابخانه منتقل‌شده . عنوان ونشان شنگرف .

قطع : ۱٦ × ۲۷ ج : تیماج سرخ مقوایی . ص : ۲۱۷ س : ۲۱ . کاغذرنگهای مختلف دارد . شماره دفتر ثبت : ۱٦۳٦۷

المحاسن والآداب **(عربی)**

از کتب قدیمه اخبار شیعه است .

مؤلف آن بطوریکه در بیشتر کتب فهرست وتراجم ضبط شده، احمدبن محمدبن خالدبن عبدالرحمان برقی (م ـ ۲۸۰ یا ۲۷٤) است، تنها درنسخ موجوده از فهرست ابن ندیم مؤلف محاسن محمدبن خالدبرقی (پدرصاحب ترجمه) معرفی شده است .

بهرصورت احمدبن محمد که گاه درقبال پدرش برقی صغیر نامیده میشود ازرجال موثق حدیث واکابر مؤلفین ومحدثین قدیم شیعه وشاگرد امام جواد و

هادی (ع) بوده است وتألیفات بسیاری دارد . کتاب محاسن هرچند از کتب بسیار معروف است لیکن ازآنجا که شامل روایاتی است که اسانید آن یا ضعیف است ویا مرتب نیست بدون بحث کامل وتطبیق بامدارك معتبر مورد استفاده واستناد قرار نمیگیرد. ونا گفته نماند که احمد برقی دراصل اهل کوفه بوده وجد وی محمدبن علی است که بدستور یوسف بن عمر پس ازقتل زیدبن علی درعراق زندانی گردیده است .

محمدبن خالدبرقی (پدر صاحب ترجمه) نیز ازمؤلفین ومحدثین شیعه بوده وتاریخ وفاتش در دست نیست.وی از شاگردان و اصحاب حضرت موسی ، رضا و جواد بوده وازتألیفات اوست :

۱ ـ البلدان والمساحة .

۲ ـ التأویل والتعبیر .

۳ ـ التفسیر .

٤ ـ الرجال درشرح حال ومعرفی کسانی که از حضرت علی بن ابیطالب (ع) روایت حدیث کرده‌اند واین موضوع ازابتکارات مصنف بوده است .

نسخ این کتاب ازلحاظ تعدادفصول وابواب مختلف(که مصنف برآنها نام کتاب نهاده)مختلف وابواب وفصول نسخه ما بدینقرار است :

۱ ـ کتاب الفرائض (۱۰ باب) .

۲ ـ کتاب ثواب الاعمال (۱۲۳ باب) .

۳ ـ عقاب الاعمال (۷ باب) .

٤ ـ کتاب الصفوة والنور والرحمة (٤۹ باب) .

۵ ـ کتاب النوادر و کتاب مصابیح الظلم (۴۹ باب) .

۶ ـ کتاب العلل .

۷ ـ کتاب السفر (۳۹ باب) .

۸ ـ کتاب المأکل (۱۳۰ باب) .

۹ ـ کتاب المنافع والاستخارات (۶ باب) .

۱۰ ـ کتاب المرافق (۱۶ باب) .

[۲۷۲۸]

نسخه‌ایست از آغاز ناقص بخط نسخ کهنه محمد فرزند مهیار حسن فرزند حسین فرزند علی هرقلی درشنبه پانزدهم رمضان ۶۹۹ . درپایان بخش ۱ و۲ صورت خط محمد فرزند ابواحمد یا ابوزکریا نجیب‌الدین یحیی بن احمدبن یحیی بن حسن بن سعید هذلی حلی (۶۰۱-۶۸۹ یا ۶۹۵) پسرعم محقق حلی (جعفربن الحسن بن یحیی) متضمن آنکه «سیدعلی فرزند سید عمید حسینی تمام نسخه‌را قرائة و سماعا و تصحیحاً نزدوی بپایان رسانده » نقل شده تاریخ یادداشت حلی درذیل بخش نخست ۶۹۹ آمده ویادداشت چنین است :

«انهاه احسن الله توفیقه قرائة وسماعا الشرحه نفعه الله تعالی سید علی بن السید... العمید الحسینی ... کتبه الفقیر الی الله تعالی محمد بن یحیی بن احمد بن یحیی بن الحسن بن سعید الحلی الهذلی »جمادی الاخرة من سنة تسع و تسعین وستمائة هجریة وصلی الله علی سیدنا محمد وآله الطاهرین وسلم تسلیماً .

تاریخ یادداشت حلی درذیل بخش دوم ۷۰۰ ه است ومتن آن اینست :

انهاه احسن الله توفیقه وتسدیده قرائة صحیحة مهذبة و سماعا لشرحه نفعه الله تعالی . . . ؟ و کتبه الفقیر الی الله تعالی محمد بن یحیی بن احمد بن یحیی بن الحسن بن

سعید الهذلی الحلی فی‌خامس شهرربیع‌الاول من سنة سبع مأئة هجریة و الحمدلله جله وصلی‌الله علی محمد وآل محمدالطیبین الطاهرین .

برروی‌نخستین برگ یادداشت تملك‌مورخ٦ ربیع‌المولود ١٢٦۵ ودرکنار برگ مهری‌چهار گوش که‌نقش آن ناخوانا است‌دیده میشود .

درکنار بسیاری ازبرگها عبارت : (بلغ ایده‌الله) یادداشت شده . پشت برگ ١١٧ چند یادداشت آمده‌است که ازآنها سه اجازه‌است که به سید عبدالله فرزند ابوالقاسم مراغی داده شده باین ترتیب :

١ ـ وقداجزت لسیدالمحققین وهوالسید عبدالله ان‌یقول الاحکام الشرعیة عن‌الادلة الاقل . مهرمجیز درپایان بوده ولی پاك‌شده‌است .

٢ ـ اجازه ابراهیم نامی که مهرچهارگوش اوبه نقش : (واتخذالله ابراهیم خلیلا)درپایان اجازه آمده است ، متن‌اجازه‌چنین‌است .

و قداجزت لسید المحققین و هوالسید عبدالله ان یقـول الاحکام الشرعیة عن‌الادلة الاقل .

دواجازه دیگر از همین مجیز در صفحه مقابل (گ ١١٨) آمده که یکی بدون مهر و امضاء است ودومی باهمین مهرآمده ومتن دواجازه چنین است :

«وقداجزت لسیدالمدققین‌وسندالمحققین‌ومظهرانوارالحق‌والیقین‌وهوالسید عبدالله‌بن ابی‌القاسم المراغی ان‌یقول الاحکام الشرعیه عن ادلتها التفصیلیة کمال الاحتیاط وانا الاقل» .

٣ ـ اجازه اسماعیل نامی است که مهرچهارگوش اوبه نقش« واذکر فی‌الکتاب اسماعیل » درپایان اجازه‌آمده درصفحهٔ مقابل (گ ١١٨) همین مهرزیر این‌عبارت : «کما رقم وسطروصح انا الاقل» آمده است .

درگ ١١٨ این یاد داشتها آمده است :

۱ ــ یادداشت تملك محمد فرزند رضا مدعو بصدرالدین در ۱۱رمضان ۱۲۱٤ . مهردائره شکل‌مالك زیریادداشت (درپائین همین صفحه)آمده ونقش‌آن چنین‌است :

(محمدبن رضا المدعو بصدرالدین ۱۲۱٤) این مهر درآغاز بخش اول و درآغـاز وپایان بخش دوم نیز نقش شده‌است .

۲ ــ تملك علی‌بن‌شهاب‌الدین ابی احمد العمیدالحسینی

۳ ــ سه بیت‌درستایش حضرت امیر (ع) .

٤ ــ ازعنایةالله فرزند علی در این برگ ۳ مهرآمده ۱ ــ دائره شکل با نقش : (وافوض امری الی‌الله الغنی‌العبد عنایةالله بن‌علی ۸۸۱) ۲ ــ مهردائره شکل بانقش : (علی‌الله‌فی کل‌الامور توکلی وبالخمس اصحاب‌العباء توسلی ۹۱۸) .

۳ ــ مهر چند مربع بانقش : (محمد نبی‌الله علی ولی‌الله عبده عنایة الله) این مهر در پایان بخش‌دوم نیز آمده است .

۵ ــ یادداشت مالك دیگرچنین است من منن‌الله لدی و انا العبد المحتاج الی‌الله الغنی . مهرچهار گوش بانقش : (سلام علی ابراهیم) .

درپشت برگ ۲٤۳ درحاشیه،تاریخ وفات علامه‌حلی چنین آمده است : تاریخ وفات‌علامه حلی رحمه‌الله :

توفی‌الشیخ الامام الاوحد فریدالعصر جمال الملة والدین‌حسن بن‌یوسف‌بن مطهرفی‌بلده یوم‌السبت .. وعشر من محرم من‌سنة ست‌وعشرین وتسعمایةقدس‌الله روحه ... الطاهرین .

بر روی همین برگ چند روایت یاد داشت شده که آغاز آن چنین است :

قـال علی علیه‌السلام ماطلعت‌الشمس قط...

گ ۱ ــ ۷ وآخرین برگ وصالی شده ولی نوشته آسیب ندیده است برگ ۱۷ افتاده وبجایش برگی تازه گذارده‌اند ونونویس شده‌درپایین برگ ۱۲۰ ــ ۱۲۵ آثاررطوبت دیده‌میشود .

عنوانهاونشانها بقلم : مشکی است

آغاز: الکتاب ثم یذکر بعد ذلك مـا وعدنا به من الاقسام الاخر انشاءالله تعالی . باب المیاه واحکامها وما یجوز به منها ومالایجوز ومـا یقع فیهـا مـمـا یغیر حکم الطهارة منها . . .

قطع : ۱۶ × ۲۳ ج : تیماج نـارنجی مقوایی عطف دامـن دار ص : ۴۸۵ س : ۲۱ – کاغذ : ضخیم وآهارمهره شده . شماره دفترثبت : ۱۴۱۳۸

نهایة الاحکام **(عربی)**

از **ابوجعفر محمدبن حسن طوسی** (م – ۴۶۰ ه) مشهور بشیخ الطائفة وشیخ طوسی است که ازبزرگترین فقهاء شیعه ومؤلف کتاب تهذیب و استبصـار و کتب دیگر بوده است این کتاب یکی ازمراجع مهم ومعتمد فقد شیعه است .

انجام : کان علیه ضمانه وان اتلفه علیه وکان قد اظهره لم یکـن علیه شیٔ علی حال تم ... کتبه . . . محمدبن المهیار حسن بن الحسین بن علی الهرقلی . . . وافق الفراغ من کتابته ... نهار السبت خامس عشر شهر رمضان المبارك من سنة تسع وتسعین وستمأیة الهلالیه ... العالمین .

[۲۷۲۸]

دفتریست بخط نستعلیق ۱۲۳۸ و ۱۲۳۹ رقم کاتب درپایان هیچیك ازرساله نیست. درپشت دومین برگ دفترمهری بشکل چندبر غیرمنظم بهنقش «الله ومحمد وعلی» آمدهوآنگاه اینعبارت ترکی : اولده جهانده ولی مظهرسرعلی واین دوبیت ترکی زیرآمده است :

آسمان معرفت یعنی امام مرتضی	مهر وماهیدر حسن ایلهحسینی کربلا
مطلع انوارعصمت فاطمه بنت رسول	دستگیر بیکساندرجمله سی روز جزا

عنوان‌ها بشنگرف است :

قطع : ۱۵×۲۰/۸ ج : تیماج سرخ مقوایی دارای عطف‌دامن‌دار ص . ۷۳۶ س : ۱۷ خشتی کاغذ : سفیدوزرد . شماره دفتر ثبت : ۱۴۳۰۶

۱ـ الفتن والملاحم (ص ۱ـ۲۲ دفتر) **(عربی)**

این رساله اخبار اقلیمهای هفتگانه و پادشاهان و درباریان و لشگریان و نیزپیش گویی از وقایع و حوادث مانند ظهور حضرت مهـدی و آمدن دجـال و سفیانی و خروج کرمانی و جز آنها آمده است . نام مؤلف و کتاب بدست‌نیامد . از حضرت‌امیر وحضرت‌صادق(ع)نقل نموده وپس ازذکر نام‌آنان« کـرم‌الله وجهه» یا « رضی‌الله عنه» آورده‌است .

آغاز: الحمد لله الذی الهم وفهم وعلمنا من‌العلوم مالم نعلم و صلی‌الله علی سیدنا .... وبعد فهذا بعث‌الادوان من‌روح‌الاکوان یتفجر منه ینابیع‌الکشف . . .

انجام : وهذا آخرماسمع من‌لفظه النورانی وضبط من کلامه الروحانی‌فی هذاالباب والله اعلم بالصواب ... ما اشرقت شموس الغیـوب من غیاهب القـلوب والحمدلله وحده .

۲ ـ الفتن والملاحم (ص‌۲۲ـ۳۷دفتر) **(عربی)**

در این‌رساله‌نیزپیش گوییهایی‌مانندآمدن‌دجال آمده وحدیثهای‌مشکل‌بیان شده جزآنکه برخلاف رسالهٔ پیش،ازامامان‌شیعه‌بسبك شیعه یاد کرده‌است .

آغاز: الحمد لله مغنی‌الاموومحیی‌الرمم والصلوة .... وبعد فان هذا الکتاب الجلیل الشأن العظیم البرهان یفوت الفقیه ... و ها انا ... فی رفـع الحجـاب و فتح‌الباب ...

انجام : و انتظم الاسم حقیقة ومعنی والحمدلله وحده ... مافاح الخزام وناح الحمام وعلی اولاده الکرام والسلام.

۳ ـ الفتن والملاحم (ص۳۸ـ۵٤ دفتر) **(عربی)**

دراین رساله نیز مؤلف یادشده .

آغاز: الحمد لله عالم المدد وممدد العدد ... وبعد فقد قال الله ... تلك القری اهلکناهم لما ظلموا و جعلنا لمهلکهم موعدا ...

انجام : فقد فتحت باب الکنز المختوم والرمز المکتوم لمن اراد الدخول الی حدیقة اسرار الغیوب ... والحمدلله الملك الفتاح ... ماراح الرواح وفلق الاصباح.

٤ ـ تاریخ مصر (ص٥٤ ـ ٧٠ دفتر)

در تعریف مصر و آب وهوا ومردم ونعمت‌های آن .

آغاز: (بسمله) وبعد فان مصر شأنها و شرهـا غریب خلقها اکثر من رزقها معیشتها اعزز من خلقها من لم یخرج الیها لم یشبع ومن لم یدخل لم ینجع ...

انجام : فان فیه الخمیس یا اصحاب الفرار ... وهذه صورة صدر ملوك دیار المصریة والشامیة .

٥ ـ الفتن والملاحم (ص ٧١ ـ ٧٣ دفتر) **(عربی)**

پیش گویی آینده و عمر مردمان

آغاز: فالحمد لله الذی ملکنی مفتاح الغیوب ومصباح القلوب ... وبعد فقد اتفق اهل الملل الاربع یعنی المسلمین والنصرا والصابئه والیهود ان عمر الدنیا .

انجام : فانهم هذه القواعد الغریبة والفواید العجیبة تقربا لاسرار الکنوز ... لاتطلع علیها الاارباب المواهب القدسیة .

٦ ـ مجدد رأس کل مأیه «رساله فی ...) (ص ٧٣ ـ ٧٩ دفتر) **(عربی)**

رساله‌ایست دربارهٔ این حدیث که «برسر هرسده مردی برخیزد ...»

آغاز: وبعد فالحمد لولی الحمد والصلوة علی من بیده لواء الحمد قال رسول ص ... یبعث لهذه الامة علی رأس کل مأیه من یجددلها ... اذکر فی هذه الروحة الرحسنة والروضة القدسیة...

انجام: قال علیه السلام بعثنی الله بین یدی قیام الساعة بالسیف وجعل رزقی تحت ظل رمسی .

٧ ـ رسالة الفتن (ص ٧٩ ـ ٨٠ دفتر) **(عربی)**

رساله درباب امام آخرزمان وعلائم ظهور

آغاز: فان الله یبعث خلیفة یخرج فی آخرالزمان وقد امتلاءت الارض جورا وظلماً ...

انجام: قال علیه السلام حاکیاً عن ربه ... ان لی جنوداً فی المشرق سمیتهم الترك هم فرسانی انتقم بهم لمن عصانی .

٨ ـ رسالة الفتن (ص ٨٠ ـ ٨٥ دفتر) **(عربی)**

آغاز: الیاس بن ابراهیم فلیخذر الیاء من الالف والالف من الیاء ... سیطلع من مطلع الشمس قوم بلادین رؤسهم...

انجام: واعلم ان جمیع ماسوی الله تعالی علی قسمین قسم یدرك بذاته و هوالمحسوس والکشف ... وهوالمعقول واللطیف ... وجلاب الافراح و الحمد لله وحده .

۹ ـ رسالة‌الفتن (ص۸۵ ـ ۱۴۳دفتر)

آغاز: قال‌الله تعالی اذا زلزلت‌الارض زلزالها و اخرجت‌الارض اثقالها ...

انجام: وقال معلم‌السبطین حقا یکون بحکم ربی ذی‌الجلال . والصلوة علی من‌ازهار ریاض نبوته مؤلفه و انهار حیاض شریعته واقعة .

۱۰ ـ فیض‌نامه (۱۵۷ ـ ۲۱۳) . **(عربی)**

گویاازمثالی‌تبریزی باشد .

در مجلس وسپهسالار و دانشگاه نبود .

آغاز:

سطر بسم‌الله‌الرحمان‌الرحیم آدم و حواء رأی دیو رجیم

انجام :

هم بیك اللی التی بیت اولدی تمام اوتوز او جکز سود ودر والسلام

۱۱ ـ رسالهٔ احکام (ص۲۱۷ ـ۳۰۷دفتر) **(ترکی)**

رسالهایست بەترکی دربارهٔ

آغاز: بسمله الحمد لله رب‌العالمین آمدی ای طالب فضل حق الحمد لله دن مراد تکزی تعالی بی‌اکمقدر وتکثری اکمقدن مراد بحمدالله اگر تکری و دیگر ...

انجام : آمدی او کیمسه ظالملرود زیرا کشی ... ان‌الله رویظلم الناس .... والحمد لله رب‌العالمین .

۱۲ ـ کفایة الطالب (ص۳۱۷ ـ ۷۳٦دفتر) **(عربی)**

از ابو عبدالله محمدبن یوسف‌بن محمد گنجی شافعی (م ـ ٦۵۸)

این کتاب‌در مدح و منقبت حضرت علی‌علیه‌السلام . ودر ده باب‌ترتیب‌یافته است بدین ترتیب :

۱ ـ در بیان صحت خطبه‌های آنحضرت .

۲ ـ » حدیث عمار یا سرو بیان طرق آنحدیث و ...

۳ ـ » فروتنی حضرت‌درطعام وطعام بردن برای بینوایان .

٤ ـ » پرستش آنحضرت خدای را .

۵ ـ » درصفات‌او .

٦ ـ » لباس او .

۷ ـ » تولد او .

۸ ـ » نسب او .

۹ ـ » کشته‌شدن او .

۱۰ـ » آنچه بر سر قاتل او آوردند .

۱۱ـ » مدت عمر او .

۱۲ـ » موفق‌او .

آغاز: بسمله‌وصلی‌الله علی‌محمد وآله‌وسلم ... وبعدقال ...محمدبن‌یوسف‌بن محمد گنجی‌شافعی . . اما بعد فقدسالنی‌من‌لاتسعنی مخالفته‌ان‌اجمع ... سمیته بکفایة‌الطالب...

انجام : وهذاالمختار عندی من‌الروایات، تمت مناقب‌سیدنا ... ویتلوه‌ذکر الامام‌المهدی فی کتاب مفرد وسمیته‌بالبیان‌فی‌اخبار صاحب‌الزمان.

[۲۷۳۰]

نسخه‌ایست ناقص (ازپایان) بخط نسخ . کاتب و تاریخ کتابت در آن یادنشده. برروی نخستین برگ سه آیه دربارهٔ رجعت یادداشت شده‌است . پشت آخرین برگ در کنار مقداری از کتاب بخط نستعلیق و برروی آن درمتن وحاشیه بهمین‌خط دنباله حاشیه پیش است برگ دوم نسخه وصالی شده است . درکنار برگها شماره عنوانها ودرستیها یادداشت‌شده مجموعاً این‌نسخه دارای ۹۳کلمه است و۷کلمهٔ دیگر آن افتاده است .

عنوانها بقلم‌آب‌طلاشنگرف . همه‌صفحه ها دارای جدولهای‌لاجورد ومشکی وطلایی .

قطع : خشتی ۱۳ × ۲۰ ج : تیماج زرد یك‌لا . گ : ۷۹ س : ۱۲ . کاغذفرنگی‌وضخیم .

شماره دفترثبت : ۱٤۲۷٪

شرح صد کلمهٔ قصار **(عربی)**

شرحی‌است از **احمد فرزندابوالحسن علی‌بن ابراهیم** برصدکلمه جاحظ ومؤلف آن‌را نشناختم .

این گزارش در پیرامون ۹۲ کلمه از سخنان حضرت امیر (ع) آمده و کلمه ۹۷ نیز گزارش شده ولی‌هفت کلمه دیگر که‌متمم صد کلمه است از این کتاب افتاده است :

آغاز: بسمله الحمدلله‌الذی نور قلوب عباده بمصابیح‌المواعظ والنصایح و شرح کلمات کتابه بمحمد و آله ... اما بعد فیقول . . . ابن ابی‌الحسن علی بن ابراهیم‌احمد ...

انجام : لسان‌العاقل فی قلبه و قلب الاحمق فی‌فمه وکان‌المعنی واحد ... علی ایرادکل معنی من‌المعانی بطریق مختلفه فی‌وضوح‌الدلائل وخفائها

[۲۷۳۱]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق ۱۱٤٤ . بعضی‌صفحات آخر وصالی شده وفارسی‌میباشد . عناوین

« باب ، فصل، « قال واقول » باشنگرف ضبط گردیده . زیرمطالب قرآنی باشنگرف خط تشکیل شده است .

قطع وزیری کوچك : ۱۳ × ۲۲ سانتیمتر جلد : مشکی تیماجی ، رنگ رفته مقوی دار ص: ۲۲۰ سطور هرصفحه ۱۹ سطر . کاغذ : اصفهانی شکری رنگ : شماره ثبت دفتر : ۲۲۵۸۶

العروة لاهل الخلوة (عربی)

تألیف **علاءالدوله سمنانی** (م ـ ۷۳۶) .

رجوع شود به فهرست دانشگاه ج ۳ : ۴۷۴ ـ ۴۷۵ ذریعه ۱۵ : ۲۵۱

آغاز: (بسمله)وبحمده الواجب علی کل موجود لنعمة الوجود الفایضه علیهم بالجود العمیم نرجو ان تجعلنا من الصادقین فی دعویهم بقولهم ایاك نعبد وایاك نستعین و بالصلوة علی روح حبیبه الکریم و نبیه النبیه امابعد فقد سنح لخاطری بغتة یوم الاحد صلوة الصبح الثانی من اعتکافی فی مسجد صوفیا باد خداداد العشر الآخر من شهر الله المبارك رمضان سنه عشرین وسبع مایهٔ ...

انجام : ما اظلم اللیل واشرق الضحی وقدانتهی تحریر هذا الکتاب المسمی بالعروة لاهل الخلوة والجلوة یوم الاثنین الثالث العشرین من شهر الحرام سنه احدی وعشرین وسبعمائه فی صوفیاباد خداداد لازالت محط رجال لاتلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر الله من هو بالمرصاد فی الدنو والبعاد نزلا لاشراحة العباد من الزهاد و العباد والابدال والاوتاد ... تمام شده این نسخة عروة الوثقی بعون الله تعالی بتاریخ و پنجم شهر شوال سنه یکهزار و یکصدو چهل و چهار: اللهم اغفر لی ولوالدی ولجمیع المؤمنین والمؤمنات والمسلمین ...

[۲۷۳۲]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق اسماعیل بن محمد کاتب شیرازی مؤرخ ۱۰۲۴ .

نسخه تعلیقاتی است ناتمام بر تفسیر کشاف است از آغاز تااوائل سورهٔ بقره. درآغاز نسخه (قبل ازشروع تعلیقه) قسمتی از متن کشاف روی چندین برگ نوشته شده است وهمچنین بالای صفحات تعلیقه متن کشاف کتابت شده است.

این نسخه تماماً با خط نستعلیق متوسط نوشته شده واکثر صفحات دارای حاشیه است. زیرعناوین وموضوعهای مهم ودربعضی حواشی باشنگرف خط کشی شده است.

قطع: وزیری ۱۱ × ۱۹ س جلد: تیماجی قرمز، ص: ۵۱۹ س: ۱۷ - ۱۸ کاغذ. ضخیم بادورنك آهارمهره شماره ثبت دفتر: ۱۲۲۴۹

حاشیه کشاف **(عربی)**

تألیف **میر سید شریف گرگانی** (م- ۸۱۶)

فهرست سپهسالار ۲ : ۱۲۳

آغاز نسخه: الحمدلله الذی انزل القرآن کاملا مؤلفاً منظماً ونزله بحسب المصالح منجماً ...

آغاز تعلیقات: قال جارالله العلامه احسن الله اکرامه فی دارالمقامه الحمدلله الذی نزل القرآن کلاماً مؤلفاً منتظماً ...

انجام: انه جعل البائیه تسمیه للابتدائیه و انه لاقرینه علی انتزاع الرزق من الثمر بل هی من نفسها رزقت ...

[۲۷۳۳]

این نسخه بخط نسخ سلیمان بن شیخ نصرشافعی مورخ ۸۷۲ نوشته شده است.

بر پشت نخستین برگ نسخه یادداشت ومهری است که نقش آن عبده زین العابدین است. درذیل آن یادداشت نیزامضاء: زین العابدین المستوفی گذارده شده است. ذیل برگ آخر یادداشتی شامل گواهی بر تصحیح ومقابلهٔ این نسخه که دستخط مصنف برآن موجود بوده است بتاریخ ۸۷۳ - ه نوشته شده است.

عنوانها ونشانه‌ها « تنبیه ، تنبیهات وفصول» همه باشنگرف نوشته شده است .
تمام نسخه بایك‌قلم است رقم کاتب و تاریخ کتابت درپایان ذکرمیشود .
قطع : خشتی ، ۱۳ × ۱۸سانتیمتر ، جلد مقوائی سفیدعطف دامن‌دار . ص ۵۵۹ ، س۱۹
کاغذآهاردارضخیم شماره‌ثبت دفتر : ۱٤۲٤۷

النظم الوهاج (عربی)

تألیف **احمدبن‌عبدالرحیم** و انجام تألیف آن ۷۸۸ ـ هـ ـ است

در کشف‌الظنون این کتاب رابعنوان نکت(تعلیقات) بر منهاج‌الاصول و بنام «تحریر منهاج‌الاصول» و نظم کتاب منهاج را که تألیف عبدالرحیم عراقی(پدر مؤلف این کتاب‌است جداگانه‌معرفی کرده وهیچگونه اشاره به اینکه این کتاب شرح بر آن منظومه است نکرده است شاید حاج خلیفه خود کتاب را ندیده بوده استزیرا مطالعه این کتاب نشان میدهد کداحمد کتاب پدرش (نظم کتاب منهاج‌الاصول بیضاوی) را شرح کرده است .

مؤلف شرح : احمد مکنی بابی زرعه در ۸۲۶ ـ هـ وناظم منهاج که پدراو است (عبدالرحیم‌بن‌حسین عراقی) در ۷۷۹ . هـ درگذشته است. ازمحمدبن عثمان بن فرهود ، متوفی ۷۷۹ ـ هـ ـ نظم‌دیگری برای کتاب منهاج‌نقل گردیده‌است .

کتاب منهاج‌الاصول قاضی‌عمر بیضاوی متوفی ۶۸۵ هـ ـ است .

شارح ، در ابتدا ، اشعار منظومه را بتدریج نقل وسپس آنرا (بطوریکه خود نیز در ابتدا دیباچه تصریح کرده) بضمیمهٔ اضافات وفوائد ونکاتی جالب . شرح و بسط داده است .

اینك چند بیت از آغاز منظومه نقش میشود :

یقول راجی الله خیر من رجی   عبدالرحیم بن‌الحسین الملتجی

و ان فی المنهاج للبیضاوی غنیة محتاج و حوز آوی

آغاز: الحمد لله حق حمده و صلاته وسلامه علی سیدنا محمد رسوله وعبده وعلی آله وصحبه وجنده امابعد فهذا تعلیق علی نظم منهاج البیضاوی لسیدی ووالدی امتع الله بحیاته و اعاد علی الکافة من برکاته المسمی بالنظم الوهاج فی نظم المنهاج اقتصر فیه غالباً علی تقریر المسئله ...

انجام : فمحل المسئلة علم الکلام ببسها . . . فلنقتصر علی ما ذکرنا ثم بین ایده الله تعالی عدة ابیات هذه الارجوزة وهی الف بیت وثلثمایه وسبعه وستون بیتاً و السر به فی اللغة الدائم قال مؤلفه ایده الله تعالی و هذا آخر ما تیسر تعلیقه علی هذه الارجوزة الی : علی ید جامعه احمد بن عبدالرحیم ... سنه ثمان وثمانین و سبعمائه جعله الله موجباً للفوز لدیه یوم القدوم علیه ...

[۲۷۳۴]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق قرن ۱۱ از تعلیقات برنخستین جزء کتاب عدةالاصول دارای سه کتیبهٔ کوچك ، نقاشی مرصع ومذهب و ۹ سرلوحه مذهب ، صفحات نسخه‌دارای کناره‌های وسیع وجدول و کمندآب طلائی ولاجوردی است ، حواشی بسیاری از مصنف برمز (منه‌دام فیضه یامنه سلمه‌الله) بر کنار صفحات دیده میشود وخودنشان آنست که نسخه بهنگام زندگی مؤلف کتابت‌شده

قسمت دوم باسرلوح وسرآغاز جدید ازص ۲۹۳ الی ص ۷۲۰ وقسمت سوم نیز با سرلوح وسرآغاز جداگانه ازص ۷۲۳ الی انجام ص ۱۰۷۳ است تمام‌کتاب با یك خط نستعلیق زیبا نوشته شده‌است .

قطع نیم خشتی ۱۰ × ۱۹ س جلدتیماجی قهوه‌ای روشن منگنه ، ص ۱۰۷۳ س ۱۷ .

کاغذ فرنگی نازك شماره ثبت دفتر ۱۳۵۵۹

حاشیه بر عدة‌الاصول **(عربی)**

تألیف : مولی **خلیل قزوینی** متوفی ۱۰۸۹ ــ ه فرزند غازی قزوینی است

که معاصر شیخ‌حر عاملی وفیض کاشانی و از شاگردان شیخ‌بهائی ومیردامادبوده است . مولی خلیل یکچند در جوانی ، بدربار صفویه نزدیك ومورد توجه‌واعتماد شاه‌عباس ثانی‌بوده سپس بعزلت گرائید و بمکه‌رفت و در آنجا بتألیف پرداخت ، در فقه دارای مسلکی خاص نزدیك‌بروش اخباریان بوده و کتب‌بسیاردرنحو منطق فقه ، اصول ، تفسیر و کلام وتألیف کرده و از آن جمله است :

الجمل یاالجمل (نحو) شرح شمسیه (منطق) حاشیه مجمع‌البیـان (تفسیر) رساله صرف استعمال توتون ، رساله‌صرف نماز جمعه درزمان‌غیبت رموز التفاسیر الواقیه فی‌الروضة والکافی والشافی (شرح برکاتش) ترجمه‌کافی‌بفارسی مولی‌خلیل کتاب کافی راکه مهمترین کتب اصول مذهب شیعه است درظـرف ۲۰سال به‌امر شاه عباس ثانی ترجمه کرده است و در انجام آن کوشش‌بسیار بکار برده است‌تألیف این کتاب از خدمات بزرگ و شایان توجهی است که در دوره صفـویه در راه نشر زبان فارسی‌انجام‌شده است: مولی خلیل که خود او رانیز بنام پدرش«نمازی» ملقب میدارند درقزوین در گذشت و درمدرسه که‌بنام‌وی‌مشهوراست دفن گردیده.

آغاز: الحمد لله رب‌العالمین والصلوةعلی‌سیدنا ونبیتا وعدتنا فی‌سدتنامحمد وعلی ... الی اما بعد فیقول الغنی بربه عتماً سواه خلیل من‌الغازی الی‌اکثر الکلبه من اهل رفاتنا قدرغیوافی کتب اصول‌الفقه لاصحابناالامامیه ...

---

(۱) بخش یکم کتاب ازآغاز الی‌ص ۲۹۰ که نخستین‌فقره‌این تعلیقات‌است‌بسیارمشروح‌نوشته‌شده ومشتمل برمباحث مختلف وجالب است بحث‌ساسی مصنف دراین قسمت که مقدمه و مدخل کتاب شمرده‌میشود برسراثبات احتیاج باصول‌فقه وبکاربردن مبانی‌آنست درعلم فقه ازجمله مسائلی کـه مؤلف بهمین مناسبت دربارهٔآن بحث کرده مسئله امامت ازنظر شیعه و لزوم پیروی از پیشوایـان (امامان) شیعه‌است‌مصنف‌خود برای این‌قسمت اهمیت بسیار قائل شده وآنراشایسته تدوین کتابی مستقل داشته است .

انجام : کلمایحتاج فیها الی البیان یحتاج فیما نحن فیه الیه

[۲۷۳۵]

دفتریست بخط نستعلیق محمد عظیم خان منشی دربار هرات پسر محمد اسماعیل خان در ۱۲۱۵ نوشته‌شده است .

عنوانها ونشان : بنفش

قطع ۱۴ × ۲۱ ج: تیماج تریاکی‌مقوایی . ص ۳۲۳ س : ۱۵ کاغذهای گوناگون و الوان شمارهٔ دفتر ثبت ۷۴۲۸۷

۱ ـ جنات الخلود (ص۱ـ۲۶۷دفتر) **(فارسی)**

از محمد رضا پسر مؤمن امامی مدرس معاصر شاه سلطان‌حسین صفوی . وی آنرا در ۱۱۲۷ بانجام رسانیده‌است . موجود در این‌دفتر بدون جدول بندی‌است و گویا درپایان ناقص است .

الذریعه ج ۵ـ۱۵۰ فهرست آستانه ج۳تاریخ ۸۱ فهرست‌چاپی‌فارسی ۳۹۹

آغاز : الحمدلله الحکیم المعبود المتفرد بالازلیة ...

انجام : اسباب من سوخته سر گردانرا

بی منت مخلوق میسر گردان

۲ ـ حبیب السیر (خاتمه...) (۲۶۸ـ۴۲۹دفتر) **(فارسی)**

خاتمه تاریخ حبیب‌السیر میرزا غیاث‌الدین میر خواند است و درپایان آن گزارش مختصری از حال میرخواندداده‌شده : که‌جزءخاتمه‌ودر نسخهٔ‌چاپی نیست

آغاز : بعد ازحمد وثنای صانع جهان غرابت آئین وپس ازدرود ودعای خاتم‌انبیاء ومرسلین ...

انجام : سر گذشت ، ودرجوارمزارفایض الانوارشیخ نظام‌الدین اولیاء . . .و امیرخسرودهلوی‌دفن کردند . . . تمت..العبدبید...حاجی‌محمدعظیم بن . .منشی محمداسماعیل خان قندهاری‌الاصل هروی‌المسکن . . . فی‌شهور سنة ۱۳۱٥ .

۳ ـ سفرنامه (ص۴۳۹ ـ ٤۳۰۳ دفتر) . **(فارسی)**

کاتب دفتر حاجی میرزا محمدعظیم خـان منشی دربار هرات پسر محمد اسماعیل خان منشی برخی ازسفرهای خودرا یادنموده است .

آغاز : تفصیل سفرهای حقیرفقیر حـاجی میرزا محمدعظیم‌خان منشی دارالسلطنه هرات که درسن بیست‌سالگی...

انجام : ودر مـاه نهم وارد شدیم و از نجف‌اشرف تا بهرات بسواری اسب شصت وپنج منزل زدیم .

٤ ـ متفرقات (ص ٤۳٤ ـ ٤٥٠دفتر) **(فارسی - عربی)**

تاریخچهٔ کوتاهی از زندگی‌حضرت محمد (ص) واسامی‌نقباء و مفسرین و نیز آیات چندی دراین‌باره هایاد شده است .

آغاز : وموضع خاص مناجات آنحضرت جبل فاران بود ...

انجام : وحایل میان خود وامام مبطل‌نمیدانند اگرچه بعد مسافت باشد.

٥ ـ سلسلة الذهب (ص ٤٥١ ـ ٤٣٠ دفتر) **(فارسی)**

بخشی از سلسلة الذهب مولا عبدالرحمان جامی است . جامی آنرا در نکوهش شیعه سروده است .

(کشف الظنون ج ۲ ـ ۲۹ جامی حکمت ص . .)

آغاز :

حق چو داد از پی اطیعوا الله		با طیعوا الرسول ما را راه

انجام :

امر دین گویم اولی و اقدم		زانکه دنیاست خوار و بیمقدار

٦ ـ متفرقات (ص ٥٣١ ـ ٦٢٠ دفتر) **(فارسی)**

چند بخش است از یك کتاب در آن از مسائل گونا گون گفتگو شده است. این بخش در : شناختن ماههای سال وایام متبرکه وعیدهای معروف ونیز از پادشاهان روی زمین وطوایف وامم ومدت پادشاهی ایشان از زمان حضرت آدم و درپایان از ادیان گفتگو کرده است .

آغاز: در شناختن ماههای سال . . . المحرم از اشهر حرم و روز اول آن دعای حضرت زکریا مستجاب شد...

انجام : وپادشاهان صفویه رامروج این مذهب دانند والله اعلم تمت . . . فی سنة ١٣١٥ .

۷ _ احکام نوروز ومحرم (ص ٦۲۱_ ٦۲۲دفتر) **(فارسی)**

احکام نوروز ومحرم منقول ازجنات‌الخلود.

آغاز : شنبه اگر نوروزشنبه باشددلیل رنج ...

انجام : ودر مغرب گرانی و آفت درختان وروم برفارس غلبه بهمرساند .

[۲۷۳۶]

دفتریست بخط نستعلیق عبدالحسین فرزند حاج میر عبدی محمد دزفولی در ۱۲۸٦ .

پس از آخرین ش دفتر درصفحه مقابل آن چندیادداشت وجدول مربوط به‌آخرین‌رسالهٔ دفتر نوشته شده است عنوان ونشان وجدولها : شنگرف .

قطع:۱٤ × ۲۱ج : مقوایی ص۱٦۸س :۱٥ کاغذشکری‌رنگ‌شمارهٔدفترثبت : ۷٤۲۷٤

۱ _ مشارق‌الاضواء (ص ۲ _ ۳۲ دفتر) **(عربی)**

از محمدعلی بن اسماعیل حسینی‌بیرجندی قائنی در ریاضیات دارای هشت باب‌است دراین دفتر ازنخستین باب‌تابخشی‌ازباب هفتم نوشته‌شده‌ودرکنارآخرین برگ حاشیه از مؤلف که درآن از کشف‌القناع طوسی یادنمود نوشته شده است و گـویا پایان بخش هشتم کتاب هنگـام صحافی جابجا شده و پس از ش ٥ دفتر گذارده شده است .

آغاز: نحمدك یامن دلع لسان‌الصباح بنطق‌تبلجه وسرح . . . امابعد فیقول محمدعلی بن‌محمد اسماعیل الحسینی . . . الباب‌الاول فی‌ذکرمایحتاج‌الی‌معرفته

انجام : نصف النهار . . . معدل‌النهار . . . الافق . . . نقطه مـن‌المعدل انحطاطها تسع‌درجات‌ولرسم‌ارتفاعها .

۲ ـ شرح المقالة العاشرة (ص ۳٦ـ٦۰ دفتر) **(عربی)**

ازمحمد باقربن زین العابدین یزدی استاد شیخ بهائی درشرح دهمین گفتار کتاب الاصول اقلیدس موجود دراین دفتر ازپایان ناقص است .

الذریعه ج ۱٤ـ۸۳ دانشگاه ج ٤ـ۹۲۱

آغاز: الحمدلله حق حمده والصلوة علی رسوله وعبده . . .

انجام : اعنی سطح ا خ حینئذ مأیةوتسعة وتسعون . . . اربعة عشر ومربع ف ع اربعة وثمانون وهولیس بمربع فف ع منطق فی القوة فقط . . . بزیادة مربع .

۳ ـ کشف القناع عن اسرار شکل القطاع **(عربی)**
(ص ٦٤ ـ ۱۲٤ دفتر)

از خواجه طوسی است وبطوریکه در مقدمه آورده ونیز حاج خلیفه ذکر کرده خواجه طوسی نخستین شکل از شکلهای سه گانه اکرماماناوس لاوس رابفارسی ترجمه کرده و بعد بتعریف آن پرداخته و آنرا بر پنج مقاله مرتب کرده است . خـواجه در این کتاب از بیرونی و حسام الدین علی بن فضل الله احمد سالار یـاد نموده است . (نسخه ناقص است) .

الذریعه ج ۱٤ـ۲۱٦ احوال و آثار خواجه ـ ۲۱۲ کشف الظنون ج۲ـ۳۲۱

آغاز: الحمدلله مبدع الحقایق الخارجة عن الحصر افاضة للخیر ومودع . . .
و بعد فقد کنت عملت فیمامضی من الزمان کتابا جامعا ...

انجام : کانت فی المفروض القطاع نسبة جیب قوس . . . حب قوس . . . مؤلفه من نسبة جیب قوس .

٤ ـ حاشیه کشف القناع (ص ۱۲٥ ـ ۱۲۹ دفتر) (عربی)

گویا بخشی است از حاشیه کشف القناع فی اسرار شکل القطاع محشی از فرزند خود محمد حسین یادنموده است .

آغاز: خط هو مأته واثنی عشر فذلك الخط اصم مباین . . ذو الاسمین الرابع ولو کانت سنه...

انجام : فی الشق الاول یجب ان یکون العرض الحادث منطقا وفی الشق الاخیر یجب ان لا یکون منطقا ومتوسطا سمعت قدفرغت من تسوید هذه الحاشیة

٥ ـ تحریر کتاب اللیل والنهار (ص ۱۳۰ ـ ۱٥٦ دفتر) (عربی)

تحریر خواجه طوسی است بر الایام واللیالی ثاوذوسیوس در ۲ مقاله و۳۰ یا ۳۳ شکل .

الذریعه ج ۳ـ۳۸۹ احوال وآثار خواجه ـ ۲۰۷

آغاز: کتاب ثاوذوسیوس فی الایام . . . صدر الکتاب الشمس بتحرك حرکـة معتدله ضد حرکة الکل ...

انجام : وکانت غیر مقدرة هف فاذن الحکم ثابت و ذلك ما اوردناه قدفرغت من تسویده فی عشر الثانی من شهر ذی الحجة الحرام ۱۲۸۲ . . . عبدالحسین الهمدانی وستر عیوبه

۶ ـ استخراج جدول لگارتیم (س۱۵۷ ـ ۱۶۷) (فارسی)

نوشته شده از روی کبیسه محمدعلی قائنی بیرجندی‌صاحب : مشارق‌الاضواء (نسخهٔ‌ش۱ همین‌دفتر)

رجوع بداین فهرست شود .

آغاز: در استخراج جدول لگاریتم جیب از این لوگاریتم بدانکه جدولی که تاحال شرح احوال او بود ...

انجام : نقصان میکنم مـابقی ظل قوس مفروض باشد تمت . . . من جمله افادات . . . مولانامحمدعلی . . . تمت هذه‌الرسالة علی‌یـد . . . فی‌رابع وعشرین شعبان‌المعظم . . . تسعةوثمانین‌ومأتین بعدالف . . . کتبتهامن کتاب کبیسةاستادی میرزامحمدعلی‌القائنی‌البیرجندی . . . وانا . . ابن‌الحاج‌میرعبدی‌محمدالموسوی الدزفولی .

[۲۷۳۷]

دفتریست بخط نسخ ونستعلیق ۱۲۴۱ عنوانها ونشانهـا : شنگرف . درآغاز و انجـام‌آثار رطوبت دیده میشود .ش : ۲ ناقص‌است .

قطع : خشتی۱۶ × ۲۱/۵ ج : مقوائی ص ۲۸۷ س : ۱۹ کاغذفرنگی‌شمارهٔ‌دفتر ثبت ۱۴۲۷۵

۱ ـ شرح‌حدیث عمران صابی (ص۱ـ۲۵۴) (عربی)

از سید کاظم رشتی (م ـ ۱۲۵۹) است که درعصر دوشنبه ۷ شوال ۱۲۴۱ بانجام رسانیده .

الذریعه ج ۱۳-۲۰۴ فهرست چاپی عربی-۵٤٥

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین . . . امابعد فیقول . . . کاظم بن‌قاسم ...

انجام : فاصاب‌الرغایب‌هذاآخر الحدیث . . . قدفرغ‌من‌تسوید هذه‌الاوراق عصر یوم‌الاثنین السابع من‌شهر شوال الکرم فی سنة ۱۲٤۱ . . . وقع‌الفراغ من انتساخه قبل ظهر یوم‌الجمعة من‌شهر ذیقعده ۱۲٤۱

۲ - صحیفة الصفا فی‌ذکر اهل‌الاجتباء والاصطفاء **(عربی)**
(ص ۲۵۷ - ٤۸۷ دفتر)

میرزا محمد اخباری نیشابوری درسال ۱۲۱۸ نخستین بخش این کتاب (صحیفةالصفا) رادر مقدمات علم رجال در لار بپایان رسانید بخشی از آن در این دفترموجود است . اخباری بخش‌دوم راکه دربیان‌سر گذشت خود و استادان خود ومعاصرین است در ری۲۰ رجب ۱۲۲۵ بپایان رسیده است .

الذریعه ج ۱۵-۲۲ فهرست دانشگاه ج ۵-۱٦۷۸

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین وسلام علی‌عباده الذین اصطفی‌امابعد فیقول ... محمد بن‌عبدالنبی النیشابوری‌الخراسانی ...

انجام : اقول حماد هذا روی‌عنه ابن‌فضال و ابن مکان وهومعید .

[۲۷۳۸]

دفتریست بخطهای گونان بقلم‌نسخ ونستعلیق . خط و کاغذ ش ۱ دفتر کهنه‌تر ازشماره ۲ است. پس‌ازپایان‌شمارهٔ ۱: ترجیع‌بندی‌است‌در بارهٔحضرت امیر(ع)ومطلع‌وبیت‌مکرر آن‌چنین است :

مشکلی دارم از برای خدا   یا علی مشکل مرا بگشا

پس‌ازآن‌قصیده‌ایست‌درستایش حضرت‌رسول (ص) که مطلعش اینست :

سلام علیك ای نبی مکرم مکرم تر از آدم و نسل آدم

گوشه و کنار برخی از برگها وصالی شده ونیز گاهی میان برگها پاره شده وآنراوصالی کرده‌اند . چنین پیداست که مطالعه کننده میخواسته جمله های « رضی‌الله عنه» راکه پس‌ازنام حضرت‌امیر(ع) نوشته‌اند محونماید .

عنوان و نشان : شنگرف است .

قطع : خشتی۱۵×۲۰ . ج ، مقوایی‌ص. س : ۱۴و۱۲ کاغذهای گوناگون‌والوان شمارهٔ دفتر ثبت : ۷۴۱۷۷

٧ ـ رسالهٔ عقائد (۱) (ص ٦٤ ـ ٦٦ دفتر) **(عربی)**

ازمحیی‌الدین بن عربی درفهرست مصنفات محیی‌الدین یاد شده‌مجلهٔ مجمع العلمی سال ۳۸ و۳۹ .

این نسخه رساله ایست در بیان اصول عقائد بطور اجمال و شهرت مانند اعتقادات صدوق ، (محمدبن بابویه) با این فرق که بهیچوجه استدلال در آن نشده است وهمچنین رساله عقاید خواجه نصیر الدین‌طوسی . مؤلف این‌رساله را شبیه بانشاء یك‌خطبه تألیف کرده ورساله دیگری درعقاید دار که بسبك رسائل اعتقادیه ومبسوط است .

آغاز: و هذه رسالة عقیدة الشیخ محیی الدین محمد العربی الطائی اقدس الله قل هو الله احد الله الصمد ، لم یلد ولم یولد ... وصلی‌الله علی‌سیدنامحمد وآله وسلم جل ربنا القریب فی علوه ...

انجام : والظاهر والباطن وهو بکل شئی علیم الحمد لله رب العالمین .

روضة الواعظین (ص ۱ ـ ۲۷٤ دفتر) **(فارسی)**

بخش دوم روضةالواعظین **معین‌الدین مسکین فراهی** است ازمجلس اول تا

---

(۱) این نسخه رساله‌شمارهٔ۷دفتر شمارهٔ ۲۷۱٦ است وبهنگام‌صفحه‌بندی‌ازنظرافتاده‌بوده‌است

پایان مجالس دهم را دارد در مقدمه مجلس دهم این بیت آمده است :

دولت وصل ابد جان فراهی یابد

گر بجان حلقه بگوش در احمد باشد

معین الدین فراهی این کتاب را در چهار اصل باین ترتیب آورده :

۱ ـ اصل اول در بیان صفت واعظان .

۲ ـ اصل دوم در بیان مجالس پند و اندرز .

۳ ـ اصل سوم در ۷ حکایت .

٤ ـ اصل چهارم در گریاندن واعظ مردم را .

رجوع شود به : الذریعة ج ۱۱ ـ ۳۰۵ . کشف الظنون ج ۱ ـ ۵۸۷ فهرست دانشگاه ج ۲ ـ ٦٥۹ .

آغاز: قوله الحق ووعده الصدق خداوندی عالم جبار اعظم .

بخشیدم جرم عاصیان از بیش و کم

ای در ظهیر وصلت از هر کس آرزویی ...

انجام : و از هرچه ناپسنده است مـا را از آن دور داری بحرمت محمد مصطفی . . . یاارحم الراحمین .

۲ ـ گلستان (ص ۲۸۰ـ٤۹۹ دفتر) **(فارسی)**

از شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی .

بخشی از باب اول تا بخشی از باب هشتم کتاب است .

آغاز: :

خری که بینی و باری بگل درافتاده

بدل براو شفقت کن‌ولی مرو بسرش .

انجام: حکمت : عامی نادان پریشان روزگار به از دانشمندان ناپرهیزکار .

[۲۷۳۹]

دفتریست بخط نستعلیق . درپشت نخستین برگ ش۱ دفتر،مقاله ایست دربیان‌وبا واحتراز ازآن . ونیز در آغاز دفتر چند یادداشت در بارهٔ ندم‌کتاب از فکری سلجوقی دیدهٔ میشود .

کنارآخرین صفحه نسخه اشعاریست درموسیقی که‌آغازش اینست :

ای برادریکدوگاه(کذا) سازکن　　　از حسینی پستئی آغازکن

عنوان ونشان وجدولها بهشنگرف است .

قطع : وزیری‌کوچك ۱۳/۵ × ۲۲ ج : مقوایی دارای گوشه و عطف تیماج تریاکی

ص :۴۸ . س :۱۵ کاغذ : اصفهانی . شماره دفترثبت : ۷۴۲۸۴

۱ ـ تدارك السموم (ص ۲ـ۴۵ دفتر) **(فارسی)**

در بیان زهر های خوردنی و گزنده ها از **غیاث‌الدین طبیب**.

این کتاب در دو قسم است :

۱ ـ زهر های خوردنی و در آن سه مقاله است .

۲ ـ در بیان گزنده ها و در آن دو مقاله است .

ومجموعاً دارای ۵ مقاله است بدین‌ترتیب :

مقاله اول ــ در زهر هاء کانی (ص ۸ـ۱۲ نسخه) .

مقاله دوم ــ در زهر هاء رونده (ص۱۲ـ۲۰) .

مقاله سوم ــ در زهر هاء حیوانی (ص ۲۰ـ۲٦) .

مقاله چهارم (که مقاله اوز است از قسم دوم): در ذکر حشرات (ص۲۷ـ۳۸)

مقاله پنجم ــ در ذکر آنچه بدندان گزد از این حشرات (ص۳۹ـ٤٥)

این نسخه در دست فکری سلجوقی بوده و بر پشت نسخه این نوشته از او دیده میشود :

«کتاب هذا شاید تلخیص یا ترجمه از کتاب منکهٔ هندی که دربارهٔ تریاق نگاشته متأسفانه یکورق از اول کتاب ناقص است و مصنفش نامعلوم . . . چون در فهارس کتب طبی جز از منکهٔ هندی از کسی دیگر سراغ ندارم که در بارهٔ تریاق کتاب مستقلی نگاشته باشد پس گمان میکنم بطور یقین گفته میشود که کتاب موجود تلخیص یا ترجمه از کتاب منکهٔ هندی باشد».

همانگونه که فکری سلجوقی فاضل معاصر افغانی نوشته دور نیست این کتاب ترجمه کتاب سموم منکهٔ هندی باشد .

کتاب سموم شاناق (چاناکیا)هندی که منکه آنرا بفارسی ترجمه کرده ـ وعباس بن‌سعید جوهری در عصر هارون عباسی بعربی بر گردانده بتصریح ابن‌ابی اصیبعه دارای ٥مقالت است درزهر ها وظاهراً غیاث‌الدین کرمانی که تا کنون برای‌من کاملا شناخته‌نیست آنرا به‌فارسی بر گردانده. دربارهٔ کتاب‌السموم‌شاناق‌هندی وترجمه های فارسی وعربی آن رجوع شود به فهرست ابن ندیم ، طبقات‌الاطباء

ابن ابی اصیبعه ، ۲:۳۰۷ - ۳۸ ومقدمهٔ ممتع فراضهٔ طبیعیات بقلم آقای دکتر صدیقی ص..، نمونه سخن فارسی دکتر مهدوی بخش اول ص ... مجله شرق ج ۱ ص ... مجله دانشکده ادبیات سال ٤ شماره : ٤ ص ٦٣ - ۷۰ (مقاله آقای دکتر صدیقی در باره بعضی از کهن ترین آثار نثر فارسی تا قرن ٤) و مجلهٔ معهد المخطوطات العربیه ٥:۳۰۹.

درفهرست دانشگاه نسخه‌ای از این کتاب یاد شده که بنوشتهٔ فهرست نگار، مؤلف آن غیاث الدین آنرا برای ابوالغازی سلطان حسین بهادر خان معزالدین ساخته است .

در نسخه ما ودر دیگر فهرست ها ومراجع نامی از این غیاث‌الدین طبیب نیافتم . جزاینکه درضمن کتب مرحوم ملك الشعراء بهار که اخیراً بدین کتابخانه انتقال یافته ، درضمن یك دفتر، رساله‌ایست درحساب نوشتهٔ ابواسحاق غیاث‌الدین کرمانی ازمنشیان و محاسبان روزگار شاه طهماسب صفوی و او آنرا بنام خواجه عبدالقادر کرمانی فرزند خواجه عبدالرشید (عالم آرای عباسی ص۱٦۷) کرده است . وقصیده‌ای در بارهٔ شاه طهماسب وخواجه مزبورسروده . اما آیا این غیاث‌الدین را باغیاث‌الدین مؤلف کتاب حاضر که بنوشته فهرست دانشگاه معاصر شاه سلطان حسین بوده میتوان یکی دانست ...؟

رجوع شود به فهرست دانشگاه ۹ : ص ۱۳۲۹ .

آغاز :

بسم‌الله الرحمن الرحیم	نیست جزاین اسم فسون سمیم
خاق جهانرا بطریق عموم	یافته زین اسم تدارك سموم
احمده حمدا فی کل حال	صل علی افضل خلقه و آل

بدان که بدن انسان که ترکیبش از اعضاء و ارواح است همیشه بواسطه ریاضات که عبارت از حرکات اعضا است و بسبب اعراض که کنایت از حرکات ارواح است در تحلیل وکاهش است ونیز مجلات خارجیه چون هوا و غذا ممد این معنیست. امابعداین رساله‌ایست درمعالجه زهرها وچون زهر بردو نوعست یکی آنکه خورده شود ودیگری آنکه جانور زهرداری بگزد این رساله را مشتمل بر دو قسم ساختم و در اول هر قسمی قاعده چند کلی آوردم که ناچار هر که خواهد که درآن قسم شروع کند آن قاعده ها را باید دانست و در خاتمه رساله از گریزاندن گزنده ها سخن رانده خواهد شد تا ازین باب هیچ چیز نامعلوم نماند وبدانکه دراین رساله که بتدارك سموم موسوم است سمومی را آورده‌ام که معروف و مشهور است، ودراکثر مواضع موجود، نه آنرا که‌متروك ومهجور است و از میان مفقود...

پایان : پیه‌بزیاروغن گاو برآتش افکنند و یاآب انکوژه در خانه پاشند کژدم بگریزد اگر کسی فندق بخود دارد کژدمش نگزد و از دود درخت انار جمیع حشرات گریزانند گفته‌اند که کرباسه از زعفران بگریزد و زنبور از نجاسیر و گوگرد بلکه از مطلق دود بگریزد و چون آب خطمی بازیت برخود مالند نگزد ونیز بتجربه پیوسته که چون زبان را بدندان گیرند زنبوران نگزند حقیر زرد نتواند گزید یکی از ظرفا روزی به بنده نوشته بود که میگفتی که زبان چون زیر دندان گیرند زنبور نگزد گویا سهو لسان بوده زیرا که چنین کردم وزنبور سرخ بر دست نشاندم گزید حالا علاج چیست بنده نوشتم که آن

قاعده در شأن زنبور زردست اما زنبورسرخ‌راجگرزیر دندان باید گرفت .

۲ ـ رسالهٔ موسیقی (ص۴۶ـ۴۸ دفتر) **(فارسی)**

در بیان ارکان واجزاء دانش موسیقی .

دارای دوازده مقام ویك خاتمه . مؤلف‌آنرا بنام عبیدالله خان نوشته‌است. موجود در این دفتر مقام اول وبخشی از مقام دوم آنست .

آغاز : حمد بیحد حکیم‌کارسازی را که‌کارساز عشاق نوای نای اوست ... وبعد این چند سطریست مشتمل برمعرفت اجزاءوارکان تصنیف واحوال‌وعوارض آن مرتب بر دوازده مقام وخاتمه ... خسرو غازی عبیدالله‌خان...

انجام : که مسمی میگردد بعلم تألیف ومعرفت از منه که تسمیه‌می‌یابد بعلم ایقاع وموضوع این علم الحانست چه بحث کرده میشود از احوال ذاتیه او ازحقیقت ملایمة ومنافرة چنانکه مذکور است .

[۲۷۴۰]

نسخه‌ایست بخط نسخ محمد فرزند هندوشاه داوران یاسری مشهوربه استرآبادی‌مورخ ربیع‌الاول ۹۵۷ . برپشت برگ سوم نسخه یادداشت انتقال کتاب ازمیرزا یعقوب انجوی‌به‌محمد مقیم‌کاشانی در۱۰۹۷ وسپس یادداشت انتقال‌آن به محمد هادی با مهر بیضی شکل او با نقش (یاهادی‌المضلین) نوشته شده درروی همین‌برگ روایتی ازحسن‌بن علی (ع) درپند و موعظه نقل شده .

برپشت برگ چهارم روایتی ازحضرت رسول (ص) دربارهٔ خواص‌آب باران که‌درماه‌نیسان گرفته‌شود آمده که آغازآن چنین است : للدواء من کل علة ومرض ، عن‌النبی (ص)انه‌قال‌علمنی ربی شیئاً ..... من ماء مطرنیسان .

سپس درپایین برگ زیر همین حدیث، یادداشتی است ونویسندهٔ آن، کتاب منیةاللبیب (کتاب مورد بحث) رابه‌سید ضیاءالدین عبدالله اعرج حسینی برادرسید عمیدالدین نسبت داده است. در کنار این برگ این چند تملك دیده میشود :

۱ ـ تملك سیدمحمدبن حسین حسینی در ۹۵۹ (دوسال پس از تاریخ کتابت) با مهر دایرهٔ شکل که نقش آن ناخوانا است .

۲ ـ تملك ومهر دائره شکل ناخوانا .

۳ ـ ایضاً تملك ومهر بیضی شکل ناخوانا .

٤ ـ تملك عبدالرحیم حسینی جرجانی فرزندمحمد بادومهر دائره شکل ناخوانا .

مهرهای مالکان وحاشیه‌ای نسبةً کهنه‌ای را که درص ۳ کتاب نوشته بوده محو کرده‌اند .

نسخه بدلها و سقطات گاه کنار برگها یادداشت شده برکنار برگهای آغاز نسخه حاشیه‌هایی بانامها ونشانهای : التنقیح ، شرح منهاج، مغرب اللغة ، شرح تجرید، نهایه، شرح مواقف، شرح قاضی ع ك . س ح م . ع م . آمده است .

عنوان و نشان همه جا به شنگرف است.

قطع : خشتی ۱۸/٥ × ۲٦ س ح: مقوایی که عطف و کنار آن باتیماج سرخ وصالی شده است ص ٥٥٤ س ... کاغذ : شکری اصفهانی . شماره دفتر ثبت قدیم : ۲٥۸٤۸ ثبت جدید: ۳۰۸۱

منیة اللبیب فی شرح التهذیب (عربی)

شرحی است با (قال اقول) بر **تهذیب الوصول علامه حلی** (م ـ ۷۲٦)

منیةاللبیب را برخی از سید عمید الدین فرزند عبدالمطلب فرزند محمد بن علی الحاج حسینی درگذشته در دوشنبه دهم شعبان ۷٥٤ دانسته‌اند و گروهی از آثار برادر اوسید ضیاء الدین عبدالله میدانند . دراملِ الامل نقل آمده که شهید را کتابی است بنام جامع البین فی فوائد الشرحین و مراد شرح عمیدالدین وشرح ضیاء الدین است .

آقای ابن یوسف درفهرست سپهسالار به پیروی از کشف الحجب آنرا از سید عمیدالدین دانسته‌اند و درفهرست دانشکده حقوق به تردید پرداخته است.

صاحب ذریعه منیة اللبیب را از سید ضیاء الدین میداند و میگوید منیة باشرح عمیدی ازحیث نگارش ومطلب تفاوت دارند.

درداخل وخارج چند نسخه‌ای که‌ازاین شرح دراین کتابخانه داریم‌دربرخی به ضیاءالدین‌ودربرخی‌ونیزدرحواشی نسخه‌ها به‌عمیدالدین‌منسوب‌شده‌واگر نسخه شماره۱۳۸۰فهرست ۷ شرح عمیدالدین باشد، شرح‌حاضر مسلماً از ضیاءالدین است رجوع شود به فهرست ۷ ص ۱۵۱ - ۱۵۳ حقوق : ۴۸۸ الذریعة ج ۱۳ - ۶۸ سپهسالار ج ۱ - ۵۸۷ کشف الحجب : ۵۶۹ فهرست‌چاپی‌عربی مشار : ۹۳۱ .

[۳۷۴۱]

دفتریست بخط‌نسخ‌محمدعلی‌بن محمدباقر منبودان اردبیلی مورخ۱۰۹۹ برپشت برگ اول و یك برگ اضافی ابتداء نسخه یادداشتها ومهرهایی‌است که ازآنجمله یادداشت ابوالقاسم‌بن محمد باقر بن علینقی‌موسوی زنجانی‌جلب‌نظرمیکند.صاحب ابن مهروامضاء حاج میرزا ابوالقاسم‌زنجانی برادر حاج میرزا ابوطالب مجتهد زنجانی ساکن طهران وهردو تن از افراد آن دودمان از اکابر دانشمندان متأخربوده وهنوزهم‌این بیت‌شریف درزنجان باقی‌است‌وافراد فاضل ودانشمندداردد. ضمیمه مجمع‌البحرین دراین نسخه رساله‌ایست متضمن فوائد ونکات‌کلیه ادبی‌وعلمی مربوط بقرآن واخباروغیرهاازمؤلف‌آن کتاب.حاشیه‌هائی‌بامضای(والدالمؤلف)درحواشی‌ومخصوصاً‌بربرگهای‌نخستین نسخه بسیاردیده میشود . وبطوریکه ازتاریخ کتابت (ذیل نسخه) استفاده میشود درحیاة مؤلف و همان سال تألیف کتابت شده است .

قطع : رحلی ۱۹ × ۲۷ س . جلدتیماجی مشکی منگنه . ص ۱۳۱٤ س ۲٤ . کاغذ اصفهانی‌نازك . شماره‌دفترثبت : ۱٤۳۲۵ .

۱ ـ **مجمع البحرین** (ص ۲ـ ۴۵۰دفتر) **(عربی)**

تألیف **فخرالدین بن محمدبن علی بن احمدبن طریح** متوفی ۱۰۸۵ ـ ه است که از علماءِ نامی وازمؤلفین بزرگ شیعه بوده است تألیفات بسیاری دارد و علاوه برمجمع البحرین کتابی بنام غریب الحدیث ودیگری بنام غریب القرآن(که اخیراً درایران بهمت یکی ازاحفاد مؤلف درنجف بطبع رسیده‌است) تألیف کرده.

مصنف دردیباچه تذکرداده است که ترتیب این فرهنگ (مجمع البحرین)را که برطبق الفباءِ است از کتاب صحاح اللغه اقتباس کرده جز آنکه برخلاف آنکتاب الف وهمزه را درباب آورده است. (مشارعربی:۷۸۸)

آغاز: الحمدلله الذی خلق الانسان و علمه البیان والتبیان و اوضح الهدی والایمان . . .

پایان: و قد تبدل الهاء همزةً فیقال ایهات مثل هراق و اراق صورة ما کتبه المؤلف . . . اما ... تراب اقدام المؤمنین فخرالدین ... اما ... تسعه وتسعین بعد الالف الهجریه علی مشرفها الصلوة والتحیه .

۲ ـ **فوائد** (ص۴۵۰ ـ ۴۵۳ دفتر) **(عربی)**

رساله‌ایست ازمؤلف مجمع البحرین مشتمل برفوائدکلیه ونکات لغوی ومعنوی متنوع درباره تفسیربرخی ازآیات. وادبیات واخبار وغیره .

آغاز: فانه مما یفرق به بین القرآن والحدیث القدسی ان القرآن مختص بالسماع ...

پایان: وقد یکون الالف ذاوجهین الالحاق والتانیث کتتری منوناً و غیر منون و کذا ذفری .

درذیل این رساله دومهرموجود است که نقش یکی ازآنها که خوانده‌میشود «سیدابوالقاسم‌موسوی»سابق الذکر است .

[۲۷۴۳]

دفتریست بخط نستعلیق محمد باقررضوی درقریه میان کل ۲۹ ذیقعده ۱۳۱۷ .

جدولها : بنفش وشنگرف . نوشته داخل‌جدولها : مشکی بنفش وشنگرف عنوانها ونشانها نیز بشنگرف است .

قطع وزیری : ۱۴ × ۲۱ ج : مقوایی باروکش پارچه چیت گلدارص :۱۴۶ س: ۲۰.

کاغذ : اصفهانی . شماره دفترثبت : ۷۴۲۷۲

۱ ـ استخراج تقویم (ص ۲ ـ ۱۶ دفتر) **(ترکی)**

تالیف‌حسین‌حسنی معروف به‌منجم‌ثانی درروزگارسلطان محمودخان پسر عبدالحمیدخان که ازشاهان عثمانی است میزیسته.وی‌این‌رساله‌استخراجیه‌را گویا ازروی زیج قسینی ترتیب داده است .

آغاز: حمد انجم شمار و شکر دائم الانوار خالق اللیل والنهار جنـاب ـ کردکاره‌سزوار... استخراج تقویمه الزام‌اولان ... السلطان محمودخان‌بن‌السلطان عبدالحمیدخان . . . لکن بوعبد کمتر حسین حسنی منجم‌ثانی ...

انجام : تماماً اتلره موافق . . . بو محلده استخراج لول مصحح کوکب زملك برصورت . . . بالتمام رسم وترسیم اولنمغله اختتام .

۲ ـ زیج جدید ترکی (ص ۱۷ ـ ۱۴۶ دفتر) **(ترکی)**

حسین حسنی که ازریاضی دانان‌روزگارسلطان محمودخان‌عثمانی‌میزیست

بدستوراو ازروی زیج قسینی این‌زیج جدیدرا ترتیب داد وآنرا درشش باب باین روش آورد :

۱ ــ باب دربیان فصول .

۲ ــ باب دوم دراستخراج طول وعرض .

۳ ــ باب سوم وچهارم وپنجم دراوجها .

٤ ــ باب ششم درطالع سال ورؤیت وجزآنها .

آغاز: حمدانجم شمار و شکردائم الانوار خالق‌اللیل والنهـار ... سلطـان محمودخان ... اولندی لکن برعبد حسین حسنی منجم ثانی قوللری ... کسوف زیج قسینی دن مستخرج ...

انجام : قدتم استکتاب هذه‌النسخة بیدالاحقر محمد باقرالرضوی فی‌قریة میان‌کل فی ۲۹ شهرذیقعدة‌الحرام سیچقان‌ئیل سنه ۱۳۱۷ .

[۴۷۴۳]

دفتریست بخط نستعلیق قرن ۱۰ درپایان نسخه رقم٦٤٦ دیده میشوداما نسخه نوترمینماید درگوشه وکنار برخی ازبرگها دومهرازمحمد عوض‌بن‌رستم‌آمده که‌یکی‌به‌شکل‌ذوالاضلاع و با نقش : (زائرالحرم روضه اعظم حاجی‌عوض‌بن رستم ۱۲۳۵)ودیگری نیز بهمین شکل‌بانقش: «هذه همت خدام امام‌کوفی محمدعوض‌بن رستم‌صوفی ۱۲۳۵) پس‌از ش ۱ دفتر سه‌صفحـه سفید است ودرپایان ش ۲ دفتر فایده‌های طبی ازجالینوس وبقراط نقل‌شده ونیز درپایان ۳ صفحه‌سفید است .

جدولها وعنوانها ونشانها شنگرف است .

قطع :رحلی۱۹ × ۲۹/۵س‌ج : تیماج سیاه با عطف سرخ . ص : ۳٦۱ س: گوناگون .

کاغذ : اصفهانی شکری . شماره دفترپبت : ۷٤۲٦۵

۱ ـ ادویه مفرده و مرکبه (ص ۲ ـ ۱٤۹ دفتر) (فارسی)

شاید از حبیش تفلیسی مؤلف رساله شماره ۲ همین دفتر دراین کتاب «ادویه مفرده و مرکبه» درجدولهایی بدون ترتیب در تحت این عنوانها آمده است :

تعریف آن ، انواع آن ، اختیار آن ، مزاج آن ، قوت آن ، بیان منفعت آن دراعضای سر ، بیان منفعت آن در آلات نفس ، بیان منفعت آن دراعضای غذا ، بیان منفعت آن درجمیع بدن ، طریق استعمال آن قدرمرتب آن ، ضرر آن ، مصلح آن ، بدل آن ، بزبان هندی آن .

نمونه‌ای از آنچه درجداول ص٤ نسخه آمده نقل میشود:

دهان را خوشبوسازدوترشی آن کلف راببرد ودرچشم اگر کشند سفیدی که درچشم پدیدآید ببردوناخنان را ببردوزفانرا ببردوروغن آن رعشه را برطرف کند وپوست آن امراض سردرا که درپی پیداشود ناقض است وتخم وی باروغن کنجدزانو را بیندازد و گوشت آن بیخ دندانرامحکم کند .

از جدولی دیگر :

مقوی دندانهاست ومانعست از تاکل و محکم کند گوشت بیخ دندانرا، ونافعست جوشش دهانرا وبلغمها را برطرف سازد و چون سررا بآب وی بشویند شپش وی‌را بکشد ودود چوب گز لغوه را نفع دهد .

صحت چشم را نگاهدارد وقوت دهد وبرجینواها را که درچشم آید وریش کهنه که درچشم پیدا شود برطرف کند ومژگانرا برویاند ومنع کندآبله را که درچشم پیدا شود و خون که ازبیخ آید مانع شود .

آغاز: دواها آرعیس ، آاطویلال ، ابوخلسا ، آبار تعریف آن پوست پنج درخت درتنك است .

انجام : داخلاوخارجاً استعمال نمایند ، تعیین نکرده‌اند .

۲ ـ تقویم الادویة (ص ۱۵۰ ـ ۲۶۲ دفتر) **(عربی)**

ازحبیش بن ابراهیم بن‌محمد تفلیسی (م ـ ...). وی‌دراین کتاب‌ازادویه مفرده ومرکبه گفتگو میکند . این کتاب به ترتیب حروف تهجی در جدولهایی مرتب شده است .

تفلیسی درآغاز این کتاب از«سیدالوزراء . . صدرالشرق والغرب صفی امیرالمؤمنین علی‌بن طرازالذهبی» یاد کرده .

کشف الظنون ج ۱ ـ ۳۲۰ فهرست آستانه ج ۳ طب ـ ۲٤۹ .

آغاز : الحمد لله مستحق الحمد والثناء ومستوجب العباده ... قال ابوالفضل حبیش بن ابراهیم المتطبب التفلیسی لما قراءت کتاب جالینوس الستة التی هی اصول‌الطب و تصفحت ما دونه الاطبآء المتقدمون والمحدثون فی ـ صناعة الطب وطالعت ماصنفوه فی‌الادویه المفردة والاغذیة التی هی مادة الطب وبهایتم حفظ‌الصحة و شفاء الامراض و قدمت النظر فی کتاب‌دیسقوریدوس‌الذی له . . . فی معرفة الادویة و . . . من‌النباتی والبری والبحری والسهلی والجبلی والمبالغه فی تحقیق معرفتها فی‌سبعة مقالات و کذلك ذکره جالینوس فی کتابه فی‌الادویة المفردة وهی احدی عشرمقاله وما ابتداریباسیوس و من اتی بعده مثل حنین‌بن اسحق ومانقله من ذلك و ما اوضحه محمدبن زکریا الرازی فی کتابه المعروف بالحاوی ومااالقدمن عبدان الا هواذی فی کتابه فی‌الادویة المفردة و ما صنفه احمدبن العباس فی کتاب کامل‌الصناعة المعروف بالعقیدی وما اختاره‌الشیخ ابوسهل المسحی فی کتابه المعروف بالمایةوما اهتم‌به‌الشیخ ابوالحسن بن عبدون‌بن

بطلان وما حشمه و بوبه و اوضحه الشیخ الرئیس ابوعلی سینا فی کتابـه المعروف بالقانون و کذلك من اتی بعده علی بن عیسی بن جزله فوجدت بعضهم قداخل بماهیة الدواء وصورته وآخر قد کتب ....

انجام : واذ قد حققناه هذا کله وبیناه و اوضحناه واختبرنـاه مـن اقاویل القدماء وبعضها من اقاویل المحدثین ... الطیبین الطاهرین تم .

۳ ـ علاجات (ص ۲٦٤ ـ ۳٦۱ دفتر) **(فارسی)**

کتاب طبی است بفارسی دارای جدولهای بدون رعایت ترتیب حروف تهجی . شاید این جداول از تفلیسی است .

آغاز: حرارت که متعلق بروح شود ...

پایان: از اغذیه واشربه وازچیزی که احداث لحمه وفساددرمعده کنداحتراز نمایند وازجماع اجتناب کنند خصوصاً بعدازامتلای طعام وشراب وازشربتهای تیز محترز باشند مگر شکروزردآلود ومویز .وریاضت کشند وبعدازآن حمام روند وبدن ویرا بمالند وتدهین نمایند واستفراغ بدن را لازم دانند و گوشت های لطیف بدواها حسوی گرم وبتخمهای گرم مثل صعتر و کرویا وزیره کرمـانی پرورده کـرده تغذیه نمایند .سزاوارآن است که بیش ازعروض مرض استفراغ بدن نمایند وبعدازآن تعدیل غذا بمثل طیهولیك و گوشت بزغالهآب انار وغوره وسرکه نمایند وبعداز غذا استراحت وسکون را لازم دانند وبیش ازغذا ریاضت کشند و بعد ازآن بحمام روندوباروغن بنفشه بدن را بمالند وازشربتها وفواکه خصوصاً که تر باشد احتراز نمایند وازعقب امتلا ازجماع محترز باشند وبیضه بدن هی نمایند و ادرار بـول را مریحی دارند که نافعست .

[۲۷۴۴]

دفتریست بخط نسخ محمدباقربن نظام‌الدین علی شوشتری درمشهد رضوی ۱۰۳٤درآغاز دفتربیتهایی از محمدقلی سلیم ، فضل زیارة حسین منقول ازمزار ابن‌طاوس ، لغزهایی بنام تقی وظهیروحسام وفواید منقول‌از کتاب نکت‌الارشاد وجزآنها یادداشت شده است ونیز دومهـر بیضی شکل به‌نقش : (محمد باقرالعلوم) که مهرکاتب نسخه‌است زده‌شده .

بین ش ۱ و ۲ از کشکول شیخ‌بهایی وازامالی وازشیخ ابوسعید ابوالخیر ونیزخواص‌برخی از ادعیه واذکار نقل‌شده ویك‌صفحه درمیان سفید است .

درپایان ش ۱ (اربعون حدیث) کاتب نوشته قد قوبلت بنسخة علیها خط ولدالمصنف (شیخ بهایی) واجازتها لقاریها ...

میان ش ۲ و ۳ دفتر دعایی منقول ازخط میرداماد ویادداشت تملك کاتب نسخه که‌گویا ازاهل فضل بوده بانام‌کتاب نوشته شده‌است .

درپایان ش ۳ کاتب نوشته : بلغ تصحیحا ومقابلة بنسخ متعدده فی‌مجالس‌عدیدة ... محمد باقربن نظام‌الدین علی شوشتری ... ۱۰٤۳ درکنار برخی ازبرگها بلغ قبالا بعون ... ومانند آن دیده میشودکه نیز ازکاتب دفتراست .

درمیان ش ٤ و ٥ دفتر بخش‌هایی از کتاب الشرایع تفسیر کبیر، مفتاح‌الفلاح وبیتهایی از محمد قلی‌سلیم وفصولی ومتفرقات دیگری نقل‌شده ودرپایان دفتر ازمفتاح‌الفلاح و فوایدی منقول از خط امیرفیض‌الله وازابن طاوس‌وتفسیرنیشابوری و کتاب‌الدعوات‌سیدرضی و کفعمی‌ومکارم‌الاخلاق ومحقق شریف درحاشیه شرح مطالع و کتاب‌الفقیه وتنقیح‌الرایع وشرح نهج‌البلاغة و کافی‌کلینی وجزآنها یادداشت شده است .

عنوانها و علامات موجود همه باشنگرف است .

قطع : خشتی ۱۳ × ۲۰ ج : تیماج تریاکی یك لاص: ۱۰۷س: ۱٥و۱۷کاغذ: اصفهانی شکری . شماره دفترثبت : ٧٤٢٦٤

۱ ـ الاربعون حدیثا (ص۶ ـ ۴۵ دفتر) **(عربی)**

چهل حدیث است دراخلاق از **حسین بن عبدالصمد حارثی** (م ـ ۹۸۴) پدرشیخ بهائی.

رجوع شود به الذریعه ج ۱ ـ ۴۱۴

آغاز: الحمدلله علـی نعمه الغزار . . . وبعد فیقول . . . حسین بن عبدالصمد الحارثی . . . اماروبت بسندی ...

انجام: فاعمل لما امامك من الهول ودع عنك فضول القول قدوقع الفراغ... فی شهر ربیع الثانی سنة ۱۰۴۳ ... محمدباقر بن علی نظـام.

۲ ـ صلوات ۱۴ معصوم (ع) **(عربی)**

(ص ۵۰ ـ ۵۱ دفتر)

چهارده عدد ذکرصلوات است برای چهارده معصوم که کاتب نسخه آنرا از خط حسن رضوی نقل نموده است.

آغاز: بحق سیدالمرسلین والائمة المعصومین کتبه من خط ...حسن الرضوی.. محمدباقر بن شیخ علی نظام ۱۰۴۲.

۳ ـ شرح اربعین حدیث (۵۴ ـ ۴۰۳ دفتر) **(عربی)**

تألیف **شیخ بهاءالدین محمدعاملی** (م ـ ۱۰۳۰) است و مکـرر بچاپ رسیده است.

الذریعه ج ۱ ـ ۴۲۵ فهرست چاپی عربی ـ ۳۶.

آغاز: ان احسن حدیث تحلی اللسان بجواهر حقائقه وخیر خبر ...

انجام : و هیهنا اقطع الکلام . . . اتفق الفـراغ . . . ضحـوة یوم الاثنین ثالث العشر الثالث من ثانی شهور السنة الخامسة من العشر العاشر من المایة العاشرة.. ید مؤلفه . . . محمد المشتهر بهـاء الدین . . . بمحروسة اصفهان . . . کتبت . . . محمد باقر بن نظام الدین علی الشوشتری من نسخة علیها خط مؤلفها واجازتها .

٤ ـ اجازهٔ روایت (ص ۴۰۳ ـ دفتر) **(عربی)**

اجازه‌ایست که **صالح بن عبدالکریم بحرانی** به نجیب الـدین محمد داده است .

بحرانی پدر مکی بن صالح صاحب « کشف الحجاب فی تفضیل العترة علی الکتاب » است که درفهرست ٤ و ٥ این کتابخانه ازآن یاد شده‌است . این اجازه در پایان ش ۳ دفتر (شرح اربعین بهائی) نوشته‌شده و گویا بحرانی پس ازاینکه نجیب الدین شرح را اربعین تا پایان پیش اوخوانده است این اجازه راباو داده است. مجیز خود ازشیخ بهایی اجازه داشته ودراین اجازه ازآن یاد میکند واین اجازه بخط خود مجیز است .

رجوع شود به‌فهرست مجلس ج ٤ ـ ۱۳۸ وج ٥ ـ ٤٤٤ .

متن اجازه بتمامه :

بعد حمدالله تعالی علی حسن آلائه وصلوته علی اشرف انبیائه و کمل اولیائه واصفیائه محمد وآله فقد انتهی السمـاع لاخ الصالح الرفیق بل کمال الودالشفیق الفاضل الکامل العالم العـامل ذوالطبع الوقاد والتقی والنقی الـزکی الالمعی مولا ذی المجد نجیب الدین محمد جهرشانه وصانه عماشانه لهذاالکتـاب (شرح اربعین بهائی) سماع واع ضابط متقن فاحص وکانت الاستفاده منه اکثر من الافادة له ادام الله

تعالی فوایده فاجزت له ایده الله تعالی روایته بطریقی الی مؤلفه طاب ثراه بالقیود المعتبرة فی اجازتی من الاحتیاط و کتب داعیه اقل خلق الله تعالی صالح بن عبدالکریم البحرانی فی ثامن عشرین شهر رمضان سنه ۱۱۷۸ سائلا منه الدعا فی اوقاته حامداً مسلما مصلیا .

۵ ـ تفسیر سورهٔ فاتحه (ص ۴۲۰ ـ ۴۲۹ دفتر) **(عربی)**

از **شیخ بهاءالدین عاملی** است وشیخ آنرا خاتمه کتاب مفتاح الفلاح خویش قرار داده است وآن دردهۀ سوم ماه صفر ۱۰۱۵ تألیف شده است .

فهرست سپهسالار ج ۳ ـ ۴۶۹ .

آغاز: وقد ختمنا کتابنا هذا بتفسیر الفاتحه لیکون سهل التناول علی اخوان الدین . . . بسم الله .. .الباء اما للاستعانة او المصاحبة ...

انجام : لا یؤاخذ باسوء اعمالنا یوم الدین ... الاکرمین فرغت . . . فی اوایل العشر الثالث من الشهر الثانی من السنة الخامسة من العشر الثانی بعد الالف ببلدة گنجه وانا اقل الانام محمد المشتهر ببهاءالدین العاملی ... کتبت هذه النسخة . . . محمد باقر شوشتری ۱۰۳۳ .

[۲۷۴۵]

دفتریست بخطهای گوناگون نسخ ونستعلیق . هنگام صحافی برگها جابجا شده وبرخی ازدفتر دریکدیگر تداخل نموده‌اند .

قطع : خشتی ۱۸ × ۲۲/۵ ج : تیماج عنابی مقوایی . ص: ۷۰۲ س : گوناگون . کاغذ گوناگون . شماره دفترثبت : ۷۴۲۶۳

۱ ـ القوانین المحکمة (ص۲ ـ ۱۲۲ دفتر) **(عربی)**

محقق قمی **میرزا ابوالقاسم‌بن محمدگیلانی قمی** (۱۱۵۰ ـ ۱۲۳۱) قوانین خودرا دراصول فقه برچندباب ویك مقدمه ویك‌خاتمه ترتیب‌داد ودرپایان ربیع دوم **۱۲۰۵** بانجام‌رسانید .

آنچه ازاین کتاب دراین دفترموجود است ازآغاز کتاب‌است‌تاآغاز نواهی. در کنار برگها ونیز برروی برگهایی که بمیان‌آن الصاق کرده‌اند حاشیه های سیدعلی‌بن سید اسماعیل موسوی قزوینی دخترزادهٔ سیدرضی قزوینی نوشته شده این حاشیه باقوانین ونیزجداگانه در**۱۲۹۹** بچاپ رسیده است .

رجوع شود به : الذریعه ج ٦ ـ ۱۷۷ کشف‌الحجب ـ ٤۱۷ . سپهسالار ج۱ـ **۶۰۳** فهرست چاپی عربی ـ **۲۹۱** و۷۱۷ .

آغاز: الحمدلله الذی هدانا اصول‌الفروع وفروع‌الاصول...

انجام : ثم ان‌صاحب المعالم ره ومن تبعه تأملوا فی دلالة المناهی الواردة فی کلام ائمتنا علی‌الحرمة .

۲ ـ تقریرات الاصول (ص۱۲۹ ـ ۱٤٤دفتر) **(عربی)**

نویسندهٔ‌آن از متأخرین وگویا ازشاگردان **شیخ‌انصاری** بوده ومکرراز استاد خودباعنوان(الشیخ‌الاستاد‌ره) تعبیرمیکند.این‌تقریرات بخشی است شامل حمل‌مطلق برمقید ، اقوال درمسئله ترتب را واز فاضل تونی، محقق کرکی ، کاشف‌الغطاء وشیخ محمدتقی نقل میکند .

آغاز: اوعالماً به وعلی ای تقدیر فاما ان یکون عالماً بالحکم سواء کان تکلیفیااووضعیا...

انجام : واماالکلام من الجهة الاولی وهـومقتضی الاصول السلیمة فالاقوی هوالقول باصل الاشتغال الذی مقتضاه واقعیته الجزء اوالشرط .

۳ ـ تقریرات الفقه (ص۱۴۸ ـ ۱۸۰ دفتر) **(عربی)**

بخش‌های کوتاهی است درفقه و گویا نویسنده از شاگردان **شیخ انصاری** بوده ودرس‌های استاد خودرا تقریر نموده است . درمیان آنها بالای دوبرگ عبارت (فقه قضاءللشیخ) بچشم میخورد .

دراین بخش‌ها ازمسائل : نماز ، وقت نماز ، ولایت قاضی وحکومت‌حاکم، خرید وفروش گفتگو کرده است ودرمیان آن فاصله‌های سفید زیاداست .

آغاز: ان‌الصلوة تنهی عن‌الفحشاء والمنکر، الصلوة معراج کل مؤمن ...

انجام : مع ان‌الفسخ‌لمافیه من‌التصریح به عملاً بادلة الوفاء .

۴ ـ ثواب ادعیه واذکار (ص۱۸۱ ـ ۲۰۰دفتر) **(فارسی)**

بخشی است ازترجمه کتابی در ادعیه ، ازفضیلت استغفار ، تهلیل ، صلوات ونظائرآن‌ازاول وآخر نسخه‌افتاده.

آغاز: اورا وباطل‌سازید علمهای خودرا و مردیست از حضرت امام جعفر صادق علیه‌السلام که فرمودند ... اگرجمع کثیری آنچه درنزد شمااست .

انجام : کسی که منع کند قیراطی‌ازز کوة پس میگویندباو دروقت‌مردن خواهی بدین یهود بمیروخواهی بدین نصاری .

۵ ـ بهجة‌القلوب (ص ۲۰۱ ـ ۲۱٦ دفتر) **(فارسی)**

بخشی از ترجمه و شرح **علی بن محمد تقی** است بر قصیده «مبارکه» استاد خود **امیرمحمد تقی حسینی** که بعربی ودر توحید سروده شده .

وی درآغاز گوید : «امرفرمود استاد معظم ومولای مفخم ...امیر محمدتقی الحسینی ... که این ذره بیمقدارعلی بن محمد تقی... که ترجمه نموده‌شودمنظومه موسومه بمبارکه بزبان فارسی که تاهرفارسی زبانی نیزازاو بهره‌ور گردد وچون این نسخه شریف درنزد احباب محبوب ومزیدسرور ومبهج قلوب ایشان گردیده بود لهذامسمی به بهجة‌القلوب گردیده»آغازقصیده مبارکه چنین است :

الحمد لله ولا سواه فلااله مطلقاً الاهو .

آغاز: الحمدلله والصلوة ... وبعد چنین گوید احوج . . . بسوی پروردگار خفی علی‌بن‌محمد ثقفی ... بنام خداوند بخشاینده وجود بهمه‌اشیاء ..

انجام : انکاره انتقال سیدالرسل وقوله یهذو ویهجرالرجل

انکارنمود موت‌پیغمبررا تااینکه ... ونسبت حجروهذیان داد به‌پیغمبر.

٦ ـ میزان المقادیر (ص۲۱۷ـ۲۱۹دفتر) **(فارسی)**

بخشی است از رساله‌ای دروزنهابنام‌میزان‌المقادیر یا میزان‌الاوزان که در آن ازمثقال ورطل‌وصاع ودرهم ودینار وقیراط‌ونصاب‌زکوةآنها بحث شده است .

آغاز : قاعده در موازین و مقادیر شرعیه این است کـه باید درهم را تحویل بمثقال شرعی نمود ومثقال شرعی‌را تحویل‌بمثقال صیرفی ...

انجام : پس چهار مثقال چهار نصف قیراط که عبارت است از دو قیراط زکوة دارد .

۷ ـ تقریرات‌فقه (ص۲۲۱ـ۲۵۶دفتر) **(عربی)**

بخشی از تقریرات فقه و گویا دنباله بخش ۳ دفتر است و در آن مسائل : خرید وفروش‌کافر ، برخی ازشروط عقد ووکالت وتصرف درمال غیر و بیع نجس وجز آنها عنوان‌شده است.درمیان نسخه صفحه‌ها وبرگهای‌سفیدبچشم میخوردونیز درصفحه ۲٤۰ بخش کوتاهی از آغاز کتاب الانوارالعلویه فی‌المناقب‌المرتضویه نوشته است .

آغاز: وقدجعل وضع‌الکتاب لبعض‌المصنفین فیمایروی...

انجام : و احتمال الاردبیلی ایضاً من‌القاعدة الاولیه . . . عوضا عن‌البعض فلا معاوضة .

۸ ـ تقریرات فقه (ص۲٦٤ ـ۳۱۱دفتر) **(عربی)**

گویـا دنباله ش ۳و۷دفتر که درصحافی جدا افتاده ودر خیارشرط ودعوی برمیت گفتگو کردووهمچنانکه گفته شد گویا تقریرات درس‌شیخ انصاری‌است که یکی ازشاگردانش‌نوشته ودربالای برخی‌ازبرگها عنوان فقه‌شیخ‌آمده است .

آغاز: وهو کمـا بینا لعموم ادلته لایخص بعض افرادالبیع بل یعمه وغیره من انواع‌العقود ...

انجام : وان‌صح لظاهراطلاق‌التملیك باخذ المنفعة مستحقة والسرفیه ما فهم من‌الشارع .

۹ ـ شرح قصیدهٔ بائیه حمیری (عربی)

(۳۱۱ ـ ۳۱۸ و۳۳٦ ـ ۳٤٦)

بخشی است از شرح بر قصیدهٔ بائیه **سید اسماعیل حمیری** (در مدح اهل بیت ع) وشارح آنرا بدرخواست ابوالحسن علی بن شهفیر نوشته. درهنگام صحافی دفتر، برگها جابجا شده ودرنتیجه بخشی ازمیان این شرح صفحه ۳۱۱ تا ۳۱۸ دفتر رافرا گرفته و بخشی از آغاز آن (پس از ش ۱۰) صفحه‌های ۳۳٦ تا ۳٤٦ را پر کرده است . اینك آغاز شرح که درص ۳۳٦ نوشته شده وپایان بخش دیگر که درصفحه ۳۱۸ نوشته یاد میگردد .

آغاز: الحمدلله رب العالمین العاقبة للمتقین... سئل الاستاد الفاضل ابوالحسن علی بن شهیفر درقصیدهٔ ابوهاشم اسماعیل بن الحمیری . . . اولها وقفت علی المکان المعشب ... وانا اجبت الی ذلك علی ضیق وقتی ...

انجام : وضاق العشر عن ان یقول فوجهوا من طالب راکب وطالب لم یرکب فاقتصر الی نفی الرکوب .

رجوع شود بهذریعه ۳ : ۱ ـ ۲ و۱٤

۱۰ ـ نضد القواعد الفقهیه علی مذهب الامامیه (عربی)

(ص ۳۲۰ ـ ۳۳٤ دفتر)

بخشی است از آغاز کتاب نضدالقواعد از **فاضل مقداد بن عبدالله** سیوری (م ـ ۸۲٦) واین کتاب گزیده قواعد شهید است .

رجوع شود به : فهرست دانشگاه ج ٥ ـ ۱۹۷۸ ، ذریعه ۱۷ : ۱٥۰

آغاز: ربنا آتنا من لدنك رحمه وهی من امرنا . . . اما بعد فان اتبـاع الحسنة الحسنة ...

انجام : اقول یمکن حملها علی التداخل النوعی . . . مع انضمام الواجب.. الفعل الواحد لایقع علی متباینین .

۱۱ ـ متفرقات (ص ۳٤۸ ـ ۳۹٦ دفتر) **(عربی)**

در این بخش از دفتر مسائلی در اصول فقه و کلام باین ترتیب نوشته شده است: صفحه ۳٤۸ ـ ۳٤۹ فائده هایی در اصول فقه . ص (۳۵۰ ـ ۳٦۲) حاشیه بر بخشی از آغاز شرح تجرید علامه حلی ص (۳٦٤ ـ ۳۷۵) مسائلی در اصـول فقه ، دارای عنوانهای فائدة و درس. ص ۳۷٦ ـ ۳۸٦ در بیان حسن و قبح اشیاء و استصحاب و فواید دیگر در اصول فقه ص (۳۸٦ ـ ۳۹۰) حاشیه هایی بر بخش های گوناگون شرح تجرید علامه ص (۳۹۳ ـ ۳۹٦) مسائلی از اصول فقه .

۱۲ ـ رساله در اصل برائت (ص ۳۹۷ ـ ٤۱۲ دفتر) **(عربی)**

از نوشته های **شیخ مرتضی انصاری** است .

آغاز: الحمدلله رب العالمین... المقصد الثالث من مقاصد هذا الکتاب فی الشك قد قسمنا فی صدر هذا الکتاب المکلف الملتفت الی الحکم الشرعی ...

انجام : وملخص الجواب عن ذلك الاخبار انه لاینبغی الشك فـی کون الامر فیها للارشاد من قبیل اوامر الاطباء المقصود منها عدم .

۱۳ ـ حاشیه اصول فقه (ص۴۱۴ ـ ۴۳۶دفتر) (عربی)

گویا حاشیه‌ایست برقوانین‌الاصول میرزای‌قمی وپس‌ازآن فائده‌هایی است دراقسام‌شبهه وغسل ومقدمه.

آغاز: قوله قال اکثرمخالفینا ان‌الامر بالفعل‌المشروط جایز ... ولایذهب علیك ان‌هذه‌المسئلة وان‌ادرجها جماعة ...

انجام: وکیف‌کان فلیس علینا تصحیح هذاالکلام بل العمدة صرف‌النظر فی‌تحقیق اصل المطلب.

۱۴ ـ فضائل ومناقب (ص۴۴۳ ـ ۴۷۰دفتر) (عربی)

دراین‌بخش دفتراخبار واشعاری درمدح حضرت امیر (ع)آمده وآنهارا از عامه نقل نموده‌اند.

آغاز: فرائد و قدروی ابن‌الحجر . . . فی‌الصواعق . . . قال‌یوم غدیرمن کنت‌مولاه فعلی مولاه ...

انجام: وفی‌الصحیح لترمدی ومستدرکه‌والمشکوه والمصابیح و فی‌حلیة الاولیاء والصواعق عن امیرالمؤمنین.

۱۵ ـ رساله دراصول فقه (ص۴۷۵ ـ ۴۸۲دفتر) (عربی)

دربیان‌حکم ظاهری ونفس‌الامری وبیان‌آیه نفرعنوانها فائدة ودرس‌است.

آغاز: تکون‌من قبل‌حذف‌المتعلق‌لکن‌العرف‌یفهم من‌ذلك ...

انجام: وجمیع ذلك الاقسام‌الاربعة ... وقدیکون الشك باعتباره.

۱۶ - شرح قصیدة (ص ۴۸۳ - ۵۰۰ دفتر) **(عربی)**

شرح بخشهای گوناگون از چند قصیده است که در مدح حضرت امیر (ع) سروده شده است .

آغاز: فقال علی علیه‌السلام خلفتنی مع‌النساء والصبیان فقال له‌رسول . . . اماترضی ان‌تکون منی بمنزلة هارون ...

انجام: یدخل فی‌شفاعته مثل‌ربیعة ومضرقال ابن‌عباس فسری عنی بذلك ه

۱۷ - مبحث حجیت‌ظن (ص ۵۰۰ - ۵۱۳ دفتر) **(عربی)**

بخشی‌است از کتابی که دراصول‌فقه‌نگارش یافته ودراین‌بخش‌ازحجیة مظنه واقسام ظن گفتگوشده است .

آغاز: اما الکلام فی‌الظن بالظهور والوضع فهوان الاصحاب ...

انجام: و تبعه صاحب‌المعالم ایضابناء علی استحسانه مـا حکی عن‌السید فی‌المعالم.

۱۸- شارع‌الوصول الی مناقب‌آل‌الرسول(ص) **(عربی)**

(ص۵۲۲ - ۵۶۸ دفتر)

تألیف **شیخ عبدالمهدی**پسرشیخ **ابراهیم مظفرنجفی** صاحب‌ارشادالامه.
وی در آغاز از ارشادالامه خودیاد نموده است الذریعة ج ۱-۵۱۲

آغاز : الحمدلله‌الذی فضلنا باول‌النعم والصلوة والسلام ... فهذه وجیزتنا الموسومة بشارع‌الوصول ...

انجام : من بات بنت‌المصطفی بمبیته فهوالاحق بان یقوم مقامه

۱۹ ـ مناقب ائمه (ع) (ص۵۸۳ ـ ۵۹۴ دفتر) **(عربی)**

اخبار واحادیث درفضائل ائمه اثنی عشر .

آغاز : غرة ، اعلم ان ما ذکرناه فی کتبنا من طریقنا فهو حجة علینا ...

انجام : ولایحتاج الی ما اجاب به بعض المحققین من ان المراد به حسناتهم التقدیریة لاستفاضة ببطلان اعمالهم وهو کماتری .

۲۰ ـ متفرقات (ص۵۹۶ـ۶۳۴ دفتر) **(عربی)**

در این بخش اخبار واحادیث ومسائل اصول وجز آن نوشته شده در آغاز برخی از اشعار مطول بفارسی ترجمه شده است .

آغاز : ومن یك امسی بالمدینة رحله ...

انجام : وجمهور المتعزلة الی انه کل واحد منها علی البدل فلایجب .

۲۱ ـ معالم الاصول (ص۶۳۵ـ ۶۵۰ دفتر) **(عربی)**

ازشیخ **ابومنصور حسن فرزند شهید ثانی** (م ـ ۱۰۱۱)
از آغاز کتاب تا آغاز مبحث نواحی .

آغاز : الحمدلله علی جزیل آلائه ... اما بعد فهذه رسالة وافیة شافیة محتویة علی تحقیق المهم ...

انجام : البحث الثانی فی النواهی ... قد مر ان اوامر الشرع محموله علی

۲۲ ـ العشرة الکامله (ص۶۵۲ـ۶۶۶ دفتر) **(عربی)**

بخشی از عشرهٔ کامله **قاضی نورالله بن شریف شوشتری** ـ (م ـ ۱۰۱۹)
الذریعة ج ۱۵ـ۲۶۸ .

آغاز : (بسمله) مبدءالمبادی والمسائل حمد من هدانا الیه ...

انجام : فیقال مالایکون شرطاً فی نفس الامر مطلقاً لایکون شرطاً فی زمان من الازمنه کالصلوةالیومیه ... لم یکونا شرطاً لها مطلقاً فتدبر

۲۳ ـ اصل برائت (ص۶۶۷ـ۶۸۰ دفتر) **(عربی)**

بخشی از مسئله اصل برائت است دراصول فقه .

آغاز : عدم‌الوقوع فی المضاف اوفی المضاف‌الیه اذ قد تبین فیهماطلب‌الوقف ولا یترتب علی مخالفته ...

انجام : اذا لم یکن هنا دلیل شرعی یدل علی حلیته اذمع هذا الدلیل نقطع بعدم‌العقاب .

۲۴ ـ شرح حکمة‌العین (بخشی از ...) (ص۶۸۲ـ۷۰۱دفتر) **(عربی)**

شرح حکمة‌العین کاتبی قزوینی ازمحمدبن مبارکشاه بخاری است .
الذریعة ج ۱۳ـ۲۱۳ مجلس ج۵ـ۳۲۷ .
آغاز : حمدالله فاطر ذوات‌العقول‌النوریة ومظهر خفیات ...

انجام : و اما ماذکروه لبطلان التالی‌الاول و فی بعض النسخ فالی الاولی ای تالی‌الشرطیة ..

[۲۷۴۶]

دفتریست بخط نسخ عبدالکریم‌بن محمدبن مولا عبدالکریم . در ۸۳۱ پشت‌نخستین برگ ش۳ دفتر، یادداشت خلیل‌الله‌بن عبدالغفار فاضل کرمانی بامهردایره‌ای شکل اودیده میشودونیزیك غزل از شیخ کمال خجندی است که مطلع آن اینست :

ذوق درون چو خواهی بیرون مرو زخانه عزلت خوش است دایم خاصه دراین زمانه

ونیز تملك دیگری با مهرچند بر به نقش : (عبده محمودبن شهاباد) وتملك ابوالمعالی بن تقی‌الدین محمدالحسنی جرجانی در ۱۰۱۶ با مهر بیضی شکل او و مهر بیضی شکل دیگری ناخوانا ومهری بیضی شکل به نقش (الفقیر عبدالوهاب) آمده است . درپایان مهر مؤتمن‌الملك ویادداشت او در ۱۱ رمضان ۱۲۹۲ دیده میشود برگهای این دفتر را موریانه ازهر طرف آسیب رسانده و نوشته از بین رفتهٔ است . نشانها : شنگرف است .

قطع : رحلی ۱۸ × ۲۷ ج : تیماج مقوایی دارای ترنج ونیم ترنج .

ص : ۴۰۰ س : ۲۹ . کاغذ : اصفهانی‌شکری. شماره دفتر ثبت : ۷۴۲۶۲

۱ ـ حاشیهٔ کشاف (ص ۱ ـ ۱۷۹ دفتر) **(عربی)**

از **میر سید شریف گرگانی** (م ـ ۸۱۶)

این حاشیه از آغاز قرآن تاآیه ۲۴ سوره بقره «ان‌الله لایستحیی ـ» است (نه تا میان سوره همچنانکه در فهرست آستانه آمده است). آنچه دردست‌معرفی است آغاز را ندارد ودر کنار آن حاشیه هایی نوشته شده است . فهرست مجلس ج۷ ص۱۰۰ ـ ۱۰۱ معجم‌المطبوعات ـ ۶۷۹

آغاز : بما یکون عبارة مشتبهة محتملة فقوله وللاشیاء عطف تفسیری کما یشعر له عبارته فی تفسیر فالمحکم عنده مالیس فیه‌اشتباه ...

انجام : علی انتزاع‌الرزق من‌الثمرة بل هی فی نفسها رزق والله اعلم هذا ماتیسر للشارح‌المحقق الاعلم والمرتضی‌الاعظم سید شریف .

۲ ـ تعلیقه برحاشیه کشاف (ص ۱۸۰ ـ ۱۸۲دفتر) **(عربی)**

از **سید جمال‌الدین‌احمد حسنی نسابه** (م ـ ...)

وی دراین حاشیه قسمت‌اندکی ازحاشیه سید شریف را مورد گفتگوونقد قرار داده است .

آغاز : قوله فضلاان یقع ، فضلا کلمة یتوسط بین کلامین مثبتین او منفیین یشترکان فی امر احدهما اعلی فیه من الاخر و یراد بثبوت ... علی سبیل الاولویة...

انجام : اعترفنا وعلی موائد عوایدهما عکفنا وحول کعبة تصانیفهما سعینا و طفنا انتهی کلام السید الفاضل الکامل المتفنن جمال العرب قدوة ائمة الادب جمال الملة والدین احمد الحسنی النسابة روح الله تعالی روحه .

۳ ـ حاشیه شرح المختصر المنتهی (ص ۱۸٤ ـ ۳٦۰ دفتر) **(عربی)**

حاشیهٔ قدیم **سید شریف گرگانی** است بر شرح عضدی بر مختصر المنتهی ابن حاجب (م ـ٦٦٤)

کشف الظنون ج ۲ـ۵۳۸ معجم المطبوعات ـ ٦۷۹ .

آغاز : قوله الحمدلله اردف التسمیة بالتحمید فی مفتتح الکلام اقتفاء لما ورد فی الاخبار واقتداء بطریقة الاخیار ...

انجام : ولا یلزم اهمال مالها لانها قد عملت هیهنا قد انتهت هذه القطعة من من الحواشی القدیمة علی شرح المختصر العضدی من مؤلفات السید الشریف ... یا ارحم الراحمین .

٤ ـ شرح خطبهٔ هدایة (ص ۳٦۲ ـ ۳٦۸ دفتر) **(عربی)**

شرح است بر خطبه هدایه درفقه حنبلی تألیف مرغینانی (م۵۹٤)

آغاز : الحمدلله رب العالمین والصلوة علی نبیه و محمد وآله اجمعین . الحمدلله افتتح الکتاب بالبسملة والتحمید جریاً علی قضیة ماورد فی الحدیث...

انجام : علی مایشاء و بالاجابة لرعایة السجع وهو جدیر لکذا ای حقیق

به والفعل جدیر بالضم والله اعلم بالصواب تمت هذه‌الحاشیة فی غرة ذی‌الحجه سنة اربعین وثمانمأیة.

۵ ـ شرح خطبهٔ مطول (ص ۳۷۰ـ۳۸۶ دفتر) **(عربی)**

شرح خطبه مطول تفتازانی (م‍ـ۷۹۲)

شرح دیگری در مجلد ۷ فهرست این کتابخانه در مجموعهٔ شمارهٔ . . . شناخته شده .

آغاز : الحمدلله‌الذی ، وهوقد ذکر معناه فکفانا مؤنته الهمنا الالهام ایقاع‌الشیٔ من‌الخیر فی‌القلب ...

انجام : بصالح‌الدعاء الاجل وان لم یشکر الی الجمیل ... فی العاجل والحمدلله ... بالصواب .

۶ ـ شرح خطبه مقاصد (ص۳۸۶ـ ۴۰۰دفتر) **(عربی)**

شرح است بر خطبه کتاب مقاصد تفتازانی (م ـ ۷۹۲) ... که از کتب معروف علم کلام است .

آغاز : ضمن خطبته کتابه الاشارة الی مقاصد علم الکلام انما آثر الاشارة علی‌العبارة لامتناعها هیهنا لان‌الثابت ...

انجام : لتوقفها علی احوال الممکنات و اما تقدم‌الالهیات علی السمعیات فظاهر لایحتاج الی‌البیان.

۷ الصیدیة (ص ۳۹۲ـ ۴۰۰ دفتر) **(عربی)**

رساله‌ایست در بیان مسائل صید از فقه عامه .

آغاز : (بسمله) الحمدلله الذی قضاودبر و کما شاء قدرو کثر اصناف الحیوان وسخر لنوع الانسان...

انجام : والمنة منه علی الارشاد الی التحقیق و ذلك فی الیوم الخامس عشر من الشهر المبارك جمادی الاخری سنه خمس وعشرین وثمانمأیة تمت الرسالة الصیدیه... علی ید عبدالکریم بن محمدبن مولانا عبدالکریم المشهدی فی غرة الشهر المبارك رجب سنة احدی وثلاثین وثمانمأیة... یا رحیم .

[۲۷۴۷]

دفتریست به خط نسخ محمد رحیم پسر محمد که درشهر مراغه بسال ۱۲۳۰ نوشته شده.
عنوان و نشان : شنگرف .

قطع ۱۵×۲۱ . ج : تیماج مشکی مقوایی ص : ۴۶۶ س : ۱۷ . کاغذ اصفهانی زرد وسفید . شماره دفتر : ۷۴۲۵۷ .

۱ ـ انیس التجار (ص ۱ ـ ۳۰۴ دفتر) **(فارسی)**

رساله عملیه ایست دربیان فروع تجارت ازمولا مهدی نراقی (م ـ ۱۲۰۹)
الذریعة ج ۲ ـ ۴۵۳ فهرست چاپی فارسی ـ ۱۷۵ .

آغاز : حمد وسپاس بیحد کریمی را سزاست که ازغایت رحمت ...

انجام : مسئله چهاردهم هر گاه زید بر عمرو ادعای خانه کند . . . در آنخانه ساکن صحیح خواهد بود والله اعلم بالصواب تمت . هذه الرسالة ... فی یوم شنبه فی الوقت الصحیح علی ید .. محمد رحیم بن محمد فی بلدة مراغه فی السابع عشر شهر ذی القعدة من سنة ثلاثین وماتان والف ... سنه ۱۲۳۰ .

۲ ـ اخلاق شاهی (ص۳۰۹ ـ ٤٦١ دفتر) **(فارسی)**

از **سید مظفر بن محمد حسین کاشانی** ساعد متخلص به‌شفایی نگارنده بیست باب وجز آن .

شفایی این کتاب را در یك مقدمه ویك خاتمه و دو مقاله ترتیب داده است مقدمه در فضیلت علم وحکمت ، خاتمه درسخنان حکما وقدما مقاله ۱ در اخلاق حسنه ودر آن ۲۱ باب است مقاله ۲ در اخلاق سیئه در آن ۱۷ باب است .

شفایی خود این کتاب را گزیده ساخت و اخلاق شفایی نامید و مقدمه و خاتمه ومقاله ها همچون اصل آن آورد .

رجوع شود به : الذریعه ج ۳ـ۱۸۸ فهرست دانشکده ادبیات ص‌ـ۲۱

آغاز : حمد بیحد سزاوار پادشاهیست که از خزانهٔ جود عمیم و خلق عظیم خلقت انسانرا بخلعت لقد خلقنا الانسان ...

انجام : سخاوت کند مرد را نامور   سخاوت بود بهتر از صد هنر

تمت الکتاب ... بالصواب

۳ ـ ترسل منظوم (ص ٤٦١ ـ ٤٦۲ دفتر) **(فارسی)**

آغاز: صورت مکتوب منظوم که بخدمت پدر و مادر و سایر اقربا واقران نویسند .

بیا باد صبا گر میتوانی   سلام ازمن بیارانم رسانی

انجام :

هزاران درودوهزاران سلام   ز ما بر محمد و آلش مدام

٤ ـ فهرست کنوزالرموز (ص ٤٦٢ ـ ٤٤٦ دفتر) (فارسی)

کنوزالرموز.دراخلاق. واین نسخه فهرست آن است (مجلس ٦ : ١٩٦) .

این فهرست دارای ده فصل ویك خاتمه است هر فصلی ده بخش شده ودر آنها از اخلاق وآداب دینی گفتگو می کنند .

آغاز : الحمدلله علی افضاله والصلوة والسلام علی نبیه ... امـا بعد این رسالهایست مشتمل بر خلاصهٔ اقوال ونقاوهٔ اعمال مشتمل بر ده فصل...

انجام : دهم بر فقراء و مسـاکین رحم کردن . والسلام ... تمتالرسالة فی یوم الاحد الاول شهر شعبانالمعظم سنه ۱۲۳۰ .

[۲۷۴۸]

دفتریست بخط نسخ، باقلمهای گوناگون که بدست چندکاتب و چند تاریخنوشته شده .

شماره اول ودوم دفتربخط نسخ علی پسرحسینبن عبداللهبن محمد طـوسی (ش ۱ در اول شوال وش ۲ درآخر جمادیالاخری) ۹۰۰ـ ه وش۳ برگهای پراکندهایست کهدرپایاناین‌دفتر گذارهاند وخطآن بادوشماره پیشازآن تفاوتدارد .

پشت برگ نخستین تملك محمودبن محمدرضا بیدگلیبا دومهرچهارگوش ازاوبانقشهای : مهربزرگ (الواثق الراجی عبده محمود) . مهرکوچك (عبده محمود) .یادداشت خریدنسخه از حاجی حسین یزدی دلال مدرسهکاشان ذیقعده ۱۲۷۶ پشت همین برگ نوشتهاست .

دویادداشت وسه مهربیضی شکل برپشت همین برگ است که آنهارا بعمد محونمودهاند . واینعمل درچند جایدیگراین دفترتکرار شدهاست ، یادداشت هایی که درآغاز وپایان ومیاندفتر آمده عبارتند از :

۱ ـ پشت دومین برگ فتواهایی دربارهٔ نماز وجزآن نوشته شده ودرآن از جمالالملة و

الدوله ، محمدبن المطهر یاد شده‌است روی همین برگ نوشته‌های گوناگون نقل‌ازسرایرابن ادریس وتذکرهٔ علامه وجزآنها آمده است .

۲ ـ پشت برگ سوم ازتحریر علامه وحاشیه کشاف وتذکرة الفقهاء و شیخ فخرالدین محمد وجزآنها نقل شده‌است .

۳ ـ درپایان ش ۱ ازشرایع ونهایه ، فقراتی نقل شده است .

٤ ـ درص ۱۲ دفترچند یادداشت متفرقه است .

٥ ـ درص ۱۳ دفتر تعریف فقه واقسام‌آن ودوحدیث و۲ فائده و٤ بیت عربی از جلال جعفری درتجلیل از علامه حلی وکتاب قواعد وآثار اواست وآن ابیات چنین است :

لقد حق ان نثنی علی‌بن مطهر

فقد فاق فی‌الافاق کل الا ماجد

و نظم فی تأليفه کل درة

والف فی تصنيفه کل شارد

و مهد فی تحريره منهج العلا

وشيد ارکان الهدی بالقواعد

سقی الله ارضا حل فی عرصاتها

فقد کان للصادين عذب الموارد

٦ ـ درپایان نخستین بخش ش ۲ دفتر،تاریخ تولد و وفات شیخ طوسی و علامه حلی و فخرالمحققین ومحمدبن علی مقری نوشته‌شده‌بدینگونه:

۱ ـ مولدالشيخ ابی‌جعفرالطوسی ... لسنة‌اثنتين وثمانين وثلاثمأية الهجرية ووفاته‌سنة‌ستين واربعمأية...

۲ ـ مولدالمصنف ... تاسع عشر رمضان المعظم لسنة ثمان و اربعين وستمأية ووفاته ليلة احدى وعشرين من المحرم الحرام لسنة ست وعشرين وسبعمأية الهجرية.

۳ ـ مولدالشيخ فخرالدين بن الشيخ جمال الدين ... الثامن عشر من جمادى الاخرى لسنة اثنين وثمانين وستمأية الهجريه و وفاته فى الخامس والعشرين من جمادى الاخرى لسنة احدى وسبعين وسبعمأية الهجريه وحمل الى المشهد الشريف .

٤ ـ وفات مولانا ومرشدنا محمدبن مولانا على المقرى . . . يوم السبت من عشرين شهرالله رجب المرجب لسنة تسع وتسعين وثمانمأية الهجرية.

برروی همین برگ بخشی از تهذیب که دربیان جبیره نوشته شده است .

۷ ـ پشت نخستین برگ بخش دوم ش ۲ دفتر روایتی منقول از کتاب المبسوط ویادداشتی درباره خواندن دعای عدیله بالین شخص مختصر واین دویادداشت آمده است .

۱ ـ جدول سیروحرکت مهره نرد وشطرنج وچهاربیت درترتیب پرکردن آن جدول دو بیت میان عبارت است از :

بروج اختر و سیار سیر مهره نرد   شماره گیر که نظاره نحس داندآن

بگیر نیمه سال وبوضع حمل نگر   به‌بین توخانه شطرنج باطلاق‌زنان

۲ ـ پاسخ وپرسشی است دربارهٔ بعض تعبیرهائی که علامه درقواعدالاحکام خودآورده‌است مانند : علی‌اشکال یافیه اشکال وجزآن . این پرسش را برخی از دوستان فخرالمحققین از او نموده اند .

۸ ـ درپایان ش ۲ دفتر چند یادداشت و ازآنجمله از فوائد شیخ شهید محمدبن مکی دربیان حدیث سهل‌آمده است .

کنار برخی ازبرگ های آغازوپایان دفتروصالی شده وبه‌ندرت برخی‌ازیادداشت‌هاآسیب دیده اند .

برگهای ش ۳ دفتر ازدفتر نبوده وبدون صحافی درپایان‌آن گذارده‌اند . آثار رطوبت در آنها دیده‌میشود ونیز کنار آنها ازموریانه واستعمال زیادآسیب دیده است .

عنوان ونشان : شنگرف .

قطع : ۱۸ × ۲۵ ج : تیماج مشکی مقوایی دارای ترنج ونیم‌ترنج گل وبوته دار وعطف چرمی . ص : ۴۰۰ س : ۱۹ کاغذ : ترکی سفیدمایل بزرد . شماره دفترثبت : ۷۴۲۴۰

مجموعه :

۱ ـ جامع الفوائد فی شرح خطبة القواعد (عربی)

(ص ۱ ـ ۱۹۰ دفتر)

ازفخرالمحققین محمدبن حسن حلی (م ـ ۷۷۰) برخطبه کتاب القواعد پدرخود علامه حلی(٤ ـ ۷۲٦) .

رجوع شود به : الذریعة ج ۵ ـ ٦۷ فهرست حقوق ـ ۳۱۲ .

آغاز: الحمدلله رب العالمین... امابعد فقدسألنی... سمیتها بجامع الفوائد...

انجام : اقول : مسائل الفقه ان اتخذت جنسا ... وقد جعل لهاالفصول . تم شرح خطبة القواعد ... محمدبن الحسن بن المطهر . . . فی‌اول شوال ختم بالنجح والاقبال ـ ۹۰۰ هـ .

۲ ـ قواعدالاحکام (ص ۱۹۱ ـ ۳۲۰ دفتر) (عربی)

قسمت اول وبخشی از قسمت دوم(آغاز تا مسائل نفقه)قواعدالاحکام علامه حلی است . بر کنار برگهای آن حاشیه‌هایی از : مجمع ، ذکری ، مبسوط ،

شرح من‌لایحضره الفقیه مجلسی، شرح ع ل، شرح‌مفاتیح ، شرح لمعه ، سرایر ، ایضاح ، تحریر تنقیح و حاشیه های بسیاری بی‌نام و نشان نوشته شده است .

فهرست‌مشار – چاپی عربی – : ۷۱۳ .

آغاز: الحمدلله علی سوابغ‌النعماء . ...

انجام: المطلب‌الثانی فی نفقة الدواب یجب‌النفقة علی‌البهائم ... لانه من تنمیة المال ولایجب علی‌الانسان تملك‌المال فلایجب تنمیته .

۳ – قواعدالاحکام فی معرفة‌الحلال والحرام (عربی)

(ص ۳۲۰ – ۴۰۰ دفتر)

بخشی است ازقسمت دوم قواعدالاحکام علامه حلی .

دراین بخش باب‌چهارم ازنکاح که دربیان بقیه احکام نکاح است ونیزقسمتی ازباب پنجم که دربیان توابع نکاح است‌آمده است .

[۲۷۴۹]

دفتریست بخط نسخ شکسته محمد کمالی در مدرسه جلالیه بفروشاهیه هرات ، روز ۱۷ محرم ۸۳۱ نوشته شده.

چهاربرگ درآغاز سفیداست وسپس روی برگ پنجم این‌یادداشتها نوشته شده :

۱ – دو حدیث منقول ازصحیح بخاری .

۲ – سه عدد مهر بترتیب ۱ – بیضی شکل به‌نقش (شعاع ۱۲۸۵) ۲ – دائره‌ای بزرگ به‌نقش : (الواثق بالملك‌السبحانی احمدبن حبیب‌الله لفنجانی) ۳ – دائره‌ای کوچك به نقش : (رب اغفر ضیاءالدین محمدبن المحمود) .

۳ – دوغزل ازشاعری متخلص به‌ناصر است . نخستین‌غزل درپنج بیت وآغازآن‌چنین‌است:

اگر آن یار کند بند جدا از بندم

بنده ام باز بصد نوع درو پیوندم

غزل دوم درنه‌بیت ومطلع آن اینست :

رفتم که از نشستن ما میشوی ملول

زین در کجا روم که بیابم ره قبول

روی این برگ سفیداست وسپس برپشت برگ‌ششم سه‌حدیث منقول از حضرت رسول‌ص ودوسطر ازیك مسئله نحوی یادداشت شده وروی این‌برگ نیز سفیداست .

پشت برگ هفتم چهارتملك وشش عدد مهر ویك‌حدیث نوشته شده‌است .

تملکها عبارتند از :

۱ ـ یادداشت تملك علم‌الهدی فرزند فیض درشهرصفر ۱۱۱۶ .

۲ ـ یادداشت تملك پسر میرزا محمدشیرازی دررجب ۱۲۶۰ .

۳ ـ یادداشت تملك عادلشاه‌بن عبدالاول گیلانی بامهر دائره‌ای شکل‌اوبه‌نقش : (المعتصم بالله و بالنبی المرسل العبد عادلشاه‌بن عبدالاول) .

٤ ـ یادداشت تملك سبزواری در۱۳٦۷ .

مهرها عبارتند از :

۱ ـ مهربیضی شکل به‌نقش (محمد رضابن محمد ۱۲۵۱) .

۲ ـ مهربیضی شکل‌به‌نقش : (شعاع ۱۲۸۵) .

۳ ـ مهربیضی شکل به نقش (جمال‌الدین اسحاق) .

٤ ـ دومهر ازمحمد هادی‌بن ابی‌تراب الفیضی یکی بیضی و دیگری چهارگوش. حدیث منقول ازحضرت امیر (ع) .

پشت نخستین برگ ش ۳ دفترمهر عادلشاه مذکور ترسیم شده‌است ودرپایان همین رساله

مهرشعاع ومحمد هادی فیض نقش شده‌است وسپس ۹ برگ سفیداست درکنار برگهاآثارموریانه نمودار است .

عنوان ونشان : شنگرف است .

قطع : ۱۸/۵ × ۲۷ ج : تیماج مقوایی با عطف تیماجزرد ودرکنارهای آن آثارموریانه دیده میشود . ص : ۴۲۰ س : ۲۹ کاغذ ضخیم شکری رنگ شماره دفترثبت : ۷۴۲۳۱

۱ ـ حاشیه کشاف (ص ۱ ـ ۱۹۰ دفتر) (عربی)

از **مسعودبن‌عمر تفتازانی** (م ـ ۷۹۳) وگویا آخرین اثر اواست .

نسخهٔ حاضرازآغازتابخشی ازسورهٔ آل‌عمران است . درکناربرگها حاشیه هایی‌بانشان: صحاح، مغرب ، دیوان، سید ، منه، پهلوان ، کشف ، قطب وجزآنها آمده است .

فهرست آستان‌قدس ج ۴ـ۴۲۷ فهرست خزانه تیموریه‌ـتفسیرـج ۱ : ۳۰ کشف‌الظنون ج ۲ : ۳۱۲ .

آغاز: الحمدلله الذی انزل علی عبده‌الکتاب و لم یجعل‌له عوجـا وبین فیه لاولی الالباب ...

انجام : بما اورد من‌الاستفهام وبقرب المغفرة حیث اورد هذاالکلام‌عقیب الاستغفار معترضا بینه وبین‌ماعطف علیه وبان‌الثابت من‌الذنب .

۲ ـ حاشیهٔ کشاف (ص۱۹۱ ـ ۳۰۰ دفتر) (عربی)

از **میرسید شریف گرگانی** .

رجوع‌شودبه : فهرست‌آستان قدس ج ۱تفسیرش ۱۰۰ کشف‌الظنون ج۲ ـ

۳۱۲ فهرست تیموریه تفسیر ج ۱ : ۳۰ معجم المطبوعات : ۶۷۹ .

آغاز: قال جارالله العلامه احسن الله اکرامه فی دارالمقامه الحمد لله الذی انزل القران کلاماً مؤلفا منظما...

انجام: و انه قرینة علی انتزاع الرزق من الثمرة بل هی فی نفسها رزق هوالرزاق قد اتفق الفراغ من تحریره وقت الظهر من السابع عشر المحرم الحرام المنخرط فی سلك سنة احدی وثلاثین والف علی ید العبد . . . محمد الکمالی . . . ببلدة هراة . . . فی المدرسة الجلالیة المبفروشاهیة .

۳ ـ صحیح البخاری (ص ۳۵۰ـ ۴۲۰ دفتر) **(عربی)**

بخشی است (از آغاز تا باب الغسل) از صحیح محمد بن اسماعیل بخاری (م‍ـ۲۵۶) معجم المطبوعات : ۵۳۵ .

آغاز: کیف کان بدوالوحی الی رسول الله...

انجام: باب التستر فی الغسل عند الناس . . . حدثنا عبدالله بن یوسف . . . . فقالت . . . ان الله لایستحیی من الحق . . . نعم اذا رات الماء. باب عرق الجنب و ان المسلم لاینجس .

[۲۷۵۰]

دفتریست بخط نسخ کهنه مورخ سه شنبه ۲۹ ربیع الاول ۸۲۲ . کاتب درپایان نخستین رساله دفتر تاریخ کتابت را ۷۲۲ نوشته وسپس روی شمارهٔ ۷۰۰ خط کشیده وپس ازآن شمارهٔ ۸۰۰ را نوشته است . این نسخه ازروی نسخه ایکه ازروی نسخه اصل استنساخ و با آن مقابله گردیده نوشته شده است . این دفتررا درزمان ابن فهدحلی (م‍ـ ۸۴۱) نوشته وبنظراورسانیده اند. درپایان ش ۲ (الموجز ـ ص ۳۰۱) نوشته شده : هذا آخر کلامه دام ظله . ونیز در ص ۳۰۲

نوشته شده : «فائدة قال‌جمال‌الدین دام‌ظله..» واینها منافات‌با نوشته پشت نخستین برگ کتاب الموجز ندارد زیراآن نوشته خط کاتب دیگری است اگرچه کهنه بنظرمیرسد .

برروی نخستین برگ دفتر مهربیضی شکل فاضل هندی بدنقش : (لك‌البهاء كله ۱۰۸۸) ونیز در(ص ۲۲۸)دفتر، فهرست آثار ابن‌فهدبخط فاضل‌هندی‌ومهربیضی‌شکل اوبه‌نقش (الفقیرالی الله الصمد عبده بهاءالدین محمد ۱۰۷۸)آمده است. یادداشت کننده دیگری بنام اسدالله‌بن اسماعیل‌دردنبالهٔ یادداشت‌فاضل‌هندی،فهرست‌تصانیف‌شهیدرا نوشته . این دویادداشت چنین‌است :

تصانیف ابن فهدرحمه‌الله . الموجز ، المحرر ، التحریر ، اللمعة ، المهذب عدةالداعی ، المقتصر من شرح‌المختصر و له رسائل کثیرة فی‌الحج و فی‌النیة ـ وغیرها، الی هنا خط‌الفاضل‌الهندی ره ظاهراً.

تصانیف‌الشهید رحمه‌الله‌تعالی: الالفیة، شرح‌الارشادثم‌الذکری ثم‌القواعد... کتبه‌العبد اسدالله‌بن اسماعیل .

ونیز در پشت نخستین برگ دفترچند یادداشت کهنه است که بسختی خوانده میشوند . کنار برخی ازبرگهای نخستین رساله دفترنوشته : (بلغ قراءة ایده‌الله) و دربالای ص ٤ دفتر مهر چهارگوش به نقش : (الواثق‌بالله‌الواحدالاحد عبدالراجی‌محمد) دیده‌میشودگویا این‌مهرنیز ازفاضل‌هندی است .دربالای ص۲ دفتر گوشه راست مهرچهارگوش‌مالك‌نسخه اسد الله بن اسماعیل نقش شده وگویا همان کاتبی است‌که دنباله‌یادداشت فاضل‌هندی فهرست آثار شهیدرا نوشته .

نخستین رساله دفتر (البیان) دارای حاشیه‌های بسیاری است ولی‌امضاء ونشانی ندارند جز اینکه درص ٤ نام‌فخرالدین بن مطهر ودرص ٦١ ابن ابوالحسن ودرص ٦٤ ذکری ودرص۲۱٦ رمزوع ب یادشده است . درالذریعة ودانشگاه وطوس چند نسخه ازالبیان‌آمده ولی نسخه مورد گفتگو ازهمه کهنه‌تراست پایان البیان :

القسم‌الاول الابتلاع یجب فیه الی‌هنا انتهی کلام‌المصنف‌الشهید تمت‌الرسالة

... محمدبن مکی تغمده‌الله بنعمه ... وکان‌الفراغ من عامه نهار الثلثاء التاسع والعشرین من شهر ربیع‌الاول من شهور سنة اثنین و عشرین و ثمانمأیه علی مشرفها السلام .

عنوان و نشان برنگ مشکی وشنگرف است .

قطع : ۱٤ × ۱۸ . ج : مقوایی باعطف تیماجی ص : ۳۰۵ س : ۲۰ و۲۱ کاغذ سفید کهنه . شماره دفترثبت : ۷٤۱۹۵

۱ ـ البیان (ص۲ـ۲۲۵ دفتر) **(عربی)**

از شهید اول ابوعبدالله محمدبن جمال‌الدین مکی‌بن محمد معروف بدشهید اول (م ـ **٦۹٦**) است

شهید دراین کتاب از طهارة وصلوة وزکوة وخمس و بخشی ازمسائل صوم سخن گفته است .

این کتاب در ایران به چاپ رسیده است .

الذریعة ج ۳ـ۱۷٤ دانشگاه ج ٥ ـ ۱۷۹۲ فهرست مشار (عربی) ۱۳۷

آغاز : (بسمله) الحمدلله رب‌العالمین حمداً ... امابعد فان‌الادلة العقلیة و النقلیة...

انجام : الفصل‌الثانی‌فی‌الامساك وفیه مطالب‌الاول‌فیمایمسك ... القسم‌الاول الابتلاع‌یجب‌فیه‌الی هنا .

۲ ـ **الموجز الحاوی فی تحریر الفتاوی** **(عربی)**

(ص ۲۲۹ ـ ۳۰۱ دفتر) .

از **شیخ احمدبن محمدبن فهدحلی** (م-۸٤۱) است .

ابن فهد این کتاب را در چهار قاعده ترتیب داده وقاعدهٔ اولی را در بیان عبادات آورده است . نسخه‌حاضر فاقدسه قاعدهٔ دیگر بقرینه قاعدهٔ نخستین، دربیان معاملات وعقود وایقاعات است .

کشف‌الحجب . ۵۷۱ دانشگاه ج ۸ - ۱۲۸

آغاز : الحمدلله رب‌العالمین ... و بعد فقـد استخرت الله ... و سمیته بالموجز الحاوی...

انجام : و اعطاؤه غیرها .. وللفقیر بذل‌القیمة .

۳ - الاستفتاء (سئوال وجواب) **(عربی)**

(ص ۳۰۱ - ۳۰۲ دفتر)

پاسخ **ابن فهد حلی** است بـه سئوالی کـه در باب صلوة میت از او شده بوده است .

نویسنده این دفتر درپایان کتاب‌الموجز آورده است که این فایده وفایدهٔ پس از آن از مؤلف همین کتاب (الموجز) است و گویا آنچه او فایده نام برده عبارتست از استفتایی که در بارهٔ نماز میت در آن پرسش شده است .

آغاز : و هذه‌المسئلة وما بعدها من فوایده وهی مسئلة لو وجد من‌المیت ماعداالصدر هل‌تجب‌الصلوة علیه املا ... مسئلة فیها اطراف مفیدة اذا لمس‌المیت اما ان یلمس بحس‌من‌اللامس اوالعکس ففی‌الاول یجب‌الغسل‌والغسل..

انجام : ولو قطعت اعضاءالمیت و تفرقت بعضها من بعض وجب تغسیل کل عضو مرتباً لجـانب‌الایمن علی‌الایسر ... الا ان لایتسع‌المـاء فتغسل احدهم ... ثم‌الاخر کذلك علی‌الاولی .

٤ ـ استفتاء (سؤال وجواب) (ص۳۰۳ ـ دفتر) (عربی)

پاسخ وپرسشی است دربیان مسئله تکفیر واحباط. پاسخ دهنده گویاهمان ابن فهد حلی است .

آغاز : (بسمله) ما يقول مولانا الشيخ احسن‌الله لك هل يجوز للمؤمن ان يكفر ام لا وعلى تقدير جوازه لو حصل منه ارتداد فى اثناء الصوم اوالاخرهل يبطل فيهما او فى احدهما ... الجواب اختلف الناس فى ان‌الايمان هل يجوز ان يتعقبه كفر ام لا وفى ان الاحباط هل هو صحيح ام لا وفى ان الموافاة هل هى شرط فى‌الايمان ام‌لا...

انجام : فهذا وجه‌الفرق بينهما ثم رده اه ... و حكم بطهارته قبل اعماله ولم تقبل فى‌الظاهر بل يجب مثله ويثاب عليه .

٥ ـ احكام نكاح (رسالة فى ـ) (عربی)

(ص۳۰٤ ـ ۳۰٥دفتر)

رساله مختصریست که در آن برخی ازشروط صیغه نکاح چون عربی‌بودن ایجاب قبول ومانند آن یاد شده است .

آغاز : (بسمله) الحمدلله رب‌العالمين والصلوة ... لاريب فى‌ان‌النكاح ... الى دايم ومتعة والدايم فيه صلاحه‌الزوجين لايقاع عقدالنكاح بينهما ....

انجام : ولو كانت‌المرأة وكيلة من‌الرجل قال زوجت نفس موكلى فلانا بكذا قبلت لموكلى .

۶ـ **تعبیر خواب** (ص۳۰۵دفتر) **(عربی)**

نوشته مختصری است منقول از **بابویه** .

در این نوشته ایامیکه خواب دیدن در آنها خوب وبد یا درست ونادرست است بیان میشود .

آغاز : بسمله وجدت من سواد بابویه ماصورته : تأویل الایام لمن یعبر الرؤیا . عن جعفربن محمدالصادق علیهماالسلام قال الیوم الاول یصح فیه منام...

انجام : التاسع والعشرین لاتأویل له . الثلثون صحیحة .

[۲۷۵۱]

این مجموعه دفتریست مشتمل برچندرساله از حاج محمد کریم خان قاجار . تمام رسائل بایك خط ویك قلم نوشته شده است جز ص ۱۰ که شرحی است راجع به اصول الدین و فروع الدین و با خط و قلم دیگری است . غیر از ص ۱ـ۹ باقی صفحات مجدول ، گویا نویسنده در ابتدای هر رساله خیال گذاردن سرلوحی داشته وجای آنرا باز گذاشته است .

قطع وزیری : ۱۴ × ۲۵ ج : روغنی . ص ۳۷۵ س . ۲۳ : کاغذ : فرنگی : شماره ثبت دفتر : ۱۲۹۴۷

۱ ـ **فهرست رسائل حاج کریم خان** **(عربی)**

(ص ۱ ـ ۹ دفتر)

عبدالرحیم خراسانی (گویاکاتب نسخه) برای رساله‌های حاج محمد کریم خان که دراین دفتر گردآمده این فهرست را ترتیب داده‌است .

آغاز: الحمدلله رب العالمین والصلـوة علی خیرخلقه ومظهر حقه محمد و

آله‌الطاهرین . ثم علی رهطهم و اولیائهم . . . وبعد فیقول العبد الاثیم الجانی عبدالرحیم الخراسانی ان‌هذا فهرس هذه‌المجموعه‌الشریفه ...

انجام : الرسالة السابعة فی‌جواب مسئلة لبعض الاخوان‌وهی‌ان‌الله سبحانه یقول فی‌موضع من کتابه وفی سورة‌المعارج .

۲ ـ ازهاق الباطل (ص ۱۳ ـ ۱٤۱ دفتر) **(عربی)**

از **حاج محمدکریم‌کرمانی** درردفرقهٔ‌باب . .

ذریعه ... فهرست رسائل‌شیخیه ...

آغاز: الحمدلله حمداً یذر حمدالحامدین ورائه ویملاء اطباق‌ارضه وسمائه حمداً فوقه ولا کلام ولاغایة دونه ولامرام حمدالیس له حد محدود ....

انجام : المؤمنین بالقول الثابت فی‌الحیوة‌الدنیا وفی‌الاخرةوقدوقع‌الفراغ من تألیف هذه‌الرساله وتسویدها فی‌یوم‌الاربعاء لاثنی‌عشرخلون من‌رجب . . . . و کتبه‌العبد الاثیم الراجی زین‌العابدین الرضوی امتثالاً لأمره‌العالی‌روحی له‌الفداء فی‌غرة شهرجمادی الثانی ۱۲٦۲ .

۳ ـ رساله جواب بعض الاخوان **(عربی)**

(ص ۱٤۳ ـ ۱۵۹ دفتر)

تألیف **کریم‌بن ابراهیم کرمانی** قاجار درپاسخ سؤال یکی‌ازپیروان .

آغاز:(بسمله)، الحمدلله رب‌العالمین وصلی‌الله علی محمد وآله الطاهرین ولعنةالله علی اعدائهم اجمعین وبعدفیقول‌العبد الاثیم کریم‌بن ابراهیم انه‌قد ارسل الی بعض‌الاخوان صانه‌الله عن طوارق الحدثان مسائل اتت‌الیه من‌بعض‌الطلبه...

انجام : وتقسم‌القلب للتهیا للحل والارتحال‌ولایسعنی‌اکثرمن ذلک‌وفرغت

من تسویدها ضحی یوم الثلثاء الخامس . . . کتبه العبد الاثیم ابن محمد الرضوی زین العابدین . .

۴ ـ رساله درپاسخ . . . (ص۱۶۵ – ۲۳۶ دفتر) **(عربی)**

ازهمان مؤلف درپاسخ حاج ملاحسن کثنوی .

آغاز: الحمدلله موجد کل موجود وشاهد کل مشهود وفاقد کل مفقود لیس دونه معبود الدال الکرم والجود والصلوة علی اسم الحمید وقدرة المجید سر الوجود . . وبعد فیقول العبد الاثیم کریم بن ابراهیم انه قد سألنی العالم الفاضل والعامل الواصل ...

انجام : ربك رب العزة عما یصفون وسلام علی المرسلین والحمدلله رب العالمین وصلی الله . . . قدفرغ من تسویده مصنفه فی زوال یوم الاحد . . . کتبه العبد الاثیم زین العابدین الرضوی ۱۲۶۲ .

۵ ـ رساله درپاسخ یك مسئله **(عربی)**

(ص۲۴۵ـ۲۶۵ دفتر)

پاسخ **کرمانی** است به سیدابوالقاسم تفتی .

آغاز: بسمله ، الحمدلله رب العالمین وصلی الله علی محمد وآله الطیبین ... وبعد یقول العبد الاثیم کریم بن ابراهیم انه قدارسل الی الجناب العالم الفاضل ، صاحب المفاخر والمکارم السیدابوالقاسم من قریة تفت ...

انجام : فهو والا فالنصوص المطلقه تمنع عن قطع اذن المجنی علیه ثانیا والله العالم بحقایق الاحکام کتبه العبد الاثیم کریم بن ابراهیم وفرغ ..

۶ ـ رسالهٔ صومیه (ص۲۶۵ ـ ۲۹۰ دفتر) **(عربی)**

پاسخ حاج محمد کریمخان به ملا عبدالکریم کوه بنانی درمسئله روزه.

آغاز: الحمدلله وسلام علی عباده‌الذین اصطفی ، وبعد ... فیقول العبدالاثیم کریم بن ابرهیم انه قد ارسل الـی المولی الکـریم الفخیم العظیم الحـاج ملا عبدالکریم الکوه بنانی سلمه‌الله وابقاه من ...

انجام: نفوز مع‌الفائزین ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم وصلی‌الله علی محمد وآله‌الطاهرین . . . قد فرغ من تسویده‌العبدالاثیم کریم بن‌ابراهیم .

رساله درپاسخ یک مسئله **(عربی)**

(ص ۲۹۳ ـ۳۵۷ دفتر)

شیخ محمد بحرانی از حاج محمد کریم خان ، یک مسئله فقهی پرسیده و کرمانی‌این رساله‌را درپاسخ او نگاشته .

آغاز: (بسمله) ، الحمدلله رب‌العالمین وصلی‌الله‌علی محمد وآله‌الطیبین . . . وبعد فیقول العبدالاثیم کریم‌بن ابراهیم انه قد سألنی‌الشیخ المسدد الفقیه المؤید جناب‌الشیخ محمدبن‌المقدس المبرور الشیخ‌الصالح....

انجام: بل یمکن‌ادعاء الاجماع علی‌الجواز لعدم المخالف من عصر الامام الی زمان الشیخ الحروهوا عظم‌الاجماع و قد فـرغ من تسوید هذه‌الاوراق مصنفه وکاتبه .

۸ ـ رساله درتحدید وقت قیامت **(عربی)**

(ص ۳۵۹ ـ ۳۷۲ دفتر)

ازهمان نویسنده درپاسخ سؤال ازتعیین وقت قیامت .

آغاز: بسمله ، الحمد لله رب‌العالمین و صلی‌الله علی . . . وبعد فیقول العبد الاثیم کریم‌بن ابراهیم انه قد سألنی‌بعض‌الاخوان عن مسئلة صعبة و ذکر انه قد ارسلها الی بعض‌الاخوان لیسئلنی ....

انجام : وان یوماً من‌ایام ذلك المیعاد یوازی الف سنة فانی وعدتکم بلغة الحساب وقدتم علی ید مؤلفه کریم‌بن ابراهیم فی‌عصر یوم‌الاحد لثلثة . . . و کتبه العبد الاثیم الی عفورته ... محمدالرضوی ... سنه ۱۲٦۲ .

۹ ـ فهرست مصنفات حاج کریم خان **(فارسی)**

(ص ۳۷۲ ـ ۳۷۵ دفتر) .

فهرست مؤلفات کرمانی است ، نوشته خود او .

آغاز: فهرست مصنفات الحقیر الفقیر العبدالاثیم کریم‌بن ابـراهیم که درحدود صد رساله میباشد ....

[۲۷۵۲]

دفتریست بخط نسخ (قرن ۷ یا اوائل ۸) همه رسالهای آن نیز ازیك مـؤلف است . نام کاتب وتاریخ کتابت را ندارد . گاهی درکناربرگها حاشیه دیده‌میشود کـه درپایان‌رمز (ه) دارد. برخی ازبرگها وصالی‌شده ولی به‌نوشته آسیب نرسیده‌است. این دفترخود کتابی‌است دارای ٦ بخش وآخرین بخش (ازرساله ٦) ناقص است . عنوان ونشان شنگرف .

قطع ۱۸/٥ × ۲٥ ج : تیماج قرمز مقوایی . ص : ٦۳۷ س : ۲۳ کاغذسمرقندی ضخیم

شماره دفترثبت : ۲٥۹۳٥

۱ ـ کشف‌الحقایق (ص۱ ـ ۲۱۲ دفتر) **(عربی)**

نگارنده در آغاز آن گوید که کتابهای بسیاری از فلسفه که‌دردسترس‌مردم بود دیدم و بررسی کردم ومطالب آنها را سست وبی‌پایه یافتم و برمن آشکار گردید که نویسندگان آن کتابها در بسیاری از قاعده‌های منطقی بـه‌نادرستی رفته‌اند بطوریکه برخی از قیاسهای عقیم را منتج ویا عکس آن تصور کرده اند بر آن شدم که در منطق وفلسفه سخنانی کوتاه و درست وپاکیزه آورم لذا این کتاب را بساختم .

مؤلف در این بخش از کشف‌الحقایق اززین‌الدین کیشی‌پسر شمس‌الدین کیشی متوفی‌در ... ومعاصر با خواجه نصیر طوسی نقل کرده‌است .

نخستین بخش این دفتر که‌خود نیز دارای‌نام« کشف‌الحقائق »است‌دارای۳قسمت است بدین ترتیب :

بخش نخستین ـ درمنطق ودارای یك مقدمه و پنج مقاله است . (ص ۱ـ ۱۰۳) هر مقاله باعنوانهای مطلع وفصل آمده است .

آغاز: (بسمله) الحمدلله‌مخترع قوانین‌الحق ومصطنع افانین‌الخلق... امابعد فانی تأملت فی‌الکتب الحکمیة الموجودة فی‌ایدی‌الناس ...

انجام: و اما الرابعة عشر قلنا لانسلم کون‌القیاس مرکـبا ... و ان کان هوالسالبة فلاینتج لعدم شرط‌الانتاج .

بخش‌دوم ـ درالهیات است و آن در سه مقاله آمده است (ص۱۰۵ ـ ۱۶۸) عنوانهای هر مقـاله مطلع و لامعه و فصل است .

آغاز: العلم الثانی علم ماقبل‌الطبیعة ویسمی‌العلم‌الالهی .... المقالـة‌الاولی یشتمل علی اربعة مطالع المطلع‌الاول‌فی‌الوجود ...

انجام البحث التاسع فی المعاد .... وهذه اشیاء لاینتظم علی صحتها ولاعلی فسادها برهان فیجب فیها التوقف تم العلم الالهی ... اجمعین

بخش سوم ــ درطبیعیات است و در آن چهار مقاله آمده (ص۱۵۹ــ۲۱۱) که در این مقاله ها نیز عنوان مطلع وفصل تکرار شده است .

آغاز العلم الثالث ، الطبیعی وفیه اربع مقالات .... المطلع الاول فی حقیقة الجسم و احکامه العامة وفیه اربعة فصول...

انجام : و اما نفوس الحیوانات التی هی غیر الانسان فلم یظهر انها مجردة اوجسمانیة لعدم الاطلاع علی البرهان . تم العلم الطبیعی من کتاب کشف الحقایق... اجمعین .

۲ ـ منتهی الافکار فی ابانة الاسرار (ص ۲۱۳ ـ ۳۵۸ دفتر)

مؤلف در آغاز گویدازاین پیش برای دوستان گزیده هایی درمنطق وفلسفه نگاشتم وپس ازآن بخاطرم سخنانی تازه رسید که آنهارا نیز بر کتاب پیش افزودم وبنام منتهی الافکار فی ابانة الاسرار نامیدم .

این کتاب در سه بخش منطق والهیات وطبیعیات ترتیب یافته است.

سرآغاز هر بخش با عنوان «القول» شروع میشود .

نخستین بخش ــ در منطق است که در یك مقدمه و دوقسم ساخته شده ، وباعنوانهای المقصد، اللامع ، البحث ترتیب یافته است .

این بخش از (ص۲۱۳ ـ ۲۷۹) دفتررافرا گرفته .

آغاز: الحمد لله مخترع انواع الحقایق ومصطنع اصناف الحقایق ... و بعد فقد سبق منی فی العلوم الحکمیة اختصارات و رسائل صورتها ...

انجام : فجاز ان یلزمه صدق کل واحد من الجزئین مع کذب احدهما فان المحال لا یبعد ان یلزمه محال والله اعلم . تم المنطق بحمدالله ومنه .

بخش دوم ــ در الهیات و در آن شش مقصد آمده است .

این بخش با عنوانهای مقصد وهر مقصد در لامع وبحث ترتیب یافته و ازص ۲۷۹ ــ ۳۲۳ دفتر است .

آغاز:(بسمله) القول فی العلم الالهی وفیه مقاصد . المقصد الاول فی الامور العامه وفیه لوامع ، اللامع الاول فی الوجود و فیه مباحث البحث الاول المشهور ان الوجود مشترك ...

انجام : علی ما نطق به الکتاب الالهی قال : «کلما نضجت جلودهم بدلناهم جلوداً غیرها لیذوقوا العذاب ان الله کان عزیزاً حکیما » . والله اعلم و احکم ... ونعم الوکیل .

بخش سوم کتاب ــ درهفت مقصد ترتیب یافته و عنوانها مانند دو بخش پیش است این بخش از (ص۳۲۵ ــ ۳۵۸) دفتر را پر کرده است .

آغاز:القول فی العلم الطبیعی و فیه مقاصد المقصد الاول فیما یعم الاجسام وفیه لوامع ..

انجام : و ان ادرکت المعقولات کلها وتطالعها بالفعل وتعقل انها تعقلها یسمی عقلا مستفاداً والله اعلم بالصواب .. والله اجمعین .

۳ ـ منتهی‌الافکار فی ابانة‌الاسرار (ص ۳۵۹ ـ ۴۰۷ دفتر)

مؤلف در آغاز گوید پس‌از پایان یافتن کتاب منتهی‌الافکار در علم منطق وفلسفه، بازمطالبی‌درباره منطق بخاطرم رسید لذا بخش اول کتاب منتهی‌الافکار (منطق) را دوباره نگاشتم و آنچه بخاطرم آمده بود برآن افزودم وبخش الهی و طبیعی را نیز به‌آن اضافه کرده و بهمان‌نام نامیدم.

کاتب نخستین بخش (منطق) را که برآن چیزهایی افزوده شده آورده است و دوبخش دیگر راچون تکرار میشده در این دفتر یادداشت‌نکرده ، این‌بخش‌از (ص۳۵۹ ـ ۴۰۵) است ودرپنج مقاله ترتیب یافته است .

آغاز: اما بعد والثناء علیه والصلوة علی رسوله محمد وآله فلما‌فرغت من تحریر العلوم الثلاثه الموسومة بمنتهی‌الافکارسنح للفکر زیادات‌فی‌قواعدالمنطق...

انجام : فهذه‌الطرایق هی اصول‌الجدل فمن احکمها و اطلع علی حقیقتها سهل علیه انواع‌التراکیب الجدلیة وحلها تم‌المنطق من کتاب منتهی‌الافکارویتلوه القسم‌الالهی .

۴ ـ خلاصة‌الافکار و نقاوة‌الاسرار (ص۴۰۷ ـ ۵۱۷)

مؤلف‌درپیش گفتار کتاب گوید« من خلاصه و برگزیده آنچه‌را بخاطر من و دیگران رسیده بود در این کتاب آوردم و بربسیاری از قاعده‌های منطقی خرده گرفتم وآنرا خلاصة‌الافکار نامیده و درپنج گفتار ترتیب دادم» .

عنوان‌های این کتاب : المقاله والمطلع است .

آغاز الحمدلله الذی انشأ بقدر تدقواعدالوجود واوجد بحکمته بدایع الجود افاض باشراق نوره عالم الملکوت . .

انجام و انما یلزم ذلك ان لو لزم من انتفاء الملازمة علی ذلك .. فلم قلتم انه یلزم لابد له من برهان ... و نعم الوکیل .

۵ ـ دقایق الافکار (ص ۵۱۹ ـ ۵۸۰ دفتر)

نگارنده در آغاز گوید برخی از دوستان از من خواستند که کتابی در منطق بنویسم و در آن بیش از پیش به بررسی و تحقیق پردازم لذا این کتاب را ساخته و آنرا دقایق الافکار نامیدم و در یك مقدمه و پنج گفتار ترتیب دادم.

آغاز: الحمدلله الذی استحق الحمد لوجوب ذاته و هویته واستوجب الثناء کمال ربوبیته...

انجام : ومافیه الحرکة والزمان واحداً فهذه الاصطلاحات التی لابد للناظر فی العلوم من معرفتها والحمدلله ... العلی العظیم.

۶ ـ عنوان الحق و برهان الصدق (ص ۵۸۱ ـ ۶۳۷ دفتر)

مؤلف در آغاز گوید این کتاب که گزیده ایست در منطق فلسفه بنا بخواست برخی از دوستان نوشتم سپس آنرا سه بخش کرده :

بخش نخستین ـ درمنطق است وآنرا در ۸ فصل ترتیب داده است این بخش از ص (۵۱۸ ـ ۶۰۴) دفتر است .

آغاز الحمدلله القدیم الذی توحد بالعزة والبقاء ... امابعد فهذا تلخیص فی الحکمة ... القول فی المنطق و هو آلة ...

انجام : فهذه هی‌الاصول الکافیة والنظر الصائب مع انه‌غیر محتاج الیه‌والبلید لاینتفع به ولو باصرح منه ... محمد و آله .

بخش دوم - در طبیعیات و برسه فصل ترتیب یافته است این بخش از (ص ۶۰۵ - ۶۱۷) دفتر را گرفته است .

آغاز: القول فی‌العام الطبیعی وهو مرتب علی خمسة مطالع ... الفصل الاول فی‌ان‌الجسم لایترکب ...

انجام : ولها تأثیر فی‌الحرکة من جهة قبول طبیعی من‌تلك‌القوة‌المجردة محمد و آله اجمعین .

بخش سوم - در الهیات و درآن چهار مطلع ذکر کرده است .

این بخش ناقص‌است وازص۶۲۹ - ۶۳۷ که پایان دفتراست را فراگرفته .

آغاز: القول فی‌العلم‌الالهی وفیه اربعة مطالع المطلع‌الاول فی‌العلم‌الکلی... الفصل‌الاول فی‌الجوهر والعرض ...

انجام : فان قیل‌لانسلم ان‌ذلك‌المجموع یجب ثباته بغیره وهذاالان‌مجموع الموجودات ممکن ثابت و لایجب ثباته بغیره والالکان ثباته واجباً بالداخل فیه وهو محال لان‌ثباته یتوقف علی ثبات کلا جزء منه فلایکون ثباته.

[۲۷۵۳]

دفتریست‌بخط نستعلیق. تمام رساله‌های این‌دفتر ازیك‌مؤلف و به‌خط یك‌کاتب‌است‌بجز رساله‌ش ۵ که بخط نستعلیق‌کاتب دیگریست . نام‌کاتب وتاریخ کتابت درنسخه‌نیامده بجز دررساله‌ش۵ - که درچهارشنبه نهم ربیع المولود ۱۳۱۴ نوشته شده . در کنار برخی از برگهای رساله ش ۱

نوشته هایی است که در پایان آن نوشته : (منه مد ظله‌العالی و دامت افاضاته‌السامی)

گویا ۶ رسالهٔ اول را یکی ازشاگردان مؤلف نوشته است .

بین برگ ۸۱و۸۳ تعداد ۳ صفحه وبین ۲۷۵ تا ۲۷۹ تعداد ۷ صفحه سفید است

قطع :خشتی۱۵/۵ × ۲۱/۳ . ج مقوایی کنار وعطف‌آن‌چرم مشکی‌ص ۳۲۴ . س: ۱۹

کاغذ : فرنگی‌شماره دفتر : ۱۴۶۶۶ .

۱ ـ الرضوان (ص ۱ــ۸۱ دفتر) (عربی)

شرحی است از **حاج شیخ هادی تهرانی** (م- ۱۳۲۸) بر منظومه‌الرضوان که خود او در بیان مسائل صلح ساخته است .

آغاز :

حمداً لمن بالفقها کمل‌النعم نعمتــه علــی عبــاده اتـم

انجام : والاختصاص مع عدمه هذاآخر مایسر لی‌الله تعالی فی هذه‌الرسالة الموسومة بالرضوان ... محمد هـادی بن محمد امین .. للمصنف والکاتب و ... والسلام .

۲ ـ کتاب‌البیع (ص۸۳ـ۱۶۷دفتر) (عربی)

شرحی‌است بر کتاب‌البیع شرایع‌الاحکام محقق حلی از شیخ هادی‌تهرانی. این شرح ناتمام است و از آغــاز کتاب‌البیع تــا مسئلهٔ مقبوض بعقد فاسد را شامل‌است . دور نیست‌این کتاب‌یکی‌ازبخشهای کتاب ودائع‌النبوه یا ذخائرالنبوة مؤلف باشد .

آغاز : الحمدلله رب‌العالمین‌وصلی‌الله علی محمد وآله‌الطاهرین ولعنة ... وبعد فیقول ... محمد هادی‌بن محمد امین ...

انجام : و قدروی الشیخ قدس سره فی‌الصحیح عن ابی ولاد قال اکتریت بغلا الی قصر بنی هبیرة ذاهبا وجائیاً بکذا وکذا الخبر .

۳ ـ ذخائرالنبوة (خیارات) **(عربی)**

(ص ۱۶۷ـ۲۷۵دفتر)

از **شیخ‌هادی تهرانی**است وشامل مباحث خیارات وکلیات مسائل شروط استوبر طبق تصریح مؤلف نام آن ذخائر النبوة است .

آغاز : الحمد لله الذی هدانا مسالك شرایع الاسلام و نور مدارکه بجواهر الکلام...

انجام : و اعادةالحق بعد سقوطه فکیف و هو لم یسقط فی‌المفروض لفساد الحق یکون‌العوض حرا او مستحقا فافهم .

٤ ـ ودایع‌النبوه (ص ۲۷۹ـ۳۱۸) . **(عربی)**

بخش ناقصی است از کتاب ودایع‌النبوة شیخ هادی تهرانی که شامل مبحث قواطع وخلل صلوة است .

آغاز : بقی‌الکلام فی‌القواطع والخلل ونشیر الی ماهوالمهم‌المعضل‌الذی لایهتدی الیه‌الا الاقل ...

انجام : وبما حققنا ظهر فساد ما زعمه آیةالله نورالله ضریحه کغیره تبعا للمفید و قدس سره من ان هذا السهوینا فی‌العصمة .

٥ ـ رسالة حق وحکم (ص ۳۱۸ـ۳۲٤) **(عربی)**

رسالهایست در تفسیر معنی (حق) وبیان اقسام حقوق و فرق حق و حکم (از مباحث علم فقه) از شیخ هادی تهرانی (م ـ ۱۳۲۱)

آغاز : الحمدلله الذی احیا ما اندرست من اعلام الدین بالعلماء المجددین فنصب فی کل مأیة من یقلع اساس المبدعین وخصهم بحل المعضلات ...

انجام : والتعرض للاقوال والحمدلله الذی هدانا لهذا وما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله والمرجو منه ان یجعله خالصاً لوجهه الکریم وان یجعله ذخرا لیوم الدین وقد تمت ... و فرغت من ... استنساخه یوم الاربعاء التاسع من شهر ربیع المولود من سنة اربع عشرة وثلاثمأیه بعد الالف ... والتحیة .

[۲۷۵۴]

نسخه ایست بخط نسخ که از آغاز ناقص و تاریخ کتابت آن ۷۸۰ است . برگهای ۱ و ۳ و ۶ وصالی شده ولی نوشتهٔ آنها آسیب ندیده جز در برگ اول که به اواخر سطور آن اندکی آسیب رسیده است در گوشه و کنار برگها کمی آثار رطوبت نمایان است .

عنوانها باشنگرف در کنار برگها نوشته شده است .

عنوانهای متن همه بشنگرف است .

آغاز: ان انسخ هذه البدعة بتجریدی و تفریدی مذاهب القراء السبعة . . لکل امام بمذهبه المشهو و تمتاز قراءة . . . فاذا کمل تفریدها و تم تجریدها سمیتها مجموعة بالکامل الفرید فی التجرید والتفرید .

قطع : ۱۶ × ۲۵ ج : تیماج مشکی مقوایی دارای ترنج و نیم ترنج ص : ۵۷ س . ۲۱

کاغذ : خانبالغ شماره دفتر ثبت ۱۷۹۱۹

الکامل الفرید فی التجرید و التفرید (عربی)

از ابوموسی جعفر بن مکی بن جعفر موصلی از علماء سده هفتم

نسخه حاضر مفرده یکم است از کتاب بزرگ او « الکامل ... » و اصل کتاب

دارای ۷ « مفرده » است هر یك در قرائت یکی از قراء سبعه ومفرده‌حاضر مفردهٔ نافع است و از دیباچه بر میامد که‌این خود نام این بخش مفرده است .

وی گوید«این کتاب‌شرح‌قرائت‌قراسبعه‌است که درقصیده‌شاطبیه(حرزالامانی) آمده.وبهمان‌ترتیب که گذشتگان ابتدا ازنافع شروع کرده‌اند مانیز ازنافع‌شروع میکنیم» درفهرست سپهسالار بخش ۲ کتاب الکامل (مفردهٔ ۲) که درشرح قرائت ابن کثیر است یاد شده .

فهرست ابواب کتاب:

باب اول

۲ ــ در استعاذه .

۳ ــ در مسمله .

٤ ــ در وقف کلماتیکه در آخر حرکت دارند .

٥ ــ هاء کنایه .

٦ ــ مد و قصر .

۷ ــ مد همزه و اقسام آن و آن را در چهار باب میآورد .

۸ ــ باب فتحه‌و اماله .

۹ ــ باب تفخسیم و ترقیق راء .

۱۰ ــ باب تغلیظ و ترقیق راء.

۱۱ ــ اظهار و ادغام .

۱۲ــ احکام نون ساکنه و تنوین.

۱۳ــ باب احکام یاء . دراین بخش به تفصیل سخن گفته و حکم یاء ثابت و یاء محذوف درهرسوره را تاپایان قرآن آورده است .

رجوع شود به فهرست‌سپهسالار ج ۱ص۱۹۰

انجام : سورة الاخلاص قراء کفـواً احد بضم الفاءِ و همزة مفتوحة بعدها فی الحالین ... وحاسد اذا حسد ... علی اتمام تألیفها و کمال تصنیفها والمسئول من مطالعها ... لمؤلفها وقاریها وکاتبها ... تألیفها فی ذی الحجة ۷۰۸.

[۲۷۵۵]

این مجموعه دفتریست مشتمل برسه رساله بخط نسخ حاج شیخ اسماعیل هشترودی(پدر دکترمحسن هشترودی‌استادریاضی دان‌معاصر) درآغاز ودیگرصفحات‌دفترباجوهرآبی‌چینی نوشته شده است :

[رسالات ارث وزکوة بخط شیخ‌اسماعیل هشترودی ولی ازتألیفات مرحوم حاج شیخ هادی است ولی رساله سوم (فلسفه ماهیت وجود) را ازخود مرحوم شیخ اسماعیل هشترودی و با خط خود او است» .

چندصفحه ازصفحات ازرسالهٔ ارث‌آب دیده ولی بکلمات‌آن آسیب نرسیده .

قطع : ۱۲ × ۲۱ سانتیمتر . ص ۲۰۰ ج : مقوائی . رنگ یشمی ، سطور : ۲٦ و۱۹ و۱٤ . کاغذ : الوان . صفحات اول وآخرکاغذ نوتر وصورتی کمرنگ وصفحات داخل کهنه تر برنگ زرد . شماره ثبت‌دفتر : ۱٤٦٦۸

۱ ــ رسالهٔ ارث (ص ۱ ــ ۱۰۷ دفتر) **(عربی)**

بطوری که‌درآغازنسخه باجوهرآبی نوشته‌شده این‌رساله‌بخط شیخ‌اسماعیل هشترودی وازمؤلفات مرحوم شیخ هادی معرفی کرده است .

آغاز: (بسمله) و به نستعین و منه نستمد و هوالمحمد والمعین و الکـلام فی‌الارث وهواسم مصدر ورث یرث والوراثه : عبارة عن قیام شخص او شیٔ مقام آخر فی‌امر سواء کان‌القائم مقام ذلك‌الاخر واجدا لهذا الامر فی نفسه...

انجام : فلاوجه لا دخاله فی‌الحجب بل‌اللازم ان یفرد بذکر ذلك‌مستقلاً لکون ذلك هوالمقصود فی‌هذا الباب .

۲ ـ رسالهٔ زکوة (ص ۱۱۳ ـ ۱۵۷دفتر) **(عربی)**

ازشیخ هادی تهرانی و گویا تألیف‌آن تمام نشده .

آغاز: اعلم‌ان‌الزکوة فی‌اللغة‌عبارة عن الطهارة‌عن‌الادناس الباطنیه‌والاوساخ المعنویه وتدلك علی هذا ملاحظة موارد استعمال الکلمة من‌قولهم نفس زکیه‌ای طاهرة عن‌الاخلاق‌الرزیلة ...

انجام : (صفحه ماقبل‌آخر که خط خورده است) : المسئول عندالحافی به علی صورةالاخلاق فی جمیعها دائر مدارالصحة والوضع واثباتها فیه دائر . . .

۳ ـ رساله ماهیت و وجود (ص۱٦۱ ـ ۱۹۸ دفتر) **(عربی)**

از **حاج شیخ اسماعیل هشترودی** (م ـ) وی پدر استاد ریاضی دان وادیب معاصر دکترمحسن هشترودی وازشاگردان حاج شیخ‌هادی تهرانی بوده .

شرح حال مؤلف‌این کتاب در ... آمده

آغاز: اعلم ان فی‌الاشیاء کلها جهتین الاول‌الوجود یعبرعنه فی‌الفـارسیه بهستی والاخری الطور وهوتنتزع من اکتناف‌الوجود بالعدم‌واقترانه به واذافرقت بین‌الجهتین لم یبق للوجود طور بل‌یکون ..

انجام : عندالنفس فنقول ان‌الصورة الحـاصلة من‌الشیٔ عندالنفس لیس وجوداً آخر للمعلوم .

[۲۷٥٦]

دفتریست بخط نسخ محمد فرزند علی‌بن‌هارون مظاهری ش: ۲ دردوم جمادی‌الاخری **۹٦۰** وشمارهٔ ۳ به‌خط نسخ علی فرزند هارون مظاهری در ۱٥ رمضان **۹٥۹** نوشته‌شده بنابراین شماره سوم دفتردرحدودپنجاه سال پس‌ازفوت مؤلف نوشته شده‌است .

رسالهای ش ۱ و ش۳ دفترناقص‌هستند کناربرخی‌ازبرگها حاشیه‌هائی بدون‌نشان یادداشت شده است دربرگها آثاررطوبت نمایان‌است ولی نوشته‌ها آسیب ندیده . پشت نخستین برگ دفتر یادداشت تملك محمدرضا فرزند فرج‌الله شوشتری ونیزیادداشت تملك دیگری ازاو برپشت‌نخستین برگ ش ۲ دفترآمده است . مهربیضی شکل به‌نقش : (واجعلنی رضیا) برپشت نخستین برگ دفتر یادداشت شده . یادداشت تملك دیگری بامهردایره‌ای شکل‌برپشت نخستین برگ ش ۲ دفتر بوده که آنرا محو کرده‌اند .

عنوانها ونشانهاهمه به شنگرف است.

قطع : خشتی ۱٥ × ۲۰ ج : تیماج سرخ دارای عطف دامن‌دار ص : ۱۲۰ س : ۲۰ و ۲۱ : کاغذ سفید کهنه . شماره دفترثبت : ۷٤۲۰۸

۱ ـ شرح قصاید سبع علویات (عربی)

(ص ۲ ..۳۰ دفتر)

شرحی است برقصاید سبع علویات ابن ابن‌الحدید کـه شارح آن شناخته نشده این‌شرح ازپایان ناتمام است .

آغاز: قال‌الامام العلامه رکن‌الشیعه والشریعة . . . الطاهرین .

الا ان نجد المجدا بیض ملحوب ولکنه جم‌المهالك‌مرهوب ...

انجام : ولکن سرالله شطران فیکما . . . الاناث المهلة وقوله جعجعت ای امسکته حبسته و کتب عبیدالله بن زیاد ابن سمة بن عمر .

۲ ـ تنزیه الانبیاء (ص ۲۱ ـ ۱۲۰ دفتر) **(عربی)**

ازسید مرتضی علم‌الهدی (م ـ ٤۳۲) دراثبات عصمت پیامبران .

الذریعة ج ٤ ـ ٤٥٦ فهرست دانشگاه ج ۳ـ۵۷۰ فهرست مشارعربی-۲۲۲.

آغاز: (بسمله) الحمدلله کماهواهله ومستحقه . . . اما بعد سألت احسن‌الله توفیقك... الکلام فی تنزیه‌الانبیاء ....

انجام : والمأمول لکل فضل و خیر قربا من ثوابه و باعدابه من عقابه تم الکتاب والحمدلله . . . تحریراً فی‌الیوم الثانی عشرمن شهر جمادی الاخری من شهرسنة ستین وتسعمأیه . . . علی ید . . . محمدبن علی‌بن‌هارون المظاهری . . . تسلیماً .

افعال العباد (خلق اعمال) **(عربی)**

(ص ۱۲۱ ـ ۱٤٥ دفتر)

از **محقق دوانی** (۸۲۸ ـ ۹۰۸) است وهمراه‌کلمات المحققین بچاپ‌رسیده کتاب ما ازآغاز ناقص است .

الذریعة ج ۲ ـ ۲٦۰ فهرست دانشگاه ج ۳ ـ ۲۵۸ سپهسالار ج ۳ ـ ۱۷۷ مجلس ۵ : ۲۳۸فهرست مشارعربی- ۷۵۰ .

آغاز: الارباب الهام‌الحق والصواب‌انه مفتح‌الابواب وها اناافیض فی‌المقصود مستفیضاً من ولی‌الطول والجود فاقول افعال‌العباد دایرة بحسب‌الاحتمال . .

انجام : یتجلی علیه انوارالتحقیق والله ولی التوفیق . . . وکان ذلك خامس عشر شهر رمضان من شهور سنة تسعة و خمسین و تسعمـأیة علی ید علی بن هارون المظاهری .

[۲۷۵۷]

نسخه ایست بخط نسخ تحریری قرن ۱۳ .مانندنسخه ۲۷٤۰ استجزاینکه این نسخه بخش نخستین کتاب است و فهرست ابواب وفصول را که در آن نسخه (۲۷٤۰) آمده بود ندارد و در کنار برگها نیز یادداشتی دیده نمیشود . درپشت نخستین برگ تملك ومهر محمدآل بحرالعلوم نقش شده است . این نسخه ازآغاز کتاب تامبحث تخصیص کتاب به خبر واحد را دارد . عنوان و نشانیها همه به شنگرف است .

قطع خشتی ۲۰/٥ × ۱٥ س . ج تیماجی ضربی مشکی دارای ترنج سوخت . ص ۳٥٤ . سطور ۱۸ . کاغذ فرنگی شکری . شماره ثبت قدیم ٤۱٦۱۸ ــ جدید ۳۰۸۱

منیة اللبیب **(عربی)**

بخش نخستین از شرح سید عمیدالدین بر تهذیب علامه است .

درباره مؤلف رجوع شود به ص ۸۸ــ۸۹ این فهرست وص ۳۸۱ ج ۷ .

[۲۷۵۸]

نسخه دیگریست از منیةاللبیب بخط نسخ محمد علی شریف نجفی مورخ دوشنبه ۱٤ شعبان ۱۲۲٤ . کاتب اهل دانش بوده ودرص ۳۲۲ حاشیه‌ای باامضاء (لمحرره محمدعلی) ازاودیده‌میشود درپشت نخستین برگ یادداشت تملك دارد ومهرچهار گوش او به تصویر : (عبده محمدعلـی شریف نجفی) دربالای نخستین صفحهٔ کتاب دیده‌میشود . دومهر بشکل چندبر نامنظم به تصویر (مذکور آن منصور ۱۳۳۸) درپشت نخستین برگ نقش شده است درپایان کتاب مهـر بیضی شکل به تصویر محمدالموسوی نقش شده است نسخه بدلها و کمبودیها وعنوانها به ندرت در کنار برگها یادداشت شده

وکلمه (به‌نستعین) دربالای بیشتر برگها دیده‌میشود کناربرگ نخستین وصالی شده ودربرخی از برگها آثاررطوبت نمایان‌است ولی نوشته‌ها آسیب ندیده است .

قطع خشتی ۲۱/٥ × ۱٥/٥ س . ج : تیماجی قهوه‌ای . ص : ٦٥۰ . س ۱۹ . کاغذ فرنگی . شماره ثبت قدیم ۲۳۲۳۲ ثبت جدید ۳۰۸۲

منية اللبيب (عربی)

شرح تهذیب‌الاصول علامه است از سید عمید الدین اعرجی .

رجوع به‌شمارهٔ ۲۷٤۰ و ۲۷٥۷ و ۲۷٥۸ این فهرست شود .

[۲۷٥۹]

نسخه‌ایست نـاقص ازکتاب منیة‌اللبیب نام‌کاتب وتاریخ کتابت‌را ندارد نخستین‌صفحه وص ۸ - ۹ نونویس شده‌است. درپشت نخستین‌برگ کتاب یادداشتی است که درآن قراردادبین‌آخوند ملاباقر وآخوند ملاعبدالجواد برای کتاب نوشتن یادداشت‌شده دربرگ اول‌و کنار ص۲ مهربیضی شکل ،نقش(هوالعلی)دیده‌میشود. بخش‌نخست کتاب‌دربرگ ۱۰٦ خاتمه‌یافته ودرآخرآن نام‌مؤلف عبدالله‌بن اعرج که‌مرادهمان‌سیدعمیداست چنین یادشده : وكتب مصنفه‌عبدالله‌بن الاعرج الحسيني حامداً لله تعالى ... وآله‌الطاهرين . برروی این برگ نوشته شده : الجزءالثانی من کتاب شرح التهذیب .

برگهای ٤ و٥ و٦ و۷ وآخرین برگ وصالی شده‌اند . درکنار برگهـا نسخه بدلها و نقائص جبران شده‌است .

آغاز : اللهم‌انی احمدك‌حمداً لايقدر حصره ...

انجام : فغلب علی‌الظن بقاؤه اذالم يطر، مايزيل ذلك الظن‌حق و هو عين القول بالاستصحاب وقد مضى‌الكلام فيه وبيان كونه .

عنوان ونشانها همه به شنگرف است.

قطع : خشتی ۱٦/٥ × ۲٤ ج : تیماج مشکی یکلا ، : ۱٦۰ س ۳۱ . کاغذ : اصفهانی
شماره دفتر ثبت : ۲۷۹٦٦

[۲۷٦۰]

این نسخه دفتریست بخط شکسته نستعلیق رفیع‌الدین محمد معصوم مورخ ۱۰۹۱ رسالات اکثراً از صدرالمتألهین ملا صدرای شیرازی است ، تمام رسائل با یک قلم نوشته شده است
قطع : ۱۲ × ۱۸/٥ سانتیمتر ۰ ج ـ تیماج زرشکی پشت مقوی‌دار ـ کاغذ :ص : ۳۳۳ س : ۱۸ ۰ شماره ثبت دفتر : ۱٦۳۰۸

۱ ـ تفسیر سوره جمعه (ص ۱ـ۱۰٥ دفتر) **(عربی)**

تألیف محمدبن ابراهیم ـ ملاصدرای شیرازی ـ(م ـ ۱۰٥۰) .

(در مقدمه‌شرحی درباره‌اصول‌مسائل‌ربوبیات و مبانی‌قواعد الهیات وجوهر عرض انسانی ذکر گردیده است) .

فهرست دانشگاه ۱ ذریعه ٤:۲۷۸ مشار چاپی عربی ـ :۲۰۲

آغاز : (بسمله)، وبه نستعین، الحمد لواهب‌النفس والعلم والعقل والصلوة علی‌النبی والولی و الاهل و بعد فیقول الملتجی . . . فی قوله تعالی یسبح لله مافی‌السموات ومافی‌الارض الملک‌القدوس ...

انجام : ان تقول بسم‌الله تحققت‌الاشیاء بقولك بسم‌الله کـما یتحقق بقوله کن قدتم تسوید ماأراد ایراده العلامة المحقق والعارف الربانی فی شرح اسرار هذه‌السورة علی یدی اقل العبد .

۲ ـ تفسیر آیهٔ نور (ص ۱۰۷ـ۱۷٥ دفتر) **(عربی)**

از همـان مؤلف .

جلد سوم سپهسالار ص ٤٦٥ ـ و جلد ٤ الذریعه‌ص ۳۳٤ .

آغاز : بسمله، وبه نستعین الحمدلواهب العقل والخیر والجود والصلوة ... وبعد فیقول الملتجی الی باب ربه الکریم محمد المشتهر بصدربن ابراهیم ان هذه نکات متعلقه بتفسیر آیة النور الذی قد اتسم عن بدیع الفاظه فم الانام وانشرح ...

انجام : عن المحجة البیضاء هذا آخر ما قصدنا ابرازه و حاولنـا اظهاره کتبه مؤلفه بیده الجانیه محمد بن ابراهیم المعروف بالصدر الشیرازی حامداً مستغفرا . . .

۳ ـ تفسیر سورة واقعه (ص ۱۷۶-۲٦۸ دفتر) **(عربی)**

از همان مؤلف

آغاز : (بسمله) ، وبه نستعین فی التیمم ، الحمدلله الذی انزل کلاماً الهیا وکتابا سماویا فیه مجامع . . . و بعث نبیاها دیا و رسولا . . . و بعد فیقول افقر الفاقرین الی الله الحق المعین محمد بالمعروف بصدر الدین الشیرازی نورالله عین قلبه بنور الیقین لفهم کتابه المبین لما کان النوع الانسانی من اول ...

انجام : الشیطان ما کانوا یعماون فلاجرم . . . کما قیل شعراً ... وتعمل شیأ سوف تکر غیه = کذلك فی الدنیا یعیش البهایم .

۴ ـ تفسیر سورة طارق (ص ۲۷۱-۳۰۷ دفتر) **(عربی)**

از همان مؤلف .

آغاز : (بسمله) ، وبه نستعین اما بعد حمدالله ملهم الحق والصواب وولی الجود فی المبداء ... فیقول الفقیر المسکین محمد المعروف بصدر الدین الشیرازی ان هذه نکت ورموز وجواهر بدیعه من کنوز متعلقه بسورة الطارق ...

انجام : ولاهم یحزنون بفضله و کرمه ومنه وجوده ونعمه وحرر هذه السطور

مؤلفه محمدالمشهور بصدرالشیرازی جعل الله عین عقله مکحلة بنورالهدی و کشف عنها غشاوةالامتراء من آخر یوم‌الجمعه من شهرالله ...

۵ _ تفسیر سورة زلزاله (ص۳۰۶ _ ۳۳۳ دفتر) (عربی)

از همان مؤلف .

آغاز : (بسمله)، وبه‌نستعین ، اللهم اهدنی من عندك فهما جدیدا وعلمنی من لدنك علماً فریدا وصل وسلم شرائف ... و بعد فیقول العبدالمسکین محمدبن ابراهیم المعروف بصدرالدین هداه‌الله صراط‌الحق والیقین و جعل له لسان صدق فی‌الاخرین هذه نکات متعلقه بسورةالزلزله‌مشیرةعلی بعض آیاتها...

انجام : اذا انقطع وانکشف عنه‌الغطاء وتجرد عن غشاوةالطبیعه‌کان‌الغیب له شهادة والعلم‌عینا والخبر معاینه ...

[۲۷۶۱]

این‌نسخه دفتریست، بخط نسخ محمدبن بدوی، دارای ۱۷ رساله تمام رسائل بایك خط و یك‌قلم. بعضی‌صفحات‌وصالی شده ودرانجام بعضی‌رسائل تاریخ کتابت ذکر گردیده درپشت نخستین برگ مهربیضی محمدباقربن زین‌العابدین موسوی (صاحب روضات‌الجنات) و فهرست رساله‌های موجود دردفتر بخط اودیده میشود .

وی بالای مهرخود چنین‌نوشته

«قدانتقل الی بالوراثه من الوالد العلامه ... فی‌سنه ۱۲۷۵ ...

قطع : خشتی ۱۲ × ۱۹ س : جلد تیماجی مقوادار رنگ زرشکی سیر. ص ۵۸۱ . س: ۱۵ کاغذ اصفهانی شکری ، شماره ثبت‌دفتر : ۱۴۴۰۶

۱ ـ مقدمه الواجب (ص ۱ ـ ٤۷ دفتر) (عربی)

ازمولی محمدباقر سبزواری (م ـ ۱۰۹۰)

فهرست مجلس ٤ : (در کشف‌الحجب نیامده) .

آغاز: (بسمله)، الحمدلله الذی جعل سبیل‌الوصول الیه مشرعا للقاصدین وابتغاء وسایل‌الخیرات . . . اما بعد فیقول الفقیر الی رحمة‌الله الباری محمدباقر بن محمد مؤمن‌الشریف السبزواری هذه مقالة فی‌تحقیق مقدمة‌الواجب و الا بانه عن الحق‌الصریح فیها ...

انجام: فمن ارادفلیرجع الیه وهذاآخر ما قصدنا کتابته فی هذه الرساله والحمدلله اولاوآخراً ومنه‌الهدایه والتوفیق فرغ من نسخها العبد المذنب‌الجانی محمدالجزایری العسکری .

۲ ـ مقدمه الواجب (ص ۵۳ ـ ۸۵ دفتر) (عربی)

السید ماجدبن هاشم‌بحرانی (م ـ ۱۰۲۲)

وی نخست اقول وادله طرفین را نقل کرده ودرپایان، خود قائل‌به وجوب سبب شده . درپایان٤ تنبیه‌آورده .(کشف‌الحجب : ۲۸۵)

آغاز: الحمدلله الذی جعل‌الحمد مقدمه لاستدامة احسانه واستزادة‌امتنانه واستزاقه نقمه وحرمانه والصلوة والسلم ... وبعد فقدالتمس‌منی بعض‌من حمدت خلایقه ورشدت طرایقه واطاع داعی‌الخیر ریده و سائقه ان‌ابسط فی‌وجوب‌مقدمة الواجب الکلام واذکرماسنح لی من النقض والابرام ...

انجام: فی‌هذه المسئلة بعینه فالمسئلتان عندنا واحد والله ولی التوفیق

تمت الرسالة المباركه الشريفة الموسومه بمقدمة الواجب للسيد ....

ماجدالبحرانی قدس‌الله روحه ونور ضريحه علی يد... الجزايری‌العسكری..

۳ ـ رسالة ليل والنهار (ص ۸۷ ـ ۱۴۲ دفتر) **(عربی)**

تأليف مولی احمد اردبيلی (م ـ ۹۹۳)

وی دراين‌رساله ازآغاز وپايان وحد شب وروز دراحكام شرعی سخن گفته وازشرح خود برارشاد علامه‌نيز ياد كرده .

آغاز: (بسمله) ، الحمدلله‌رب العالمين والصلوة علی سيدالمرسلين محمد ـ وآله‌الطاهرين ... امابعد سألت ايدك‌الله و اعانك علی طاعته ان ابين لك حقيقة لفظی اليوم والنهار اذا استعملتا فی‌العبادات‌ليظهر لك حقيقة الامر فی‌الليل‌بالمقابله وفی‌ذلك فوائد شرعيه لترتب مسائل كثيره شرعيه عليه فی‌مباحث الصلوة والصوم والحج وغير ذلك . . .

انجام : ويحتج لاثبات ظنه بقول احدالفقهاء والمفسرين والله الموفق للصواب انتهی كلام ابی ريحان هذا ماحضرتی ... و اظننا دفعاالتوهم من يبالغ فی‌انكار استعمال‌الليل و النهار فيما ذكرناه و الحمدلله اولا و آخراًوحسبی الله تمت‌الرسالة ... يوم‌الاحد اول النهار احد شهور سنة السابعه عشر والمايه‌والالف.

۴ ـ منبع الحياة فی حجية قول المجتهدين من الاموات **(عربی)**

(ص ۱۴۷ ـ ۲۷۸ دفتر)

از **سيدنعمةالله‌جزائری** (م ـ ۱۱۱۲)

وی اين‌رساله‌را درابطال ۲حكم مشهور و مورداجماع بين علماء اصولی (يكی‌بطلان تقليدميت وديگری بطلان عبادات تارك طريق تقليد واجتهاد)نوشته.

دردیباچه رساله ، ازدواصل مزبور وتألیف رساله یاد کرده است .

وی ازرساله شهید ثانی در «بطلان تقلیدمیت» یاد کرده و بگفتهٔ خود، تمام رسالهٔ مزبوررا بلفظها باحذف برخی از آن دراین رساله آورده .

سید نعمة الله جزائری دراین رساله ۱۲ دلیل برای اثبات بطلان تقلیدمیت (اصل اول) و ۱۲ وجه درنقض آن لزوم تقلیدیا اجتهاد نقل کرده و پاسخ گفته .در وجه ۱۲ اخیر ، ۱۱ مسئله اساسی مورد اختلاف بین علماء اصولی و اخباری را آورده و درهر یک نخست سخن مجتهدان وپس از آن عقیده اخباریان رایاد کرده .

فهرست موارد مزبوربطوراجمال این است :

مسئله ۱ـ معنی فقه وبیان اختلاف دوفریق درتفسیر آن .

مسئله ۲ـ مجتهدان معتقدنددرصورت فقدان دلیل قطعی دراحکام میتوان به دلیل ظنی تمسك واستنباط حکم کرد .

ولی بعقیده اخباریان درهمه موارد دلیل قطعی وجود دارد واگر درموردی دلیل قطعی نبود حکم نمیتوان داد وتوقف باید کرد .

مسئله ۳ـ مجتهدان ادلهٔ احکام را پنج چیز بیان کرده اند : کتاب ، سنت ، اجماع، استصحاب ودلیل عقل.

امااخباریان عقل واجماع و کتاب (بدون تفسیر) واستصحاب را مستند احکام بشمار نمیآورند .

مسئله ٤ ـ مجتهدان قیاس اولـویت و منصوص العله را حجت و مستند احکام فقه میشمارند .

اما اخباریان منکر حجیت این دوهستند .

سیدنعمة الله درپایان این مسئله ، ازشرح خویش برتهذیب طوسی یاد کرده .

مسئله ٥ ـ مجتهدان قرآن‌را مطلقاً حجة قاطع میدانند و روایات معارض آیات را طرد میکنند .

اما بعقیدهٔ اخباریان همه‌آیات قرآن برای ما متشابه‌است وتنها با استناد به‌حدیث وتفسیر ، به‌قرآن عمل میتوان کرد .

سیدجزائری درضمن این مسئله گوید :

من‌درمسجد جامع شیراز خود شاهد مناظرهٔ دوتن ازاستادانم یکی شیخ جعفر مجتهد بحرینی ودیگر محدث صاحب جوامع‌الکلم در مسئله حجیة قرآن بودم. بحرانی که‌ازمجتهدان‌وطرفدارحجیت‌قرآن بود به محدث‌چنین‌میگفت: در مورد آیهٔ قل‌هوالله احد ... چه میگوئی ، آیا آنهم نیازمند به تفسیراست وبدون یاری حدیث معنی‌آنرا قابل فهم نمیدانی ، استاد محدث پاسخ گفت آری حتی فهم این‌آیه نیزنیازمند به‌تفسیر حدیث است .

مسئله ٦ ـ مجتهدان ومتکلمان معرفةالله‌را نخستین واجبات میشمارند .

اما‌اخباریان‌آنرا مخلوق‌خداوندوغریزی و طبیعی میدانند وبنابرین جزء افعال اختیاری نیست تامتصف به وجوب گردد .

جزائری دراین مسئله سخن مجتهدان را نیز صحیح دانسته و گوید سخن بعضی از محققان اخباری که مسلك مجتهدان را دراین مورد برخلاف مقتضای احادیث شمرده‌اند نادرست است .

درنسخه ما درآغاز این مسئله سقطی وجود دارد و تقریباً یك سطر افتاده وپس‌از نقل دعوی مجتهدان ، دنبالهٔ سخن اخباریان بدون ذکرعنوان آمده.

مسئله ۷ ـ اخباریان اجتهاد وتقلیدرا جائز نمیشمارند وابطال آنرا ازقدماء علماء شیعه مانند سید مرتضی وشیخ طوسی نقل کرده‌اند .

امامجتهدان میگویند قدماء اصول اربعمایه را دردسترس داشته وبنابرین به‌اجتهاد نیازمند نبوده‌اند .

واساساً معنی اجتهادباطل از نظر آنان، اجتهاد مبنی برقیاس واستحسان است .

مسئله ۸ ـ ازموارد اختلاف و نزاع بین این دو دسته ، مسئله استصحـاب برائة اصلیه است مجتهدان بدین‌دواصل‌عمل‌میکنند واحکام‌بسیاری ازموضوعات‌را براساس‌آن دواصل بنیان می‌نهند برخلاف اخباریان .

مسئله ۹ ـ مجتهدان‌معتقدند دراکثر موارد احکام فقهی ازادله ظنی بدست میآید مانند اخبارآحاد .

اخباریان عمل‌بظن را درفروع‌دین مانند اصول دین باطل میدانند و مدعی وجود اخبار متواتر بمقدارکافی هستند واخبار کتب اربعه را متواتر میشمارند .

سیدجزائری‌خوددراین‌مسئله حق‌راباه‌مجتهدان‌دانسته ودرپایان ازشرح خود برتهذیب‌واستبصاروتوحیدصدوق یاد کرده‌است.

مسئله ۱۰ ـ یکی ازموارد اختلاف مسئله‌احتیاط درفروع‌و کیفیت آن‌است. درپایان این‌مسئله ۵ « بحث » ارزنده‌آورده‌وبتفصیل‌دراطراف‌عنوان مورد اختلاف سخن گفته است .

مسئله ۱۱ ـ درتفسیر حدیث معروف « علینا ان‌نلقی‌الاصول وعلیکم‌التفریع و(یا) علیکم ان‌تفرعوا» بین‌علماء اصولی واخباری اختلاف است .

اخباریان گویند مقصود تفریع براصول کلـی مسموعه از ائمه (ع) است و مجتهدان تفریع‌را همان استنباط معمول بین مجتهدان میدانند .

مرحوم سیدنعمةالله جزایری درذیل این‌مسئله‌حق‌را بوجهی بااین وبدیگر

وجه‌باآن‌دسته‌داند و گوید برخی از اخباریان زبان به‌تشنیع مجتهدان دراز کرده وایشان را گمراه‌و گمراهگر خوانده‌اند واین تهمت بسی نابجا و ناروا است و بر متتبع به‌خوبی روشن است که طرفین راه افراط وتفریط سپرده‌اند .

نسخه‌ای‌دیگر ازاین رساله درمجلد٤ این‌فهرست (باشماره ...) معرفی شده

رجوع شود فهرست مجلس ۵ :... مشار ـ چاپی عربی : ۹۱۳

آغاز: (بسمله) ، الحمد لله الذی رفع قواعدالشریفه المصطفویه بعلماء اهل البیت (ع)وفضل مدادهم علی دماء الشهدا ، لبقآء منافع‌الخلق بهم‌علی مرورالليالی والایاموجعلهم‌کانبیاء بنی‌اسرائیل‌حجة علی‌الخاص‌والعام ووطاءهم اجنحة ملایکته للاجلال ...

انجام : ویوقع الصلح بین‌الفریقین قال هذه‌الاحرف بلسانه وحررهاببنانه مؤلفها المذنب الجانی قلیل البضاعة و کثیرالاضاعة نعمةالله حسینی الجزایری وکان‌الفراغ ... سنةالمایه بعدالالف فی دارالمؤمنین تستر فی مـدرستنا الواقعه بجوار مسجدها الجامع حامدا مصلیا علی رسوله و اهل بیته الطاهرین. . . و کتب محبه‌الوفی ... محمدبن بدوی الجزائری ... سنه ۱۱۱٦ .

٥ ـ رساله صلوةالجمعه (ص ۲۷۹ ـ ۲۹۲ دفتر) **(عربی)**

رساله‌ایست از **بهاءالدین محمدبن حسن اصفهانی** (م ـ ۱۱۳۷) مشهور به‌فاضل‌هندی، دراینکه‌شرط جوازاقامت‌جمعه وجودوبسط یدامام‌مسلمانان‌است .

وی‌یکایك اخباروادله‌ای که طرفداران‌جوازاقامه‌جمعه درغیبت یاد کرده‌اند نقل ورد کرده‌است وخود نیز دلیلهایی برعدم جوازآن آورده است .

درپایان کتاب‌این‌ابیات رانیز که‌سروده‌خوداو ومتضمن تاریخ‌رساله‌تألیف‌است نوشته است :

فهذا ما سقینا من کؤس — تدار براح حق من شراب
طهور من سقام الجهل صافی — تجلی للضباب عن الصواب
نمر علی الا فاضل بالرشاد — و ننفض عنهم ترب ارتیاب
نکفکف عنهم جند الضلال — و نهدیهم لعمری و الشباب
و قدکان الفراغ لیوم سبت — و قدر کب المضیف علی الذهاب
و الف بعد سبع سنین تمت — و تسعون تعدد فی الحساب
فلله المحامد ملی جور — و ما بان الشراب عن السراب
و قدرقم السطور کما تراها — و قد نضدت مؤلف ذا الکتاب
محمد البهاء کفاه فخرا — بان یدعی ولی ابی تراب
عفی عنه الاله کما هداه — لارشاد و نجی من عذاب

در بالای نسخهٔما نوشته شده «نسخه رساله شیخ بهاء الدین عاملی در صلوة جمعه» ولی مسلماً این نویسنده دراشتباه افتاده زیرا :

اولاـ تاریخ فراغت از تألیف ۱۰۹۷ است (ومعلوم است که شیخ بهائی در ۱۰۳۰ درگذشته است) .

ثانیاً ـ مؤلف در ۱۱۱۶ که تاریخ نوشته شدن نسخه است زنده بوده و کاتب برای او ازخداوند طول بقاء خواسته .

ثالثاً ـ همانگونه که قبلا یادشد این دفتر دردست مرحوم صاحب روضات بوده واودرفهرست رساله‌های دفتر، این رساله را با تأکید بیشتر از فاضل هندی دانسته .

رابعاً ـ ازشیخ بهاءالدین عاملی رساله‌ای درباب صلوة جمعه نقل شده بخصوص اینکه این رساله درحرمت نمازجمعه است و دوراست از شیخ بهائی که درحرمت نمازجمعه رساله‌ای بنویسدوازپدرش که رساله‌ای دروجوب عینی آن نوشته، بهیچ گونه یادنکند . رجوع به رساله شماره ۱۲۸ فهرست (۷) شود .

خامسا ـ وی بوجوب تخییری صلوة جمعه معتقدبوده (رساله‌شماره ۱۰) وی دراین رساله از رساله پدرخود شیخ حسین بن عبدالصمد یاد نکرده).

آغاز: بسمله، الحمدلله رب العالمین والصلاة علی سیدالمرسلین وآله وعترته . . . . . وبعد فهذا ماسالتموه من محصل الکلام فی صلوة الجمعه فی غیبة الامام علیه‌السلم فافتحوا له مسامعکم واحتاطوا لدینکم اقول من البین ان العبادة لاتصح الامتلقاة..

پایان: وقدکان الفراغ من کتابة هذه النسخه الشریفه .. ضحی الیوم التاسع والعشرین من شهر شوال ... من السنه السادسه عشره والمائه والالف علی ید محبه الوفی . . . الداعی له بطول البقاء . . . محمدبن بدوی الجزایری.

۶ ـ رساله طریقه احتیاط درعبادات (عربی)

(ص ۲۹۵ ـ ۳۱۲ دفتر).

رساله‌عملیه‌ایست ازسید نعمة‌الله جزایری (م ـ ۱۱۱۲) درتعلیم روش صحیح ومطابق احتیاط درانجام دادن طهارة وصلوة. وبرخلاف رسائل عملیه متداول، همه ضمائررامتکلم ازوحده (ضمیر اول شخص مفرد) بکار برده.

صاحب روضات درفهرست این دفتر نام رساله را چنین یاد کرده «رساله آخر من سید نعمة‌الله فی طریقه الاحتیاط فی العباده».

آغاز: (بسمله)، الحمدلله رب العالمین والصلوة والسلم علی محمدوآله الطاهرین اجتنب ما ظهرت نجاسته ظهورا قریبا من العلم . . . کاراضی الحمامات واکثر الربط والسوابیط التی لا تصیبها شمس ولامطره ویمشی فیها الکلاب ونحوها ولا استعمل میاه الا بار التی احتمل وقوع النجاسة فیها احتمالا قریبا الا بعد غمسها فی کثیر ....

انجام : ثوب نجس الا ما یجوز فی‌الفرایض الیومیه ولا فیما لایجوز فیه الیومیه من ذهب اوحریر اوشیء مما لایؤکل‌لحمه ولاانوی‌بالاذکار بین‌التکبیرات وجوبا ولاندبا هذا آخر کلامه اعلی‌الله تعالی فی‌الدارین مقامه و کتب محبه‌الوفی ومخلصه الصفی‌العبد محمد... الجزایری العسکری .

۷ ـ **سئوال وجواب فقهی** (ص ۳۱۳ ـ ۳۱۵ دفتر) **(عربی)**

سئوالی ازشیخ عبدالعباس از محمدبن حرث کرده دربـاره مسئله اشتراط حیوة درذبیحه وپاسخ او .

آغاز: (بسمله) ، وجدت هذه السؤالات ... عبدالعباس سئل بها .. محمدبن الحرث بخط یده قال دام فضله مسئلة ظواهر عبارات الاصحـاب تدل علـی‌اشتراط استقرارالحیوة فی‌الذبیحه ویفسرونها بانهامایمکن ان‌تعیش‌مثلها الیوم اوالایام...

انجام : العصیر فحلال لاشبهة فیه ولاشك یعتریه‌للاصل وعدم مـایدل علی خلافه بل‌عدم قائل بذلك فضلا عن‌الدلالة ... فخرالدین طریح‌رحمه .

۸ ـ **الزهرة فی مناسك‌الحج والعمره** **(عربی)**

(ص ۳۱۷ ـ ۳۶۰ دفتر)

محمدبن الحسن‌الاصبهانی معروف به‌فاضل هندی (م‍ ۱۱۳۷)

ذریعه ۱۱ : دیده شود ؛

آغاز: (بسمله)، اتی امرالله فلا تستعجلوه لبیك‌اللهم لبیك لاشریك‌لك‌لبیك ان الحمد والنعمة والملك لك لبیك برسالة .... تمـامها علیك زاهرة تسمی بالزهرة فی‌مناسك الحج والعمره ...

انجام : وان لم‌یکن النظر بشهوة و ان عقد محرم النـکاح لمحرم فدخل

بهاالزوج کان علی کل من الزوجین کفارة والحمدلله علی العقد وانجاز الوعد واتفق لیلة سادس عشر ...

۹ ـ رساله فی مندوب الصیام (ص ۳۶۳ ـ ۳۷۰) **(عربی)**

از تصانیف شیخ عبدالله الصیمری .

درفهرست دفتر که بخط صاحب روضات است مؤلف رساله شیخ عبدالله صیمری یاد شده .

آغاز: بسمله ، وبه ثقتی . الحمدلله الذی ندب عباده الی الصیام وزین بلاده بحکماء الاسلام ومن علیهم بنعمه الجسام التی من جملتها التکلیف المودی الی دار السلام والصلوة والسلم علی اشرف الانام ومصباح ... و بعد فلما من الله سبحانه وهو اهل علی مملوکه الاقل بالوصول الی ارض الدکن وحطمرحلة ساحة ذی المجد ..

انجام: الترویه قال الشاعر . وصوم یوم الترویه کفارة ستین لا یحصرها العبارة تمت الرسالة الشریفه وهی من تصانیف الشیخ الفاضل . . . شیخ عبدالله بن الشیخ علی بن سیف الصیمری .

۱۰ ـ مسائل فقهی (ص ۳۷۹ ـ ۳۹۴ دفتر) **(عربی)**

از **شیخ بهاءالدین العاملی** مسائلی چند فقهی است با عنوان (مسئله) . نخستین آنها مسئلهٔ وجوب تخییری صلوة جمعه است .

رجوع شود به رساله شماره : **۵** این دفتر .

آغاز: (بسمله) ، وبه نستعین علی القوم الظالمین ، الحمدلله رب العالمین . .. مسئلة قال صلوة الجمعه الآن افضل الواجبه عندی وجوبا تخییرا بینها و بین الظهر

ولا یفتقر فعلها الی الامـام اوالنایب . . . قال یجوز الصلوة فی ثوب علیه فضلات حیوان لایؤکل لحمه کان انسانا....

انجام : بوجه النقل وسبب انتقال الملك ام لاقال الشیخ رحمه‌الله انی الی الان متوقف فی‌هذه المسئلة وهی فی غایة الاشکال . تمت الـرسالة . . . من املاء المرحوم المبرور خاتمة الفضلاء والمجتهدین الملابهاءالدین محمد العاملی ...

۱۱ ـ التنبیه علی غرایب من‌لا یحضره الفقیه **(عربی)**

تألیف **مفلح بن حسن الصیمری** (قرن ۱۰ـ ه)

درذریعه ٤ ص.. دیده‌شده .

آغاز: (بسمله) ، الحمدلله‌رب‌العالمین.وصلی‌الله‌علی‌محمدالنبی‌و آله‌الطاهرین فیقول‌الفقیر الی‌الله الغنی‌مفلح‌بن حسن‌الصیمری قدس سره ان کتاب من‌لا یحضره الفقیه‌من‌تصانیف شیخنا الاقدم واما منـا الاعظم‌الشیخ‌الصدوق‌محمدبن بابویه‌القمی علیه رحمته ورضوانه واسکنه ...

انجام : التقصیر والافطار اوکلیهما غیرواضح اذلا دلیل علیه من‌الشرع فلا یساغ ذلك تمت‌المسائل والله اعلم بحقایق‌الامور ... عیونه لایعرف‌یمینه من‌شماله ولا شماله من‌یمینه وقیل . . . مع‌المنافقین ولاحول ولاقوة الا بالله العلی‌العظیم.. بقلم‌العبد ... الجزایری .

المسائل المصریه (ص ٤٧۷ ـ ٥٠۷ دفتر) **(عربی)**

از نجم الدین ابوالقاسم جعفربن حسن معروف به **محقق حلی**

کشف‌الحجب ص ٥١۲

این رساله‌دارای ٥ مسئله‌است‌بدین گونه :

۱ ـ شرح باب اول نهایه شیخ طوسی

۲ ـ ازاله نجات بوسیله‌مایعات

۳ ـ نجاست آب‌قلیل

٤ ـ نجاست‌آب چاه

٥ ـ غساله

آغاز: (بسمله)، وبه‌نستعین علی‌القوم الظالمین، اقول بعد حمدالله علی ما اکرمنا من‌فضله والهمنا من محبة‌العلم واهله والصلوة علی‌رسوله الهادی الی‌الخیر کله وعلی ذریته نوامیس‌الدین واصله انی مجیب ... وهی مسائل خمس الاولی فی شرح الباب الاول‌من‌النهایه فانه ... الثانیه فی‌ازالة النجاسه بالمایعات و کیف ...

انجام: النظر بحیث یشعب فی‌الاعتراضات و یستقصی الایـرادات و فیه مقنع للمستبصرات انشاءالله تعالی تمت‌المسائل المصریه علی یداقل‌العباد العبد ... الجزایری العسکری ...

۱۳ ـ المسائل‌البغدادیه (ص ۵۰۷ـ٥٤۰ دفتر) **(عربی)**

محقق نجم‌الدین سعید حلی (م‌ـ٦۹٦)

در این رساله ٤۰ سئوال و جواب گرد آمده .

رجوع به کشف‌الحجب ص... شود

آغاز: بسمله: اما بعد حمدالله الذی ارشدنا لدینه وحفظ حدوده وسددنا لبیانه وحل معقوده والصلوة علی سیدنا محمد المبعوث لاظهار الاسلام ورفع عموده وعلی آله‌القائمین بنشره وتشییده فانا مجیبون عما تضمنه هذه‌الاوراق من‌المسائل لدلالتها علی فضیلة مورد ها ومعرفة ممهد ها فهو ...

انجام: الثلث و کذا اذا قال حملة وصیة قد جعـلت لها ان ترجع فیمـا

اشهدت لی به فان جمیع ذلك یرد الی ما یحتمله ثلث ترکته والله الهادی بفضله تمت المسائل البغدادیه علی ید ... الجزایری العسکری .

۱۴ ـ الوجیزه (ص ۵۴۱ـ۵۵۲ دفتر) **(عربی)**

درایة الحدیث از شیخ بهاءالدین عاملی (م ۱۰۳۰)

این رساله چاپ شده مشار عربی : **۹۸۵ ـ ۹۸۶**

آغاز : بسمله ، الحمدلله علی نعمائه المتواترة و آیاته المستفیضة المتکاثرة والصلوة علی اشرف اهل الدنیا ... و بعد فهذه رسالة عزیزه موسومة بالوجیزه یتضمن خلاصة علم الدرایه وتشتمل علی زبدة ما یحتاج الیه اهل الروایه ...

انجام : التوفیق لاتمامه والفوز بسعادة اختتامه انه سمیع مجیب تمت الرسالة الشریفه الموسومه بالوجیزه فی درایة الحدیث فرغ من تسوید . . . جزایری العسکری .

۱۵ ـ رساله قبله (ص ۵۵۳ ـ ۵۲۲ دفتر) **(عربی)**

از شیخ بهاءالدین محمد عاملی .

کشف الحجب ۲۷۸

آغاز : (بسمله) ، اما بعد الحمد والصلوة فیقول اقل العباد محمد المشتهر ببهاءالدین العاملی عفی الله عنه ان حقیقة القبلة التی یجب علی العبد تحصیلها والتوجه الیها من المهمات لیکون المتوجه عارفا فی الجملة بحقیقة ما یتوجه الیه و یستقبله وقد اختلف کلام علمائنا ...

انجام : الکثیر الاختلاف مع ضیق المجال و تراکم الاشغال والحمدلله اولا واخراً وباطناً وظاهراً وعلی کل حال تمت المبارکه الشریفه .

۱٦ ـ ازاحة العلة فی معرفة القبله (عربی)

(ص ٥٦٣ ـ ٥٧٤ دفتر) .

از **شیخ رکن‌الدین محمدبن فضل بن شاذان**(م ـ ...)

کشف‌الحجب : ٤۰

آغاز: بسمله ، و به نستعین . . قال الشیخ رکن الدین محمد بن فضل بن شاذان‌بن جبرئیل‌القمی رحمه‌الله فی‌الرسالة الموسومه بازاحة‌العله فی‌معرفة‌القبله فی‌التوجه‌الی القبله من‌اربع‌جوانب البیت‌اعلم...

انجام : ان بها محراب للامام ابی‌الحسن‌الرضا علیه السلم فان صح النقل فلاعدول عنه والا ولی‌جوازالمواجهة فی‌التیامن والتیا سروان کان بالاستقبال الی الرکن‌العراقی تمت‌الرساله.

۱۷ـ رساله صلوة جمعه (ص ٥٧٥ ـ ٥٨۱) دفتر (عربی)

از**شیخ زین‌الدین شهید ثانی** (م ٩٦٦)

شهید دورساله دراین‌باب دارد ورسالهٔ بزرگتر درفهرست ۷ معرفی گردید (ص ۱۸۳ ـ ۱۸٤) .

آغاز: بسمله، وبه ثقتی‌اعلموا معاشر اخواننا اعاننا الله و ایاکم علی‌طاعته واخذ بنواصینا‌الی‌محبته و مایوجب الفوز لقرب حضرته ان صلوة الجمعه من اعظم فرایض الاسلام وافضل‌العبادات بعد الایمان خص ...

انجام : سایر المسلمین بوجوبها علی‌الوجه‌الذی ... الا بالله علیه توکلت و الیه انیب والحمد لله حق حمده والصلوة والسلام علی‌نبیه محمد وآله الطاهرین والحمد لله رب العالمین..

[۲۷۶۲]

نسخه ایست بخط نسخ مورخ ۱۳۱۷ که درحیاة مؤلف کتابت شده وکاتب که نامی ازخویش نبرده در ذیل نسخه ازمؤلف با تجلیل بسیار یادکرده است.

این نسخه تماماً با یك خط وبه نسخ خوب نوشته شده . عناوین صفحه اول را با شنگرف ومابقی را زیرآن خط کشیده است از هرصفحه به اندازه شش سانتیمتر حاشیه باز نموده است.

قطع : رحلی ۲۱ × ۳۱ سانتیمتر . جلد : تیماجی قرمز ـ منگنه دار ص ۳۴۷ ص ۲۷ ـ . کاغذ فرنگی ضخیم . شماره ثبت دفتر: ۱۴۶۶۲ ،

۱ ـ ودائع النبوة ـ کتاب الطهارة (عربی)

تألیف **حاج شیخ هادی تهرانی** (م-۱۳۲۸) رجوع شود به ص۱۴۲-۱۴۴ این فهرست .

آغاز: الباب الاول فی الطهارة الکاملة تحصل بالوضوء والغسل قد عرفت فی اول الکتاب ان الطهارة هی الجامعة بین النظافة والنزاهة و ان منشاء انتزاع أول الدرجات امرعدمی بخلاف النزاهة ...

انجام : فالزله والاشتباه من شیخنا المفید وتبعه من نشاءِ بعده من تلامذته وتلامذة تلامیذه وتقلدیهم واستدلوا لما توهموا بالاخبار الصریحه فی ابطال دعویهم وبالتأمل فی ما فسرنا به الاخبار نستغنی عن التعرض للاقوال و کلمات الرجال ولله الحمد والشکر والمنه .

[۲۷۶۳]

نسخه ایست بخط زیبای نسخ ازآغاز کتاب المتاجر تا کتاب اللقطه .

علائم تصحیح بر کنارصفحات نسخه بسیار دیده میشود . در کنارآخرین برگ « بلغ مقابلة

بحسب الجهد والطاقه» نوشته شده است . در بسیاری از صفحات ، چندین سطر از متن افتاده و در حاشیه استدراک گردیده است .

صفحه آخر وسالی شده عناوین (قوله» با شنگرف و نیز بالای بعض مطالب خط قرمز کشیده شده .و در اکثر حواشی مطالبی نوشته شده است .

قطع : رحلی ۲۱ × ۳۰ سانتیمتر . جلد : تیماجی مشکی - ترنج دار . ص : ۳۸۷ ص : ۳۱ . کاغذ : فرنگی آهارمهره . شماره ثبت دفتر : ۱۴۷۲۵ .

مجمع الفائدة والبرهان **(عربی)**

شرح بر ارشاد الاذهان علامه حلی (م ـ ۷۲۷) .

تألیف **احمد بن محمد اردبیلی متوفی ۹۹۳** - و معاصر شیخ بهائی . وی با شاه عباس صفوی مراسلاتی داشته که در تذکره‌ها ثبت شده است. مقامات علمی و معنوی او مورد اعتراف متأخرین است .

وی در فقه دارای روش مخصوص مبتنی بر تحقیق و دقت کامل در اسناد روایات و بکار بردن اصول وقواعد درایة الحدیث دربارهٔ تصحیح آنها ، و حجة و دلیل ندانستن اجماعات منقوله است. پس از وی روش او خود مکتبی گردیده و جمعی از شاگردان و متأخرین از وی آنرا پیروی کرده‌اند مانند صاحب مدارك وشیخ با یزید بسطامی (صاحب معارج التحقیق) وغیره .

آغاز: کتاب المتاجر و فیه مقاصد الاول فی المقدمات وفیه مطلبان الاول فی اقسامها و ینقسم بانقسام الاحکام الخمسه فالواجب منها ما اضطر الانسان الیه فی المباح ...

انجام : انحال محمد غیر ظاهر مع المکاتبه و عدم ظهور کون المکتوب

اماماً وعدم القائل بها .. فیکون دلیلا علی جواز اخذ سقوط الحرم لنفسه فی مقام الصدق و ذلک غیر بعید .

[۳۷۶۴]

دفتریست دارای چندین رساله بخطهای گوناگون . تاریخ کتابت درذیل شمارهٔ ۵ (رساله قضاوقدر) ۱۲۴۵ وکاتب آن رساله محمد مهدی واعظ کرمانی یادشده .

قطع : رحلی ۲۰ × ۳۰ س جلد تیماجی مشکی منگنه . ص ۱۶۱ س: ۳۰-۲۸ . کاغذ : فرنگی . شمارهٔ دفتر : ۱۴۴۵۲

۱ـ شرح نهج البلاغه (ص ۱ ـ ۲۲ دفتر) **(عربی)**

بخشی است ازشرحی مبسوط بر نهج البلاغة وبیان مشکلات لغوی وتفسیر معانی .

مؤلف این شرح نسخه نامبرده نشده لکن ازمطالعه کتاب بدست میآید که یکی از شاگردان **میرمحمدباقرداماد** متوفی ۱۰۴۱ هـ بوده است و دراین شرح باقتضاء مقام همه جا از مطالب دقیق فلسفی و افادات استاد خویش سخن بمیان آورده است و در دیباچه راجع بروش خویش در این شرح توضیحاتی داده است اینک عین گفتار وی دربارهٔ روش خویش :

« لایطلع علیها الامن له حظ عظیم من العلوم العقلیه من الحکمة الطبیعه والالهیه و نذکر بعضها بتوفیق الله بقدر الاستطاعة بعدبیان اللغات و حل الکلمات منقولا من القرآن والحدیث ومن الکتب المتداوله من ائمة العربیه ان کان محوجاً ثم نذکر خلاصة المعانی ونلتزم هذه الطریقه فی کل الخطب».

درنسخه حاضر فقط نخستین خطبه نهج البلاغه شرح شده وفاقد شرح بقیه

نهج‌البلاغه است و معلوم‌نیست از این بیش تألیف شده‌باشد . همچنین‌درنسخه ما دیباچه وخطبه‌ای ندارد و دیباچه شریف‌رضی را درشرح نیاورده وازشرح‌نخستین خطبه آغاز میشود.

۲ــ منهج السلامة (ص۲٤ ــ ۲٦ دفتر) **(عربی)**

منظومه ایست درفقه از **ابراهیم‌بن علی‌الکفعمی** متوفی ۹۰۵ .

این منظومه دربارهٔ انواع روزه‌های مستحب وفروع فقهی متعلق بدانست.

آغاز: رسالة منهج‌السلامة فیما یتاکد صیامه لابراهیم‌بن علی‌الکفعمی‌قدس سره ارجوزةوجیزه فی فنها عزیزة‌مسماة بمنهج السلامة فیما یتاکد صیامه الفــها العبد المحتاج الی‌المنزه .... و اقلهم عملاالکفعمی موادا ...

الحمد لله الذی هدانی الی‌طریق‌الرشد والایمان .

ثم صلوةالله ذی‌الجلال علی النبی‌المصطفی والال .

در ذیل این رساله قطعه‌ایست منظوم درباره خمر

انجام قطعه : فی ان به‌کان‌ابن‌عباس فاتحاً ، لاقفال اسرارالخواتیم مبهم،فی صفةالخمر : میالة للفتی مالیس فی‌یده ، ذهابة بعقول‌القوم والمال ، اقســمت‌بالله اسقیها واشربها ،حتی‌تعیرق برب العزا وصالی.

۳ــالکلمات الروحیه فی‌النفثات‌الشوقیه **(عربی)**

(ص ۲٥ ــ ۲/ دفتر)

رساله‌ایست درتجرید وشرح مصطلحات متصوفه و عرفا از شیخ شهاب‌الدین سهروردی (م ــ ...).

رجوع شود به فهرست دانشگاه ۳ : ٤۸۱

آغاز: قال الشيخ العالم شهاب الدين سهروردی المقتول هذه كلمات ذوقيه ونفثات شوقيه كتبت بالتماس اخوانی فی الدين ايديهم الله بنور اليقين اعلموا اخوانی فايدة التجريد سرعة العود الی الوطن الاصلی والاتصال بالعالم العقلی ومعنی قوله حب الوطن من الايمان اشارة الی هذا المعنی ومعی قوله تعالی...

انجام: ونقول بلسان الحال شعر : وكان ماكان ممالست اذكره ـ فظن خيراً و لاتسال عن الخبر ، تمت الروحية لشيخ الاشراق شهاب الدين يحيی المقتول قدس سره

۴ ـ كلمة التصوف (ص۲۸ ـ ۴۰ دفتر) **(عربی)**

درحكمة اشراق وشرح مصطلحات علم تصوف،از آثار معروف شيخ اشراق يحيی بن حبش سهروردی .

فهرست دانشگاه ۳ : ۴۸۰ ومجلس ۴ : ...

آغاز: رسالة كلمات المقتول السهروردی شيخ الاشراق،عونك يالطيف المحمود الله ومحمد رسول الله اللهم لك العباده ... فصل ان الصداقة التی بيننا الزمنی اسعافك فی تجريد كلمات مومية الی الحقايق ...

انجام: الملكان وآخرما اوصيك به تقوی الله عز وجل فـان العاقبة للمـتقين سبحانك لاعلم لنا الا ما علمتنا انك انت العليم الحكيم ، تمت الرسالة الشريفـة النفسيه لصاحب الانوار والاشراقات الشيخ المقتول . . . كلمته العزيزة بعـزة الله وحسن توفيقه ...

۵ ـ المنظومة السنيه فی بيان الاسماء النبويه **(عربی)**

(ص ۴۲ ـ ۴٦ دفتر)

ابواسحاق ابراهیم اظهری مثلثات ابوعبدالله محمدبن مستنیر مشهور به قطرب را بنظم درآورده است.

رجوع شود به فهرست دارالکتب جلد۲ چاپ سال ۱۹۲۴ صفحه ۱۰۶ و چاپ ۱۹۶۳ جلد۳ صفحه ۱۲۶

در فهرست دارالکتب چندین منظومهٔ دیگر از مثلثات قطرب یادشده است:

۱ ـ منتخبات من مثلثات الامام اللغوی محمدبن المستنیر که با ترجمه به لاتین چاپ شده بوسیلهٔ فیلمار.

۲ ـ نظم مثلثات قطرب (بدون نام ناظم).

۳ ـ نظم مثلثات قطرب ـ للشیخ موسی القلینی المالکی.

٤ ـ نظم مثلثات قطرب ـ از مجدالدین محمد بن یعقوب بن محمد بن ابراهیم بن عمر الفیروزآبادی الشیرازی.

این منظومه الدرر المبثثة فی الغرر المثلثة نام دارد.

مثلثات دیگری نیز از غیر قطرب در این فهرست آمده:

۱ ـ مثلثات ابن مالك ـ بنام: اکمال الاعلام بمثلث الکلام.

۲ ـ مثلثات الانباری ـ تألیف شیخ عبد الهادی بنام نفحة الاکمام فی مثلث الکلام.

۳ ـ المثلثات الدریة ـ تألیف کشیش جبریل بن فرحات الجبلی.

٤ ـ مثلثات الدیرینی ـ بنام: مربع فی المثلثات اللغویة.

۵ ـ مثلثات الشیخ حسن قویدر الخلیلی ـ بنام نیل الارب فی نظم مثلثات العرب.

٦ ـ مثلثات الامام ابی محمد عبدالله بن محمد المعروف بابن السید البطلیوسی

ص ۳۳ و ۳٤ فهرست دارالکتب جلد دوم دیده شود.

منظومه حاضر ازمثلثات قطرب بوسیله (ازمحمدبن مستنیر) لامیه است .

آغاز :

الحمد لله الذی هدانا	لملة الاسلام و اجتبانا
بمنه وجوده اصطفانا	بفضل توحید فلا ینال
نظمت من مثلثات قطرب	ارجوزة لذیذة فی المشرب

فزدتها من کتب طوال

۶ ـ مثلثات (ص ۴۱ـ۴۵ دفتر) **(عربی)**

منظومه ایست در مثلثات لغوی ازیکی از ادبا ، وی این منظومه را بمنظور معارضه با مثلثات قطرب ساخته

۷ـ قضاء وقدر (رساله در...) (ص ۴۹ ـ ۹۲ دفتر) **(عربی)**

از ابومحمد عنایة الله شهیر به بایزید بسطامی (قرن ۱۰ و ۱۱).

رجوع شود به فهرست مجلس شورای ملی ج ۵ : ۲۴ دانشگاه ۳: ۳۱۸

آغاز: الحمدلله الذی اوضح البینات والهدی والزم الحجة .. وبعد یقول العبد الحقیر الفقیر الی عفو ربه الغنی ابو محمد عنایة الله الشهیر ببایزید البسطامی ان مسئلة القضاء والقدر لما کان من غوامض العلوم انی ..

انجام : عن اعتقاد المذاهب الزائفه تمت هذه الرسالة بعون الله الملك الوهاب والحمدلله اولا و آخراً والصلوة علی سید ساداتنا وشفعائنا محمد وآله ظاهراً وباطناً.

۸ـ ترجیع بند (ص ۹۳ ـ ۹۴ دفتر) **(فارسی)**

در اندرز در لباس فکاهت وبیت مکرر ش این است :

چنگ چنگالی مرا دارد بدست	گوشمالم میدهد هرجا که هست

آغاز: بر کنار سفرۀ صاحب دلی چون نشست افتاد او را مشکلی
قوت خواران دید پیرامان او مرغ و ما قوت مزعفر درمیان

انجام این قطعه :

نان گرمت شهوت نفتانیست آب سردت حکمت انسانی است
شر انسان در لباس نان و آب گفته شد والله اعلم بالصواب

۹ ـ یك قطعه شعر فکاهی (ص ۹٤ دفتر) **(فارسی)**

آغاز:

مردی در عرب نامش حمام او سه دختر داشت محروم از مرام
هرسه در باغ جوانی جلوه‌گر نار پستان سرو قد سنبل ابر

انجام قطعه دوم:

این بگفت آن دختر و بگریخت زود از درون حجره دربست و غنود

۱۰ ـ اثولوجیا (ص ۹۷ ـ ۹۹ دفتر) **(عربی)**

بخشی از اثولوجیا (تئولوژی) ست تا نیمه اول و از آخر آن افتاده و ناقص است.
رجوع شود به فهرست مجلس ٥ : ۳۸ دانشگاه ۳ : . . .

آغاز: کتاب اثولوجیا للحکیم ارسطا طالیس ، المیمر الاول من کتاب ارسطو طالیس فیلسوف المسمی بالیونانیه اثولوجیا و هوالقول علی الربـو بیه تفسیر ـ فرفوریوس الصوری و نقله الی العربیه عبدالمسیح ابن عبدالله بن ناعمة الحمصی ....

انجام : منفصله فی الارض وان فیها قوة بیانیه و قوة حسیه وتملا و هوالذی سهوة . . .

۱۱ ـ نزهة القلوب (صفحه ۹۱ـ ۱۶۱ دفتر) **(عربی)**

تألیف **ابوبکر بن عزیز بحستانی** (م ـ ...) .

رجوع شود بفهرست دانشگاه ۱ ـ : ... فهرست مجلس جلد ۹ صفحه ...

آغاز: قال الشیخ الامام العالم ... ناقلا روایت ابی بکر وعثمان .

[۲۷۶۵]

دفتریست بخط نسخ ابراهیم فرزند علی بن موسی عاملی بر پشت برگ نخستین رسالهٔ دوم فهرست بابهای آن رساله نوشته شده در کنار برگها فقراتی بنقل از شرح شواهد کبیر ویا برخی از نقائص متن یادداشت کرده‌اند .

عنوان ونشان : شنگرف .

قطع : خشتی ۱۸ × ۲۴ ج : تیماج عنابی . کنار جلد وصالی شده وبرروی آن آثار آسیب موریانه اندکی نمایای است . ص ۳۲۰ : س : ۲۱ کاغذ : شماره ثبت ۳۵۵۶۱

۱ ـ شرح خطبه فرائد القلاید (ص ۲ـ۴۵ دفتر) **(عربی)**

شرحی است از **محمود بن موسی بن احمد بن حسین بن یوسف بن محمود عنتابی حنفی** بر دیباچه کتاب خود بنام فرائد القلاید فی شرح مختصر الشواهد عینی (م ـ ۸۵۵) . شارح دراین شرح واژه‌های دیباچه‌را یکایك شرح میدهد و ریشه وبنیه آنهارا ذکر میکند .

فهرست دارالکتب ۱۹۲۶ ج ۲ ص ۱۲۶ .

آغاز: بسمله قوله حمداً تقدیره حمدت الله حمداً اواحمد الله حمداً فیکون.. قوله ناصعاً صفات متوالیه والناصع الخالص ...

انجام : قوله وقلوبع اسم للعبه وهذا ایضاً کنایة عن کون هؤلاء . . . فافهم قوله ثم شرح الدیباجه

۲ ـ فرائدالقلاید فی شرح مختصر الشواهد (عربی)

(ص ... ـ ... دفتر)

بدرالدین محمودبن احمد عینی حنفی م ـ ۸۵۵ بر شواهد الفیة دو شرح نگاشته است ، یکی بنام شواهدالکبری = المقاصدالنحویةفی‌شرح شواهدشروح الالفیة ودیگری که همین کتاب مورد گفتگو است بنام شواهدالصغری یا فرائد القلائد فی شرح مختصرالشواهد

نام این کتاب در کشف الظنون فوائدالقلاید آمده ولی دراین نسخه چنانچه درفهرست حقوق نیز یاد شده فرائدالقلائد آمده است .

ادبیات ـ ٤۳٦ کشف‌الظنون ج ۲ ـ ۷۱ .

آغاز: (بسمله) حمداً ناصعاً صافیا شرجعا شعلعا ... وبعد فان‌عافی ... محمود بن احمد عینی حنفی ... یقول : ان‌جاة من‌الاذکیاء . . . بان‌شرح‌الشواهد .

انجام : الحمدلله العلی الاجلل . . . اذا اعطی عطاء کثیراً نجز بحمدالله ... بقلم . . . ابراهیم‌بن علی‌بن موسی‌عاملی . . . والحمدلله اولاً وآخراً .

[۲۷۶۶]

این کتاب نسخه‌ایست نفیس و قدیمی بخط نسخ خوب عبدالحسین بن عنایة الله خطیب مورخ ۱۰۳۷ . صفحات تماماً مجدول باشنگرف و موریانه خورده‌است ولی بمطالب نسخه آسیب واردنگشته عناوین باشنگرف وزیربعضی مطالب خط قرمز کشیده شده است .

این‌نسخه بوسیله یکی ازعلماء اصفهان بنام‌محمد مؤمن اصفهانی که یادداشت با امضاء وی درذیل نسخه دیده‌میشود تصحیح گردیده است وبرچندین برگ ازنسخه ، مهرسیدمحمد باقرشفتی (حجةالاسلام) دیده‌میشود واین خودگواه‌آنست که بنظروی‌رسیده است.برروی‌یك بـرگ اضافی ابتداء نسخه یادداشت بدون امضائی است باخط نستعلیق منضم ذکرنام سلسلهٔ پدران‌مؤلف وتاریخ

فوت وی واینکه مؤلف پسرعم محقق‌حلی جعفربن حسن‌بن سعید مؤلف کتاب شرائع بوده است . مؤلف درمقدمهٔ کتاب ، فصلی جالب درتفسیر «عبادت» نوشته‌است .

قطع : خشتی بزرگ . ۱۸ × ۲۵ سانتیمتر جلد تیماجی قرمز ترنجدار موریانه‌خورده .

ص : ۲۰۹ . س : ۱٤ . کاغذ : اصفهانی ، آهارمهره وضخیم . خط : نسخ ، شمارهٔ ثبت دفتر : ۱٤۳۸۰ .

نزهة الناظر فی الجمع بین الاشباه و النظائر (عربی)

تألیف ابواحمد یا ابوزکریا نجیب‌الدین (یحیی‌بن الحسن‌بن سعید)الهذلی الحلی متوفی ٦٦٩ ـ ﻫ است که‌دخترزادهٔ : ابن ادریس حلی مؤلف کتاب سرائر وپسرعم محقق حلی (جعفربن حسن‌بن سعید صاحب‌شرائع) وخود ازفقهاء بزرگ شیعه‌بوده ودرفنون ادب ولغت نیز دست‌داشته و درحدیث ، شیخ اجازه (استاد) علامه‌حلی وعبدالکریم بن طاووس بوده‌است .

ازجمله مشایخ اجازه و اساتید وی : محقق حلی ، نجیب‌الدین بن نما ، ابوعلی‌فخار ، شیخ محمدبن ابی‌البرکات وابن‌اخضر را میتوان نام برد .

این کتاب همچنانکه درفوق بدان اشاره کردیم ونام آن نیز خود حکایت میکند حاوی اشباه ونظائر فقهی است درتمام ابواب فقه ومیتوان گفت یک‌فهرست موضوعی است برای فقه ، بدون ترتیب ونظم مخصوص الفبایی واینک چند نمونه ازمطالب کتاب :

موجب الوضوء ستة عشر شیئاً الحیض والاستحاضه والنفاس و من الاموات بعد بردهم بالموت‌وقبل تطهیرهم بالغسل ... الوضوئات المستحبات تسعه وثلثون، الوضوء علی‌الوضو... یجوز بیع ام الولدفی ثلثین‌مرضعاً .. لا تجب الدیه فی‌ثلاثین مرضعاً ...

درفهرست کتابخانه آستان‌قدس‌رضوی ج ۵ نسخه‌ای‌از این کتاب معرفی گردیده که تاریخ کتابت آن ۱۰۶۹ـ ه است.

مؤلف آن فهرست ذیل معرفی نسخه نوشته است که این کتاب اشتباهاً بنام محقق حلی طبع شده‌است .

دیگر از مؤلفات یحیی‌بن حسن بن سعید هـذلی مؤلف این کتـاب : جامع الشرایع (فقه) . الفحص و البیان عن اسرار القرآن ، المدخل‌الی اصول الفقه و عالم‌الدین (فقه) است .

آغاز: الحمد لله رب العالمین والصلوة علی محمد رسوله محمدوآله‌اجمعین اعلم انی قد صنفت لك هذاالکتاب وجمعت فیه‌بین الاشباه والنظائر فصل‌العبادات کل‌فعل مشروع لایجزی الابنیة ...

انجام : و یا معاشرالرجاله سیروا علی جانبی‌الطریق فایما فارس اخذعلی حبل الطریق فاصاب رجلا عیباً الزمناه الدیه وایما رجل اخذ فی‌الطریق فاصابه عیب فلادیة ...

[۲۷۶۷]

دفتریست بخط نسخ مورخ ۱۲۳۷ صفحه اول قدری آسیب دیده ولی برآغاز اولین‌رساله (زبدة الاصول) آسیبی وارد نشده : در پایان اکثر رسالات تاریخ کتابت (۱۲۳۷) ذکر گردیده .

قطع : ۲۰ × ۳۳ . جلد تیماجی سیـاه رنگ منگنه شده . ص ۴۱۶ س :۲۹ . کاغذ فرنگی برنگهای آبی سیر و کم رنگ . شماره ثبت دفتر: ۲۴۶۱۹ .

۱ـ زبدة الاصول (ص ۱ـ۱٦ دفتر) **(عربی)**

تألیف **شیخ بهاء الدین‌عاملی** (م ـ ...)

رجوع شود به‌ذریعه۱۲:. . . فهرست مجلس ۷ : ... ٤ : مشار عربی : ٥٠٤ وفهرست دانشگاه . ج ـ ٥ ـ ص (۱۷۰۱) .

آغاز: : (بسمله) ، ابهی اصل یبتنی‌علیه الخطاب و اولی فصـل ینتمی الیه اولوالالباب حمد من تنزه عن وصمة التحدید والقیاس ... و بعد فیقول راجی‌عفو ربه الغنی محمد المشتهر ببهاءِالدین العاملی تجاوز الله عنه هذا یا اخوان الدین ماتو فرت علیه دو اعیکم و تکثرت الیه مساعیکم من متن متین محررالفصول...

انجام : والزم ماهواقرب الی‌التقوی ... فرغ من نقله الی البیاض مؤلفه اقل العباد عملا و اکثرهم رجاء و امـلا ، محمد المشتهر ببهاءِ الدین‌العاملی عامله الله بلطفه الخفی والجلی فی ثانی عشراول شهور السنه الثانیه من العشر الثانی بعد الالف و الحمـد لله اولا و آخراً باطناً وظاهراً .

۲ـ تبصره المتعلمین (ص ۱٦ـ ۷۳ دفتر) **(عربی)**

از **علامه حلی** (م ـ ۷۲٦) .

مشار فهرست کتب چاپی‌عربی : ۱٥٦ذریعه ۳:۳۲۱ فهرست‌دانشگاه : ۲٤٥٤

آغاز: بسمله ، الحمد لله القدیم سلطانه العظیم شانه‌الواضح برهانه المنعم علی عباده بارسال انبیائه المتطول علیهم ... اما بعـد ، فهذا الکتاب الموسوم بتبصرة المتعلمین فی احکام الدین وضعناه لارشاد المبتدین و افادة الطالبین . . .

کتـاب الطهارة و فیه ابواب الاول فی المیاه. المـاء علی ضربین مطلق و مضاف فـالمطلق ...

انجام : والرطل العراقی ثمانیة وستون مثقالا وربع مثقال بالصیرفی اذاکان احدی وتسعین مثقالا بالشرعی بنحو ما مرمن التقریب فینقص عن نصف ثمن المن الشاهی الذی یقال له بالفارسیه بیست وپنج درم بستة مثا قیل وثلثة ارباع مثقال والحمد لله وحده تمت .

۳ـ باب حادی عشر (ص ۷٤ـ ۷٦) **(عربی)**

از حسن بن یوسف علامهٔ حلی (م ــ ۷۲٦)

آغاز: بسمله ، الباب الحادی عشر فیما یجب علی عامة المکلفین من معرفه اصول الدین اجمع العلماءِ کافه علی وجوب معرفه الله تعـالی و صفاته الثبوتیه والسلبیه ... فصل الاول فی اثبات واجب الوجود تعالی ...

انجام : و من ذلـك الثواب و العقاب و تفاصیلها المنقوله من جهة الشارع صلی الله علیه وآله علی الصارع بووجوب التوبة والامر بالمعروف والنهی عن المنکر بشرط ان یعلم الامر والناهی کون المعروف معروفاً والمنکر منکراً و ان یکونا مما یتوقعان لان الامر والنهی بالماضی یعدعبثاً وتجویز التأثیر والامن الضرر. تمت .

٤ـ خلاصة الحساب (ص ۷۸ـ۹۲ دفتر) **(عربی)**

از شیخ بهـاء الدین عاملی (ذریعه ۷ : ... فهرست مشارص ۳۳۳) .

آغاز: بسمله ، نحمدك یـا من لایحیط بجمیع نعمه عدد ولاینتهی تضا عف قسمه الی امد و نصلی علی سیدنا محمد النبی . . . امابعد فان الفقیر الی الله الغنی

بهاءالدین محمدبن‌الحسین العاملی انطقه الله بالصواب فی یوم الحساب یقول ان علم الحساب ...

انجام : ولاتبدلها لکشف‌الطبع من الطلاب لئلاتکون مطلقاً کالدرفی‌اعناق الکلاب فان کثیراً من مطالبها حری با لصیانة والکتمان حقیق بالاستتار عن اهل الزمان فاحفظ وصیتی‌الیك‌والله تعالی‌حفیظ علیك تمت الرسالة الوجیزه فی‌ثمانیة وعشرین من شهرالشوال سنه هزارودویست وسی وهشت .

۵ـ رساله در احوال پیامبر (ص) وائمه‌اطهار (ع) (فارسی)

(ص ۹۳ـ۹۵ دفتر) .

مختصری است درسیرت چهارده معصوم (ع) و در آن تاریخچهٔ زندگانی آنان‌بطور فهرست یاد شده است .

آغاز: بسمله الحمدلله رب العالمین و الصلوة والسلام علی خاتم المرسلین امـا بعد از حمد خدا و درود برسول بدان که این رساله ایست در احوال محمد و دوازده امام ، پس در احوال حضرت خاتم الانبیاء علیه السلم نسب شریفش . . .

انجام : وآنحضرت رادوغیبت دست داده یکی صغری وآن درزمان تعهد است سنه خمس و ستین وماتین و در این غیبت سفیران میانه حضرت و صلحای امت ، مدت شصت و چهار سال آمد و شد مینموده‌اند در شعبان سنهٔ ثمان و عشرین و ثلثمائه آن سفارت بعد از فـوت علی بن‌محمد السیمری منقطع گشت و این‌اول غیبت کبری است ، تمت .

۶ـ النافع لیوم الحشر (عربی)

تألیف‌فاضل مقداد (ابوعبدالله سیوری حلی) شرح‌باب‌حادی‌عشرعلامه‌حلی .

ذریعه۱۳ : ۱۲۳ فهرست مجلس ۵ ص ۳۱ فهرست مشار ـ۹۴۲ .

آغاز: بسمله ، الحمدلله الذی دل علی وجوب وجوده افتقار الممکنات و علی قدرته وعلمه احکام‌المصنوعات المتعالی عن مشابهة الجسمانیات ..... فمن تلك المقدمات المقدمة الموسومه بالباب الحادی عشر من تصانیف شیخنا .... حسن بن یوسف‌بن‌حسن بن‌المطهر الحلی ..... و اناشارع‌فی ذلك مستمداً من الله‌المعونة علیه تقرباً به الیه و سمیته النافع‌لیوم الحشر فی شرح الباب الحادی عشر و ما توفیقی الا بالله ...

انجام : مع حصول الاسفار و تشویش الافکارلکن المرجومن کرمه‌تعالی‌ان ینفع به کمانفع باصله وان یجعله خالصاً لوجهه انه سمیع بصیر تم .

۷ـ حاشیه تهذیب المنطق (ص ۱۲۰ـ۱۵۱ دفتر) . **(عربی)**

از مولی عبدالله بن شهاب الدین یزدی (م ـ ...)

ذریعه ۶ : ۵۳ فهرست مشار عربی : ۲۷۵ .

آغاز: الحمدلله الذی هدانـا سواء الطریق وجعل لناالتوفیق‌خیر رفیق ... بسمله ، قوله ، الحمدلله افتتح بحمدالله بعد البسمله ابتدائاً بخیرالکلام و اقتداء بحدیث‌خیرالانام علیه و آله الصلوة والسلام فان قلت‌حدیث الابتداء مروی‌فی کل من‌التسمیه والتحمید فکیف التوفیق ...

انجام : فی‌الامرین و رزقنا بفضله وجوده سعادة الدارین بحق نبیه محمد خیرالبریه وعترته الطاهرین انه خیرموفق ومعین تمت فی‌خمسة وعشرین من‌شهر الشوال سنه ۱۲۳۷ .

۸ـ منتخب الطب (ص ۱۵۴ـ۱۸۷ دفتر) (عربی)

نام مؤلف در کتاب نیامده و نام رساله در نسخه «منتخب الطب» یاد شده .

همانگونه که در دیباچه یاد شده این رساله دارای یک مقدمه و ۱۰ باب و یک خاتمه است و هر باب خود دارای چند فصل .

آغاز: بسمله ، الحمد لله الذی جعل انواع الانسان اکمل الانواع و میزه بالنطق والادراك والاختراع وجعل صحه بدنه وعقله سببا لوجود الانتفاع والصلوة والسلام علی سیدنا محمد الذی اعتدل فی الجسم و الاخلاق و الطباع وبعد فهذا مؤلف لطیف لایجهله الانسان ولا یحتاج فی معرفته الی اعوان قدجمع . . . و خاتمه. المقدمه فی معرفة الطب و ما یتعلق به وهو علم یعرف به احوال الابدان و ضدها موضوعة ...

انجام : و یوجب سخط الرب وینسی الشهادة عندالموت تم الکتاب بعون الملك الوهاب ، بتاریخ شنبه چهارم رمضان سنه ۱۲۳۷ .

۹ ـ الدرر المنتخبة فی الطب والادویه المجربه (عربی)

(ص ۱۹۰ـ۲۲۳ دفتر) .

دارای ۱۲ باب است و درآغاز آن فهرست ابواب یاد شده است .

مؤلف این رساله رابنام ملك مظفر بن ملك منصور نوشته .

آغاز: بسمله ، الحمدلله رب العالمین الذی فضل نوع الانسان بنطق اللسان و ایده بمفهوم المقصلی و جعله طلسماً ظاهراً تأثیره فی هذا العالم ... اما بعد فان ملك هذه الامه و مجلی کل غمة والموصل الی کل فضیلة وهمة سیدنا و مولانا و

مالکنا السلطان الاعظم سیف الله المصلت المجرد مولانا السلطان المؤید عزیز الدنیا والدین نصرة الاسلام و المسلمین مولانـا السلطان الملك المظفر بن مولانا الملك المنصور . . .

انجام : و توضع فی البرانی فانه یأتی جیداً والله تعالی اعلم وقد تمت الکتاب بعون الله الملك الوهاب شهر رمضان سنه ۱۲۳۷ تم .

۱۰ـ قانونچه در طب (ص ۲۲۵ ـ ۲۴۸ دفتر) **(عربی)**

تألیف محمود بن محمد چغمینی (م ـ ۷۴۵) .

رجوع شود بجلد هفتم مجلس شورای ملی ص ۱۶۲ فهرست مشار عربی ـ ۶۹۷.

نشریه ۳ ص ۳۸۱ فهرست پزشکی : ۳۴۶ـ۳۵۰

آغاز: هذا کتاب قانونچه فی الطب، بسمله ، الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلم علی خیر خلقه ... و بعد فهذه مختصر مشتمل علی زبدة مایجب استحضاره من صناعة الطب انتخبته من کتب المتقدمین و رتبته علی عشرة . . . الفصل الاول فی الارکان والامزجة اما الارکان فهی اجسام ....

انجام : فقوتها مثل قوة عصارتها و اما الحلوما لعل معین علی انهم و ابعین غلیظ مولد للدد ، تمت .

۱۵ـ قرابادین شفائی **(فارسی)**

(ص ۲۵۰ـ۳۴۰ دفتر) .

مظفر بن محمد حسینی شفائی طبیب (م ـ ۹۶۳) .

فهرست رضوی : ۳۱ (طب) نشریه ۳ : ۳۲۰ فهرست کتب چاپی : ۲۵۸۲

ذریعه ۱۷ : ۶۱ ـ ۶۴ ره آورده ص ۳۵۳ـ۳۵۷ .

آغاز: الحمدلله الحکیم العلیم والصلوة والسلام علی من اوتی الحکمة والکتاب الکریم ویشفی بلطفه السقیم ... امابعدپوشیده نماند که فقیرحقیر مظفربن محمد الحسینی الشفائی در مدت ترکیب چند که در معالجات امراض ازآن گزیر نیست جمع کرده‌بود خواست که در سلك . . .

انجام : قند سفید پنجاه درم عسل صاف کـرده پنجاه درم معجون سازند چنانکه رسم است ، تست الرسالة الوجیزه المسمی بقرابادین شفائی فی یوم .... سنه ۱۲۳۷ .

جواهر نامه **(فارسی)**

درآغاز کتاب آمده که آنرا حکیم افلاطون بدرخواست سکندربن فیلقوس تالیف کرده‌است .

این کتاب در شرح معدنیات و جوهریات و خواص جواهر و... ودر چهار باب‌ترتیب یافته است.

فهرست پزشکی : مجموعه:۲۵۹/۷ ، نشریه ۳ : ۳۴۳

آغاز: بسمله جواهر نامهٔ افلاطون علیه الرحمة والرضوان . شکر و سپاس بی‌قیاس حضرت پروردگار راجل جلاله.... اما بعد چنین گوید مؤلف این مختصر حکیم افلاطون که بعداز التماس سکندربن فیلقوس این ضعیف چندکلمه درشرح معدنیات وجوهریات وخواص جواهر مروارید و شرحهای هریك بربیاض آورد و آن هفتاد چیز است ودر چهار باب اختصار نموده باب اول در جواهر.مروارید از جنس استخوانست و گویند از باران نیسان است و در شکم صدف دربن دریای

عمان بود که بر بصره وپارس پیوسته است ودر عدن و کیش و بحرین نیز باشد و بر شکل پیازتو برتو بود ونیکی مروارید ازسه چیز باشد ...

انجام : ذهب صداست وسرب پنجاه (در نسخه:پنجه) ونه‌آهن چل، برنج مس چل و پنجست‌ونقره پنجاه وچار تمت .

۱۳- رساله‌اسطرلاب (ص ۳۵۱ - ۳٦۰دفتر) **(فارسی)**

رساله‌ایست مختصر در اسطرلاب

مؤلف این‌رساله شناخته نشد . ودرنسخه ازاو یادنشده است .

آغاز: بیشتر مردمان چنین گویند که این نامی است یونانی اسطر آفتاب بود و لاب ترازواست و گویند که لاب‌آینه بود و تازیان گویند که لاب نام پسر ادریس بود واسطرلابی کرد پس‌از ادریس بپرسیدند که این صنعت کیست ...

انجام : چون ارتفاع گرفته باشی نشان کن و در زودی سرعضاده بگردان تا زیروزبر گردد و اگر ارتفاع چندان بـازاید درستست امتحان بخشش اجزاء بروج بـاید کـه چون بر مقنطره مشرق افتد نظر بحقیقت بر افق مغرب بود و همچنین وسطالسماء ووسطالارض فافهمه‌انشاءالله تمت .

۱٤- رساله در هیئت (ص ۳۱۸ - ۳۰۵ دفتر) **(فارسی)**

مولاعلی‌قوشچی (م - ۸۷۹)

فهرست مجلس ج ٦ : ۱۱۳ دانشگاه٤:۸۹۰فهرست مشارفارسی- ۱٦٦۹

۱۵- رساله حساب وهندسه (۳۸۸ - ٤۱۲ دفتر) **(فارسی)**

از میرزا طاهر وحید «م-...»

رجوع شود به فهرست ۶ : ۱۱۰ ـ ۱۱۱

آغاز: بسمله، الحمدلله رب‌العالمین والصلوة علی‌خیر خلقه محمدوآله‌اجمعین اما بعد ، این کتاب مشتمل است برسه مقاله مقالـه اول در حساب‌اهل هندوآن مشتمل است برمقدمه ودوباب، مقدمه دربیان صوراعداد ...

انجام : درثلث ارتفاع اوومساحت جمیع اقسام مذکوره ازاسطوانه یعنی مستدیر ، و مضلع‌وقایم و مایل حاصل ضرب قاعدهٔ اوست در ارتفاع او والله اعلم بالصواب، تمت ...

[۲۷۶۸]

این کتاب نسخه‌ایست بخط نسخ احمد بن‌محمدبن داودبن‌ایوب‌جورتیقی که درتاریخ ۷۱۶ـ ه کتابت یافته .

این نسخه ازآغاز سورهٔ بقره تـا پایان سورهٔ «نحل» کنار تمام‌صفحات آن وصالی شده. بیشتر برگهارطوبت‌دیده وپاره‌ای کلمات در اثر رطوبت محو گردیده است در بسیاری از برگها چندین سطر از متن ساقط و در حواش کتابت شده است اکثرحواشی و صفحات اول و آخر اثر موریانه خوردگی دارد بر پشت نخستین برگ یادداشتها و مهرهائی چند بنام یحیی بن محمد شفیع اصفهانی و نظام وچندین مهر وامضائی که خوانا نیست دیده میشود یك یاد داشت کهنه نیز که امضای‌آن زیر وصله قرار گرفته و محو شده و شامل ترجمهٔ اجمالی‌ازمصنف کتاب است دیده میشود.اینك عین یادداشت‌مزبور :

«مصنف‌هذاالتفسیر هوالامام ابوالحسن علی بن احمدبن محمدالنیشابوری

۱ = موجود نسخه ابوالحسین است وابوالحسن‌صحیح است

کان‌فقیهاً اماماً فی‌النحو واللغة وغیرها و شاعراً مجیداً و اماماً فی‌التفسیر فهوامام عصره، اخذالتفسیر عن‌ابی اسحق‌الثعالبی‌واللغة عن ابی‌الفضل العروضی صاحب ابی منصور والنحوعن ابی‌الحسین القهندزی الضریر ، صنف البسیط فی نحوستة عشر مجلداً والوسیط فی‌اربع مجلدات والوجیز.. ومنه‌اخذالغزالی‌هذه‌الاسماء و اسباب النزول و کتاب نفی‌التحریف عن القرآن الشریف و کتاب الدعوات و تفسیراسماء النبی‌صلی‌الله علیه و سلم و کتاب المغازی و کتاب الاعراب و شرح دیوان المتنبی من اولاد التجارو ولد فی‌نیشابور و مات‌بها بعد مرض طویل فی جمادی الاخرسنه ثمان وستین واربعمائة»

دراین‌یادداشت ازالبسیط والوسیط‌واحدی‌یادشده‌است.البسیط‌تفسیربزرگی است ازتألیفات وی وچون تفسیر دیگری بنام و جیز نیز دارد این تفسیر «نسخه معرفی شده » راکه‌متوسط‌بین‌آن دواست الوسیط‌نام داده است .

در پایان نسخه‌کاتب یاد داشتی نوشته متضمن‌تاریخ کتابت و معرفی خویش واینکه‌این نسخه درتبریز درمدرسه‌تاج کتابت شده است .

صفحات تمام مجدول ـ آبی و شنگرف وبالای بعضی مطالب و عنوانهاخط قرمز کشیده شده‌است وکلمات قرآنی را اکثر بانسخ درشت‌تر نوشته است.

درپشت ورق نخستین آثارچند امضاء وتحویل و تحول است

قطع : رحلی ۲۲×۳۲ سانیمتر جلد : تیماجی نارنجی منگنه و ترنج دار بـا مقوای ضخیم ص : ۴۰۴ س: ۳۵ کاغذ : ضخیم، آهار مهره ، وصالی شده شماره ثبت دفتر ۱۴۴۰۵

التفسیر الوسیط **(عربی)**

تألیف ابوالحسن علی بن احمد نیشابوری مشهور بواحدی متوفی ٤٦٨ـ ه ق

از واحدی شرح دیوان متنبی درمجلد ٤ این فهرست آمده است ص ۳۹۱ فهرست مزبور نسخه شماره ١٦٦٦ فهرست دانشگاه ج ۱: ٢٤٠ـ٢٤١

آغاز: القول فی فضائل سورةالبقره اخبرنا ابوطاهر الزیادی انا «مخفف اخبرنا» حاجب بن احمدالطوسی «انا» محمدبن حمادالابیوردی الی... قال رسول الله تعلموا اسورة البقره...

انجام: وهذامعنی قول الذجاج «الزجاج ـ ظ» یحتج ان ینتصر بغیره و کبره تکبیراً عظمه عظمة تامه. آخر تفسیر سورة بنی‌اسرائیل و هی آخر المجلد الاول من کتاب التفسیر الوسیط ویتلوه فی المجلد الثانـی تفسیر سوره الکهف

[۳۷۶۹]

دفتریست بخط نستعلیق ابراهیم بن‌علی اصغر درمورخ ۱۲۹۷

این مجموعه شامل ده رساله بفارسیست ازمولی محمد باقربن محمد جعفر همدانی متوفی ۱۳۱۹ (اعلام‌الشیعه ج ۱ص ۲۰۰) که ازپیشوایان شیخیه بوده‌و برخی‌از آنهارادرهمان‌حین تألیف نسخه‌بر داشته‌اند. درپشت‌صحیفه اول فهرستی ازین‌رسائل است که رسالهٔ سوم درآن ازقلم افتاده وعناوین این رسائل را (جزدرچندمورد) بنابر همان فهرست ثبت میکنم.

قطع: رقعی ۱۰×۱۸ سانتیمتر جلد: تیماجی قهوه‌ای‌کمرنك ص: ۲۶۲ س: ۱۶

کاغذ: فرنگی آهاردار شماره ثبت دفتر ۱۰۲۳۴ .

۱ـ رساله دررد یکی از منکران مسلك شیخیه (ص ۱ـ ۹٤ دفتر)

تألیف مولی محمدباقر همدانی

رجوع شود به ذریعه ۱ : ۲٦۹ و ۸ : ۱۱٤

این رساله‌دارای ٤ (مطلب) است

مؤلف درمقدمه سبب تألیف را چنین بیان داشته است :

در این اوان . . . نوشته‌ای بنظر رسید مانند سؤال و جوابی . . .

لکن سائل و مسئول هر دو بروش اراذل و اوباش شعرای بی‌ننگ و نام کلمات خود را جاری کرده‌اند وبنای ناسزا وفحش و هجو ولعن و تکفیر ونسبت اخلال را گذارده و چون خواسته‌اند که سببی از برای عمل خود قرار دهند پس اول افترائی چند را بسته‌اند وناسزاهای خود رامعلق برآنها کرده‌اند ومعلوم است که جواب این جوراز کلمات کلماتی‌باید باشد که‌کلوخ انداز راپاداش سنگ‌است ولکن قواعد ورسوم ایمانی بازمیدارد شخص مؤمن را از هرزگی اگرچه شخص مقابل مستحق آن باشد چنانکه میفرماید «ولاتسبواالذین یدعون مندون‌الله» ومیفرماید«ادفع بالتی‌هی‌احسن» و بهتر این بود که بمقتضای آیهٔ کریمه «اذامروا باللغو مرواکراماً» اعراض ازامثال این اشخاص و اقوال ایشان کنم ولکن چون نوشته رانسبت داده بودند ببعضی ازعلمای اصفهانی که درحوالی آنجا معروف‌است و مبادا بمحض نسبتش بآن شخص محل اعتنای یك جاهلی شود اعراض از الفاظ رکیکهٔ آن کرده واصل مطلبی راکـه بجهة آن بنـای هرزگی گذارده جواب مینویسم دیگرآن شخص هرزه خودداند باهرزگی خود و رسوایی درنزد عقلای خاص وعام دردنیا وبسزای خود رسیدن بعذابهای خوار کننده درآخرت...»

آغاز:ـ بسمله، حمد میکنم خداوندیرا که نفرستاد بسوی خلق رسولی و نبیی و حجتی مگر آنکه چون دعوت کردند بسوی او، انداخت در آن دعوت شیطان رجیم وسوسه خود را با... وبعد چنین گوید این ضعیف خاکسار که در این اوان محنت‌اقتران نوشتهٔ بنظر رسید مانندسؤال و جوابی درحق کسیکه زبان بلغاء و بیان فصحاء...

انجام: ـ صاحب عبارت دخلی بمطلب که این شخص داشت نداشته ومطالب اواز کلام اوتمام بود و لکن قد ینکرا لعین ضوءالشمس.... انه حکیم علیم وقد فرغت فی عصر یوم الاثنین... سنه ۱۲۸۹ ـ

وکاتب در پایان نسخه چنین رقم کرده است :

«علی یدکاتبه تراب اقدام المؤمنین اقل‌العباد والزائرین ابراهیم بن علی اصغر غفرالله لهما بمحمد وآلـه الطیبین و اولیائهم المکرمین صلوات‌الله علیهم اجمعین حرره فی۲۵ شهر محرم الحرام من شهور سنه ۱۲۹۶

باین امید نوشتم کلام حضرت او که روزحشر بدستم جزاین عمل ندهند»

۲ـ رساله درنصیحت بعضی از شیخیه (ص۹۷ ـ ۱۰۲دفتر)

تألیف محمد باقرهمدانی مؤلف رساله قبل .

وی درمقدمه گوید:

«چنین گوید این بندهٔ خاکسار که مذکور شد دربعضی بلاد بعضی ازجهال خود را منسوب بشیخ مرحوم اعلی‌الله مقامه کرده‌اند و خود را معروف بانتساب بآن جناب کرده‌اند وزبان طعن و لعن بسایرعلما گشوده‌اند و اظهار عقاید فاسده کرده‌اند و مشغول بفسق و فجورند بطوریکه اهل آن بلاد بواسطهٔ اقوال فاسده

و اعمال کاسدهٔ ایشان چنین گمان کرده‌اند که طریقهٔ شیخ مرحوم اعلی‌الله مقامه این است که در دست این جهال است و علمای تابعین آن بزرگوارهم اعتقادشان اعتقاد همین جهال و عملشان مـانند عمل ایشان است پس باین واسطه بیزاری میجویند از شیخ مرحوم اعلی‌الله مقامه و تا بعین ایشان پس چون این حکایـات مذکور شد و شخص خیر خواهی اصرار نمود لازم شد که چندکلمه بطور اختصار درین خصوص عرضه دارم...»

پایان: «این بود مختصری که ذکر شد از برای غافلان و بی‌غرضان و هر کس بتفصیل بخواهد مطلع شود رجوع کند بکتاب میزان که این حقیر نوشته‌ام والسلام علی من‌اتبع الهدی حرره العبد محمد باقردرهمدان در پنجم شهر شعبان سنه ۱۲۹۰ حامدا مصلیا مستغفراتمت»

آغاز:– «الحمدلله رب‌العالمین وصلی‌الله علی محمد وآله‌الطاهرین ...»

۳ـ رساله درجواب سؤال جماعت نصاری (ص۱۰۳–۱۱۲دفتر)

ازهمان مؤلف.

نام‌این رساله در فهرست پشت صحیفهٔ اول از قلم افتاده .

مؤلف در مقدمه گوید :

« درین روزها دونفر از جماعت نصاری چند مسئله پرسیدند پس سؤالات آنها راایراد کرده وجواب رادر تلوآن مینویسم».

پس ازآن پنج سوال را طرح میکند وپاسخ میدهد و در پایان آن نوشته است: تمام شد جواب سؤالات درشب یکشنبهٔ پانزدهم شهر ربیع‌الاول سنه ۱۲۸۸ حامدا مصلیاً مستغفراً»

آغاز: حمد خدا را که پرورنده عالمیان است ودرود تامعدود او بر گزیدگان اورا شایان است ولعنت او مخصوص دشمنان ایشان است و بعد دراین روزها دونفر ازجماعت نصاری پرسیدند...پس سئوالات آنها را ایراد کرده وجواب رادرتلو آن مینویسم...

انجام: در خصوص توراة و انجیل و سایر کتب مقدسه تا ما قبول کنیم. والسلام علی من اتبع الهدی تمام شد جواب سئوالات در شب یکشنبه یازدهم ربیع‌الاول سنه ۱۲۸۸

٤ـ رساله جواب سؤالی در مسئله غیبت (ص۱۱۳ ـ۱٤٥)

ازهمان مؤلف.

حاج‌محمد مهدی میرزا ٦ سئوال دربارهٔ غیبت ولی عصر(ع) کرده وهمدانی در ٦ فصل بدان پاسخ گفته

مؤلف نخست مطالب اورا مینویسد وبهر یك از آنها جوابی میدهد

این رساله‌شامل شش فصل است

مؤلف در مقدمه گوید:

«چون دراین اوان سعادت اقتران رقیمه کریمه بجهة افتخار این خاکسار از مصدر جلال و جمال ومنبع فوال وکمال صاحب خاندان حسب ونسب و دارای خانمان شرف وادب وماه‌آسمان دانش‌ومهرسپهر بینش نواب مستطاب اشرف امجد والا المؤید المسدد محمد مهدی میرزا لازال‌محمداکاسمه محموداً کصفته صادر گشته فرمایشات ایشان رامصدر ومقدم داشت وجواب آنرامتاخر نگاشته».

پایان: بهمین قدر دراین مختصر اکتفا میکنم چراکه از برای طالبان

حق کافی است وفارغ شدم از نوشتن آن درروز پنجشنبهٔ بیست وهشتم شهر جمادی الاخره از شهور سنه ۱۲۹۰ حامدا مصلیا مستغفرا تمت»

وکاتب درپایان نسخه رقم کرده است.

«کتبه و حرره اقل العباد والزائرین ابراهیم بن علی اصغر غفرالله لهما بمحمدوآله الطیبین الطاهرین و اولیائهم المکرمین صلوات‌الله علیهم اجمعین فی یازدهم شهر صفر المظفرمن شهورسنه ۱۲۹۶»

۵ـ رساله در اثبات سکون زمین وحرکت آفتاب (ص۱۴۹ـ ۱۸۴ دفتر).

تألیف همدانی مؤلف دیگر رسائل این دفتر .

این رساله دارای ۶ شکل هندسی است .

آغاز: «چنین گوید این بندهٔ خاسر محمد باقر غفرالله له و لوالدیه ولاخوانه المؤمنین که چون دربن اوان محنت اقتران بعضی از بوالهوسان برخلاف سابقان بسکون آفتاب وحرکت زمین قائل شده‌اند و حال آنکه سکون زمین و حرکت آفتاب مانند آفتاب واضح است خواستم این مطلب را بمقدماتی چند بدیهی الانتاج ذکر کنم بطوریکه بعداز دیدن این مقدمات احتمالی باقی نماند درحرکت آفتاب وسکون زمین.. »

پایان : همین قدر از بیان برای بستن زبان بوالهوسان کافی است والحمدلله رب‌العالمین تمام شد این مقدمات در شب پنجشنبهٔ هفتم ماه ذی‌الحجه الحرام ۱۲۹۴ هزار و دویست و نودو چهار حامدا مصلیاً مستغفرا تمت »

وکاتب رقم کرده‌است:

« علی یدکاتبه اقدام المؤمنین اقل‌الزائرین ابراهیم بن علی اصغر غفرالله

لهما بمحمد و آله الطیبین الطاهرین واولیائهم المکرمین صلوات الله علیهم اجمعین
فی جمعه پانزدهم شهر صفر المظفر سنه ۱۲۹۶»

۶- پاسخ به ۷ سئوال (ص ۱۹۳- ۲۲۵ دفتر)

محمد باقر همدانی مسائل مزبور را یکایك طرح کرده و پاسخ گفته
موضوع این سئوالات نیز عقائد شیخیه است.

آغاز: چنین گوید این خاکسار تبه روزگار محمد باقر عفاالله عنه که در این اوان محنت اقتران مسائلی چند رسید از بعضی از اعاظم و اعیان که پایهٔ شرافت ظاهر وباطن ایشان بیش از آن بود که در بیان آید پس مبادرت در امتثال فرمایش ایشان نمودم هر یك ازمسائل را مصدر ساخته جواب را در تلو آن عرض میکنم ...

انجام: کتبه تراب اقدام المؤمنین اقل العباد و الزائرین ابراهیم بن علی اصغر غفرالله لهما بمحمد و آله الطاهرین و اولیائهم المکرمین صلوات الله علیهم اجمعین فی یوم اتب احدعشر شهر رمضان المبارك من شهور سنه ۱۲۹۶ » . انا لله وانا الیه راجعون ولعنة الله علی اعدائهم اجمعین » و صلی الله علی محمد و آله الطاهرین

۷ - رساله ایضاح (ص ۲۴۹-۳۲۱ دفتر)

همدانی در این رساله مسائل مهدیقلی خان وشکرالله خان کلیایی را جواب گفته
کاتب در پایان نسخه نام این رساله را « ایضاح » نوشته است.
مؤلف نیز در رساله‌ای دیگر که در این مجموعه میآید از رساله «ایضاح» خود که در تبرئه مشایخ فرقه است یاد کرده .

آغاز: چون سؤالاتی چند رسید از جانب سنی الجوانب عمدة الخوانین

العظام مهدیقلی خان و شکرالله خان اعاذ هماالله عن کل ملحه خوان پس هر سؤالی رامصدر داشته و جوابی درتلوآن نگاشته ...

انجام : آنچه را که میتوانند انالله و اناالیه راجعون وقایةالله خیر من توقینا ولاحول ولاقوةالاباالله وصلی الله علی محمد و آله الطاهرین قدتمت الرسالـة المسماة بایضاح فی عصر یوم . . .

۸ ـ رساله موضح ایضاح (ص ۳۲۱ ـ ۳۵۸ دفتر) .

همدانی این رساله را درجواب بعضی ایرادات برشیخیه نـوشته وبمناسبت رساله سابق «موضح ایضاح» نام داده .

مؤلف درمقدمه (ص ۳۲۳) گوید :

«... از جملهٔ آن عدول مرحوم شیخ احمد احسائی و مرحوم سید و مرحوم آقای کرمانی اعلی الله مقامهم و انار برهانهم ورفع فی الخلد اعلامهم و سایرین بودند کـه نفی کردند از دین مبین ائمهٔ طاهرین صلوات‌الله علیهم اجمعین تحریف غـالین و انتحال مبطلین و تـأویل جـاهلین را . . . بعضی از ایشان گفتند کـه آن عدول غلو کـرده‌اند در دیـن و حضرت امیر علیه‌السلام را خدا میدانند (ص ۳۲٤) بعضی گفتند که آن عدول بمعاد جسمانی قائل نیستند وبعضی گفتند که بمعراج جسمانی قائل نیستند و بعضی گفتند مال مردم رابرخود حلال‌میدانند و بعضی گفتند که زن مردمرا برخودحلال‌میدانند و بعضی چیزهای دیگر گفتند که یك وقتی آن افتراها جمع‌شدوشمرده‌شدسی‌افتراء بود وازمرحوم آقای بزرگوار اعلی الله مقامه سؤال شد وایشان رساله‌ای در رفع آن شبهات مرقوم داشتند و اسم آنرا سی فصل گذاشتند و تبری از آن افتراها فرمودند . . . از جمله افتراهائی که مخالفین بسته بودند این بود که آن عدول میگویند

که بعداز ائمهٔ طاهرین علیهم السلام حاکم شرع و ناطق درمیان خلق باید یك نفر باشد . . . و این افتراهم مانند سایر افتراها رسید بمشایخ اعلی الله مقامهم وتبری کردند از آن . . . که در کتب ایشان ثبت وضبط بود تا در این زمان محنت (ص ۳۲۵) تو امان که رسالهٔ بنظر رسید که در آن رساله این افترا را خواسته بود اثبات کند درحق خود که قائل به این قول است پس این خاکسار بیکی از کسانی که درلباس اهل علم بود گفتم که این قول قول مشایخ ما اعلی الله مقامهم نیست و بحسن ظنی که بشعور و انصاف او داشتم گمان میکردم که تصدیق مرا خواهد کرد او درمقابل عرض من گفت که این مطلب افترای بر آن عدول نیست و در کتاب خود همین مطلب را اثبات کرده اند بزبان عربی و بعضی میگویند که صاحب این رسالهٔ فارسی عمداً همان عبارت عربی ایشان را بعینها ترجمه کرده بزبان فارسی ونوشته است که من ترجمه کرده ام عبارت عربی مشایخ را بجهة امتحان مردم . . . باری آن شخص و امثال او درمجالس ومحافل آن افترا را گفت و گو کرده ونسبت به مشایخ اعلی الله مقامهم دادند تا آنکه بتدریج آن افترا منتشر شددر اطراف ورسید ببلاد بعیده بطوری که بعضی از اهل بلاد بعیده از این حقیر سؤال کردند و جواب نوشتم و ازقول بعضی از مشایخ اعلی الله مقامه شاهد آوردم وعبارت ایشان را بعینه نوشتم وجای آن عبارت را نمودم (ص۳۲۶) . . .

وازآنجمله رسالهٔ نوشتم و مطلب حق را درآن واضح کردم وآنرا بایضاح نامیدم پس دوست داشتم که رسالهٔ دیگر بنویسم وعبارت بعضی از مشایخ اعلی الله مقامهم را بعینها درآن نقل کنم وحاصل معنی آن عبارات را بفارسی ترجمه کنم و آنرا موضح آن ایضاح بنامم . . . »

وی چنانکه وعده کرده عبارات تازی پیشینیان خودرا آورده وبفارسی ترجمه وشرح کرده.

آغاز: بسمله، الحمدلله رب‌العالمین و الصلوة و السلام علی محمد... اما بعدمخفی نماند که چون خداوند عالم جل‌جلاله وعم‌نواله نعمت خودرا عام وحجت خود را تمام و امرخود را بالغ وراه بسوی خود را واضح قرارداده در میان خلق خود بطوریکه...

انجام: وظاهر وباطن اوبرخلاف مسئله شما بوده باری علم‌المحجة واضح لمریدها ـ واری‌القلوب‌عن‌المحجة فی‌عمی ـ ولقدعجبت لهالك‌ونجاته ـ موجودةولقد عجبت‌لمن نجی و السلام... سنه ۱۲۹۶.

۹ـ رساله توضیح (ص ۳۶۱ ـ ۵۲۷ دفتر).

همدانی در این‌رساله ایرادات‌وارده برچند عبارت ازارشاد وهدایه احسائی را رد کرده است. وی درمقدمه گوید:

« چنین گوید بندهٔ خاسر محمد باقر که در این اوان محنت اقتران نوشته رسید از بعضی از برادران ایمانی سرکارعمدةالاعاظم والاعیان نصرالله خان خزل نصره‌الله علی من خذله من اعوان الشیطان و درضمن اظهار تحیری کرده بود از دیـدن‌بعضی ازمطالب در مطلب نهم از جلد چهارم از کتاب‌مستطاب‌ارشادوعباراتی چند ازرسالهٔ مبارکهٔ هدایةالصبیان وبعضی‌عبارات ازبعضی‌رسائل این حقیر باقصور وتقصیر ودرتطبیق جملهٔ آنها از این حقیرسؤال نموده بود واصرار و الحاحی درآن کرده بود و چون عبارات منقوله هر یك در موضع آن مضبوط بود بجهةملاحظهٔ اختصار و اشتغال ایراد ننمودم واکتفا نمودم بذکر مطالبی‌چند که‌رفع تحیر ایشان

وسایر طالبان حق بشود پس درضمن مقدماتی چندبطوراختصار بر آن مطالب عرض میشود و مناسب است که این رساله رامسمی بتوضیح کنم چرا که رسالهٔ ایضاح و رسالهٔ موضحی دراین باب سابقاً نوشته بودم . . . »

از این قرار این رساله« توضیح»نامدارد وپس ازرسالهٔ سابق که موضح یاتوضیح ایضاح نامدارد نوشته شده .

وکاتب رقم کرده است : « تمام شد این رسائل مبارکهٔ شریفه روحی لتراب اقدام مولفه فدا در یوم پنجشنبهٔ نوزدهم شهر جمادی الاولی مطابق هجری سنه ۱۲۹۷ حرره تراب اقدام المؤمنین اقل العباد والزائرین ابراهیم بن علی اصغر غفرالله لهما بمحمدوآله الطیبین الطاهرین واولیائهم المکرمین صلوات الله علیهم اجمعین» از این قرار این نسخه را دوازده روزپس ازآنکه تألیف آن بپایان رسیده کاتب که از اصحاب مؤلف بوده است برای وی نوشته .

آغاز: حمد خداوند راست که نقصانی در حجت او نیست و درود . . . اوراست که بطوریکه او خواست زیستند ولایستقوقه . . . و بعد چنین گوید بندهٔ خاسر محمدباقر که دراین اوان محنت اقتران نوشته رسیده ازبعضی برادران ایمانی سرکارعمدة الاعاظم و الاعیان نصرالله خان خزل . . .

انجام : که بعد ازقفیل و توضیح به مطلب واقف شوید انشاءالله تعالی و السلام علی من عرف الکلام ووصل الی المرام واحترزعن متشابهات الکلام واجتنب عن مزال الاقدام و کفایت کرد ازبرای صاحبان انصاف وتمام شد . . . درسنه ۱۲۹۷ .

۱۰ـ جواب سؤال آقا میر محمد علی رفسنجانی (عربی)

(ص ۵۳۳ ـ ٦٦٠ دفتر) .

از مجموعه‌رسائل‌همان مؤلف .

مؤلف درمقدمه گوید : «دراین اوان محنت اقتران خطابی باعتاب و کتابی مستطاب که بابی بود باطنه فیه الرحمة و ظاهره من قبله العذاب رسید از جناب مستطاب قدسی‌القاب قدوسی انتساب المولی المعظم الولی الحاج میرمحمد علی رفسنجانی کرمانی سلمه الله تعالی که خودرا بزحمت انداخته و بعضی ازعرایضی که این حقیر ببعضی ازآقایان عرض کرده بودم بعد ازمصیبت جان گدازی جمع فرموده ومناقضاتی چند درآنها یافته و از این حقیر رفع آنها را خواسته بودند چون عدم‌امتثال‌بی اعتنائی‌بفرمایش ایشان‌مینمود در مقام امتثال با نهایت اعتناء که شیوهٔ من نسبت به آن جناب بود برآمد .... »

انجام : در صرف کردن‌بیش ازپس خوددانند وخدای خودفرماید «آنك لاتهدی من احببت و لکن الله یهدی من یشاء ـ ولله الامرمن قبل و من بعد» ... ولاحول و لاقوة ....

وکاتب رقم کرده است .

« حرره تراب اقدام مؤمنین اقل العباد و الزائرین ابـراهیم بن علی اصغر غفر الله لهما بمحمد و آله الطیبین الطاهرین و اولیائهم المکرمین صلوات الیه علیهم اجمعین فی‌یوم چهارشنبه چهاردهم شهررجب‌المرجب سنه ۱۲۹۷ » از این این قرار یك ماه پس ازآنکه تألیف این رساله بپایان رسیده‌کاتب این نسخه را تمام کرده است .

[۲۷۷۰]

دفتریست نسخ و شکسته نستعلیق محمد حسن قرن ۱۳ با قلمهای ریز و

درشت و اکثر صفحات دارای حواشی و بطرز چلیپانوشته شده است تاریخ کتابت ۱۲۲۱ و ۱۲۲۳ و ۱۲۲٤ و ذکر شده است . در بعضی صفحات مهدی بنام محمد حسین و محمد حسن (گویا از کاتب) .

قطع : خشتی ۱۵ × ۲۱ سانتیمتر ج تیماجی مشکی . ص ۲۵۰ س : گوناگون کاغذ فرنگی شماره ۲۷۷۰ و شمارهٔ ثبت دفتر ۲۲۶۰۷.

۱ـ حاشیه بر تهذیب منطق (ص ۱۸ـ۱۸۰ دفتر) **(عربی)**

کتاب تهذیب خوداز تصنیفات ملاسعدالدین تفتازانی (م ۷۹۲)

و این حاشیه ازمولی عبدالله شاه آبادی یزدی (م ـ ۹۸۱) بر منطق تهذیب است . مولی عبدالله حاشیه‌ای بدفارسی نیزدارد (نسخه شماره ۱۸۵۱ این کتابخانه فهرست ۵ ص ۳۱۹)

آغاز: حاشیه بسم الله الرحمن الحیم قول الحمد لله افتتح بحمدالله بعد البسمله ابتداء بخیر الکلام و اقتداء بحدیث خیر الانام (ع) ...

انجام : فی الامر بن ور زقنا بفضله وجوده سعادة الدین ... فرغ من تألیفه الفقیر الی عفو ربه الکریم مولاه نجم بن شهاب المدعو بعبد الله ... فی المشهد المقدس الغروی ... تمت هده النسخة الشریفه بیدالحقیر الفقیر کثیر التقصیر ... جامع المعقول والمنقول حاوی الفروع والاصول مجتهدالعصر والزمان بن حاجی محمد علی محمد حسن . . سنه ۱۲۲۱ .

۲ـ کبری (ص ۱۸۰ـ۲۱۵ دفتر) **(فارسی)**

تألیف میرسید شریف گرگانی (م ـ ۸۱۶۰)

فهرست مجلس ج ۵ ص ٤٤٥ - ٤٤٦ مشار فارسی ذریعه ۱۷ : ۲۵۹ .

آغاز: بسمله ، بدانکه آدمی را قوتی است دراکه ... در وی صور اشیاء چنانکه در آیند ، لیکن حاصل شود صور محسوسات و در قوه مدرکه انسانی حاصل شود صور محسوسات و معقولات و محسوس آنست که بعکس از حواس پنجگانه که آن ...

انجام: چنانکه این جسم یالاشجر است یالاحجر لیکن شجر است پس لاحجر است لیکن حجر است پس لاشجر است تمت الرسالة بیدالحقیر الفقیر محمد حسن بن حاجی محمد علی سنه ۱۲۲۲ تمت کتابة حواشی هذه الرسالة الشریفة بیدالحقیر ... محمد حسن .

۳- حاشیهٔ حاشیه ملاعبدالله (ص ۲۳٤-۲٤۰ دفتر) **(عربی)**

حاشیه ایست از اسحق ... بر دیباجه حاشیه عربی مولی عبدالله یزدی (نسخه ۲۷۷۰/۲) بر منطق تهذیب تفتازای .

آغاز: بسمله ، و به ثقتی ، قوله ، افتتح بحمدالله ، الظاهر انه ظرف لغو متعلق با فتتح والیاء صله و قوله ابتداء و اقتداء تعلیل لافتاح بدون البسمله وخص بذالك مع تأخرة عنها افادة للخفی و اعراضاً عن الجلی وتوطیه ...

انجام: بـالمشار الیه النقوش لاستقام الا انه یـا بی عنه الاخبار بغایة تو خدیر الکلام و لذاخص المحشی التعلیل بالالفاظ مع والمعانی مع احتمال الکتابه بسعة معان ، اسحق .

٤- حاشیه برشرح شمسیه (ص ۲٤٤-۲۵۰) **(عربی)**

حاشیه از برهان الدین بن کمال الدین بن حمید بر دیباجه شرح قطب الدین رازی بر شمسیه کاتبی .

آغاز: متوکلابکرمهالعمیم ومصلیاً علی رسولهالذیبالمؤمنینرؤف رحیم ، و بعد فیقوله المحتاج الی الله الملك المجید برهان الدین بن کمال الدین بن حمید عفی عنه لماکان صدر شرح الفاضل المحقق الرازی للرسالة الشمسیه...

انجام: حال للصدق و الصواب خصوصاً فیحال تنقیح الشرح المقدمه علی هذه الدیبـا چه فیکون هذا الشرح . . . تمت کتـابة شرح خطبه الشمسیه بید . الفقیر محمد حسن . . . فی یوم الجمعه خاص شهررجب المرجب من شهور سنه ۱۲۲٤ .

پراکنده ها **(فارسی عربی)**

ص ـ۱ـ بحث منطقی (عـارض و معروض) : موضوع المعلوم التصوری و التصدیقی من حیث انه یوصل الی مطلوب تصوری فیسمی معرفاً والتصدیقی حجة : موضوع هرعلم آنست که بحث کنند درآن علم ازعوارض ذاتیه او وعارض برشیٔ خارج ازآن شیٔ است که برآن شیٔ محموله شود واین خارج محمول گاه هست که اولا و بالذات .

ص ـ۲ـ در مـورد ذکر بسم الله : بدانکه ذکر بسم الله در اول بر کتاب برچهار وجه است اول بجهت موافقت بـا کلام الله برویم بجهت موافقت حدیث رسول صلی الله ... اگر کسی اعتراض ...

ص ۳ـ قاعدة شریفة کلیة (از شرح تصریف) : قوله اعلم من یقلم بحذف حرف المضارعة لبطلان حقیقه المضارع و تحقق صیغة الامر یجیٔ بـالهمزة بعد حذفها لامتناع الابتداء ...

ص ـ٦ـ قاعدة فی تبدیل بعض المهمل بالمهمل و بالعکس و المجمم بالمعجم و بالعکس وهذه صورته ...

اشعار محمد بن ابی بکر بن ابی قحافه :

یـا ابـا نا قد وجدنا مـا صلح

خاب من انت ابـوه و افتضح

روی فی البحار عن سیدالشهداء :

سبقت العالمین لعلی المعالی

بـه حسن خلیقه و علو همة

اعتراض ابن جماعة بر شهید و پاسخ او باین مطلع :

و رد الکتاب بهوسنة احمد

ص ـ۷ـ قطعهٔ از مجمع البحرین : النباء واحدالانبـا وهی الاخبار والنبی هوالانسان المخبرعن‌الله ، بغیر واسطه احد من البشر وله شریعة مبتدئة کادم ع .

ص ـ ۸ ـ فائدة جلیلة کثیرة النفع : قوله بوجه مـا اول کثیر استعماله واصله . . . .

ص ـ۸ـ فائدة : للنظر والفکر ثلاث تعریفات الاول النظر ما یتوقف حصوله بالنظر وارد بآن هذا تعریف مشتمل علی الدور الثانی ...

ص ـ ۹ ـ ازمجمع البحرین در تفسیر قوله تعالی «اهدناالصراط المستقیم» ای ادلنا علیه وثبتنا علیه و عن الصادق ع ارشدنا للزوم الطریق المؤدی الی محبتك والمبلغ . . . .

ص ۱۰ — قطعاتی کوتاه درتفسیر سوره نورومنقول ازقاموس ، من **تفسیر ملا فتح اله** ، من **تفسیر کشاف** ، من **تفسیر ملافتح اله** .

ص ۱۱ — مباحثی پراکنده از منطق: جوهر لفظ مشترک است ، بین پنج ... اول جوهر اطلاق میشود ازبرای ذات بـرش ....

ص ۱۲ ـ قوله سواء کان وضع الدیباچه قبل التصنیف بعده ، . . . تعریف وفایده وموضوع علم منطق واما علم منطق فتعریفه هو آلة قانونیه تعصم مراعاتها الذهن عن الخطاء .

ص۱۳— فیه معنی الملاحظه : قوله وهوملاحظه المعقول لتحصیل المجهول لماکان معرفة القسم الثانی بل القسمین ... قسمتهائی از تفسیر ملافتح اله و تفسیر کشاف،

ص ۱٤ ـ اعلم ان الکلی هو الذی یمکن فـرض صدقـه علی کثیرین بالامکان الذاتی سواء وقع علی کثیرین فی نفس الایرا ولم یتع فیه وسواء فرض .... قطعهٔاز شرح صحیفه سجادیه ....

ص ۱۵ ـ قطعـاتی از اسحق قوله یکون من شانه ان یتصف بها . الغرض من هذا الکلام وقطع الشبهة الموردة فی هذاالمقام وهی ان الخبر ان طابق .....

ص ۱٦ — پراکنده هایی منقول از مجمع البحرین و حدیث لیت شعری ، شرح نصاب

ص ۱۷ درتفسیر بسمله.: با شرح درجدول ....

ص ۱۸ — تقابل چهاراست. تقابل تصانیف تقابل تضاد ، ایجاب وسلب (در حاشیه)

ص ٤۲و٤۳ـ پراکندههایی درمنطق: قوله اما علم الجنس جواب نقص آخر مقدم علی تعریف العلم الحاصل ان تعریف العلم . . و فیه اشارة الی ان هذه التسمیه لمطلق المفرد الباعث . . . علی هذا هوعـدا ازحاشیه اسحاق بر شرح شمسیه

انقسام اللفظ الی المشترك والمنقول باقسامه و اما الحقيقة والمجاز فليس . . . (برشرح شمسية).

ص ۱۱۸ ـ سالبه جزئیهٔ عرفیهٔ خاصه در عکس مستوی منعکس میشود به سالبهٔ جزئیه عرفیه خاصه مثلا هرگاه صدق بکند ....

ص ۱۸۳ ـ احادیث من عیون اخبار الرضا ع : قال حدثنا علی بن محمد بن سلیمان النوفلی قال ان المامون لماجعل علی بن موسی الرضا(ع) ولی عهده وان الشعراء . . .

ص ـ ۱۸۵: قال النبی ص من اکل طعام المصیبة قبل مضی ثلاثة ایام هو بریٔ منی وانا بریٔ منه خیر الطعام ....

ص ۱۸۷ : مختصری از قاموس و مجمع البحرین...

ص ۱۹۵ — : میرسید شریف قدس سره در هریك از دلالات مطابقة وتضمن والتزام قید ازآنجهت کرده زیرا ...

و در پایان صفحه ۱۹۵ـ شرح مختصری فارسی بر تهذیب ....

ص۲۱۷ـ قوله فقد اختار مذهب الحکماء الی قوله فی مباحث القضایا اقول هیهنا مقامان الاول فی التصدیق، قد اختلف فی ان حقیقته وماهیته ماهی....

انجام...خلق به ولهذا عد القضایا من مباحث التصدیقات حتی یعلم ان القضیتین یجتمعان فی الصدق فتأمل محمدحسن عفی عنه سنه ۱۲۲۵

ص ۲۲۱ : از شرح ملاجلال : قوله ویسمی الجزء الاول مقدماً والثانی تالیا ای الجزء الاول من الشرطیه وهو المحکوم علیه....

ص ۲۷۳ —من شرح الترغیب علی تهذیب المنطق : الحمدلله ، الحمد فی اللغة هو الثناء باللسان علی قصد التعظیم سواء تعلق بالنعمة اولغیرها

ص ۲۲۳ ـ من شرح الارشاد فی النحو ، الحمدلله افتتح بالتحمید بعدالتیمن شکرا علی توفیق عمل هذاالکتاب وعلی غیره من آلالاء فی کل باب وفیه مع ذلك...

ص ۲۲۵ ـ من شرح الفاضل شاه میرالریشهری : اعلم انه اختلف فی وجوه الکلی الطبیعی فقال اکثرالحکماء ان الکلی الطبیعی بمعنی الطبیعة المفروضه للکلیه من حیث هی هی ، ... قوله وقداجیز فی الناقص سواءکان حدا اورسما ان یکون اعم من المعرف سواءکان جنسا قویا ...

ص ۲۲۷ـ من شرح الفاضل الششتری : قوله وضابط شرایط الاشکال الاربعه ای قاعدةکلیة مشتمله علیها هی انه لابد للانتاج من احدالامرین....

ص ۲۲۷ — ازشرح الفاضل شاه میرالریشهری : در دو قسمت ، بخش نخست آغاز : و قد فق المحقق العلامه باختراع ضابط تام واحد فی بیان شرایط جمیع الاشکال ووفقنی الله تعالی بحل هذاالمقال علی وجه لایحوم حوله اختلال ...

آغاز: بخش دوم قوله وکان القدماء من الحکماء یذکرون فی صدر کتبهم قبل الشروع فی المقصود ما ذکرعلی مایفهم من سوق کلام ....

انجام (ص ۲۳۳) یتوقف علیه سایر مباحث الامورا لعامه و .. کان الکلام . .

یعنی علی تحصیل جمیع العلوم قال انها بالمقاصد شبه والا فهی مقاصد للمنطق با لتحقیق ، تمت .... من شرح الفاضل شاه میرالریشهری نقل شده ...

ص ۲۴۰ ـ قوله فی مبحث النوع من الکلیات الخمس الماهیة هی المقول فی جواب ماهو....

ونیزفوائدی درذیل صفحه ازمحمد حسن و از اسحاق

پایان پراکنده‌ها(ص۲۴۱): فائدةنافعة جلیله: معنی قدس سره قال الفاضل الاسحق فی حاشیة مولاناالفاضل الیزدی علی تهذیب سعدالتفتازانی قدس ای طهرلان ـ

التقدیس هوالتطهیر وقیل قدس سره ای طهرها وقیل قدسها ای حملها فی وادی المقدس و هو و اد تحت العرش یجتمع علیه‌ارواح‌السعداء انتهی کلامه.

[۲۷۷۱]

این دفتر باخط نسخ ونستعلیق قرن ۱۱ نوشته شده درص آخر دفتر کاتب تولد ووفات‌افراد خانوادگی خود رانوشته است.

قطع وزیری ۱۲×۲۳ س.ح تیماجی بی‌مقوا ص۱۶۳ .س ۱۹ کاغذ:اصفهانی‌زردرنگ

شماره ثبت دفتر ۱٤۸۱۳

جنگیست شامل «جنگ» موضوعهای ادعیه وازکاروطلسمات وخواص اشیاء وعزایم. که اکثراً نقل از کتاب المستوفی و... وخواص بعضی سررقرآن لوین و القارعه و ذکرآیت الکرسی و در ص ٥ یادداشتهایی به نقل از شیخنا الجلیل و الحبرالنبیل الشیخ‌حسین بن‌عبدالصمد والدشیخنا البهائی.

[۲۷۷۲]

دفتریست بخط شکسته نستعلیق سید حسین حسنی‌اصفهانی که در اصفهان بتاریخ ۱۲۹۲ نوشته شده درشماره ۱جای بیشتر عناوین خالی است ودرشمارهٔ۲ عبارات تازی باهمان خط اصلی وبشنگرف است.

قطع ... × ... س.ج × ... مشن‌ارغوانی داغدار ص ۱۸۱ س ۱۱ .کاغذ فرنگی سفید وشکری آهار مهره‌دار شماره دفترثبت ۱٥۲٤۳

۱ـ نخوان یغما (ص ۱ــ ۱۸۱ دفتر) **(فارسی)**

تألیف حاج محمد رحیم‌پسرحاج کریم‌خان کرمانی‌دراسرارطهارت‌وصلوة . مولف خود در مقدمه گوید کــه «میرزا ابوالحسن متخلص بیغما شاعر معروف از

پدرمن‌حاج محمد کریم خـان پیشوای شیخیه در خواسته است که کتابی درین زمینه نویسد و وی، پس‌ازمرگ پدراین کتابرا بهمان مناسبت تألیف کرده و بهمین جهت آنرا خوان یغما نام گذاشته‌است».

آغاز: یگانه خداوند بی‌مانندی را بنده‌ایم ... بدانکه نبض کتاب و سنت وبرهان . . .

پایان: ... درنهایت اجمال است و بهمین جاختم شده است والسلام .

۲ـ رساله درمعنی رکن رابع (ص ۱۸۵-۳٤۸دفتر) **(فارسی)**

تألیف حاج محمد کریم خان کرمـانی پیشوای معروف شیخیه نخست.وی رساله‌ای دراین زمینه نوشته است بنام «الزام النواصب» وکسی برآن ردی‌نوشته و وی دوباره این رساله را در اثبات عقاید خود پرداخته و خود او در پایان کتاب این‌رساله‌چنین گوید :

«تمام شد کتاب بیدمصنفش در عصر یوم الاثنین بیست وششم شهر شوال از سنهٔ هزار و دویست و شصت و نه هجری» .

وکـاتب در پایان نسخه رقم کرده :

« ومسوده نمود این نسخهٔ شریفه و این کلمات بلیغه که بلسان حقیقت بر حقیت انشاء فرموده‌اند حقیر فقیر سراپـا قصو و تقصیر سید حسین الحسنی الاصفهانـی فی‌دارالسلطنة اصفهان در عصر روز سه شنبه سیزدهم شهر ذی حجه سنه ۱۲۹۲»

[۲۷۷۳]

دفتریست بخط نسخ مورخ ۱۱۰۵ و۱۱۰٦ عنوانهابسرخی نوشته شده، پس ازپایان‌رساله شمارهٔ ٦ روی ص ۱۲۳ـ ۱۲٦ شرحی بفارسی وبتازی درمعرفت ایام‌ماههای عربی نوشته‌شده

قطع خشتی ۵ر۱۱ × ۲۰ س.ج تنهامیشن خرمائی رنگ داغ کرده بی مقوا. ص ۱۲۲ س: ۱۷ و ۱۹
کاغذ: اصفهانی شکری رنگ ۷ر دفتر بست ۲۶۰۹۷

۱ - شرح مقاله ابن الهیثم فی معرفة الاشخاص القائم و اعمّاد الجبال و ارتفاع الغیوم (ص ۱- ۱۷ دفتر) (عربی)

تألیف محمد بن احمد حسینی لاهیجانی

دربارهٔ نسبت مولف متن اختلافست برخی نام و نسب اورا ابوعلی حسن بن الهیثم وبرخی ابوعلی حسن بن حسین بن الهیثم و پاره‌ای ابوعلی محمد بن حسن بن الهثیم نوشته‌اند وبیشتر بنام ابن الهیثم یاابن هثیم معروفست

وی یکی ازمعروف ترین دانشمندان ریاضی اسلامست ودراروپا بنام الهازن (Alhazen) معروف شده ودرطب وعلوم اوایل وریاضی مخصوصاً درحکمت ارسطو دست داشته ودر بصره درحدودسال ۳۵٤ ولادت یافته و بهمین دلیل اوراابوعلی بصری هم نامیده‌اند.مردی بسیارپرکار و نیکوکار وپارسا وخوش نویس بوده وپس ازسفری بایران بمصر رفته ودر دستگاه حاکم خلیفهٔ فاطمی مصر بوده وپس از مرگ حاکم روزگار رابنسخه برداشتن از کتابهای دیگران مخصوصاً کتب ریاضی میگذرانده است و در جامع از هرمی زیسته ودر حدود ٤۳۰ یـا اندکی پس از آن در قاهره درگذشته است وی مولف کتب و رسایل بسیار در همه علوم از ریاضیات ونجوم و طبیعیات وحکمت وطبست که شماره آنها بدویست میرسد.

برای ترجمه و فهرست مولفات او رجوع کنید بفرهنگ نـامهٔ پارسی از سعید نفیسی ص ٤۹۰ ـ ٤۹۲ عیون الابناء . . . تاریخ علم عرب الدومیلی (ص ... ترجمه عربی) معجم الؤلفین ص . . . . فهرست دانشگاه ٤ : ...

شارح این رساله از دانشمندان پایان قرن یازدهم و آغازقرن دوازدهم‌بوده وچنانکه خودتصریح کرده این شرح رادر محرم ۱۱۰۵ بپایان رسانده است.

آغاز: الحمدلله‌الذی یعلم وزن‌الارضین ...

پایان: ... اولا وآخرا والسلام.

قد فرغت من تحریرهـافی‌یوم الاحد خمسة عشرین من شهر ذیقعدة سنه ۱۱۰۵ خمس مائه(کذا) بعدالالف «!»

۲_ مقالة فی‌معرفة اشخاص القائم و اعتماد الجبال و ارتفاع الغیوم

(ص ۱۹ _ ۲۰ دفتر) **(عربی)**

تألیف ابوعلی بن‌هیثم _ نسخه‌سابق (ش : ۲۷۷۳/۱)شرح است براین‌رساله

آغاز: نفرض‌ان‌اب ارتفاع جبل...

پایان: ... تعدارا شخص المطلوب ارتفاعه.

خصوصیات خط وکاغذ مانند شماره پیشین.

۳ _ مسئله فقهی (ص۲۱_ ۲۲دفتر) **(عربی)**

از شیخ‌الاسلام مولانا حسن الجیلی.

آغاز: لوا وصی اوا قرلزید بعین‌الانصف ...

پایان: ... ویس خمسة اسباع اثنین و اربعین .

٤ _ مسئلهٔ فقهی «ص ۲۳_۲٤ دفتر **(عربی)**

ازهمان ملاحسن جیلی

آغاز: لوا وصی اوا قرلزید بعین وعمروبان یکون ...

پایان: فهوتناقض فهذه‌الوصیه باطله

۵ ـ رسالهٔ حساب (ص ۲۷ ـ ۱۰۱ دفتر) **(فارسی)**

این رساله دارای یك مقدمه و ۳ فن و یك خاتمه است وفن سوم آن درجبر ومقابله و دارای ۳ مقاله است فن دوم نیز درهندسه «مساحات» وتنها نخستین فن آن درحساب است .

آقای مدرس رضوی وصاحب ذریعه این کتاب را جزء آثار مسلم خواجه نصیر یاد کرده‌اند .

در کتابخانه ملك تهران نیز نسخه‌ای از این رساله هست اما برخلاف نظر آقای مدرس که نوشته‌اند « بدون شك از آثار خواجه است هرچند در فهرست مؤلفات او نیامده» نسبت آن به خواجه جای بسی تردید بل خلاف آن مسلم است .

در مقدمه این رساله « دربعضی خواص و تعریف عدد» از استاد خودمنصور بدینگونه یاد کند «وحضرت استادی جعله‌الله یوم‌الحساب کاسمه منصوراً چنین فرموده که شامل واحدنیز هست» . مقصود تعریف‌عدداست بدینگونه:

«عددنصف مجموع حاشیتین متناظرین است باعتبار کسر زیرا که حاشیه اعم است از آنکه کسر باشد یاصحیح»

خطبهٔ کتاب وعبارات آن نیز بانوشته‌های خواجه وخطبه‌های کتب فارسی او شباهت ندارد

گذشته ازاین قرائن نوشته مؤلف درپایان کتاب دلیل قاطع است براینکه مؤلف این کتاب خواجه نیست زیرا تاریخ فراغت ازتألیف که در کتاب آمده ۹۵۰ ومعادل کلمه ضعف است

باتوجه بدین نکته واینکه نام استاد مؤلف بتصریح او منصور بوده است

تصور میرود مؤلف یکی از شاگردان غیاث‌الدین‌منصور «م- ۹۴۸» وشاید خود شمس‌الدین‌خفری « م - ۹۵۷ »مؤلف شرح تذکرة درهیئت وحاشیه شرح‌تجرید است‌صاحب‌ذریعه درج ۷ «ص ۷» گویدازین‌رساله‌جبرو مقابله نیزخوانده میشود و آنگاه‌بدحرف جیم «ج ۵ص۸۷ » ارجاع کرده . امادرحرف‌جیم تنها رساله‌معروف خواجه درجبرومقابله که عربی است یادشده، گویااین دورساله بایکدیگر اشتباه گردیده‌است.عنوانهای فن‌اول:فصل‌تنبیه وقاعده است فن‌دوم: وصل‌صدر وفصل‌وفن سوم : مبادی . مقاله . ضابطه. فایده ومسئله.

آغاز: حمد بیحساب مرخدایرا که بمقتضای حکمت‌کامله ازلی ماهیات ممکنات را ابداع فرموده و شکر بیشمار احدیرا که با وجود وحدت به اقتضای قدرت شامله لم یزلی ازواج وافرادکائنات را اختراع نمود ودرود نامعد و دومدح نامحدود برخلاصه عالم‌ارکان‌وافلاك ومصادق قوله تعالی لولاك‌سیدانبیا وقدوۀاصفیا اعنی محمد مصطفی (ص).. وبرآل او که هداة «در نسخة هدایت» راه یقین‌وحماة در (نسخه: جماد) دین مبین‌اند خصوصاً برآن محیط علم لدنی وصاحب مسندانت منی‌امیرالمومنین علیه‌السلام وبعداین مختصریست درعلم حساب مشتمل برقواعد ضروری وضوابطلابدی مرتب برمقدمه و ۳ فن خاتمه ...

پایان: تمام شد تسوید این‌اوراق بحکم حکیم علی الاطلاق و چون بضعف و ضعف سمت اقسام انتظام پذیرفت تاریخ سال اتمام نیز ضعف رفت والله اعلم بحقایق الامور

رجوع شود به فهرست مجلس۷ : ۱۰۷وآثار واحوال‌خواجه نصیرازمدرس رضوی ص ...

۶ـ جام گیتی‌نما (ص۱۰۳ ـ ۱۲۲). **(فارسی)**

تألیف **قاضی کمال‌الدین‌میرحسین بن معین‌الدین حسینی** منطقی میبدی یزدی که ازدانشمندان معروف قرن‌نهم وازشاگردان علامه جلال‌الدین دوانی و وخود قاضی‌یزد بوده است و در۹۱۰در گذشته.

دیوان علی (ع) رادر ۸۹۰ بپایان‌رسانده‌وشرح خبر«قدصعدناذری الحقایق» رادر ۹۰۸ بپایان‌رسانده وشرح هدایهٔ اثیریه و شرح گلشن راز بطریق سؤال و جواب‌را در۹۰۹ بپایان رسانده و شرحی برکافیهٔ ابن حاجب دارد.

وی شعر فارسی نیز میگفته و در شعر منطقی تخلص میکرده و در برخی‌از مؤلفات خویش‌اشعار خودرا آورده است.

رجوع شود به‌ذریعه۵ : .. معجم‌المطبوعات

این کتاب رسالهٔ کوچکیست درحکمت شامل یك فاتحه و سی مقصد ویك خاتمه که برای یکی از شاهزادگان زمـان که بنام او تصریح نـکرده بپایان رسانده است.

در پایان نسخه نوشته‌شده است:

« تمام شد رساله درسیزدهم شهر شعبان مبارك سنه ست و عشروین و الف من‌الهجرة خیرالبریه».

ولی این‌تاریخ تألیف کتاب نیست بلکه تاریخ نسخه‌ایست که از روی آن نقل کرده است وتاریخ تألیف کتاب ۸۹۷ است زیرا که دربعضی از نسخ تصریح‌شده

(۱) دربارهٔ تـاریخ درگذشت میبدی رجوع شود به فهرست ۵ مجلس ص ۳۶۰ وفهرست ۲ دانشگـاه ص...

که درشیر از آن را بپایان رسانده ومؤلف خود تاریخ اتمام آنرا « وضع جدیـد »
ضبط کرده که بحساب جمل ۸۹۷ میشود.

آغاز: «سپاس حکیمی را که افکار حکما و انظار علما...»

پایان : « ... موصوف گردد وبدرجه تعیین رسد » .

کاتب در پایان نسخه رقم کرده است :

«وکان الفراغ من تسویدها علی ید کاتبها فی حادی عشر شهر صفر ختم بالظفر سنه ست ومائة والف من الهجرتة (!) خیر البریه غفر الله (!) کاتبها تم» .

[۲۷۷۴]

دفتریست بخط نستعلیق قرن ۱۳ . عبارات تازی در سراسردفتر بخط ثلث ونسخ درشت تر وعنوانها بشنگرف است . این نسخه بدست کاتبی ناوارد نوشته شده ودارای اغلاط بسیار است قطع: خشتی ۲۲/۵ × ۱۶س ج : مقوای ضخیم لیمویی رنك . ص۱۰۶ . س: ۱۴ . کاغذ فرنگی شکری رنك شماره ثبت : ۲۰۲۷ .

۱ـ مبین الاخلاق (ص ۱ـ ۱۱ دفتر) **(فارسی)**

مؤلف دردیباچه مبسوط این رساله بنام آن تصریح کرده وازخود نام نبرده . وی نخست تعدادی از اخلاق فاضله را برشمرده ودرضمن بیان آنها حکایتها و روایات واقوال بزرگان صوفیه را گواه آورده .

پس از شمردن اخلاق ازیاد کردن اخلاق رذیله خودداری کرده است ودر این باره چنین گوید :

«درمقابل این اخلاق فضائل، اخلاق رذایل هست ، از تفصیل ، فایده معتد به نیست بنابراین قلم جواهر رقم از بیان آن عطف عنان نمود» .

از شیوهٔ نگارش این رساله بدست میآید که مؤلف در همین عصر (قرن-۱۳-ه میزیسته است .

آغاز: سپاس بیقیاس و ستایش افضل اساس خالقی را سزاست که از یك حرف کن تمام کائنات علوی و سفلی موجود ساخت وقامت با کرامت انسان رابیاراست و صلوات زاکیات . . . امابعد این رساله ایست موسوم بمبین الاخلاق مبنی برحقیقت انسان و اخلاق او . باید دانست که انسان اشرف حیوانات است...

پایان: امید از مطالعه کنندگان این اوراق چنانست که اگر برخطایی وقوف یابند ازراه کرم خرده برو نگرفته بقلم اصلاح آن عیب راپپوشند واین جامع عاصی بی‌بضاعت را بفاتحه و استغفار ازجناب حضرت کریم غفار یادآرند . انه‌قریب‌مجیب .

۲ ـ رساله در اخلاق و مواعظ **(فارسی)**

(ص ۱۹ ـ ۲۳ دفتر) .

نگارندهٔ این رساله برای آن نامی برنگزیده وازنام خویش نیز یادنکرده. وبنظر میرسد که نویسنده این رساله ورساله شمارهٔ ۳ یکی است .

در این رساله ترجمه و شرح و توضیح یك حدیث نبوی و سخنانی از حاتم اصم و حکایت زیارت سلطان مراد قبر حسین (ع) گردآمده

آغاز: (بسمله) الحمدلله‌رب العالمین والعاقبه للتقین.. اما بعدروایت کنند که اعرابی بخدمت حضرت رسالت (ص).. آمده گفت میخواهم داناترین مردمان باشم فرمود از الله تعالی بترس ...

پایان: نقلست که روزی سلطان مراد بزیارت حضرت امام حسین علیه‌السلام آمده چون چشمش بر گنبد و نظر بروضه منور آنحضرت افتاد پیاده شد....وپا برهنه آمده زیارت کرد و بر گشت.

۳ ـ عین‌العیون (ص۲۳ـ ۱۰۶ دفتر) **(فارسی)**

شرح حدیث محض‌الاسلام منقول ازحضرت رضا (ع)است که‌در عیون اخبار الرضا تألیف شیخ محمد بن بابویه صدوق (م...) آمده است .

مؤلف در دیباچه بدون تصریح بنام خود گوید «بعضی از اجلاء اخلا که مخالفت امر ایشان گنجایش نداشت اشارت بترجمه بعضی احادیث کتاب عیون اخبارالرضا (ع) کرد تابفهم فارسی زبانان نزدیك شود کمترین این اشارت را عین بشارت دانسته حدیث عبدالواحد بن عبدوس نیشابوری را که در بـاب ما کتبه الرضا (ع) للمامون فی محض‌الاسلام .. آورده و صاحب کتاب ذکر کرده که این حدیث اصل احادیثی است که دراین باب وارد شده نظر بجهت جامعیت اینحدیث بجمیع ابواب وفضول فروع.. بترجمهٔ این حدیث هدایت تأسیس پرداخته . . . و بنام عین‌العیون مسمی گردانید»

از این شرح درمجلدات چاپ شده ذریعه یاد نشده. (نگارنده درمجلد ۱۳ ذریعه:شرح‌احادیث و : شرح‌حدیث وشرح‌عیون الاخبار ودر مجلد ٤ ودرمجلد ۱۵ تتبع کرده است .)

شیوهٔ این شرح چنین است که نخست چند سطر از حدیث رامیاورد وپس ازکلمه « ش» که نشان شرح‌است بهشرح آغاز میکند.

آغاز: تبجیل سپاس تقدس اساس تقدیس‌ثنای تسبیح وتهلیل‌انبیا که بیرون

ازتحدید وتعیین تحمل و قیاس و دور از احاطهٔ عقل و حواس (در نسخه: هواس) است... امابعد احوج محاویج فیض ازلی ولطف لم‌یزلی یزدان حنان منان برلوح عرض عاکفان معاکف پرستاری حضرت باری.. مینگارد که روزی...

پایان: ومرادبآن (تعرب بعدازهجرت) مرتد شدن‌است بعدازاسلام. کتمان شدن و ترك نماز عمداً و ترك هر چیز که واجب کرده‌است خدای عزوجل آنرا و شکستن عهد و پیمان شرعی وقطع رحم و حقیر شمردن اولیاءالله... کتاب عیون الرضا (ع) تمام شد بعون‌الله تبارك وتعالی

[٢٧٧٥]

دفتریست بخط شکسته تحریری اواخر قرن ١٣ دارای ٤رساله‌درباره‌سرحدات‌وروابطایران قطع خشتی ٥ر١٣ × ٢١ س ـ ح تیمجی‌داغ کرده . صفحات : ٣٤٣سطور شمارهٔ ١ : ١١ شمارهٔ ٢ : شمارهٔ ٣ : ١٧ شماره ٤ : ١٤ و ١٥ کاغذ : فرنگی رگه دار وشکری نازك .

شماره‌دفترثبت : ١٢٨٨٩

١ ـ رساله درتحقیقات سرحدیه (ص ١ ـ ٢١٥ دفتر) (فارسی)

تألیف میرزا جعفـر خان مشیرالدولـه از رجال نامی دربار محمد شاه و ناصرالدین شاه. وی‌پس ازمیرزا تقی وزیر تبریز بود درسال ١٢٣٠ازدربارفتحعلی شاه برای تحصیل مهندسی بانگلستان رفت و در خاتمه تحصیل بایران باز گشت و وارد خدمات دولتی شد در ١٢٥٢ سفیر کبیر ایران دراستانبول شد و تا ١٢٦٠ دراین مأموریت بود و درضمن با نمایندگان بعضی از دول اروپا که در استانبول بوده‌اند عهد نامه‌های چند امضا کرده ازآن جمله عهدنامه‌ای با دولت بلژیك در ١٢٥٧ و عهد نامه‌ای با اسپانیا ودر ١٢٦٠ او را مأمور کردند که عضو کمیسیونی

که مامور جلب رضایت ایران از کشتار اتباع ایران که در ۱۲۵۹ که در کربلا کشته شده بودند باشد ولی بواسطهٔ کسالت این مأموریت را نتوانست انجام دهد و در تبریز بستری شد ومیرزا تقی خان امیر کبیر که در آن زمان وزیر نظام بود بجای او بارز روم رفت. سپس در ۱۲۶۴ در جلوس ناصرالـدین شاه با میرزا تقی خان امیر کبیر مأمورتهیه وسایل عزیمت شاه ازتبریز به‌تهران شدودرهمان زمان نمایندهٔ ایران در کمیسیون تعیین سرحد میان ایران و عثمانی شد و این کتابرا درهمان مأموریت نوشته است. در ۱۲۷۵ بریاست دارالشورای دولتی برقرارشد و در ۱۲۷۷ بسفارت فوق‌العاده مامورلندن شد و درباز گشت ازآن سفرمتولی آستان قدس رضوی گشت ودرهمانجا درحدود سال ۱۲۸۲ در گذشت. این کتاب را مولف درباز گشت ازآن سفر در تهران تألیف کرده و درآن مشاهدات خود و نتیجـهٔ اقدامات خویشرا با ذکر دعاوی دولت ایران بتفصیل بیان کرده و در پایان آن نوشته است:

« والحمدالله رب العالمین اولا وآخرا والصلوة والسلام علی نبیه محمدوآله الطاهرین باطناً وظاهراً قد وقع الفراغ من‌التألیف فی اوایل سنه اثنین وسبعین بعدالالف و ماتین من‌الهجرة» .

درویش پاشانماینده دولت‌عثمانی دراین کمیسیون نیز کتابی‌دراثبات‌دعاوی دولت عثمانی‌نوشته که‌بعنوان « خاطرات درویش پاشا» دراستانبول در ۱۲۹۶چاپ شده ودر ۱۳۳۰ مرحوم محمد علی تربیت آنرابفارسی ترجمه کرده است .

میرزا جعفرخان‌مشیرالدوله‌مولفات‌دیگرهم‌داردازآن‌جمله‌خلاصه‌الحساب که درتهران‌در۱۲۶۳ چاپ‌شده‌است .

این نسخه از روی نسخه اصلی نوشته شده وکاتب درپایان آن رقم کرده است

« برحسب فرمایش جناب مستطاب اجل اکـرم افخم اعظم قوام الدولـة العلیة العالیه وزیر امورخارجه ادام الله اقباله العالی این کتابچهٔ سرحدیهٔ دولت علیهٔ ایران را مع دولت عثمانی بندهٔ درگاه هادی ولدنصرالله خان غلام پیشخدمت نوری منشی وزارت خارجـه نوادهٔ جناب جـلالتمآب صدیق الملك رئیس وزارت خارجه تحریر کرد وبعد از اتمام هم مقابله و تصحیح نمود حتی المقدورفی جمعهٔ غرهٔ ربیع الثانی هزار وسیصد و هشت هجری باری ئیل »

آغاز : الحمدلله الذی اسری بعبده لیلا من المسجـدالحرام الی المسجـد الاقصی ...

پایان : ... مایهٔ نیکنامی مؤبد دولت جاوید فرجام آید

۲ـ لایحه درباب خط سرحدی ایران وعثمانی (ص ۲۱۵ـ۲۸۱ دفتر) **(فارسی)**

این لایحه را درطهران درغرهٔ جمادی الاخر ۱۳۰۲ دراثبات دعاوی ایران نسبت بخط سرحدی خودباعثمانی نوشته اند ودلایلی را که دولت ایران درحقانیت خود داشته توضیح و تعلیل کرده اند.

آغاز : چون سالها مباحثه بر حدود فی ما بین دولتین ایران و عثمانـی امتداد یافته ...

پایان : ... ولی بهمین قـدر درنزد هر منصفی گویا اکتفا می‌توان نمود نمره جمیدی الثانیه سنه ۱۳۰۲ ».

۳ ـ ترجمه لایحه ترکی درتشخیص حدود ایران و عثمانی

(ص ۲۸۷ ـ ۳۳٤دفتر) **(فارسی)**

درصدرنسخه نوشته شده : «ترجمهٔ لایحهٔ ترکی اقل بندگان محبعلی یکانلو ملقب بناظم‌الملك درتشخیص حدود دولتین علیتین ایران وعثمانی بروفق معاهده ارض روم (!) مورخه سنهٔ ۱۲۶۳ وبعض دلایل راجعه بآن در کمیسیون مختلط اسلامبول ».

نویسندهٔ این لایحه محبعلی ناظم‌الملك ظاهراً ازاعضای وزارت امورخارجه ایران وعضو کمیسیون مختلطی بوده که‌دوباره دراستانبول برای مذاکره دراختلاف سرحدی میان ایران وعثمانی‌تشکیل یافته وتاریخ نوشتن این لایحه معلوم‌نیست

آغاز : « دولت علیهٔ ایران با اینکه درخصوص حدود ...

پایان: «... لایحه نموده‌ایم تکرار وختم کلام مینمائیم ».

٤ـ عهدنامه میان ایران وعثمانی (ص۲۳۷ـ۳٤۳دفتر) . **(فارسی)**

در صدرنسخه نوشته شده : « صورت عهدنامه‌ایست که فیمابین خاقان خلد آشیان فتحعلیشاه مغفور و سلطان محمود خـان سلطان دولت عثمانی منعقد شده بتاریخ ۱۱ شهرذیعقده سنه ۱۲۳۸ » .

این عهد نامه شامل دو ماده است و از جانب ایران کسیکه از طرف عباس میرزای نـایب السلطنه ولیعهد مأموریت داشته وازجانب عثمانی محمد امین رؤف پاشا والی ارزروم و سرعسکر شرق در ارز روم امضا کرده‌اند .

آغاز: غرض از تحریر این کتاب مستطاب اینکه درین چند سال ..

پایان: ... والحمدلله اولا وآخراً وظاهراً وباطنا والسلام .

[۲۷۷٦]

دفتریست بخط نستعلیق متوسط قرن ۱۳ شامل ۲۷ رساله ونوشته ازمیرزا ملکم ناظم الدوله

این رساله درمجموعه ملکم نیست .

قطع خشتی ۱۳/٥ × ۲۱/٥ س . ۰ ح نیماج زرشکی رنگ ضربی بی‌مقوا . ص : ۱۷٤ .

س : ۹ . کاغذ فرنگی آبی پررنگ . شماره دفتر ۱٤۲۱۳ .

۱ـ (ص ۱ـ ٥ دفتر) جناب مشیرالدوله ...

۲ـ (ص ٥ ـ ٦۰) ایران نظم برنمیدارد ...

۳ـ (ص ٦۰ـ٦۳) قانون اول درترکیب حکومت دولت ایران ...

٤ـ (ص ٦۳ـ٦٦) قانون دویم بشرائط وضع قانون ...

٥ـ (ص ٦٦ـ٦۹) قانون سوم در حقوق ملت ...

٦ـ (ص ٦۹ـ۷۳) قانون چهارم درترتیب مجلس تنظیمات ...

۷ـ (ص ۷۳ـ۷٥) قانون پنجم درتقسیم اختیار اجرا ...

۸ـ (ص ۸٥ـ۸۰) قانون ششم درترتیب مجلس وزرا وتکالیف کلیهٔ ایشان ...

۹ـ (ص ۸۰ـ۸۲) قانون دهم دراحیای دولت ایران ...

۱۰ـ (ص ۸۲ـ۸٦) قانون یازدهم دراجتماع قوانین دولت ...

۱۱ـ (ص ۸٦ـ۹۳) قانون دوازدهم در بنیان ترتیب وزارتخانه ها ...

۱۲ـ (ص ۹۳ـ۱۱۰) قانون بیست وچهارم درترتیب وزارت امورخارجه ...

۱۳ـ (ص ۱۱۰ـ۱۱٤) قانون بیست وششم در تقسیم ممالك ایران ...

۱٤ـ (ص ۱۱٤ـ۱۱٦) قانون بیست و هفتم درترتیب وزارت امور داخله ...

۱۵- (ص ۱۱۶-۱۲۰) قانون بیست و نهم در ترتیب دایرهٔ ضبطیه ...

۱۶- (ص۱۲۰-۱۲۵) قانون سی و پنجم در ترتیب دیوانخانه ...

۱۷- (ص ۱۲۵-۱۲۹) قانون سی و هفتم درقدرت عسکریه ایران ...

۱۸- (ص۱۲۹-۱۳۷) قانون سی و هشتم درترتیب وزارت جنگ ...

۱۹- (ص۱۳۷-۱۴۱) قانون سی و نهم درترتیب وزارت مالیات ...

۲۰- (ص۱۴۱-۱۴۸) قانون چهلم در اصول قوانین و قواعد مالیه ...

۲۱- (ص ۱۴۸-۱۵۶) قانون چهل و یکم دروضع تعلیم ملی ...

۲۲- (ص۱۵۶-۱۶۰) قانون پنجاه درترتیب و تکالیف مجلس اداره ...

۲۳- (۲۶۰-۱۶۳) قانون پنجاه و چهار دررفع فقر ایران ...

۲۴- (ص ۱۶۳ - ۱۶۵) قانون پنجاه و نه درترتیب ضرابخانه و کسورپول ایران . . .

۲۵- (ص ۱۶۵ - ۱۶۶) قانون شصت و هشت درطریقهٔ بیع و شراءاموال دیوان . . . .

۲۶- (ص ۱۶۵-۱۶۶) قانون هفتادوسه درفروش املاك خالصهٔ دیوان ...

۲۷- (ص۱۶۷) قانون هفتادوچهار درتیب بانك .... اغلب این قوانین فقط شامل منتخباتیست و متن کامل آنراکاتب ننوشته .

آغاز: « اشخاصیکه شما را شناخته‌اند ... »

پایان: « . . . حاضر کرده‌اند بخوریم که فقه است »

[۲۷۷۷]

دفتریست بخط نسخ متوسط محمد جعفر بن امین انصاری مورخ ۱۰۹۳ عناوین برخی بشنگرف و عبارات عربی معرب است.

در ص ٥٦ دنبالهٔ مطلب قطع شده و ص ٥٦ که درآخر نسخه گذاشته‌اند چنانچه از قرائن خط ومطلب نیز پیداست خاتمه کتاب دیگری بوده‌است و رساله شمارهٔ۲مربوط نیست‌ودرآن صحیفه کاتب رقم کرده است :

تحریرا فی تاریخ شهر ربیع الثانی سنه ۱۰۹۳ کتبه‌الفقیر الحقیر محمدجعفر بن محمد امین الانصاری المبارکه ساکن اصفهان » .

قطع رفعی ۱۹ × ۱۲ س : میشن زرشکی سیر بزرك داغ دار ص : ٥٥ س : ۱۲ کاغذ اصفهانی شکری آهارمهره دار شماره دفتر ۱٦۲۸۱

۱ ـ رسالهٔ‌فتوت‌نامه (ص ۱ ـ ۱۸دفتر) **(فارسی)**

مؤلف نام خود را نیاورده و این رساله را بطریق سؤال و جواب درآداب طباخی وطباخان نوشته است .

آغاز: «بدان که این رساله‌ایست دربیان طباخی...»

پایان : «... افتاد تا بدین عصروالله اعلم بالصواب ».

۲ ـ رساله طباخی (ص ۱۸ ـ ٥٦) **(فارسی)**

رساله‌ای دیگراست ازمؤلفی که نام او در نسخه نیامده و دارای یك فصل و ٥ باب است

آغاز شکروسپاس مرآن منعمی را ...

پایان : «... تا تلخ نشود ودرمصالح ... »

[۲۷۷۸]

دفتریست بخط نسخ ولی‌باقلمهای مختلف کـه در تاریخهای قرن ۱۲ و ۱۳ مختلف نوشته

شده وشامل ۸ رساله ویادداشتهائی در زایجه و رمل واسطرلاب وعنوانها وشکلها با شنگرف‌است

قطع خشتی ۲۲×۱۶ س : ج تیماجی ضربی سیاه که با عطف و دورهٔ سجاف کرده . ص ۳۹ س گوناگون کاغذ فرنگی رگه دار . شماره دفترثبت ۱۳۰۰۱

۱ ـ شامل الاصول و کامل الحصول (فارسی)

(ص ۱ ـ ۲۴۳دفتر)

تألیف ابوالقاسم بن عبدالجلیل رومی است درعلم رمل

مولف خود درمقدمه گوید « ازهر علمی‌حاصل کرده است وچون دوستان ازوخواسته‌اند کتابی بپردازد این کتابرا از سخنان خـود و سخنان شیخ زاهـد عابد استادالعالم فقیه ابوعبدالله محمد بن‌عبدالعظیم زنانی کـه کتابی درحساب رمل بزبان تازی ساخته است ، بزبان دری درآورده » . عصرمولف بدست نمی‌آید ولی ازسبك‌انشای کتاب‌پیداست که لااقل‌درقرن هشتم نوشته شده و مولف گذشته ازآنکه درمقدمهٔ کتاب (ص ۱ ـ ۲) نام‌خود را آورده در صحیفهٔ ۱۵۳ نیزمکرر کرده است.

آغاز : الحمدلله الذی تقدس ذاته عن توهمه (!) الافکار...

پایان : .... واگرسفر کند درآن سفرخیروراحت بیند

۲ ـ رساله در رمل (ص ۲۴۴ ـ ۲۹۵) (فارسی)

مولف نام خود را نیاورده وتنها درمقدمه گوید که در سال ۶۵۴ هجری که به شهر شیراز رسیده است این کتابـرا بدرخـواست گـروهی از دوستان خـود پرداخته است.

آغاز « سپاس مر خدای را که آفریدگار عالم و عالمیانست و روزی دهندهٔ بندگانست...»

پایان : «... ضمیر طلب کند درخانه یا در صورت ».

۳ ـ سر المکتوم و غریب العلوم (ص ۲۹٦ ـ ۳۱۷ دفتر) **(عربی)**

درمقدمهٔ کتاب نام آن و نام مولف آن نیامده و در مقدمه چنین آمده :

«... انی لم اجد فی المساکین کلها الطف ولا اکمل ولا احسن من مسکین ابدح و هرام الساکین و بـه مدار هـذا العلم ثم ان الاستادین قسموه الی ثلاثـة اقسام و حکموا فیه احکاما متفرقه ولم اجد اصدق من حکم السرخاب لانه شیٔ علی الصواب ...»

کاتب دربالای نسخه بخط سرخ نوشته است : «... (زایل شده) سرخاب والله اعلم بالصواب » ولی درپایان نسخه (ص ۳۱۷) رقم کرده است:

« تمت سر المکتوم و غریب العلوم علی ید الفقیر الحقیر المعترف بلعجز (!) والتقصیر... (سیاه کرده‌اند) عفی عنه ملك الغفار ایام ذی الحجه ۱۱۹۳»

آغاز : الحمدلله رب العالمین والصلوة والسلام علی محمد و آله و صحبه اجمعین ...

پایان : . . . فافهم ولا تکونن من الجاهلین

٤ ـ رساله ذکر البیوت و ماینسب الیها (ص ۳۱۷ ـ ۳۱۹ دفتر) **(عربی)**

فصلی است ناقص از یك رساله وشامل شرح ۱٦ خانهٔ رمل

آغاز : فالبیت الاول هی بیت النفس و الحیاة و الـروح والنطق والصحة والحرکة ...

پایان : ... والشمس من بعدالغروب طلوع .

۵ ـ جدولهای رمل (ص ۳۲۰ـ ۳۲۳دفتر) **(فارسی وعربی)**

شامل ۹ جدول ودوشکل اسطرلابو شرح مختصری بفارسی و تازی که در پایان آن تاریخ ۱۱۷۳ گذاشته شده

۶ ـ رسالهٔ استخراج دفین (۳۲۴ ـ ۳۲۶ دفتر) **(فارسی)**

فصلی است از رساله‌ای بفارسی که‌ازرسم‌الخط و نقطه گذاری آن‌پیداست از روی نسخه‌ای کهن که لااقل درقرن هشتم نوشته شده بازنویس کرده‌اند .

آغاز : فصل استخراج دفین اینست و گفته اند کی اگر آن شکلی کی دلیل دفینه است...

پایان : . . . واگرمنقلب باشد هنوزدرآن کارمترددباشد والله اعلم و احکم

در پایان این فصل بخط و مرکب تازه تر تاریخ « یوم یکشنبه ۲۷ شهر محرم‌الحرام ۱۳۲۳ » گذاشته‌اند.

۷ ـ زایچه رمل (ص ۳۲۷ ـ ۳۳۲دفتر) **(فارسی)**

شامل ۸ زایچـه و ۵ جـدول رمل باشرح و یك شکل اسطرلاب که در صفحهٔ ۳۳۰ با مقوا وچرم ومرکب سیاه وسرخ‌ساخته‌اند .

۸ ـ حسابهای رمل (ص ۳۳۳ ـ ۳۳۹دفتر) **(فارسی)**

حسابهای مختلف رمل که ۳ صفحه آن برروی همان کاغذ شماره های پیش وچهار صفحه آن برروی کاغذ فرنگی آهارمهره دار تازه‌تر نوشته و تاریخهـای

استخراج احکام را که : شب سیم ماه ربیع‌الاولی (!) ۱۳۲۳ و در شب جمعهٔ ۲۲ شهر ذی حجة‌الحرام ۱۳۲۳ و «شب ۱۹ شهر شوال ۱۳۲ (!) (صحیح ۱۳۲۳) و شب هفدهم شهر ذی قعده الحرام ۱۳۲۲ و ۲۱ محرم‌الحرام ۱۳۲۳ و ٤ شنبه ۲٤ شهر شعبان » باشد با موارد استخراج درصدر و ذیل آنها نوشته‌اند.

[۲۷۷۹]

دفتریست بخط نسخ تحریری قرن ۱۳

قطع خشتی ۱۳٫۵ × ۲۱٫۵ س . ج ابری قهوه‌ای کمرنك که گوشه وعطف آن ازتیماج سیاه است . ص ۳۰٤ س : ۱۸ و ۲۰ .کاغذ فرنگی رگه دارآبی و سفیدآهار مهره کرده

شماره دفترثبت ۱٤۱۰٦

۱ ـ شرح دوازده خانهٔ رمل (ص ۱ ـ ۱۱٤ دفتر) **(فارسی)**

متن کتاب از حـاج حسن طبسی و شرح آن از محمـد نجم اصفهانیست و ظاهراًاین کتاب‌درقرن دوازدهم تألیف شده. درپایان نسخه درصحایف ۱۱۹ـ۱۲۱ مطالب مختلف بخطوط گوناگون نوشته شده .

آغاز : حاجی حسن طبسی بردوازده خانهٔ رمل احکام ...

پایان ... ۱۱ روز : ۷ روز : ۱۵ روز ».

۲ ـ کشف الاسرار (ص ۱۲۳ ـ ۳۰٤ دفتر) **(فارسی)**

تألیف حیدربن محمد اصفهانی مشهور به تبریزی . شامل ۱۲ باب دررمل وگویا درقرن ۱۲ تألیف شده‌است .

آغاز: حمد وسپاس نامتناهی سزاوارخداوندیست..

پایان : آیه‌حکم وضمیر درآنجا میباشد.

[۲۷۸۰]

دفتریست بخط نستعلیق تحریری قرن ۱۳ شامل ۷رساله در صنعت .

قطع وزیری ۲۲ × ۱٤٫٤ س . جمیشن یشمی رنگ‌داغ کرده . ص ۱۷۷ س ۱٦ تا ۲۰

کاغذ : فرنگی سفیدآهارمهره کرده رگه دار شماره دفترثبت ۱٤۰۸۵

۱ ـ رساله در کیمیا (ص ۱ـ۸۰دفتر) **(عربی)**

این رساله شامل ۲۲ قطعه از اشعار شاعری است که علی تخلص میکرده و ظاهراً همان مؤلف کتابست و روی همرفته شامل ٦۸۷ بیتست و در ص ۳ تصریح میکند که یکی ازین قصاید رااز کتاب جواهر الکنوز نقل کرده است ودر پایان قصیدهٔ دیگر که درص۸ بپایان میرسد این ابیات راسروده است:

درسنهٔ بعد الف‌دوصد و پنجاه و شش غرهٔ ماه رجب کرده مرا او شعار

بار خدایا بخش زائر قبر علی بازعلی رارسان تا که شود خاکسار

واشعار دیگروی‌نیز بهمین معنی است . در صفحات ٤۱ ـ ٤۷ قصیده‌ای از ابن ولد نامی شامل ٦۱بیت‌آورده است بدین مطلع :

ز آب بسته تو بگشای آب بیضا را بآب آتش نور عالم آرا را

۱ـ ودر پایان‌آن گفته :

نور ابن ولد را اگر تو بگشائی هزار گنج ببخشی‌هزار دارا را

وپس ازآن در صفحات ٤۷ـ۵۰ قصیده‌ای ازشاعری که‌عراقی تخلص کرده شامل ۳٤ بیت که مطلع‌آن اینست:

حیوة خضر صناعت ز آب حیوانست

توهم بجو که‌بظلمات خاك پنهان است

و درپایان آن گفته:

چو خاك راه بود کیمیا عراقـی را

چرا که‌درنظرش خاك کوی‌جانان‌است

بیا دمی بدهد کیمیـا چو در دمنش

غبار درگه شاهنشه خراسان است

هرآنکه خاك درآستان حضرت اوست

چوفرقدان‌بدرش خاك‌فرق کیوان‌است

مؤلف دراواسط قرن سیزدهم می‌زیسته است .

آغاز: اعلم رحمك‌الله تعالی اول هذاالعلم تکلیس‌الحجر...

پایان: روزی که بر ارند زسر خاك، کیا.

۲ ـ رساله در کیمیا (ص ۸۰ـ ۸۳دفتر) **(فارسی)**

از مولانا محمد رومی .

در پایـان نسخه در صفحات ۸٤ ـ ۸۹ بخط دیگری نسخهٔ عمل شمسی و قمری مجرب نوشته شده.

آغاز: اعلم‌ان تدابیر الحجر حق وماسواه باطل...

پایان: ... آن عارف بمعارف کلام دررنشان پی‌بری .

۳ ـ رساله در کیمیا (ص ۹٦ـ ۱۰۰دفتر) **(فارسی)**

از سید ابراهیم شیرازی.

مؤلف خود تصریح میکند که درخراسان بوده است وپیش‌ازاین ازوچیزی نمیدانیم .

آغاز: «عمل منقول از سید ابراهیم شیرازی...»

پایان: «این گنج است هر کرا خواهند میدهند والسلام».

۴ ـ رساله در کیمیا (ص ۱۰۱ ـ ۱۱۹دفتر) **(عربی)**

از یحیی بن‌ابی‌بکر بن محمد برمکی.

مؤلف خود در مقدمه گوید که از اصحاب جابربن حیان صوفی بوده است.

آغاز: لحمدلله‌رب العالمین خالق ماشاء ...

پایان: وآله الطیبین الطاهرین والحمدلله‌رب العالمین.

۵ ـ رساله در کیمیا (ص۱۲۱ ـ ۱۴۵دفتر) **(فارسی)**

ترجمهٔ فارسی همان رساله سابق الذکر است نام مترجم معلوم نیست وپیداست که‌تحت‌اللفظ ترجمه کرده.

آغاز: میگوید یحیی پسر بکر پسر محمد البرمکی...

پایان: ... الحمدلله الذی اذهب عناالحزن.

۶ـ رساله در کیمیا (ص ۱۴۶ ـ ۱۶۶دفتر) **(فارسی)**

مؤلف نام خود را نیاورده ورساله خطبه و دیباچه ندارد.

آغاز: «قال حکیم چون کسی خواهد که نقره را زر کند یا مس را نقره کند ...»

پایان: ... قیمت ندارد بآسانی بدست میآید.

کاتب در پایان آن رقم کرده است: «کتبه میرزا عبدالرحیم حکاك باشی غفرذنوبه.

۷ ـ رساله در زیبق و کبریت (ص ۱٦۷– ۱۷۷) **(فارسی)**

از میرزا ابوالقاسم فندرسکی حکیم وشاعر معروف قرن یازدهم متوفی در ۱۰۵۰.

آغاز: «الحمدلله‌رب العالمین والصلوة والسلام...»

پایان: « ... خشك را تر کردن و تر را خشك کردن است‌وصلی‌الله (!) علی محمد وآله».

کاتب درپایان نسخه رقم کرده است :

«تمت‌الرسالة للمرحوم‌المغفور امیر ابوالقاسم الفندرسکی اعلی‌الله مقامه بعون‌الله تعالی فی شهر ذی تعدةالحرام سنه ۱۲۸۷».

یادآوری

این فهرست (مجلد ۹) دوبخش است ودربخش دوم رساله‌ها
و کتاب‌هایی‌رامیشناسیم که‌جزءدفاتری هستند که نسخه‌شناسی
آنهادر فهرست ۵ انجام یافته

نسخه شمارهٔ ۲ دفتر (ص۶۸ ـ ۱۳۴)

[۱۶۹۰]

درآغاز نسخه بخشی ازقصیدهٔ لامیه معلقه امرءالقیس آمده است.

سیر و سلوک **(عربی)**

از سید کاظم رشتی فرزند سید قاسم متوفی در ...

وی در آغاز گوید « این رساله را بخواست گرامترین برادران نوشتم »

مطالب این رساله تحت عنوانی خاص نیامده و بیشتر مطالب آن با کلمات : اعلم ، انظر، تفکر شروع میشود .

الذریعه ج۱۲ـ ۲۲۴و۲۸۳ دانشگاه ج ۱۱ـ ۲٤٥۳

آغاز: الحمدالله رب العالمین ... اما بعد .. ان جماعه من الاحباب الذین یهزأوامن الاصحاب ...

انجام : واعرض عن الباطل فاحسن ان الله مع المحسنین وصلی الله علی محمد ... رب العالمین قد فرغ من تسوید هذه الرساله فرج الله بن آقا کل محمد کل رستاقی.خداوند انمیران ما رامگر بحب علی واولاد علی سنه ۱۲۵۹ تمام شد شب جمعه بیست نهم شهر جمادی الاخر درقریه بالورودنور قلمی شده و این دوبیت بخاطر آمده لهذا تحریر شده :

چون عمر بسر رود چه بغداد و چه بلخ

پیمانه چو پر شود چه شیرین وچه تلخ

خوش باش که بیما و تو این ماه بسی

از سلخ بغره آید از غره بسلخ

[۱۶۹۱]

این نسخه ش ۲ (ص ٦٢٢-٦٦٢) دفتر است أ

مروج الذهب ومعادن الجوهر (بخشی از ...) **(عربی)**

ازابوالحسن علی‌بن حسین مسعودی (م ـ٣٥٦). کتاب‌مروج الذهب دارای ٤ بخش ونسخه حاضربخش سوم آن کتاب است که درآن اخبار واحوال معاویة بن ابی‌سفیان آمده است .

کشف الظنون ج ۲ : ٤١٩ فهـرست کتب چـاپی عربی مشار : ٨٣٢ ، معجم المطبوعـات : ...

نسخه‌ای از ترجمهٔ مروج الذهب در کتابخانه .... موجود است . اخیراً نیز ترجمهٔ‌آن‌بقلم ابوالقاسم پاینده از طرف بنگاه ترجمه و نشر کتاب انتشار یافت .

آغاز: بسمله قیل بویع معاویة فی‌شوال سنة احدی واربعین‌بیت المقدس... ذکر لمع من اخباره و نوادرمن بعض افعاله و فی سنة ثلاث وخمسین قتل‌معاویة حجر بن‌عدی‌الکندی..

انجام : و کنت کذی‌طمر ین‌عاش ببلغة من الدهر حتی‌زار اهل‌المقابر

قال المسعودی ولمعاویة اخبار کثیرة مع علی ع و قد اتینا ..... و من طلب الاختصار لم یجزله الاکثار و قد ختمنـا هذا ...... تم الکتاب . . . نهارالاثنین و الخامس من شهر ربیع الاول سنه ١١٢٧ بقلم . . . محمد بن عبدالله بن الشیخ عبدالرحمان الجزایری اصلا و خلف‌آبادمسکنا .. آمین .

[۱٦۹۳]

این نسخه ش ۲ (ص ٢٠٩ـ٢٢٤) دفتر است .

حاشیه شرح حکمة العین (عربی)

بخشی ازحاشیه میرسیدشریف گرگانی برشرح حکمة العین میرك بخارائی.

این بخش از مبحث اعراض (کم متصل و منفصل) تاپایان کیفیات نفسانیه حاشیه‌سید شریف را دارد .

کشف‌الظنون ج ۱ . ٤٥٠ فهرست مجلس ج ٥-١٥٣ .

آغاز: قوله وقدتمسك النظام لایبعدان یقال‌هذااشارة الی بعض‌دلیل الاشعری اجمالاً بعد فیصل‌المناقضات . . . .قوله‌هوالسوادالمحسوس فی ذلك‌المحل فلایجزم بالتعایربین شیئین من الالوان المتشابهة الحالة ...

انجام : قوله النبی فعیل امامن النبوه والنباءة ما ارتفع من الارض یبعدان یکون للنفس قلنا ای فیص تمت الحاشیة الشریفیه‌بعون الله وتوفیقه علی ید .... حاجی احمد بن الحاج یوم السبت السابع والعشرین من جمادی الاول سنة ست وستین ..... وعلی آله وصحبه وسلم .

[۱۷۰۱]

این نسخه شمارهٔ ۳ (ص ۷۰-۱۲۷) دفتر است .

حاشیة الفوائد الضیائیة (عربی)

بخشی‌است‌ازحاشیه برشرح‌جامی‌کافیه ابن‌حاجب که‌به « الفوایدالضیائیة » موسوم است .

این بخش از آغاز کتاب تا پاره یی از مسائل اسماء ستة را دارد ودرآن از محقق رضی و میر سید شریف نقل شده است .

حاشیه گویاازسیدنعمة‌الهجزائری باشد.(سیدجزائری نیزحاشیه‌خودرابراین

کتاب (شرح جامی) تا پایان مبحث اسماء آورده است) محشی در شرح جملهٔ : نظمتها فی سلك التقریر،از تـازی بفارسی گرائیده گوید : النظم : گهر در رشته کشیدن .

آغاز: بسمله قوله الحمد،اللام فیه للجنس او للاستغراق والحمد اما مصدر حمدت او اسم لغة للثناء باللسان علی الجمیل الاختیاری نعمة کان او غیرها ...

انجام : وحمی وهنی وفویه و ذوی اذالمثنی و المجموع او فمثناها ابوان واخوان وحموان وهنوان وفوهان وذووان وجمعهـا الاباء والاخوه‌الاحماء والاهناء والانواه وذووالو بحسب‌المعنی .

[۱۷۰۱]

این نسخه ش ۳ (ص ۱۳۰ـ۱۵۵) دفتر است .

رساله برهانیه = اثبات علم الواجب (عربی)

ازشمس‌الدین محمد معروف بشمسای گیلانی . وی ازشاگردان ملاصدرای شیرازی و از معاصران آقـا حسین خوانساری بوده است . در ذریعة و فهرست دانشگاه از این رساله یاد شده است .

وی علم حق را جزحصولی وحضوری وآنرا علمی جداگانه داند

مؤلف در این رساله هیچ عنوانی بکار نبرده بلکه از آغـاز تا انجام‌رساله بایك روش درتحقیق علم واجب سخن گفته است .

درپایان رساله روایتی‌دربطلان حدوث‌علم تعالی‌واجب از ثقة الاسلام کلینی نقل کرده است .

دانشگاه ج ۳ـ۱۳۶ والذریعة ج ۱۱ ـ ۱۰۵

آغاز: بسمله اعلم ان العالم بالغیر قسمان احدهما العالم الذی یکون علمه زایداً علی ذاته و ذالك العلم الـزاید علی الذات منحصر فی الحصولی والحضوری وهذان القسمان من العلم هما العلمان المأنوسان فیما بین العالمین من الممکنات ...

انجام : علی ان الاول من الصفات السلبیة بالنسبةالی ساحته عز وجل شأنه من الصفات الثبوتیة الکمالیه الثابته فی مرتبة ذاته بذاته مع قطع النظر عن کل ما عدا ذاته . تم هذه الرساله البرهانیه .

[۱۷۰۱]

این نسخه ش ٤ (ص ١٥٦- ١٨٨) دفتر است

اثبات الواجب و توحیده (عربی)

از رسائل شمس‌الدین محمد معروف به ملا شمسای گیلانی.

وی بخشی از سخنان صوفیان و فیلسوفان را در بارهٔ وحدت وجود آورده و شرح کرده است.

در آغاز از تجرید خواجه طوسی یاد نموده و در پایان در تفسیر آیه: قل هوالله احد بر صاحب کشاف اعتراض کرده .

از شمساء گیلانی ٥ رساله کوچك در اثبات توحیددر این مجموعه هست وجز پنجمین رساله که شمارهٔ ١٥ این دفتر و بنام « اثبات وحدةالواجب » است. در ذریعه و دیگر مراجع و فهرستها نیامده .

رجوع شود به توضیحاتی که درذیل رساله شمارهٔ ١٥ دفترداده شده.

آغاز: اعلم ان کل مفهوم کلی مشترك معنوی لان الکلی بماهوکلی لایابی

عن و قوع الشركة فيه والمفهوم الانتزاعی للوجود المنتزع من الوجودات مفهوم كلی ...

انجام : وقدتقرر عند اهل العربية انه اذا امكن حمل الكلام على التأسيس فالحمل على التأسيس راجح واكمل على التأكيد مرجوح حينئذ فظهر انهما تمسكا بالمرجوح وتركا الراجح وفيه رمز فتدبر.

[۱۷۰۱]

این نسخه ش ۵ (ص ۱۹۰ـ ۲۳۱) دفتر است

رسالة فی ان الواحد الحقیقی لایصدر عنه الا الواحد (عربی)

از رسائل شمس الدین محمد شمساء گیلانی

وی در این رساله در بارهٔ مسئلهٔ « الواحد لایصدر عنه الا الواحد » به تفصیل سخن گفته ودرآن از کتاب «محل الدقایق» غیاث المدققین (ص ۲۱٤) وحاشیه قدیم محقق دوانی (ص ۲۱٦) یاد کرده است

آغاز: بسمله اعلم ان الممكنات منها مايتوقف وجوده على الامكان الاستعدادی ايضاً ولايكفی فی وجوده الامكان الذاتی فقط كالحوادث الزمانية المتوقف وجودها على الكيفية الاستعدادية ...

انجام : بحكم البرهان الفارق بين الحق و البطلان فيصدق ان حق معرفة الله تعالى لايكون حاصلا لغيره تعالى ولهذا قال سيدالمرسلين صلى الله عليه واله الطاهرين ماعرفناك حق معرفتك.

[۱۷۰۱]

این نسخه ش ٦ (ص ۲۳۲ـ۲٤۰) دفتر است

رساله فی تحقیق معنی الکلی (عربی)

از رسائل شمساءِ گیلانی . وی در این رساله مفهوم کلی و اقسام آنرا مورد گفتگو قرارداده وبر برخی از تعریفهای کلی خرده گرفته است .

آغاز: بسمله اعلم ان المحققین من المنطقیین عرفواالکلی بمالایمتنع فرض شرکته بین کثیرین ولابد ان یکون الفرض المذکور فی تعریف الکلی بمعنی التجویز العقلی ...

انجام : وکذا افراد الممتنع بالذات کشریك الواجب و اجتماع النقیضین و غیر همامن افراد الممتنعات فانها موهومات ازلاوابداً.

[۱۷۰۱]

این نسخه ش ۷ (ص ۲۴۱ـ۲۴۸) دفتر است فهرست (ج ۵ـ۲۴۵) .

رساله فی تقریر البرهان علی التوحید (عربی)

از رسائل شمساء گیلانی (مؤلف رساله های قبل) .

ملاشمساء در این رساله ازشبهه « تعدد واجب تعالی » منقول از ابن کمونه سخن گفته وپاسخهایی چندبرای آن یاد کرده.

آغاز: لوکان فی عالم الوجود و اجبان بالذات العیاذ بالله تعالی لوجب ان یکون حقیقة الوجوب الذاتی مشترکاً بینهما اشتراکاً عرضیا کماهو مذکور فی شبهة ابن کمونة...

انجام : علی القول بکون وجودالواجب بالذات معلولاً کما یظهر بالتأمل

غـائرا فعليك باستخراجها تفصيلاً على محاذات ما ذكرنا مفصلاً فى الوجوب اذاكان معلولاً .

[۱۷۰۱]

این نسخه ش ۸ (ص ۲۴۹-۳۰۹) دفتر است فهرست (ج ۵-۲۴۵) .

رسالة فى تحقيق معنى نفس الامر **(عربى)**

مرحوم تنکابنی درپایان این رساله نوشته :

« این رساله کـه در تحقیق معنی نفس الامر است در شهر رمضان **۱۳۵۶** بدقت مطالعه کردم . . . » .

در حـاشیه (ص ۲۵۴) نیزمینویسد : « هذه البيانات من مصنف الرسالة تنبيه على اصالة الماهية و اعتبارية الوجود كما هو مذهب شيخ الاشراق و اتباعه والحق خلافه كماهو مذكور فى مسطوراتنا» .

شمسا در این رساله (ص ۲۷۲) ازالرسالة الملكوتيه فى اثبات حدوث العالم خود یاد کرده است .

از اینجا معلوم میشود که رساله حدوث عالم مؤلف که چند نسخهٔ ازآن در این کتابخانه است ودرذریعه ، فهرست دانشگاه وفهرست ۵ مجلس بنام « حدوث عالم » معرفی شده‌است «الرسالة الملكوتيه»نام دارد .

وی سخنان خواجه نصیرالدین طوسی ومحقق دوانی رااز کتاب اثبات‌العقل خواجه و شرح اثبات العقل دوانی آورده وبرآنان خرده گرفته است .

(رجوع شود به‌ص ۲۹۸ دفتر) .

آغاز: بسمله اعلم ان‌القضية اما ان يكون موجبة اوسالبة ولاواسطة بينهما

و هما مشترکتان في ان وضع کل واحـدة منهما نقیض وجود الموضوع فی الذهن لان کل قضیة بماهی قضیة ...

انجام : و بالجملة کما ان الحوادث الزمانیة کثیرة کذلك الحوادث الـدهریة ایضاً کثیرة فلایکون الحادث منحصراً علی الحوادث الزمانی علی مـا عرفت مشروحاً .

[۱۷۰۱]

این نسخه ش ۹ (ص ۳۱۰-۳۲۷) دفتر است .

رساله فی معنی الامانة والامامه **(عربی)**

این رساله نیز از شمسای گیلانی است که در اثبات معنی امانت و امامت از طریق عقل و نقل سخن گفته است .

آغاز: بسمله ان لواجب الوجود جل شأنه الفیاضیة العامة والجوادیة التامة فکل قابل الوجود یجب ان یستفید وجوده الذی فی وسعه وطاقته ...

انجام : فالاولی حمل العقل فی الحدیث الشریف الذی شرحناه علی العقل انمر القوة الادراکیة والحالة الادراکیة لیکون موافقاً لتلك الاحادیث الشریفة .

[۱۷۰۱]

این نسخه ش ۱۰ (ص ۳۱۸-۳۳۲) دفتر است .

رسالة برهان التوحید **(عربی)**

ازشمساء گیلانی است.این رساله نیز جزء مجموعه ایست که چند رساله از مصنفات نادر شمسارا دارد وازمجموعهٔ مرحوم تنکابنی است وبرطبق گواهی کلی وی (درص ۱۲۹ دفتر) این رساله نیزازمؤلفات شمساء گیلانی است .

آغاز: قد استدل على توحيد الواجب جل شأنه بانه لو تعدد كان الاثنان منه اعنى معروض الاثنينية بدون العارض اما واجباً بالذات وهو باطل لانه مركب من الواجبين و كل مركب ممكن بالذات ...

انجام: و بالجملة كلامنا فى ان جزء الشئ لايجوز ان يكون علة فاعليه لذلك الشئ الافى الخارج نعم ... يجوز ان يكون العلم بالجزء علة للعلم بالكل و لافساد فى ذلك .

[**۱۷۰۱**]

این نسخه ش ۱۱ (ص ۳٤۰-٤۱۸) دفتر است .

رسالة تحقيق صدور الكثير من الواحد (عربی)

از مولی شمساء گیلانی است .

این رساله حاوی برخی از مشخصاتی است که برای رساله اثبات وحدة الواجب و فواید شمساء در فهرست دانشگاه آمده ولی آغاز و انجام این با هیچیك از آن دو رساله مطابقت ندارد بلکه رسالهٔ دیگریست از او . شمساء در این رساله از استاد خود (گویا میرداماد) بدینگونه « الاستاد الفيلسوف الكبير قدس سره » و نیز از شرح بر تقويم الايمان (ص ٤۰۳) و بر رساله خلق الافعال محقق دوانی یاد کرده است . در این رساله به اشعار پارسی استناد کرده که ما برای نمونه چند بیت از آنها را میآوریم :

در ص ۳۵۵ :

ندانم آن گل خود رو چه رنگ و بو دارد

که مرغ هر چمنی گفتگوی او دارد

ودر ص ٤۰۲ ـ ٤۰۳ این دوبیت:

آدمی زاده طرفه معجو نیست   از فرشته سرشته وز حیوان

گر کند میل این‌شود کم‌ازاین   ور کند میل آن شود به ازآن

رجوع‌شود به فهرست دانشگاه ج ۳-۱۳۶ . و۲۷۲

آغاز: بسمله ، اعلم انه لافقر تحت الفقر فی الوجود و الحقیقة الی الغیر ولاغنی فوق الغنی عن الغیر فی الوجود والحقیقه‌فالموجود الذی...

انجام : وهذا التحقیق الذی ذکرنا فی شرح الحدیث الشریف المذکور جار ..... صار وامستعدین لدخول النار .... و احشرنا فی الدنیا والاخرة ..... علیه و علیهم اجمعین .

[۱۷۰۱]

این نسخه ش ۱۳ (ص ۴۲۶ - ۴۳۵ دفتر) است

رسالة برهان التوحید   **(عربی)**

این رساله نیز از رساله های کوچك موجود در دفتر شمارهٔ ۱۷۰۱ تنکابنی وبگواهی اوازشمس‌الدین محمد معروف به شمسای گیلانی است.

این‌رساله نیزدرتوحید وبجز رساله شماره ۱۰این دفتراست که قبلادرهمین موضوع توحید ازاوشناختیم .

آغاز : بسمله اعلم ان الموجود اما ان‌یکون لوجوده وحقیقته علة اولافان کان له علة فهوالموجود الممکن بالذات وان لم یکن له علة فهوالموجودالواجب بالذات ولا واسطة بینهما ...

انجام : فیلزم‌القدرالمشترك‌الذاتی فیلزم‌الترکب فی‌الوجود بلاسبب الذی هوالواجب بالذات والحال انه قدثبت بالبرهان ان الوجود بلاسبب بسیط صرف.

[۱۷۰۱]

این نسخه ش ۱٤ (ص ٤۳٦ ـ ٤٤۱) دفتر است

رسالة در توحید و حل شبهة ابن کمونه (عربی)

از رسائل مولی شمساء گیلانی است

ملا شمساء در بیشتر رساله‌ها که درمسئله توحید نگاشته تصریحاً وتلویحاً از شبهه ابن کمونـه یاد کرده اما این رساله را مستقلا در حل شبهۀ ابن کمونـه نگاشته‌است .

درباب این شبهه و سخن ابن کمونـه رجوع شود به مجلد ٥ ص ۳۷۷

آغاز : بسمله اعلم ان من خواص الواجب جل شأنه الایکون لـه ماهیة کلیة وتعین وتشخص زاید علی الماهیة الکلیه کما ان الحقایق المحصله من الممکنات لهاماهیة کلیه ...

انجام : ومن تأمل فیما ذکرنا ... یظهر له ان شبهة ابن کمونه مع شهرتها... و کانه اظهرها لاصحاب القیل والقال وجنود شیطان الخیال .

[۱۷۰٦]

این نسخه ش ۱٥ (ص ٤٤۲ ـ ٤٦٥) دفتراست

اثبات وحدة الواجب (عربی)

از شمساء گیلانی . ازمیان رسائل توحیدیه شمساء گیلانی تنها همین رساله است که‌در ذریعةوفهرست دانشگاه یادشده‌است. نگارنده‌درذریعه و دیگرمراجع و فهارس، تاکنون ازدیگر رسائل او جز « حدوث عالم » و « تحقیقات» ذکری ندیدم

فهرست دانشگاه ۳ : ۱۳۶

پایان این نسخه با آنچه ازپایان نسخه دانشگاه درفهرست آن کتابخانه نقل شده متفاوت است.

در پایان نسخـهٔ ما تاریخ ۱۰۷۶ دیده میشود و دور نیست تاریخ تألیف رساله باشد.

آغاز: بسمله الحمدلله الواحدالاحد.... اما بعد فیقول ... شمسا الجیلانـی رسالة فی بیان لزوم الفسادعلی تقدیرتعدد الواجب ...

انجام : وایضاً لوحمل علی التأکید دون التأسیس الذی ذکرناه یلزم .... واهل الکشف والیقین تمت... فی‌شهورسنة ست وسبعین بعدالف من‌الهجرةالنبویة

[۱۷۰۱]

این نسخه ش۱۶ (ص ۴۷۸ـ ۵۱۲) دفتراست

حق‌الیقین **(عربی)**

رساله‌ایست‌ناقص الاخر دراصول عقاید دینیه ودارای چهار «نور» است:

۱ ـ توحید ۲ ـ نبوت ۳ ـ امامت ٤ ـ معاد .

صاحب ذریعة بنقل از کشف الحجب از این کتاب یاد کرده و مؤلف آنرا نشناخته‌اندالذریعة ج ۷ـ۴۰

آغاز: اللهم لك‌الحمد علی آلائك والشکر علی نعمائك.. فاعلم‌ایهاالزکی ان الفطرة السلیمة حاکمة بوجوب تحصیل العرفان بما هوالواقع ...... سمیتها بالحق‌الیقین . . .

انجام : فی‌ان النزاع فی جواز اعادة المعدوم لایضرنا وان التناسخ ....

لازم المفیض الفعال وتأثیر المجرد دفعی فلا لحلول نفس اخر من خارج وهو خارج عن قانون الحکمة ایضاً.

یادداشتهای پراکنده موجود در دفتر ۱۷۰۱ که در نسخه شناسی آن در فهرست ٥ ازآنها یادنشده از اینقرار است:

۱ـ یادداشتی در بیان چند نسخه صنعت کیمیا (ص٤٦٥)

۲ـ حبل المتین، بخشی از باب سوم از منهج چهارم (ص ٤٦٦)

۳ـ بیان نسبت دوعدد بیکدیگر (ص ٤٦٧ـ ٤٧٠)

٤ـ دستوردعایی و نمازی (٤٧٢ـ ٤٧٣)

٥ـ دعای فتح (٤٧٥)

٦ـ تعبیر دید خواب درهریك از شبهای هر ماه (٤٧٦)

[۱۷۰۲]

این نسخه ش ۲ (ص ۱۲٤ـ۱۳۷) دفتر است

الاثناعشریه (الرساله ..) **(عربی)**

زکوتیه از **شیخ بهاءالدین محمد عاملی** (م‍ـ ۱۰۳۰)

این رساله سومین رساله از اثناعشریات پنجگانه شیخ بهایی است که در آن مسائل زکوة را درتحت چهار مطلب مورد گفتگو قرارداده است.

الذریعة ج ۱ـ۱۱٦ـ فهرست طوس ج ۲ـ۲ فهرست عربی مشارـ۱۸

آغاز: بسمله حمداً لك اللهم علی جمیل آلائك وجزیل نعمائك وصلوة علی اشرف ابنیائك... اما بعد فیقول... محمد المشتهر ببهاءالدین العاملی... هذه ثالثه الاثنی عشریات ...

انجام : و عسی ان نملی رسالة فی‌هذاالباب‌لیزول بهاالارتیاب والله‌اعلم بحقایق الامور تمت .

[۱۷۱۱]

این نسخه ش ۳(ص ۱۱۰ـ ۱۲۴) دفتراست‌فهرست

رساله اشتراك در وجود **(فارسی)**

رساله‌ایست در بیان اشتراك وجود از**مولی رجبعلی تبریزی** (قرن۱۱ـه)

نسخه‌ای ازاین‌رساله راصاحب ذریعه در کتابخانه‌خوانساری دیده‌است. این رساله در یك مقدمه وپنج مطلب ویك خاتمه ترتیب یافته که ذیلا آورده میشوند:

۱ـ مقدمه در بیان معنی وجود

۲ـ مطلب اول در اثبات واجب الوجود بالذات

۳ـ » دوم در اثبات احدیت

۴ـ » سوم » واحدیت

۵ـ » چهارم » آنکه صفت عین ذات او است

۶ـ » پنجم » آنکه اشتراك لفظ وجود و موجود

۷ـ خاتمه در بیان احادیثی که شاهدند بر مطلب ۴ و ۵.مؤلف برخی از دانشمندان را مانندشیخ صدرالدین قونوی یاد کرده.

رجوع شود به‌مقدمه‌ممتع آقای‌سید محمد مشکوة بر نسخه چاپی‌کلید‌بهشت که‌بهمت ایشان بچاپ رسیده است .

والذریعة ج ۱۱ـ۷۸ وفهرست مجلس ۵ـ ۵۳

آغاز: الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام... بدانكه اين نوشته مشتمل است برمقدمه و پنج مطلب و خاتمه. مقدمه در بيان معنى وجود و معنى اشتراك لفظى ومعنوى...

انجام : وتااينكه ذات الله تعالى بمعنى وجود وموجود باشد وبمعنى وجوب واجب چنانچه در ممكنات است سبحان ربك رب العزة عمايصفون .....والحمدلله رب العالمين.

[۱۷۱۳]

اين نسخه ش ۲ (ص ۲٥٤ ـ ۲٤۸) دفتراست

تفسير آيه عرض امانت

فارسى

از مولى محسن فيض كاشانى (م ـ ۱۰۹۱)

تفسير عرفانى آيه عرض امانت (سورهٔ احزاب ـ ۷۲)

اين رساله در مؤلفات فيض بدون تعيين (فارسى ـ عربى) بودن آن آمده است.

درنسخه سپهسالار ش ۲۳۷ نيزاين تفسير فارسى ضميمه اصول المعارف فيض است وفهرست نگاران ، آنرا جزئى ازاصول المعارف پنداشته وسطرآخر آنرا بجاى انجام آن كتاب آورده‌اند.

اين رساله در بسيارى ازنسخ اصول المعارف مانند نسخه ما و سپهسالار ، ضميمه شده است.

الذريعة ج ٤ ـ ۳۲٤ فهرست سپهسالار ج ۳ ـ ۱٥٥

آغاز: اما بعد از تفسيرآيه كريمه عرض امانت سؤال كرده بودند جواب

آن‌موقوفست بر تمهید مقدمه چند بباید دانست که چون غرض‌ازآفرینش‌معرفتی است خاص که عارف را بحق برساند ...

انجام : کماورد درحضیض قعرجحیم وعذاب الیم ماند الی‌الابد هذاماعندی فـی تفسیرلایـة .... والمعارف الیقینیة والاشارات الربانیة والتنبیهات النبویة و العلم عندالله .

[۱۷۱۳]

این نسخه ش ۳ (ص ۲۴۹ ـ ۲۵۳) دفتر است

اثبات حرکت جوهری **(فارسی)**

رساله کوچکی است دربارهٔ اثبات حرکت جوهریه و گویا این نیزاز آثار پراکندهٔ فیض‌کاشانی‌بوده است که فرزند اوعلم‌الهدی دراین دفتر گذارده‌وضمیمه اصول المعارف او کرده است.

آغاز: بدان ای جوینده تحقیق و پوینده وسط طریق ایدك الله بروح‌منه که مجموع عالم جسمانی از سماوات و ارضین ومافیهما ومابینهما همیشه درتغییر وتبدل وتجدد وسیلانست ...

انجام : واما ثالثا بجهت آنکه حرکت امریست نسبی و هوتغیرالمتغیر و حدوث الحادث وخروج الخارج من‌القوة الی‌الفعل فلابد وان ینتهی الی متغیر و حادث وخارج بالذات لیتقوم به والا لم تکن موجودة وبالله التوفیق .

[۱۷۱۴]

این نسخه ش ۲ (ص ۱۴۳ ـ ۲۷۷ دفتر)است

نص النصوص فی شرح الفصوص **(عربی)**

تألیف **سید حیدرفرزند سید علی عبیدلی** (عبدلـی) بن‌حسین آملـی معاصرفخرالمحققین است.

شرحی است برفصوص الحکم که دریك وصیت وسه تمهید وسه رکن و یك خاتمه ۲۷ دایره ترتیب یافته است

صاحب ذریعة آنرا یادکرده ولی نسخه آنرا نشان نداده در دانشگاه و ادبیات وحقوق ونیز یاد نشده

الذریعة ج ۱۳ - ۳۸۱

دربارهٔ سیدحیدرآملی رجوع شود به اعیان الشیعه ج۲۹ : ۲۵ معجم المؤلفین ۹۱:٤ تحقیقات پروفسو کربن .... وفهرست این کتابخانه ج ٤ ص ۱۵۰

آغاز: الحمدلله الذی زین خاتم الوجود بفص حکمته و عبرعن ذلك الفص بالانسان الكامل الموسوم بخلیفته و سخرله مافی السماوات و مافی الارض بمقتضی حلافته .

انجام : هذاآخرالدایرة المخصوصة بتعددالمعلومات الكلیة و الجزئیة علی طریق المتكلمین الخاتمة اعلم ان الله تعالی لما امرنـی بترك ماسواه والتوبة الیه حق التوبة ..... فلوقطعتنی اربا فاربا لماحسن الفؤاد الی سواكا .

[۱۷۱۷]

این نسخه ش ۱ (ص ۱ -۱٤۱) دفتر است .

مصارع المصارع **(عربی)**

از خواجه نصیرالدین طوسی (م -۶۷۲)

محمدبن عبدالکریم شهرستانی (٤۶۷-٥٤۸) صاحب الملل والنحل کتاب مصارعات را در ردبرفلاسفه ساخته است ودرآن در هفت مسئله برابن سینا اعتراض نموده است .

خواجه نصیرالدین طوسی دراین کتاب (مصارع المصارع)اعتراضات شهرستانی را پاسخ داده است .

خواجه نصیر این کتاب را بصورت شرح بر مصارعات نگاشته نخست قسمتی از آن کتاب با عنوان « قال » وسخن خود را با عنوان اقول میآورد .

آثار و احوال خواجه ۷ـ۲۵۳ فهرست دانشگاه ج ۳ـ۳۵٦ فهرست رضویه ج ۱ـ۸٦ .

آغاز: الحمدلله حمدالشاکرین والصلوة علی محمدوآله الطاهرین وبعدفانی لشغفی بالعلوم العقلیة والمعارف الیقینیه کنت اوقات فراغی انظر فی کتب علمائها واقتفی کلام المناظرین فیها . . . .

انجام : قداوردوانی فی کتبهم و بینوا بما لامزید علیه هذاآخر مـا اورده المصارع فی مصارعاته و الناظر المنصف . . . والقول الغیر المطابق والعمل الذی لایکون وسیلة ..... و الافعـال انه ملهم العقل و ملقن الصواب منه المبدء و الیه المأب .. العالمین .

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ۱ (ص ۱ـ٦ ، ۱) دفتر وناقص است .

اسرارآیات و انوار البینات **(عربی)**

از محمدبن ابراهیم صدر المتالهین شیرازی (م ـ ۱۰۵۰) .

تفسیریست در یك مقدمه و ده مشهد براصول ومبانی عرفانی وفلسفی بدون مراعات ترتیب آیات و سور .

فهرست عربی‌مشار : ۵۰ فهرست مجلس ج ٤-۲ یادنامه‌صدرا ص۱۰۸ .

آغاز: نحمدك اللهم یا من بیده ملکوت‌الارض والسماء والیه یتشوق ویدور الاشیاء یاحی‌ویا قیوم .

انجام : فصل فی بطلان الشطحیات للمتصوفین و ضرر استماعها للمسلمین .
اعلم ان المراد بالشطح .... و اما ابویزید البسطامی فلایصح عنه .

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ۲ (ص ۱۲۷-۱۵۷) دفتر وناقص است .

قضا وقدر (عربی)

از صدرای شیرازی است و در مجموعه رسالهای او بچاپ رسیده است .
دراین کتابخانه نسخه های متعدد از این رساله موجود است و درفهرست .
ج ۵ برخی از آنها یاد شد .
فهرست مجلس ج ۵ :۴۳۳ - معجم المطبوعات : ۱۱۷۵ فهرست‌مشار-چاپی عربی - ۴۱۴ .

آغاز: - الحمدلله الذی اخرج من مکنونات عنایته ما ادرج فی‌القلم ...
انجام : و ذکر صاحب اطواق الذهب فی البحث عن الاسرارفی الدعاء و ترك الاعلان فی الاوراد و الاذکار کلاماً بهذه العبارة اشرف الانفاس احمزها و افضل الاذکار .

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ۳ (ص۱۶۳-۱۸۷ دفتر) است .

الفوائد الرضویة (عربی)

شرح برحدیث رأس الجالوت از قاضی سعید قمی (م قرن ۱۱ - ه) .
حدیث رأس الجالوت که درآن مباحثه ومناظرهٔ حضرت رضا (ع) با رأس الجالوت رهبر یهودیان آمده صدوق در عیون اخبار الرضا (ع) آورده است مولی‌مهدی بن ابی‌ذر نراقی ونوادهٔ اومحمدبن احمدنراقی‌نیزآنراشرح کرده‌اند و ایندوشرح‌بچاپ‌رسیده.

کتاب حاضر از قاضی سعید قمی است که در یك مقدمه و سه فایده و یك خاتمه ترتیب یافته وی در خطبه گوید : ما این مقاله را فواید الرضویه نامیدیم قاضی این شرح را در ۱٤ ربیع الاول ۱۰۹۹ بپایان رسانید .

دانشگاه ج ٥ ـ۱۱۹٦ الذریعة ج ۱۳ـ۱۹۹ .

آغاز: الحمدلله الواحدالمتوحدوالفردالمتفردالذی توحدبالتوحیدفی توحده و تفرد بالتفرید ابنجست منه الکثرات بجملتها لوحدته ...

انجام : قدفرغ من تسوید... یوم الثلثا رابع عشر ربیع الاول سنة تسع و تسعین والف علی یدی مؤلفه ... ثم فرغت من تسویده یوم الجمعة ثانی ذی الحجة سنة ست و ثلاثین وماتین والف والحمدلله رب العالمین .

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ٤ (ص ۱۹۱ . ۱۹٤ دفتر) است .

اتصاف الماهیة بالوجود (عربی)

از صدرالمتألهین شیرازی (م ـ ۱۰۵۰) .

ملاصدرا در این رساله از اسفارخود یاد کرده .

این رساله درحاشیه مبدأ ومعاد بچاپ رسیده است .

رجوع شودبه الذریعة ج ۱ : ۸۲ ـ یادنامه ملاصدرا ص ۱۰۸

آغاز: الحمدلواهب الحیاة و العقل و الصلوة علی النبی و الاهل اعلم هداك الله انه قداضطربت الاهواء ...

انجام : والثابت فی العین هو بالحقیقة الوجود الخاص لکل شی شیئ والماهیة معنی کلی صادق علیه متحدة معه موجودة به لابنفسها الابمجرد الاعتبار .

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ٥ (ص ۱۹٥ ـ ۲۰۰ دفتر) .

رسالة تشخص (عربی)

ازصدرالمتالهین محمدبن ابراهیم شیرازی مؤلف رساله قضاء وقدر .
این رساله جزءِ مجموعه رسائل اوبچاپ رسید .

فهرست دانشگاه ۲۶۰۸/۳ و فهرست کتب چاپی عربی مشار : ٤٥۱ بر کلمن ۲ ـ ٤۱۳ ویادنامه ـ ۱۰۹ .

آغاز: حمدالواهب العقل والحکمة والصلوة علی محمد وآله الائمة ...

انجام: کمانطهر بعدالتأمل علی کل من له صحیحة وقریحة سلیمة والله ولی العصمة و التوفیق وبیده مقالید العلم والتحقیق .

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ٦ (ص ۲۰۱ ـ ۲۱۱ دفتر) است .

الردعلی من طعن (رسالة فی . . .) (عربی)

از امـام ابوحامد محمد بن محمد غزالی طوسی (م ـ ۵۰۵) .

او درمقدمه گوید برخی از حاسدان کتابهایی را که مـا در اسرارمعاملات دین نگاشته بودیم مورد ناسزاقرار دادند وگمان بردند که در آنها سخن بخلاف دین رفته است .

غزالی در این رساله در تفسیر تکفیر و روانبودن تکفیر مسلمان سخن بـه تفصیل آورده و درآن از کتاب محك النظر خویش یاد کرده است .

درغزالی نامه آنرا بنام « الردعلی من طعن » آورده ونامی را که یـاد کردیم ازطبقات الشافعیه ومقدمه شرح احیاء العلوم زبیدی نقل کرده است .

آغاز: رب سهل بفضلك احمدالله تعالی استلاماً لنعمته . . . فـانی رایتك ایها الاخ المشفق . . . لماقرع سمعك من طعن طائفة من الحسدة علی بعض کتبنا المصنفة فی اسرار معاملات الدین ...

انجام : وقداخذناك بهذه التردیدات الثلاثة علی عظم الفوز فی هذه القاعدة و علی القانون الذی ینبغی ان یقع فیها فاقنع به تمت الرسالة بعون الله تعالی .

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ۷ (ص ۲۱۲ - ۲۲۰ دفتر) است

متشابه القرآن **(عربی)**

از صدرالمتالهین محمد بن ابراهیم شیرازی (م - ۱۰۵۰) .

در بیان تفسیر و تأویل برخی از آیـات متشابهۀ قرآن از رهگذر عرفـانی و فلسفی .

این رساله درشش فصل ترتیب یافته است .

فهرست دانشگاه ج ۱ - ۱۹۲ یادنامه - ۱۱۰ .

آغاز: اللهم تبارکت بالتقدیس و التنزیه و تعالیت عن المثل والتشبیه . . . فیقول ... محمدالمسمی بصدالدین الشیرازی ...

انجام : وهکذا یتنزل الامر من الباری الی العقل ومنه الی النفس الناطقة ومنها الی القوة الحیوانیة ومنها الی القوة الساریة فی جسمیته .

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ۸ (ص ۲۲۲ - ۲۵٤) دفتر است .

تفسیر سورۀ واقعه **(عربی)**

از رسائل تفسیریه مولی صدرا شیرازی (م - ۱۰۵۰) .

فهرست مشار عربی : ۲۰٤ یادنامه :۱۰۹ فهرست دانشگاه ۲۱۳۹/۳ ذریعه ٤ : ۳٤۳ فهرست سپهسالار ۳ : ۱۸۲

آغاز: الحمدلله الذی انزل کلاماً الهیاو کتاباً سماویاً . . . . محمدالمعروف بصدرالشیرازی...

انجام :

و تعمل شیئاً سوف تـکره عبده — کذلك فی‌الدنیا تعیش البهایم

[۱۷۱۹]

این نسخه ش۱۰ (ص ۲۷۲ - ۳۰۳ دفتر) است .

اکسیر العارفین (عربی)

از ملاصدرای شیرازی (م ـ ۱۰۵۰) درعـرفان و مراتب تصوف و تشویق به سلوك طریقت .

ذریعه ۲ : ۲۷۹ فهرست آستان قدس ج ٤ ـ ۲۸ فهرست چاپی‌عربی مشار ۸۱ یادنامه : ۱۰۹

آغاز: سبحانك‌اللهم‌یامبدع‌العقول‌والنفوس . . .

انجام : وآخردعویهم‌ان‌الحمدلله رب‌العالمین .

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ۱۱ (ص ۳۰٤ - ۳۰۷) دفتر است .

اجوبة المسائل (عربی)

پاسخ‌های صدرالمتألهین شیرازی است به‌پرسش‌های مولاشمسای گیلانی .

رجوع شود به فهرست دانشگاه ۳ : ۱۳۶ . فهرست کتب چاپی عربی مشار فهرست آستان قدس ج ٤ : ۱۰ یادنامه : ۱۰۸ .

شمساء ٥ سؤال ذیل را از صدرا کرده و او بهمه آنها در این رساله پاسخ داده :

سؤال اول ـ ایرادی در بارهٔ حرکت در مقوله کم بنابراین قاعده که : « در حرکت در هر مقوله شرطست بقاء متحرك بعینه » .

سؤال دوم ـ شبهه‌ای در بارهٔ نفس نباتی وتجرد نفس .

سؤال سوم ـ در وجود ذهنی و ذکر این شبهه که « وجود ذهنی کم و کیف ، و این و وضع قائم به ماده نیست » با اینکه بگفتهٔ حکما ایـن مقولات مخصوص به مادیات اند .

سؤال چهارم ـ ادراکات جزئی که برای دیگر حیوانات (بجز انسان) مسلم الثبوت است اگر مستند به قوای مادی است پس در انسان نیز تواند بود و حال آنکه مقر راست که ادرکات انسانی بوسیله نفس مجرد است . و اگر ادراکات جزئی حیوانات مستند به نفس مجرد است پس همه حیوانات نیز دارای نفس مجرد اند . پس وقوع حشر و معاد برای حیوانات نیز امکان خواهد یافت .

سؤال پنجم ـ ظاهر حدیث شریف نبوی (ص) « کنت نبیاو آدم بین الماء ـ والطین » آنست که نفس انسان حادث به حدوث بدن نیست .

این رساله « سؤال وجواب » در حاشیه مبدأ ومعاد چاپ شده .

آغاز: ورد الی کتاب من اعز الاخوان . . . قال السؤال الاول قد تقرر فی مکانه انه یعتبر فی الحرکه فی کل مقوله . . . وقد قیل النهایه هی الرجوع الی البدایه هذا ما تیسر لنا الان فی کشف هذه المسائل علی سبیل الاستعجال مع تضییق المجال وتصادم

الاهوال و تزاحم الاشغال وتمام القول فيها يحتاج الى صحبة طويلة .

انجام : لعل الله يرفع بيننا ويجمع بيننا انه ولى الاجابة واليه الانابة .

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ۱۲ (ص ۳۰۸ – ۳۲۱) دفتر است .

اجوبة المسائل **(عربی)**

این نسخه نیز پاسخ صدرالمتألهین شیرازی است به یکی از شاگردان یا دوستان خود .

در این رساله صدرا به پنج مسألهٔ فلسفی پاسخ های مبسوط و تحقیقی داده است این مسائل به ترتیب ازاین قرارند :

سؤال اول - دربارهٔ اختیار ومشیت الهی و اینکه شرطست درمشیة علم مقدم برایجاد و اینکه شیخ اشراق که وجود علم مقدم را قائل نیست در بارهٔ شرط مزبور چه میگوید .

سؤال دوم – در بارهٔ اینکه این قاعده متفق علیها : « جوهر ، ذاتی اجناس مادون خود است » مستلزم ترکیب مجردات است درخارج ونیز مستلزم ترکب هیولی است ازماده و صورت .

سؤال سوم ـ سؤالی در بارهٔ شبهه ایست که صاحب روضة الجنان (روض الجنان) بریکی از ادلهٔ اثبات هیولی وارد ساخته .

سؤال چهارم ـ شبهه ایست که خلاصهٔ آن اثبات ماده است برای اعراض .

سؤال پنجم ـ اگر حیثیات مکثراند لازم آید که شخصی مانند زید نیز کلی باشد زیرا حیثیات متعدد دارد .

این پاسخ وپرسش نامه از آثار ارزنده صدراست که دریادنامه ملاصدرا و در دیگر مراجع در ضمن آثار اویاد نشده .

درپاسخ سؤال سوم ازشرح خودبر هدایه یادوسخن خودراازآن کتاب نقل کرده .

سؤال کننده یکی ازشاگردان و یامعاصران صدرالمتألهین ست که ازمحضراو استفاده برده وصدرادرضمن سؤال پنجم و دوم بدین نکته اشارت کرده است .

ملاصدرا نیز درپاسخ اورا دوست خود خوانده و دردیباچه این نامه از او با احترام فراوان یاد کرده .

صدرالمتألهین این سؤالات را (بر خلاف سؤالات شمساء)بتفصیل پاسخ گفته ودر مقدمه گوید :

« دربارهٔ مسائل بزرگی که خواستار حل و کشف آن شده بایستی حضوراً ومشافهة سخن بگویم، زیرا فاش ساختن حقایق برای مردم فرومایه موجب پشیمانی است».

بااین حال درپایان پاسخ سؤال دوم (در بارهٔ ترکیب هیولی)ازبیان شمه‌ای ازاسرارنا گزیر گشته است . درآنجا چنین گوید :

« ولنافی هذاالمقام کلام آخر اشترطنا علی انفسناان لانذکره ولانباحث به مع الجماعة المشارکین لنا فی العلم الظاهری لان فیه خروجا عن الطریقة المشهوره ، لمافیه من سراشراقی . فان اشتهیت یا اخی ان تکون من اهل الحقایق والاسرار فاستمع لمایتلی علیك ملتزما صونه عن الاغیار » .

صدرالمتألهین در این نـامه از شیخ شهاب‌الدین سهروردی شیخ اشراق ،از تلویحات وحکمة الاشراق او، ازشفاء شیخ الرئیس ، ازروضة الجنان (که ظاهراً همان روض الجنان ابوالحسن بن احمد نسخه شمارهٔ ۱۸۳۳و۱۸۳٤ فهرست ٥مجلس است ومن تاکنون درجائی ندیده‌ام که نام آن روضه الجنان ثبت شود)،از ایماضات (میرداماد)

ازمحقق دوانی وازسیدالمدققین (مرادسید صدر دشتکی است) یاد کرده .

در پایان پاسخ سؤال ۲، از بساطة وجود و ذوات مجردهٔ نوریهٔ شیخ اشراق یاد کند و گوید:

« فعلیك بهذه القاعدة فان لهاعمقا عظیما ذهل عنه جمهور القوم ، ثم بمراجعة کتبه فی دفع شکوك یستعرض لك فیها » .

آغاز: وصل الی کتاب من اعز الاخوان الالهیین واشرف ذوی القرابة الروحانین مشملاً علی نفایس عرائس اللطف والکرام مملواً من زواهر جواهر ..... واماالمسائل الجلیلة التی طلب الکشف عنها ...

انجام: ویجلوایضاً فساد ما قاله بعضهم من ان مابالعرض اذا اخذ بالعرض قیداً له یصیر ... فهذا ما تیسر لنا فی کشف هذه المسائل و الابانة عنها من المقال مع توزع البال واختلال الاحوال فعلیك یاحبیبی وفقك الله ..... و کتب هذه الالفاظ بیده الجانیه الفانیة مؤلفه الفقیر الی رحمة الله الملك القدیم محمد المشتهر بصدر بن ابراهیم اوتی کتابها بیمینیهما .

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ۱٤ (ص ۳۳۵-۳۳٦ دفتر) است .

شرح حدیث هل رایت رجلا

(عربی)

شرح ملاعلی نوری (م ـ ...) ودرشرح قمی از این شرح یادشده .

این شرح باعنوان : (ترجمة نوریة) آغاز شده است .

نگارنده نسخه دیگری از این شرح تا کنون ندیده است .

صاحب ذریعة ٤ شرح براین حدیث یاد کرده که یکی ازصاحب قوانین الاصول

مرحوم میرزای قمی ودوشرح دیگر ازمیرزامحمدبن سلیمان تنکابنی (م -۱۰۳۲) است و چهارم شرحی است که « غنیمة الحجاز فی حل الالغاز » نام دارد . (۱)

الذریعة ج ۱۳-۲۰۹-۲۱۰.

آغاز: مما اشتهر فی الالسنة انه قدروی عن مولی العارفین یعسوب الدین امیر المؤمنین علیه وعلی آله الاطیبین .. بسمله سبحانه وتعالی هذه الترجمة منی مبنی علی ضرب من الاحتمال ترجمة نوریة یجب ان یعلم ان المراد من الرجل ...

انجام : کل من علیها فان ویبقی وجه ربك ذواالجلال . . . . معادن العلم والحکمة علیهم صلوات الله تعالی وسلامه الارفی والسلام .

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ۱۵ (ص ۳۴۰-۳۴۳) دفتراست .

شرح بیتی از حافظ **(فارسی)**

از جلال الدین محمد بن اسعد صدیقی دوانی . (م-۹۰۸)

شرح است براین بیت حافظ :

(۱) مؤلف وی در تمام متن حدیث را درآغاز آورده ودراینجا نقل میشود :

مما اشتهر فی الالسنة انه قد روی عن مولی العارفین یعسوب الدین امیر المؤمنین (ع) : انه سئل هل رایت فی الدنیا ر جلا فقال رأیت رجلا و انا الی الان اسئل عنه فقلت من انت فقال انا الطین فقلت من این فقال من الطین فقلت الی این فقال الی الطین فقلت من انا فقال انت ابوتراب فقلت انا انت فقال حاشاك هذا من الدین فی الدین انا انا و انا انا ذات الذوات والذات فی الذوات للذات فقال عرفت فقلت نعم فقال امسك .

پیر ما گفت خطا بر قلم صنع نرفت

آفرین بر نظر پاك خطا پوشش باد

این شرح در چهار مقدمه و یك فذلك ساخته شده است.

دانشگاه ج ۳-٤٥۲ و ج ٦-۲۲٤۸.

آغاز: لك الحمداللهم ملهم الصواب و علی نبیك . . . . امابعد چند کلمه در تبیین معنی یك بیت از اشعارلسان الوقت حافظ شیرازی بر حسب التماس بعضی از اخوان .. که از مشرب حکیمانه بنصیب اوفر وحظ اکمل محظوظ کشته ... و این التماس ناشی از استدعای بعضی ازاعیان اماثل بود ... اللهم ارنا الحق وارزقنا اتباعه و ارنا الباطل وارزقنا اجتنابه ... وعلی نبیه الصلوة والسلام.

حاشیه‌هایی با نشان «منه دام ظله العالی» دارد.

[۱۷۱۹]

این نسخه ش۱٦ (ص ۳٤۳-۳٦۸) دفتراست.

پاسخ و پرسش **(فارسی)**

این رساله حاوی چندین پاسخ و پرسش در بارهٔ مسائل گوناگون وعرفانی وفلسفی و کلامی است.

پاسخها بیشتر با عنوان بدان ای مسلمان آغاز شده و ظاهراً از مولی علی نوری است.

در این رساله از حاشیه زاد المعاد مولا محمد باقرمجلسی و حاشیه شرح مختصر آقا حسین خوانساری ونان وحلوای شیخ بهایی یاد شده است.

یکی ازپرسشهایی که در این رساله بدان جواب داده شده است دراینجا با پاسخ آن نقل میگردد:

سؤال ـ انسان هر فعلی که میخواهد بکند برای هر امری دنیوی و اخروی مجبور است یا مختار اگر بفرمایند که امر بین الامرین است لاجبر ولاتفویض پس در اینصورت فساد ظاهر است جهت آنکه ظاهراً فعل شر را بنده بشراکت جناب باری کرده است .

جواب : بدان ای برادر که این سؤال مشهور از غوامض ومشکلات مسائل اصولیه دینیه میباشد ومعرکهٔ آرای مختلفه ، هر کس چیزی بافته وبافته از تار و پود فکر و خیال خود بافته است و حق آن است که از معدن علم و عصمت عز صدور یافته که«لاجبر ولاتفویض بل الامر بین الامرین»ولیکن از دامن فهم مراد این کلام معجز نظام صدق بنیاد،دست فکر علمای ظاهر قاصر بفهم این فقیر منظور از این سخن بی‌نظیر بردرك علمای باطن محصور است . القصه .

ما رمیت اذ رمیت گفت حق　　فعل حق بر فعل ما دارد سبق

یعنی درصورت خلاصه رمزسراسر کنز این است که افعال عباد بردو گونه است خیر وشرفاعل خیر وشر هردو ، هم‌خداست و هم عباد چنانچه حق تعالی در درآیه کریمه مذکور،هم‌نفی کرده است وهم اثبات ولیکن فاعل‌خیرات بالحقیقه خداست و عباد فاعل بالعرض و مجاز میباشند وبرعکس در فعل شرور و آفات و از اینجا رفع تعارض وتنافی میانهٔ آیـات و اخبار میشود و حقیقة و مجاز اینجا دخلی بحقیقة و مجاز مصطلح‌علمای علم عربیت ندارد.علمای‌باطن گستاخ وبی‌ادبند و از شدت آداب‌دانی احتیاج به آداب علم ندارند .

اینک فهرست دارای ۳٤ سؤال :

سئوال اول : علمای امامیه . . . چه میفرمایند دراین مسئله شرعیه که آیا روح انسانی مجرداست یا مادی . . . ؟

سئوال دوم : آیاروح انسانی داخل مجموع بدن‌است ویاخارج‌ازبدن . . .؟

سئوال سوم : وقتی که جناب حضرت عیسی وادریس . . . به‌بهشت داخل شدند ازصورت جسم به‌این بدن داخل شدند . . . ؟

سئوال چهارم : شخصی میت را درخواب میبیند و با او گفتگو میکند آیا میت مزبورخود میداند . . . ؟

سئوال پنجم : وقتی که عالم فانی میشود بهشت و دوزخ هم فانی میشود یاخیر . . . ؟

سئوال ششم : طائفه‌ای‌ازاصحاب حضرت عیسی را حواریون میگویند اسم ایشان حواریون بوده است . . . ؟

سئوال هفتم : حقیقت خواب‌چه‌چیز است وچه باعث میشود که بعضی‌خوابها می‌بینند . . . ؟

سئوال هشتم : بهشت و دوزخ حقیقی را جناب باری‌خلق کرده است‌والحال موجود است یانه یادرقیامت خواهندآفرید . . . ؟

سئوال نهم : جهت انسان دربهشت‌اکل‌وشرب هست یانه . . . ؟

سئوال دهم : مراد ازقالب مثالی‌چه‌میباشد و معانی معین برای قالب مثالی هست . . . ؟

سئوال یازدهم : انسان هرفعلی که میخواهدبکند برای هر امری دنیوی واخروی مجبوراست یامختار . . . ؟

سئوال دوازدهم : نصاری ازما دلیل خواسته باشند برای‌آمدن . . . و دلیل واضح برای قبول کردن ایشان چه‌چیزاست . . . ؟

سئوال سیزدهم : روح از چه چیز خلق شده است و خود روح الحال چـه چیز است . . . ؟

سئوال چهاردهم : بهشت دنیا درزمین است یا درآسمان . . . ؟

سئوال پانزدهم : جناب اقدس‌الهی‌برای‌هرذوحیاتی‌عمری‌مقررفرموده . . . ویاآنکه عمرحدی است که‌نمیگذرد ؟

سئوال شانزدهم : ملائکه اناثند یاذکور . . . ؟

سئوال هفدهم : پیش ازطلوع آفتاب . . . سرخی که درآسمان پیدا میشود ازچه چیزاست . . . ؟

سئوال هیجدهم : علمای امامیه چه میفرمایند که‌آیا روح انسانی یا سایـر حیوانات مجرد است . . . ؟

سئوال نوزدهم : روح انسان داخل‌بدن است یا خارج‌ازبدن . . . ؟

سئوال بیستم : مراد ازقالب مثالی چه میباشد وکجا میباشد . . . ؟

سئوال بیست ویکم : بهشت و دوزخ حقیقی را خداآفریده است . . . ؟

سئوال بیست و دوم : در احادیث هست که وقت سکرات‌موت . . . و کیفیت حضور ایشان بچه نحواست . . . ؟

سئوال بیست سوم : روح ازچه‌چیزخلق شده وخود روح . . . ؟

سئوال بیست وچهارم : لعن‌بریزید وشیطان وعمر . . . چه نفع دارد . . . ؟

سئوال بیست وپنجم : در دعـای کمیل است که الهی و مولای اجریت . . . خدا اباجازی کردی . . . ؟

سؤال بیست و ششم : درحدیث است که درجعت و درسئوال قبر . . .مراد ازمحض مؤمن و . . . ؟

سؤال بیست و هفتم : مثلا کسی سفر دریا میکند وغرق میشود . . . آیا در اینصورت حتمی است باید بشود . . . ؟

سؤال بیست و هشتم : خدایتعالی درروزالست که ارواح مشرکین را خلق کرده آیا میدانست که اینهاکافرخواهند . . . ؟

سؤال بیست و نهم : برای پیغمبران . . . وفات‌حقیقی مثل انسان‌هست..؟

سؤال سیم : حقیقت خواب چیست . . . ؟

سؤال سی و یکم : انسان هر فعلی که میکند از امور دنیویه یا اخرویه مجبور است یامختار . . .

درپایان پاسخ به‌این سؤال گوید :

زیاده چه عرضه دارد عرصه تنگ است .

سؤال سی و دوم : در حدیث است که درشب معراج پیغمبراز . . .

چرا باید از که ازموت مکره باشد . . . ؟

سؤال سی و سوم : بعضی مکالمات که شیخ‌بهائی درنان و حـلوا فرموده از آنجمله : کاکل مشکین بدوش انداخته . . . غرض شیخ ازاین‌چه‌بوده . . . ؟

سؤال سی وچهارم : امام رضا (ع) وقتی که بمجلس مأمون داخل شد . . . آیا امام میدانست یانه . . .

آغاز: سؤال علمای‌امامیه وفقهای اثنی عشریه رضی‌الله عنهم چه میفرمایند در این مسئله شرعیه که آیا روح انسانی مجرد است یا مادی برای او فانی شدن

هست یا نه اگر بفرمایند مجرد است،فانی نمیشود چه میفرمایند درخصوص آیه شریفه : کل شیٔ هالك الاوجه .

انجام :

بحلارت بچشم زهر که شاهد ساقی است

بهارادت بکشم درد که درمان هم‌ازاوست

تا پا ازدائره قسمت سراسر رحمت پرحکمت حق بیرون ننها دپرخودسری و خود رائیکه محض و بال است بررخ خود نگشاده باشند.در دائرهٔ قسمت ما نقطه‌تسلیمیم‌لطف آنچه تو اندیشی‌حکم آنچه‌تو فرمایی.درباب‌بلانسبت‌ببعض‌لاتلقوا فرمودند و نسبت ببعض دیگر در سارعوا بر رخ تمنای ایشان گشودند در حق او مدح ـرحق‌تو‌ذم ودرحق او شهد و در حق تو سم فافهم .

رضا بداده بـده وز جبین گره بگشا

که برمن و تو در اختیار نگشاد است

مجمل وملخص سخن اینست که عصمت مانع ازارتکاب معاصی‌است والسلام

[۱۹۱۹]

این نسخه ش۱۷ (ص ۳۶۸-۳۷۱) دفتر است .

رساله درحقیقت قرآن ونبوت **(فارسی)**

نام مؤلف دراین رساله نیامده ودورنیست مانندچند رساله دیگر که دراین دفتراست‌از مولی‌علی نوری باشد .

حقیقت قرآن ووحی و نبوت در این رساله مـورد بررسی قرار گـرفته و پیامبر ازجهت تدبیر عالم بعقل که مدبر بدن است تشبیه شده است .

مؤلف در مقدمه گوید :

«وصیت میکنم که این سخنان را از اغیار پوشیده دارید و با همه کس در میان نگذارید که این سخنان از اسرار است و هر کسی محرم این اسرار نیست» .

آغاز: بسمله سپاس خداوند آسمان و زمین را وستایش دهندهٔ جان و دین را و درود پیغمبر گزین را محمد مصطفی صلوات الله علیه و آله اما بعد وصیت میکنم ترا کلمهٔ چند که در تحقیق آن شرح میرود از اغیار و نامحرم دریغ دارند که مدتی است از ظهور این کلمات بحکم خطر محترز میبودم ...

انجام: پس شرط بکمال برسد و قواعد وناموس و شرع را سپاس عبودیت مختل نشود اما چون بعاقل رسد و بعقل خویش ادراك كند، داند که گفتار نبی همه رموز است آکنده بعقول وآنرا غذای روح خود سازد والحمدلله بل اکثر هم لایعقلون وصلی الله ... اذهب عنهم الرجس .

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ۱۸ (ص۳۷۲-۳۸۷) دفتراست .

رساله در مسائل فلسفی **(عربی)**

رساله ایست درمسائل مختلفه فلسفه .

این رساله‌نیز تألیف‌حاج ملا علی‌نوری (م-...) ویایکی‌ازاستادان‌او باشد .

نویسنده رساله درباب اصالة وبساطة وجود داد سخن‌داده است .

در ص ۳۸۶ ، از اسفار ملاصدرا و در ص ۳۸۵ از اسفار و حاشیه دوانی‌یاد نموده است .

آغاز: بسمله لما کان الافتتاح بمالا یتم المهم الا به متحتما و الابتداء بما

ینتفع به فی اتمام المرام مهتما فلیعلم ان ههنا امورا واصولاً لابد من تمهیدها و تشییدهـا . فمنها ان الشیئیة عندعرف العرفان علیوجهین ثبوتیة و وجودیة والمراد من الشیئیة الثبوتیة والشیٔ الثبوتی ...

انجام :

زلف آشفتهٔ او موجب جمعیت ماست

چون چنین است پس آشفته ترش باید کرد

و لما کان الوجود جهة الوحدة وحقیقتها باصل اصالة الوجود فـکل ماکان التوحد فی الشیٔ اکمل کان التکثر فی المعانی الصادقة اکمل وازید.

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ۱۹ (ص ۳۸۸ ـ ۴۰۳) دفتراست .

رساله بسیط الحقیقة کل الاشیاء **(عربی)**

این رساله نیزظاهراً ازحاج ملا علی نوری ویا از یکیازاستادان اواست. در زیرحاشیه ها (منه دام ظله) و (منه زید فضله) نوشته شده است ، رسالهٔ دیگری بانام «بسیط الحقیقة » ش ۱۸۷۸ کهدرفهرست این کتابخانه آمده وازصدرایشیرازی است با اینرسالهمطابقت ندارد .

آغاز: فی ان واجب الوجود تمام الاشیاء بنحواشرف وعلیوجه ارفعواعلی. هذا من الغوامض الا لهیة التی یستصعب ادراکـه الا علی من آتاه الله تعالی من لدنه . . . . و اما بیان الـکبری فهو ان الهویة البسیطة لو لم یـکن کل الاشیاء لکانت ذاته متحصلة ...

انجام : الم تر الی ظلك انه شیٔ ولیس بشیٔ هکذاخطر الخیر بالبال فی الحال

و لعله هکذا و لعله لم یکن هکذا وان لم یکن التفاوت ان کان تفاوتاً مؤثراً فی المآل و لم یکن به الاستدلال فانه علی الاجمال و علی ای حال نص فی المقال علی ما حضر بالبال .

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ۲۰ (ص۴۰۴-۴۳۳) دفتر است .

تعلیقات تعلیقات رسالة بسیط الحقیقة (عربی)

تعلیقاتی است بر رسالهٔ شمارهٔ ۱۹ این دفتر واز مؤلف همان رساله قرائن نشان میدهد که مؤلف این تعلیقات ورساله بسیط الحقیقه (شمارهٔ ۱۹ این دفتر) یکی است و چنین پیداست که یکی از معاصران مؤلف بر رساله بسیط الحقیقهٔ او تعلیقاتی نوشته و براو خرده گیریها کرده ومؤلف بر تعلیقات او این تعلیقات را نوشته و خرده گیریهای او را رد کرده است . وی در مقدمه این رساله نوشته است :

مولانا دام علوه العالی (ودر برخی جایها ادام الله تعالی برکات فضله العالی مادامت الایام) در رساله بسیط الحقیقه دقت کافی نکرده و لذا بدرستی سخن مرا در نیافته و از مقصود من آگاه نشده بلکه براساس آنچه از قدیم الایام درتصور داشته وآنرا مقصود و مرام من پنداشته از سخنان من خرده گرفته ودر حقیقت خرده بر گمان خود گرفته نه برمقاصدمن .

در یکجا (ص ۴۰۶ دفتر) از آقا حسین خوانساری بدینگونه یاد کرده :

« فلا نحتاج الی استدلال اصلا . . . کما تجشمه جم غفیر و خلق کثیر من جمهور المنتسبین الی العلم والحکمه المتکلفین لانفسهم تسمیة البلاغه واکثرهم

من المتأخـرين في الدورة الاسلاميه اظهر الله صاحب الدورة (ع) كالفاضل العامل الخونسارى آقـا حسين رحمه الله و امثاله في الدورة الاخيره حيث لم يبلغوا الحلم فـارتكبوا ما ارتكبو بتوهم البلاغة ـ ظهرت الفساد في البر والبحر فاظهر اللهم لنا وليك » .

از صاحب بحار الانوار چند جـا یاد کرده و همچنین از صدر المتألهین . برای تحقیق در «اصاله الوجود» به مشاعر ملاصدرا ارجاع کند و گوید « هی من بينها [بين مؤلفات صدرا] اوثقها و احكمها و اوضحها و اظهرها دلالة » .

مؤلف این رساله ازشرح ملاصدرا براصول کافی نیز یاد کرده است .

آغاز: هذه تعليقات على ما افاد مولا الانام مولانـا ادام الله تعـالى بركات فضله العالى مادامت الايام من وجوه الايرادات على ما شرحنا وبينا من مسئلة بسيط الحقيقة كل الاشياء التى يعبرعنها بعبارة اخرى بالكثرة في الوحدة التى يترتب عليها الواحد في الـكثير . . . . فاقول قوله ولى اشكالات : قلت ولى حسبما قـدمت من التحقيقات عن اشكالاته هذه وغيرها سواء كانت منه دام مجده العالى...

انجام : معذرة نورية هـذا الذى اظهـر نافي الكشف عن المقام الثانى والمسلك الذى سلكنا في بيان التوحيد الوجودي وان لم يكن بظواهر عبارات . . . . لكن لما بنيت الامر على الايضاح والتسهيل امتثالا لامر المولى الجليل دام علوه ... وعمدة ما استندااليه صدر العارفين فخر المحققين في مقالاته في الكشف عن هذا المطلب الشامخ العالى ما ذكره قدس سده في شرحه لاصول كافى .

[۱۷۱۹]

این نسخه ش ۲۱ (ص۴۳۶ـ۴۵۴) دفتر است .

تفسیر سورهٔ توحید **(عربی)**

این تفسیر نیز گویا از **مولی علی نوری** است.

آغاز: مقدمة و فيها فوايد . الفائدة الاولى فی ذكر بعض اسماءهذهالسورة. لاشك ان اكثر الاسماء والالقاب منزل على علو الشأن و رفعة المنزلة وزيادةالدرجة ومزيد الفضيلة والقاب هذهالسورة واسمائها على ما ذكره المفسرون ولنقتصر فی هذا المختصر علی ذكر بعض منها : فمنهاسورةالتوحيد ...

انجام : و يثبت ايضاً انه تعالى متكلم فان معنى تكلمه الفاظ الدال علی المعنی المراد الی الغير ومناطه ليس الا العلم والقدرة وقد اثبتناهما ولما ثبت انه موجد الاشياء وخالقها ثبت انه رحمان رحيم جواد كريم الی غير ذلك من الاسماء التی تدل علی جوده وفيضه وانعامه واحسانه اولا .

[۱۷۱۹]

پراكنده هائی كه هنگام نسخه شناسی (درفهرست ٥ ص ۷۳) بدانها اشاره نشده :

۱ ـ جواب نامه شيخ احمد احسايی (ص۱۹۰ دفتر) (عربی)

پاسخ نامه ایست كه يكی ازخواستاران شيخ احسايی بسوی او نوشته وعبارات آنرا مسجع آورده است اين پاسخ چنين نوشته شده :

درجواب نامه شيخ عاليمقام عارف علام آقا شيخ احمد احسايی نوشته شد :

يـا مـن بلـغ العلـی كمالا   يا من كشف الدجی جمـالا

بهر جمعيتی وصل تو جويم   لعـل الله يجمعنی و ايـاك

عجری عن تحرير شوقی اليكم   كعجری عن ادراك المثول لديكم

سلامی وان كان مثلی لايليق بكم   ولكن سلام العلی الاعلی عليكم

درپايان اين نامه چنين آمده است :

فختم الله لنا كما ختم بعاقبة العاقبه و جمعنا و اياكم بدار الزلفی و العارة

بجاه اصحاب الولایة و اولیاءِ الورائه ... و السلام علیکم یا اهل الولایة والربانیة . . . والسلام .

۲ـ تحقیق درمعنی لفظ جلاله (ص۲۵۸دفتر) (عربی)

درص ۲۵۸ نخست چهارسطر از پایان رساله حدوث العالم آمده وآنگاه بقیه صفحه درتحقیق وضع اسم جلاله است ودرآن ازصدرای شیرازی یاد شده .
این رساله بجز رساله دوانی وفخررازی است .

[۱۷۳۰]

این نسخه ش ۲ (ص۶۶ـ۱۴۲) دفتر است .

المشاعر (عربی)

ازصدرالمتالهین شیرازی (م ـ۱۰۵۰)
مشار ـ چاپی عربی : ۸۴۵ـ۸۴۶ فهرست مجلس۵: ۴۷۱ .

[۱۷۳۰]

این نسخه ش ۳ (ص ۱۴۴ـ۱۴۸) دفتر است

لمیة اختصاص المنطقة بموضع معین من الفلك (عربی)

ازصدرالمتألهین محمد بن ابراهیم شیرازی (م ـ ۱۰۵۰) .
صدرای شیرازی در این رساله وجود فلك را وجودشخصی صادر ازعقل کل دانسته است وبه اثبات آن پرداخته . در این رساله یادی از دیگر رساله های صدرا نشده درذیل نسخه کاتب نام رساله را چنین آورده :
رسالة القطب والمنطقه لصدرالافاضل . .

درباد نامه این رساله با نام «لمیة اختصاص المنطقه بموضع معین من الفلك» معرفی گردید.

رجوع شود به یادنامه: ۱۱۰ فهرست آستان قدس ٤: ۲۰۱.

آغاز: الحمدلواهب النور والعقل و الصلوة علی النبی و الوصی و الاهل قد سألنی بعض الاخوان اذا فهم الله مشرب التحقیق و العرفان عن لمیة اختصاص المنطقة بموضع معین من الفلك دون سایر المواضع . . .

انجام: فلیس الجواب الامثل ماذکرناه فکذلك فیما نحن فیه فافهم شاکراً لله مستعینا بلطفه وهدایته . . . و آله اجمعین تمت الرسالة المسماة برسالة القطب والمنطقة لصدر الافاضل صدرالدین الشیرازی عفی عنه.

[۱۷۲۰]

این نسخه ش ۳ (ص ۱۵ ـ ۳۱۰) دفتر است.

کلمات مکنونه **(فارسی)**

ازفیض کاشانی است و مکرر بچاپ رسیده.

فهرست حقوق: ٤۲۷ فهرست فارسی مشار ۱۲۷۳.

آغاز: الحمدلله الذی منه المبدء والیه المعاد وعرف بجمعه بین الاضداد هو الاول والاخر . . . وبعد فیقول . . . محمدبن مرتضی ....

انجام: من کتابنا الموسوم بعین الیقین . . . والحمد لله . . . هذه المسطوره وصارت مرآة الاخرة بلا کدورة و الحمدلله . . . تم . . . فی یوم الاربعاء اواسط شهر شعبان المعظم من شهور مأیه بعد الالف من الهجرة.

[۱۷۲۳]

این نسخه ش ۲ (ص ۳۱۸ ـ ۳۷۷) دفتراست.

رسالة فی العرفان (عربی)

تعلیقاتی است بر مقدمه شرح فصوص قیصری یا کتابی دیگر درعرفان .

آغاز: لان منشاء الافتقار الخ بل الافتقار حسبما حقق فی موقعه مقوم الذات المفتقر بالذات فیستمر مفتقرا کما ان الغنی مقوم ذات الغنی بالذات فیستمر غنیا والاانقلب الی خلافه وهذا خلف فثبت وافاضته الی اخر . اشارة الی ان الافاضة والابداع ...

انجام : لیست محفوظة الصور ای لیست محفوظة بصورها الموجودة . . .وبما اشتملت علیها من صور اعیان الجزئیات ثبوتا لاوجوداً فان وجود تلك الصورة الکلیة یشتمل علی وجودات الجزئیات بضرب اعلی .

[۱۷۳۳]

این نسخه ش ۱ (ص۱ـ۱۰۷ دفتر) است .

اثبات الواجب (عربی)

شمس الدین محمد بن احمد خفری شیرازی (م ـ ۹۳۵ ـ ۹۵۷۱) در اثبات خدا چندین رساله دارد . اثبات الواجب مورد گفتگو یکی ازرسالـه های خفری و دارای یك مقدمه و سه مقصد است و در آن از فلاسفه یونان چون تالس ملتی انکسیمانوس وامپدکلس ودیگران سخن گفته است .

دراین کتابخانه نسخه‌های دیگر نیز از آن داریم. درذریعه ازاین کتاب یاد نشده دانشگـاه ج ۳ ـ ۱۳۶ .

آغاز: الحمدلله رب العالمین و الصلوة والسلام . . . امابعد فیقول . . .محمد الخفری هذه رسالة فی اثبات واجب الوجود بالذات وصفاته بالدلائل التی تقرر . . . فی ذکر اصل یحتاج الیها اثبات . . .

انجام: و امامراتب هذاالعلم التفصیلیة فهی اربع . . . و الحمدلله علی افضاله بمحمد . . . یارب العالمین .

[۱۷۳۳]

این نسخه ش ۳ (ص ۲۰۲ - ۲۲۳ دفتر) است .

تعلیقات (عربی)

از ابونصر محمدبن طرخان فارابی (م ـ ۳۳۹) .

در این تعلیقات ازمسائل گوناگونی فلسفی چون اثبات خداوجز آن سخن بمیان آمده است . نسخه‌هایی از آن در دانشگاه وسپهسالار بدون ذکر آغاز وانجام آمده رجوع شود به فهرست مصنفات ابن سینا از دکتر مهدوی وفهرست این کتابخانه ج ٥ : ٩٤ فهرست چاپی عربی مشار : ۱۹۲ ، دانشگاه ج۳: ۸۹ و ۲۰٤ ذریعة ج ٤ : ۲۲٤ وسپهسالار ج ۳ : ٤٥۳ .

آغاز: الامور الموجوة التی قبلنا لکل منها ماهیة وهویة ولیست ماهیته هویته ولاداخلة فی هویته ولوکانت ماهیة الانسان هویته لکان تصورك ماهیة الانسان تصوراً لهویته فکنت اذاتصورت ماالانسان تصورت هوالانسان . .

انجام: وکل شیء هالك الاوجهه وله الحمد علی ماهدانا الی سبیله فاولانا تفضیله . . . ابی نصر محمدبن طرخان الترك المعروف بالمعلم الثانی فی یوم الجمعة من العشر الاخر من الشهر العاشر من السنة السادسة من العشر الاول من المایه الثانیة من الالف الثانی فی بلدة قاشان علی ید الفقیر الی الله عبده محمد عفی عنه .

[۱۷۳٤]

این نسخه ش ۳ (ص ۱۸۲ ـ ۲۰۰) دفتر است .

ابطال الزمان الموهوم (عربی)

از ملامحمداسماعیل‌خواجویی (م - ۱۱۷۳) دراثبات‌حدوث دهری .

وی دراین رساله اعتراضات‌آقا جمال خوانساری را بر سید داماد درمسئله حدوث دهری مردود و زمان موهوم متکلمان را نادرست دانسته است .

خواجویی‌خود از شاگردان میرداماداست ومؤلفاتی چند دارد .

الذریعة ج۱ - ٦۸ فهرست دانشگاه ج ۳ : ۷۳ فهرست‌سپهسالار ج ۳ : ۲۷ وفهرست ادبیات : ۱۰ .

آغاز: بعدحمدالله المتفرد بالقدم‌والازلیة‌المتوحدبالبقاء والدوام . . . محمد بن‌الحسین المدعو باسماعیل المازندرانی ..

انجام : کماضل‌قبله کثیرواضلوا . . . و ارشدنا الی‌مافیه صلاحنافی‌البدایة والهمنابه وصلی‌الله . . . تمت‌الرسالة‌المنسوبة الی‌مولانااسماعیل‌الخاجوئی‌قدس‌سره فی‌ابطال الزمان الموهوم‌لیلة‌الجمعة من‌ذیحجة‌الحرام ۱۲۲۹ .

[۱۷۵۹]

این نسخه شمارهٔ۲ (ص۱٤۹ - ۲۰٤ دفتر)وناقص است .

اثبات الواجب (عربی)

از شمس‌الدین محمد خفری (م - ۹۵۰) .

نسخه‌ای دیگر از اثبات الواجب خفری در همین فهرست (ش۱۷۳۳/۱) معرفی گردید .

پایان: قلت‌النفوس‌الفلکیه .

[۱۷٦۰]

این نسخه ش : ۲(ص۱۰۸ - ۲۹۲دفتر)وناقص است .

شرح تجرید (عربی)

بخشی است (مقصدسوم تا پایان) ازشرح تجریدالکلام‌خواجه نصیرطوسی ازعلاءالدین‌علی‌بن‌محمدقوشجی(م-۸۷۹) است‌این‌شرح درایران‌وهندبچاپ‌رسیده .

فهرست حقوق : ۳۷۰فهرست مشار-چاپی‌عربی ومعجم‌المطبوعات : ۱۹۳۱

آغاز: المقصدالثالث فی‌اثبات‌الصانع‌وحیاته‌وآثاره وفیه فصول . الفصل‌الاول فی‌وجوده الموجود ان‌کان واجباً فهوالمط والاستلزمه لاستحالة الدور وان استدل علی‌وجودالواجب وان‌کان ممکناًفله مؤثر موجود بالضرورة . .

انجام : لان‌غرضه‌یحصل‌بذالك و اذاظل‌بحل‌طائفه‌ان‌لم‌یقم‌به‌الاخر اثم الکل بتر که هذاآخرماتیسر لنامن‌شرح‌تجریدالکلام‌والحمدلله‌علی‌التوفیق للاتمام‌نفع‌الله به الطالبین وجعله ذخراً لنایوم الدین والصلوة و السلام علی سیدالمرسلین . . .

[۱۷۷۴]

این نسخه ش۲ (ص ۱۱۰-۲۲۷) دفتر است .

نورالهدایه (فارسی)

تألیف جلال الدین محمدبن اسعد صدیقی دوانی (م ـ ۹۰۸)

رساله ایست در اثبـات عصمت پیامبران و امامان است و مؤلف در پایـان آن از رساله خلق الافعال خود یـا نموده .

در فهرست ادبیات آمده کـه « دوانی در پایان نورالهدایه گوید من در خاتمه رسالهٔ خلق افعال عباد کلیات اصول و فروع دین محمدی را آورده‌ام . . . با اینکه در آن (خلق افعال) چنین خاتمه‌ای دیده نمیشود » .

این نگارنده گوید دوانی در پایان رساله خلق الاعمال خود خبر کمیل را

در بارۂ کلیات خمس اصول عقاید،از علی (ع) نقل میکند و خبر مزبور متضمن توحید افعال و صفات وذوات و مانند آنست و گویا منظوردوانی از آنچه‌درپایان نورالهدایه گفته همین‌حدیث کلیات‌اصول‌عقائد کمیل است . کلیات‌مزبوردر پایان نسخه خلق الاعمال دوانی موجود در در دانشگاه سردیده میشود .

ادبیات:۵۱۵ فهرست مشار فارسی ـ ۱۶۰۹.

آغاز: حقیقت حمد مختص بجناب وجودیست عزوجل که وجوب و وحدت و حیات و علم و قدرت و ارادة و سایر صفات کمالیه در مرتبهٔ ذات سرمدی الصفات اوست...

انجام : و مرا رساله‌ایست مفرده در تحقیق خلق افعال و آن رساله خاتمه‌ای‌دارد که مشتمل است بر کلیات‌اصول و فروع دین محمدی صلی‌الله علیه و آله بروجهیکه جد و جهد این لاشیٔ برآن قرار گرفته و درخاتمه مذکوره حل این شبهه و شبهات دیگر هست واوشئت کنت من المستبصرین فارجع الیه و کن من الشاکرین .

[۱۷۷۲]

این نسخه ش ۳ (ص ۲۲۸ـ ۲۷۹ دفتر) است .

حاشیهٔ حاشیهٔ شرح مطالع **(عربی)**

جلال الدین محمد بن اسعد دوانی برحواشی شرح مطالع دوحاشیه دارد:

یکی کتاب حاضر که حاشیه قدیم اوست برحاشیه قدیم صدرالدین دشتکی ومیرسید شریف جرجانی وبرسخنان دشتکی اعتراض نموده است .

دوم حاشیه جدید که نامش تعویذ المطالع و یاتنویرالمطالع است .

میرصدرالدین دشتکی که این حاشیهٔ دوانی واعتراضات اورا دیدحاشیه‌ای دیگر نوشت و اعتراضات دوانی را پاسخ گفت .

دوانی بدفع سخنان صدردرحاشیه جدید برخاست و حاشیه جدید خود را نوشت وآنرا « تعویذا لمطالع » نام داد .

الذریعة ج ٤:٢٢٧ ج ٦:٧٧ فهرست رضویه ج ١ (منطق) ١٩ کشف الظنون ج ٢ : ٨٩ .

آغاز: قوله الفیاض الوهاب . اعلم ان الفیاض‌ههنا منقول عن معناه اللغوی وهوالکثیر کثرة مخصوصة بالماء الی معنی‌الوهاب اما بلاواسطة ...

انجام : قوله آخر ماینحل الیه تلك المقاصد ای‌آخر ما ینتهی الیه توقف مجموع تلك المقاصدلاآخرما یتوقف کل منها علیه فتأمل . تمت‌الحاشیة الجلالیة علی الحاشیة الشریفة علی شرح المطالع بعونه و منه .

[۱۷۷۳]

این نسخه ش ٤ (ص ٢٨٤-٦١٣) دفتر است فهرست(ج ٥ -١٥٤) .

حاشیه شرح تجرید **(عربی)**

حاشیهٔ قدیم جلال الدین دوانی است برشرح قوشجی‌تجرید .

فهرست مجلس ج ٥ - ١١٨- ذریعه ٦ : ١١٦-١١٧

دانشگاه ٣ : ٢٣٢ - ٢٣٣ کشف الظنون : تجرید .

آغاز: قیل لم یردبمعینا .... مراده بالزیاده بوجه ما وذلك لیس معنی ثالثا کماظنه بل هوجارفی المعینین...

انجام : و اخری مجموع فلك الثوابت ..... و اخری بمجموع الجوزهر و المایل یحرکه بالحرکة الشرقیه . تمت .. الوهاب .

۱۷۸۳

نسخه شمارهٔ۱ دفتریست (ص۱ـ۶۳ دفتر)

مطالع نصوص الکلم فی شرح فصوص الحکم **(عربی)**

تألیف داودقیصری (م-۷۵۱) بر فصوص محیی الدین عربی (م ـ ۶۳۸) از آغاز تاقص آدمی. این شرح بارها چاپ شده.

کشف الظنون: فصوص معجم المطبوعات ۱۶۰۰ مشار چاپی عربی

آغاز: الحمدلله الذی عین الاعیان بفیضه الاقدس الا قدم و فهبدها بعلمه فی غیب ذاته و تممولطف برش نورالتجلی علیها والنم واظهرها بمقاتیح خزائن الجود والکرم عن مکامن الغیوب ومقارم العدم ...

انجام: مقدروهوان ... قبل ان یوجدالعالم الانسانی فکیف شاء ذلك فاجاب بانه لیس رؤیه الشیٔ نفسه بنفسه کرؤیته نفسه فی شیٔ آخر.

۱۷۸۳

این نسخه شمارهٔ۳ دفتراست (ص۱۰۹ـ۱۴۳ دفتر). این نسخه ناقص است

شفا (الهیات) **(عربی)**

البته اوراق مجموعه درموقع صحافی جابجا گردیده قسمت آغاز وانجام این رساله جابجا شده رجوع بفهرست ٥ شود

از شیخ الرئیس ابوعلی بن سینا

آغاز: (بسلمه) ...فی کتاب الشفافی الالهیات عشر مقالات ...

انجام، الفرد وغیره زوج ترکیب، فی بیان الحق والصدق و الذب عن اول الا وائل.

[۱۷۸۳]

نسخه شمارهٔ ٤ دفتر (ص ۲۸۷ـ٤٥٤) دفتر است

مجمع البحار (فارسی)

از مظفر علیشاه کرمانی (محمد تقی بن محمد کاظم)
بطوریکه در آغاز و پایان کتاب آمده مؤلف نخست منظومه‌ای بنام بحر الاسرار درتفسیر سوره فاتحه ساخته است و پس از آن همان کتاب را با تفصیل بیشتری درضمن یك مقدمه ودو مقاله خاتمه بنام مجمع البحار ترتیب داده.

ذریعه ٥: جامع البحار و مشار فارسی: ۱۳۸۰

آغاز: بسمله، الحمدلله رب العالمین الرحمن الرحیم مالك یوم الدین والصلوة علی من آتاه الله سبعاً من المثانی .....چنین گوید بندهٔ فقرای آستان الذی اراه الله حقایق الاشیاء کما هی ووقاه عن الا شتغال باالهلاهی که چون این فقیر بنظم مثنوی مسمی به بحر الاسرار درتفسیر سورهٔ فاتحه الکتاب ذات الانوار ...

انجام: ولوالدیه ولذوی حقوقه فی لیلة الثلثاء العشرین من شهر محرم الحرام من شهور سنة اربعین وماتین بعد الالف من الهجرة النبویه المصطفویه علی هاجرها الف صلوة وسلام وتحیة.

[۱۷۸۳]

این نسخه رسالهٔ شمارهٔ ٥ (ص٤٥٥ـ٤٥٧ دفتر) است .

رساله در تصوف (فارسی)

مؤلف این رساله هفده سلسله طریقت را یاد کرده که همه به حضرت مولی (ع) میرسند وسران سلسله، خرقه از او گرفته‌اند .

آغاز : اول طریقه فقر . . . و خلافت از جـانب ختم‌المرسلین بحضرت امیرالمؤمنین ع رسیده و از آنجناب بهفده نفر کمر بسته و چاکر رسیده چنانچه از اویس قرنی طریقه‌اویسیهٔ‌ازمحمدبن ...

انجام : کرم از دم شاه نعمة‌الله والـی هو . . . پیران و قوت روشن ضمیران وتوجه راهروان ... دم‌شاه اولیا هوتمت .

[۱۷۸۳]

نسخه شمارهٔ ٦ (ص٤٥٩ ـ ٥١٧ دفتر) است .

کنه المراد (عربی)

شرح است برقصیدهٔ بانت سعاد کعب بن زهیربن‌ابی‌سلمی مزنی صحابی

نـگارنده مؤلف این شرح را نشناخت

کاتب‌نسخه‌ای ازاین شرح که درفهرست کتابخانه‌ظاهریه(شعرص-۳٦۲) یاد شده کنه‌المراد را تألیف ابن صخردانسته‌است .

اما مؤلف فهرست مزبور خود دربارهٔ این شرح گوید«شرحی‌استغیرمشهور ومؤلف‌آن‌ناشناخته‌است‌ودراین‌شرح‌زیاداتی‌برشرح ابن‌هاشم دیده میشود».

آغاز : بانت‌سعاد فقلبی‌الیوم مبتول   متیم‌اثرهالم یعدمکبول

بانت‌ای‌فارقت قال‌الجوهری البین‌الفراق ...

انجام : الموت بل یشربون منه‌اذاتاخر غیرهم‌عنها قدتمت بعون الله‌الملك الوهاب علی یداقل‌السادات والطلاب محمد حسین القرشی

[۱۷۸۳]

نسخه شمارهٔ ۷ (ص ۵۱۷-۵٦۰) دفتر است .

قصاید سبعه علویه (عربی)

از عزالدین عبدالحمید ابن ابی الحدید معتزلی (م - ٦٨٦).

وی ۷ قصیده در مدح حضرت مولی(ع) سروده و نخستین آنها بائیه است.

براین قصائد شروح بسیار نوشته شده است.

رجوع شود به ذریعه ۱۲-۱۲۹. ۱۳ : ۳۹۱-۳۹۲

آغاز: القصائد السبعة لابن ابی الحدید الاولی القصیدة البائیه المفوته، بسمله، الا ان نجد المجد افضل ملحوب ولکنه جم المهالك مرهوب.

انجام: هیدون مدح الله وفوق ما - مدح الوری وعلال منها افضل، تمت القصاید السبعه الحدیدیه بعون الله الحق المتعال علی ید اقل الکتاب محمد حسین الحسینی التفرشی.

[۱۷۸۳]

نسخه شماره ۸ (ص٥٦٢ - ٥٦٤ دفتر) و ظاهراً ناتمام است

مثنوی در مرثیه (فارسی)

منظومه‌ای مثنوی است از هجری یزدی (م - ۹۸۰). از پایان نسخه پیداست که یك مثنوی فارسی در مرثیه نوشته بوده است

رجوع شود بفرهنگ سخنوران ... ریحانة الادب ٤ : ۳۱۰.

آغاز:

الا ای عندلیب نغمه پرداز الا ای با گرفتاران هم آواز

الای از گل و گلزار مانده　　　چومن ازیار و کوی یار مانده

انجام :

شهیدی هر کجا بیند بحسرت　　　همانش جان بلب راند زفرقت

[۱۷۸۳]

نسخه شماره ۹ (ص ۵۶۷ - ۶۹۷ دفتر) وناقص است .

مرآت الحق　　　**(عربی)**

[۱۷۸۳/۹]

تألیف محمد جعفر فرزند صفرخان همدانی قرگزلو (م - ۱۲۳۸)

مشار : ۱۴۲۱ فهرست مجلس ۶ : ۹۶

آغاز: بسمله . و ما النصر الا من عندالله العزیزالحکیم ، الحمدلله و سلام علی عباده الذین اصطفی سیما نبیه المجتبی و رسوله المصطفی . . . برارباب الباب ظاهر و هویدا ....

انجام : و اتحاد قائل شدند وبر گمراهی خود ودیگران افزودند ایشانرا غلاة و غالیه .

[۱۷۸۳]

نسخه شماره ۱۰ (ص ۵۹۸-۶۰۴) دفتراست .

مقدمهٔ اثبات نبوت خاصه　　　**(فارسی)**

از حاج آقا رضا همدانی .

رجوع شود بفهرست مجلس ۵ : ۲-۴ ذریعه ۱ : ۱۰۱

آغاز: بسمله ، لك الحمد يـا ذا الجود والمجد والعلی تبارکت تعطلی‌من تشاء و تمنع ملکا ما را از دام هوا رهایی ده و راه تقوی رهنمایی کنم همه بضلت خفته‌ایم و بحیرت آشفته‌بکراست مددی فرست...

انجام : فصول و ابواب مأمور بود تلخیص مطالب بموجب تفصیل معین و مشخص نموده در سلك کلك کشیده و الله المستعان وهو نعم الوکیل .

[۱۷۸۳]

نسخه‌شماره ۱۱ (ص ۶۱۲-۶۱۳) دفتر است .

پاسخ به‌یك نامه (عربی وفارسی)

نویسندهٔ پاسخ یکی ازصاحب منصبان حکومت (گویا) قاجاریه است .

واین نامه پاسخی است بنامه درخواست پاداش‌برای کتابیکه مسائل عرضه کرده است :

نویسنده‌ای این نامه در پاسخ درخواست آنشخص درضمن نامه خود چنین نوشته است : حضرت صاحب رقعه که خود را در عقل وادراك از اوج افلاك برتر شمارد همان بهتر که از کتاب خود بجواب حقیر کفایت کند ومکتوب مرسل را مکتوم و مهمل گذارد تـا ارباب نظر از مطالعه آن بمعاتبه برنخیزند و هردو از لوم لائم در امان مانیم سبحان الله اگراین مرد عزیز را عقل وتمیز بودی چگونه از چون من کـه ارجح فلسی علی نفسی وحسی علی‌قلبی‌وعینی‌علی‌عینی‌وفضتی‌علی مهجتی آمل کرم میشد وسائل درم میگشت والعجب ثم العجب ... بنده حقیر که در جرکه عمال ممالك محسوبم و در حضرت نـائب السلطنت بجای عمل منسوب است‌که از دربار والا بدرگاه اعلی مأمور گشته سهام چند درعمده اللئام دارم که

ضروری چند نمره فرق جواب فرستم یا برقعه مجهولی صره معلوم فشانم ...

آغاز: جاء الکتاب نجائل روح وریحان و مراحته مماحوبل نکت البراعه والبلاغة والفصاحه جمعت صحیفتك‌الشریفة بالکتابه بین اللطافة والظرافة . . .

انجام : و حالتکم وعرفت مکنون مقالتکم و الله خیرختام ...

[۱۷۸۳]

نسخه شماره ۱۲ (ص۶۱۹-۶۲۳) دفتراست .

رساله مراتب قلب (فارسی)

از ابوالقاسم حسینی‌شیرازی - راز (م-...).

رساله درشرح مراتب هفتگانه قلب است (به موافق اصطلاح ارباب عرفان‌و تصوف) .نسخه‌ای دیگرازاین‌رساله‌در این کتابخانه‌موجود است‌وبچاپ‌نیزرسیده .

فهرست کتب چاپی مشار : ...

آغاز: بسمله ، الحمدلله العزیزالعلیم والصلوة علی‌النبی . . . وعلی وصیه ... بررأی خبیر فرزند مسعود مکشوف و مشهود باد که دیروز درشرح مراتب قلب و کشف مطالب آن حدیث‌درمیان‌بود ...

انجام : بود از مکر عروس محجوبتر آمد و از عقل عاشق مغلوبتر صفوت عقاید مشهور شد نسخه شواهد مستور گشت تمت بیدالحقیر ابوالقاسم .

[۱۷۸۳]

نسخه شماره ۱۳ (ص۶۱۹- م ۶۲) دفتراست .

شرح حال نشاط اصفهانی (فارسی)

مختصریست درشرح احوالات میرزاعبدالوهاب نشاط‌اصفهانی .

نویسنده در بارهٔ نشاط چنین نوشته :

همت در علم حکمت میکردوتونه طبع بطبیعی وریاضی ریاضت میفرمود ، چون از مباحثهٔ حکیمان ملول میگشت بمصاحت مشغول میشد و از مسائل علم وفضل برسائل نظم ونثر میپرداخت و گاه گاه دیده التفات بخـانهٔ دواة میگشود خط شکسته را بـدرس سه استاد و نستعلیق را بپایهٔ رشیدا و عماد مینوشت و در نسخ و نستعلیق بجایی رسید که یاقوتش بندگی اختیار ... بعضی‌ازفقرات‌این‌رساله بنثر مسجع است‌اینگونه «ویکچند از پی زهاد وعباد افتاد و کشف اسرار از اهل و ستاد میخواست عاقبت جان طالب بتنگ آمد و ذیل مطلوب بچنگ نیامد» ابیاتی‌نیزموجود است :

(دو جهان کام دل و راحت جـان است

من‌وصل‌توجویم که‌به‌ازهردوجهان‌است)

آغاز: بسمله ، رب اشرح‌لی‌صدری‌ویسرلی‌امری واحلل‌عقدةمن‌لسانی ،نشاط نـام نامیش میرزا عبد الوهـاب از اجلهٔ سادات جلیل الشأن است و مولدشریفش محروسه اصفهان ...

انجام : قصر شاه است و یاران دشوار ؟ ـ ببهشت است وصل آن آسان ، بس جفابرد بایدازحاجب ـ بس قفا خوردباید از دربان،کافرم گر کفی‌زخاك درش بفروشم بملك‌هردوجهان .

[۱۷۸۵]

این نسخه ش ۲ (۲۷۳ـ۳٦۰) دفتر است .

نبراس الضیاء فی‌شرح باب البداء **(عربی)**

تألیف میرمحمد باقر استرابادی ـ میرداماد ـ (م ـ ۱۰٤۰) .

در بیان حقیقت بداء و تحقیق دربارهٔ آن .

او در آغاز در بارهٔ مسئله تقیه سخنانی آورده و برامام فخرالدین رازی اعتراضاتی کرده‌است .

در کنار این رساله نیز (مانند نسخه شمارهٔ: ۳۱۵۲ دانشگاه) حاشیه هایی از (حکیم نوری) دیده میشود .

اعیان الشیعه ج ٤٤ - ١١٤ بروکلمن ذیل ۲ : ۵۷۹ فهرست دانشگاه ج ۸ ص۶۳۹ و ج۱۱: ۲۱۱۰و۲۳۱۰ .

آغاز: سبحانك اللهم و بحمدك تعالى جدك وتعاظم مجدك بدت آلاؤك . . . . محمد بن محمد يدعى باقر الداماد الحسينى . . . يقول ان الحق الصراح والدين القراح ....

انجام : انما يصطلحون على استعمال تصاريف البداء فى الاجال .... وفى خوارق العادات التى هى على خلاف مذهب الطبيعه دون مايجرى من متجددات الكون والفساد على هذا تمت الكتاب .

[۱۷۸۹]

این نسخه ش: ۱ (ص۱-۴۱۵ دفتر) است .

حاشیهٔ اسفار **(عربی)**

تألیف حاج ملاهادی سبزواری (م- ۱۲۸۲). این حواشی متعلق است به بخش اول (الهیات) اسفار ملاصدرا و بر کنار اسفار چاپ طهران بطبع رسیده است .

مؤلف فهرست آستان قدس ج۱ ص۱۷ نسخه‌ای از این کتاب رایاد کرده و آنرا حاشیه شرح ابحاث المفیده علامه ازمؤلف مذکور پنداشته‌است .

الذریعة ج ۶:۲۰- وج ۵ - ۷۶ معجم‌المطبوعـات : ۱۰۰۰ فهرست رضویه ج ۱۷:۱ .

آغاز: الحمد لله الذی انار . . . فی کلامه فی مقام الحمد بعلاوة کثیر من المحسنات الذاتیة والعرضیة اللفظیة والمنعویه...

انجام : یظهر حقیقة ما ذکره .... کذلك فی‌الزمـان والزمانی و قد فصل والحمد لله علی توفیقه والصلوة علی‌محمد وآله .

[۱۸۰۰]

این نسخه ش۲ (ص۱۳۰-۱۵۱ دفتر)است .

حاشیة حاشیة شرح تجرید **(عربی)**

حاشیه ایست برحاشیه آقا جمال خوانساری برالهیات‌شرح تجرید (مسئله قدرت‌خدا) از محمدبن محمد علی هرندی ازعلماء قرن ۱۳ ـ ه .

این حاشیه در ذریعه ودیگر مدارك دیده نشد .

محشی‌در دیباچه رسالهٔ مذکور از استاد خود سید ابوالقاسم حسینی‌مدرس که‌بهنگام‌تألیف‌این‌رساله‌زنده بوده‌یاد کرده است .

آغاز: الحمد لله‌رب‌العالمین والصلوة‌علی محمد ..... و بعدفان .... محمدبن محمد علی الهرندی یقول هذه رساله شریفة فیها هدی ونورمبین .... انا کنانقرأ شرح الهیـات التجرید مع الحواشی الخفریة و اللاهیجیه والجمالیة ... فوصلنا ذات یوم الی الحاشیة الجمالیة‌المتعلقه علی‌مبحث عموم القدرة ...

انجام : تنبیه ایـاك وان تزل قدمك من سماع تلك الکلمات و تتوهم ان قدرته تعـالی . . . . . ولکن فی‌امثال هذا المقام یزل کثیر من الاقدام فکم من

سفینة عقل تغرق فی لجج هـذا القمقام و علی الله التوکل و بـه الاعتصام انه ولی الفضل والانعام .

تصور و تصدیق (عربی)

از صدرالمتألهین شیرازی (م ـ ۱۰۵۰) .

این رساله با الجوهر النضید علامه‌حلی‌در تهران بسال ۱۳۱۱ بچاپ رسیده‌است.

فهرست کتب‌چاپی عربی مشار ـ ۲۶۵ یادنامه ملاصدرا:۱۰۸ ذریعه ۱۹۸:٤

آغاز: امـا بعد فیقول الهارب من کل جناب الی جناب رحمة الله الحق المبین محمد المشتهر بصدرالدین هذه‌رسالة متضمنة لتحقیق التصور والتصدیق و....

انجام : و ادراك ذاك یحتاج الی لطف قریحة فهذاماسنح‌لنا فی باب التصور والتصدیق والله ولی الهدایة و التوفیق . تمت رسالة‌التصور والتصدیق .

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۱ (ص ۱ـ۶۳ دفتر) است .

الاصول الآصفیه (عربی)

از مـولی رجبعلی تبریزی (م ـ ۱۰۸۰) است و از آن بتفصیل در فهرست ج ۵ همین کتابخانه گفتگو و۲ نسخه از آن معرفی شده .

فهرست مجلس ج ۵ : ٤٨ـ٥٤ الذریعة ج ۲ : ۱۷۶ .

صاحب‌ذریعه این رساله رابنام وآصفیه‌با اجمال یاد وتفصیل‌را در ذیل‌عنوان الاصول‌الاصفیه‌یاد کرده‌اند .

درج ۲ نوشته که دربعضی از کتابها نام این رساله الاصول اللاحقه‌یادشده .

ذریعه ج ۲ ص۱۷۷ .

آغاز: ولاحول ولاقوة الا بالله العلی العظیم ... فانا اردنا فی هذه المقالـه اولا ذکر الاصل» المشهور بین الحکما وهوان الواحد لایصدر عنه الاالواحد ...

انجام: والاوهام غیر مشوش بشبهات اهل الحکمة والکلام ... و قد فرغت من تسوید هذه النسخة . . . فی اول طلوع الفجر فی خامس عشر شهر ربیع المولود من شهور سنة ۱۲٦۷ .... وآله .

[۱۸۰۳]

نسخه شماره ۲ (ص٦۳- ۱۰٦) دفتر است .

تعلیقات **(فارسی)**

رساله‌ای است درفلسفه باعنوانهای «تعلیق» که مؤلف آنرا تا کنون نشناختم، وچون نخست احتمال دادم که ترجمه‌ای از تعلیقات ابن‌سینا یا فارابی باشد چند جای آن را باآندو کتاب مطابقت کردم وتطابقی نیافتم

نمونه، تعلیق دوم ص٦٥ ذکر میشود :

تعلیق چون دانسته شد کیفیت معین شدن موجود بباید دانست کـه حمل موجود براقسامش کـه جوهر و عرض بـاشند و حمل جوهریه برجواهر و حمل عرضیت براعراض نـه ازباب حمل جنس و حمل عرض عام مستند بجنس است و بواسطه اینکه حمل موجود برجوهر وعرض باعتبار امر خارجست که علت باشد و حمل جنس وعرض عام مستند بجنس باعتبار امر خارج نیست پس حمل موجود بر جوهر وعرض که موضوع و جاعل بـاشد و حمل جنس و عرض عام مستند بجنس باعتبار امر خارج نمیباشد . تعلیق آخر : بدان بدرستی و تحقیق که عقل چون اشرف موجودانست ومحیط است برحقایق ومهیات وهویات وانیات اشیاء بالجمله هرظاهر وباطن موجودات باحاطه حقیقی وذاتی دانستن عقل بذات...

آغاز: بسمله، درتفسیر قول حکیم و الممکن فی‌حد ذاته‌لیس عن غلبة‌ایس یعنی ممکن از آنجهة که ممکن است چیز نیست و وجود ندارد، و بعلت . . .

انجام: وهمچنین در تعریف احساس‌بنوع‌مذکورظاهر میشود مقصود معلم اول درتعریف ابصار که تفسیر بخروج شعاع کرده است، یعنی متوجه شدن شعاع وعقل است بظاهر دالت است از عقل تبعیر . . . فرموده است بشعاع چه شعاع بمعنی روشنی‌است وعقل نوراست بالذات و روشنی موجودات باوست‌وازتوجه‌عقل بظاهر بـه بیرون آمدن شعاع تعبیر فـرموده است دانسته شد کیفیت علم عقل بموجودات و احساس عقل موجودات رابعون الله وتـاییده و توفیقه قدفرغت من تسوید هذه‌الرساله فی ثلث اول لیل‌الاثنین رابع وعشرین شهر ربیع‌الاول ۱۳۶۷.

[۱۸۰۳]

نسخه شماره۳ (ص۱۰۷ـ ۱۴۲) دفتراست

رساله نوریه مثالیه **(فارسی)**

از بهاءالدین لاهیجی. وی بنظر میرسد که جز بهاءالدین لاهیجی(محمدبن محمد سعید صاحب شرح توحید مفضل)است که درفهرست دانشگاه‌ازاو یادشده. نسخه‌دیگری ازاین رساله بنظر نرسیده است.

بهائی لاهیجی این رساله را بخواهش برخی از برادران دربارهٔ عالم مثال و جهان اشباح ساخته است وی سخنان خودرا در این کتاب ضمن چهار نور وچهار اشراق وسه لمعه ویك خاتمه ویك خاتمة‌الخاتمة آورده و درآن از بسیاری متکلمان و فیلسوفان چون محقق خفری، غیاث‌الدین منصور، قطب‌الـدین صاحب شرح مشارق، قاضی میبدی، محیی‌الدین و دیگران نام برده است در پایان نام النوریه بآن داده شده است.

فهرست دانشگاه ج ۱۲ـ ۲۵۹۷

آغاز: بسمله، ستایش وافر بیهمتائی را سزد کـه هستی موجودات سقلی کونی ظلال اشراقات وجود اوست ونیایش متکاثر بی‌مثیلی را زیبد که صور کونیهٔ عالم عنصری عالم مثال نورجود اوست ولله‌المثل الاعلی شعر: یك چراغست‌در اینجا وازپرتوآن هر کجا مینگرم انجمنی ساخته‌اند ...

انجام : برسبیل ارتجال بدون فکرماضی وحال نمایش یافته حق پژوهـان استقبال آن برخطا پوشی کنند وهفوات و زلات آنرا بجلباب اصلاح پوشند تا از جام یامن‌اظهر الجمیل وستر‌القبیح راح تحسین نوشند الحمدللّه‌اولا وآخراً‌وظاهراً وباطناً و هوبکل شیٔ علیم و صلی‌اللّه علی‌محمد وآله الطاهرین قدفرغت‌من‌تسوید هذه الرساله الشریفه المثالیه الموسوم بالنوریه بعون‌اللّه وحوله وقوته لاغیر فی‌اول لیل‌الخمیس رابع الشهر المبارك ربیع‌الثانی من شهور سبع وستین ومائتین والف بعدالهجرة النبویه

[۱۸۰۳]

نسخه شماره۴ (ص۱۴۲ ـ ۱۹۷) دفتراست.

رساله در اخلاق

(فارسی)

رساله‌ایست دراخلاق (حکمت عملی) که مؤلف آنرا بروش عارفان وفیلسوفان نوشته است ودرآن بآیات واخبار نیزاستشهاد میکند.

وی در فصلیکه از علم موسیقی سخن میگوید (ص۱٦۳ دفتر) از ملاجلال دوانی (م‍ـ۹۰۸) یادنموده است .

این رساله تحت عنوان: (فصل ـ فصل) ترتیب یافته است.

آغاز: بسمله، قال‌الله تعالی ماخلقنا السموات والارض ومابینهما لاعبین وقال تعالی‌افحسبتم انما خلقنا کم عبثاً و انکم الینالاترجعون از پرتو اشعه این دو نیر قدس بینایان منظر تحقیقرا این‌معنی مشاهدومعاین‌شود که ذرات اکوان وحقایق عالم امکانرا که ازمکمن غیب...

انجام: چه باوجود آن جوروستم واخذ مال بحکایات‌کاذبه ایشانرا فریب دهند واضاعت قابلیت ایشان میکنند و ایشانرا از فیوضات بـاز میدارند قدفرغت من تسوید هذه‌الرساله الشریفه المبارکه‌فی‌لیله الجمعه ثانی عشرشهر ربیع‌الثانی من شهور سنه ۱۲٦۷ .

[۱۸۰۳]

نسخه شماره ۵ (ص‌۱۹۷ـ۲۰۰ دفتر) است.

انوار حکمت **(فارسی)**

بخشی است ازرساله‌ایکه در سیر وسلوك نوشته شده و باعنوان « کلمه » ترتیب یافته است .

درفهرست‌دانشگاه‌دونسخه‌کامل‌ازاین کتاب یادشده که چهار گفتار (شریعت طریقت، معرفت، حکمت)داردودارای‌عنوان: ای درویش، ای‌فقیراست.

آغاز نسخه مابانسخه‌های‌دانشگاه مطابقت‌دارد .

فهرست دانشگاه ج۱۲– ۲۵۰۷ وج ۱۳– ۳۰۹۹

آغاز : بسمله، الحمدلله‌الذی نورمصابیح القلوب بانوارحکمته وزین بساتین الارواح‌بازهار ونعمته‌والصلوة‌علی...

انجام: کلمة اخری فقیر آنست که خاموشی اوبفکر باشد و سخن گفتن

او بذکر. کلمه اخری پیر کامل آنست که متابعت رسول ص را چنان التزام کرده باشد که جز اخلاق واوصاف نبوی در اوهیچ نباشد

[۱۸۰۳]

نسخه شماره ٦ (ص۲۰۸ــ۲۲۰ دفتر) است.

اصول من عرف (عربی)

شرح است بر حدیث «من عرف نفسه فقدعرف ربه ...» منقول از حضرت پیغمبر (ص) تألیف عمادالدین فرزند یونس پنجهزاری مازندرانی...

وی گوید «چون حدیث (من عرف...) دارای نکته‌های بسیار بوددر بارۀاصول دین وصفات ثبوتیه وسلبیه وبعثت رسول (ص) ونصب امامان و روز واپسین لذابقدر فهم خویش آنرابیان کردم وبه اصول من‌عرف موسوم ساختم».

این رساله دارای عنوانهای زیر است :

۱ـ شناسائی صانع

۲ـ صفات ثبوتیه .

۳ـ صفات سلبیه.

٤ـ عدل .

٥ـ نبوت .

٦ـ امامت .

۷ـ معاد را .

رجوع شود به ذریعه ۱ـ۲۱۲

آغاز: بسمله، الحمدلله الواحدالاحدالصمد الذی لیس کمثله شیءوهوالسمیع البصیر وصلی الله علی محمد البشیرالنذیروآله ...

انجام : و هذا آخر ما اردنا ایراده علی وجـه الاختصار و آخر دعوای ان الحمدلله رب العالمین قد فرغ من تألیفها مؤلفها المذنب یوم الثلثاء ... وفرغت من تسویدها فی لیله الخمیس ثامن عشر شهر ربیع الثانی فی سنه ۱۲٦۷.

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۷ (ص ۲۱۰ـ۲۲۲) دفتر است .

فصول نصیریه (بخشی از ...) (عربی)

خواجه نصیرالدین طوسی فصول نصیریه را در اصول عقاید بفارسی نوشته و رکن الدین محمد بن علی گرگانی (م درقرن ۸ـه) آنرا بعربی بر گردانده است . رساله حاضر بخشی از همان ترجمه عربی فصول بقلم گرگانی است .

آغاز : من کلام بعض الافاضل فی تحقیق الاقوال الحقه وغیره . . . (بسمله .) ذهب الاشاعرة الی ان الله سبحانه تعالی صفات موجودة قدیمه ...

پایان : ان من علم متغیرا لم یلزم من تغیره تغیر ذاته هذا کله من الفصول للمحقق الطوسی .

رجوع شود به آثار واحوال خواجه تألیف استاد مدرس رضوی ص: ۲۴۹ـ۲۵۰ وفهرست دانشگاه ٦ : ۲۳۱۵ .

[۱۸۰۳]

نسخه شماره ۸ (ص ۲۲٤ - ۲۲٦ دفتر) است .

رساله فی مسئله علم الباری (عربی)

رسـاله مختصریست که در نسخه بمحقق خوانساری نسبت داده شده است .

در این رساله از چگونگی علم خدا بموجودات سخن رفته است .

آغاز : اعلم انه بعد ما ثبت ان الواجب تعالی شأنه یوجد الممکنات قاطبة بالقصد والارادة و انه عالم فی الازل بجمیعها بالعلم السابق علی الایجاد فلا یخلو اما ان یکون هذا العلم بحضور المعلومات بانفسها عنده وهو باطل ضرورة اما اولا فلان المفروض ان هذا العلم...

انجام : و قد عرفت بطلانه والجهل من بعض الحیثیات ایضاً انما یلزم اذا کان علمه الازلی اجمالیا و قد ذکرنا انه لایلزم القول به بل هو تفصیلی محیط بجمیع الاشیاء بلا محذور فقد اندفع الاشکال بحذافیره و منه التوفیق و الهدایة الی سواء الطریق .

[۱۸۰۳]

نسخه شماره ۹ (ص ۲۲۶ - ۲۲۸ دفتر) است .

رساله در قاعده الواحد لایصدر عنه الا الواحد (عربی)

رساله ایست از سید ابراهیم حسینی همدانی (م - ۱۰۲۶) در توجیه و تفسیر سخن ابن سینا در باب قاعده الواحد لایصدر عنه الا الواحد در پاسخ به بهمنیار .

رجوع شود به فهرست دانشگاه ج ۸ ص ۶۳۹ شمارهٔ ۲۰۲۱/٤ همین فهرست شمارهٔ ۱۸۲۳/۹

آغاز : یقول الفقیر الفانی ابراهیم الحسینی الهمدانی بصره الله بعیوب نفسه و جعل یومه خیراً من امسه نقل ان بهمنیار لما طلب البرهان من الشیخ ان الواحد . . .

پایان : حقیقة الحال الا بترك الجدال و قصر الهمه علی تحصیل مساعدة التوفیق من ذوی الافضال.

[۱۸۰۳]

نسخه شماره ۱۰ (ص ۲۲۸ - ۲۳۲) دفتراست.

رسالة الاعتقادات (غربی)

بخشی است ازرساله اعتقادات سید محمد نوربخش (م ـ ۸٦۹).

فهرست سپهسالار ج ۳ـ۱٦۳ .

آغاز : و یجب ان یعتقد ان الصفه فی الذات کالواحد فی العشرة فمن قال الواحد عین العشرة ...

انجام : صدق ومن قال رؤیة الله لیست بمحال صدق لان الله یری نفسه فمن نورالله بصیرته رآه فصار الاختلاف لفظیاً وهوالعلیم تمه .

[۱۸۰۳]

نسخه شماره ۱۱ (ص۲۳۲ - ۲۳٤) دفتراست .

تفسیر آیه « الیوم اکملت لکم ... » (عربی)

ازملامحمدصالح روی محمد صالح مازندرانی یاخلخانی است .

مؤلف ازاحتجاج طبرسی ومبسوط یاد نموده است .

آغاز : قوله تعالی الیوم اکملت لکم دینکم الخ معناه بحسب تفسیر اهل‌ـ الذکر علیهم السلام الیوم ... فی الاحتجاج للطبرسی ...

انجام : بالزمان کیوم الجمعه والعید و بعـد العصر و ما یقول و الله الـذی لا اله الا هوالرحمن الرحیم الطالب الضار النافع المدرک المهلک الذی یعلم فی السر ما یعلمه فی العلانیة ....

[۱۸۰۳]

نسخه شماره ۱۲ (ص ۲۳٤–۲۳۷دفتر) است .

رساله در توحید (عربی)

تعلیقه‌ایست برسخنی درنفی وحدة عددی ازواجب‌تعالی،ازافادات **میر داماد** که بوسیله یکی ازشاگردان‌او که خلیل نام داشته و شایدهمان‌مولی‌خلیل غازی قزوینی باشدنوشته شده‌است .

از نوشته‌کاتب‌درپایان رساله پیداست که پس از درگذشت او نوشته‌شده

آغاز: قوله وحدة الواجب‌تعالی‌ذکره‌لیست‌وحدة‌عددیه احدالوجوه‌المحصله لدینا فی تحقیق معناه هوان الوحدة العددیه هی ما تحصل ...

انجام : من‌تکرره هذاکله من‌افادات السید السند امیر محمد باقرالداماد قدس سره بحسب الامر السید السند و مهدینا الممجد القبلة العظیم والمخدوم الکریم الافقه الاعلم والامجد الاکرم زین الملة والدین رأس الموحدین سیدنا و مولانا الجلیل النبیل هادینا الی معرفه دین محمد وملة ابراهیم الخلیل و فقه‌الله الحکیم اللطیف وزید عمره الشریف قدنمقه المذنب العاصی‌الدانی ابن المرحوم المبرور حاجی میرزا آقائی علی‌نقی‌تهرانی . التمس منك ایها السالك‌ان‌لاتنسانی فی کل حالك فی‌خلواتك سنه۱۲٦۷ .

[۱۸۰۳]

نسخه شماره ۱۳ (۲۳۷ک–۲۳۹ دفتر)است

تفسیر آیه نور (عربی)

تفسیر آیه نورتألیف ملاصدرا (م–۱۰٤۰) .

این تفسیر بروش خاص صدرا نگارش یـافته

ذریعه ٤:٣٣٤ یادنامه :١٠٨

آغاز: بسمله ، فی تفسیر قوله تعالی الله نور السموات والارض ای انه وجود السموات والارض...

پایان: مهماکان نظره علیها بعین الکثرة وذلك ماکان الاطرفة عین وهذا رجع الی وحدة الحقیقه وتاب تم .

[۱۸۰۳]

نسخه شماره ۱۴ (ص ۲۳۹-۲۴۳) دفتر است .

رساله در تحقیق نبوت مطلقه **(عربی)**

بخشی است از رساله ای در نبوت مطلقه بشیوهٔ فلاسفه و در آن پاره ای از سخنان ابن سینا را نقل نموده است .

آغاز: عبارة عن اطلاع ذلك النبی المخصص بها علی استعداد جمیع الموجودات...

انجام : التعین منه مطلقاً رزقنا الله واخوا ننا هذا المقام .

تمت .

۱۸۰۳

نسخه شماره ۱۵ (ص٢٤٣-٢٤٤) دفتر است .

شرح حدیث عالم علوی **(فارسی)**

این رساله بخشی است از شرح محمد صالح خلخالی (ذریعه ۱۳ : ۲۰۲) بشیوه فیلسوفان نگارش یافته و از صدرای شیرازی نقل نموده است .

آغاز: سئل علیه السلام عن العالم العلوی فقال صور عاریة عن المواد عـالیه عن القوة والاستعداد ....

انجام: متوجه عـالم علوی شده و در مقعد صدق عند ملیك مقتدر آرمیده ارزقنا الله وایا کم بالوصول الیه .

۱۸۰۳

نسخه شماره ۱۶ (ص ۲۴۵–۲۴۸) دفتر است .

تفسیر حدیث ان الله خلق آدم علی صورته (فارسی)

حدیث مزبور از پیغمبر (ص) نقل شده است . این رساله شرحی است مختصر بر آن حدیث (ذریعه ۱۳:۱۷۹) .

آغاز: قـال النبی ص ان الله خلق آدم علی صورته و فی حدیث آخـر علی صورة الرحمن و قال ص ما خلق ..... تصدیق این آیات و اخبار به آنکه انسان بماهو انسان ای بماهو مدرك...

انجام: وهوهو نظم ، گویند که آدمی بصورت چه خداست، حق مثل ندارد مگر او باشد راست .

[۱۸۰۳]

نسخه شماره (ص ۲۴۸–۲۵۳) دفتر است .

رساله درفرق میان کبائر و صغائر (عربی)

ازمحمد ابراهیم بن محمد معصوم حسینی (قرن ۱۲ ـ ه) .

آغاز: الحمدلله رب العالمین والصلوة علی رسوله الامین ... اعلم انه اختلف الاراء وتباینت الاهواء . . .

انجام: العاقبة الحسنی ولا یکون ممن زین سوء عمله فرآه حسناً و الله الموفق والمعین .

[۱۸۰۳]

نسخه شماره ۱۸ (ص ۲۵۳-۲۵۵) دفتراست .

خلسة الملکوت (عربی)

تالیف میر داماد (م-۱۰٤۰) ودرحاشیهٔ قبسات اوچاپ‌شده‌است .

الذریعة ج ۷:۲٤۰ فهرست مشارعربی - ۳۳۷ .

آغاز: بسمله ، الحمدلله رب العالمین و صلواته علی سیدنـا محمد و آله - الطاهرین وبعدانی ذات یوم من‌ایام شهدنا هذا و قدکان یوم الجمعة رابع عشرشهر رسول الله شعبان المکرم‌لعام ۱۰۲۳...

انجام : رجعت‌الی‌ارض‌التبار و کورة البوار و بقعة الزور و قریة الغرور

[۱۸۰۳]

نسخه شماره ۱۹ (ص ۲۵۵) دفتر است .

نامه‌ای ازحکیم رشدی (فارسی)

نامه ایست که حکیم رشدی بمیرزا ابراهیم همدانی نوشته .

آغاز: نوشته‌ای که حکیم رشدی به‌میرزاابراهیم همدانی نوشته‌بودعرضه میدارد . . .

انجام : وازشاه‌راه‌صماخ...واردی بی پیـام بهجت و سرور عبور مکناد بمحمد واله شافع‌یوم‌المعاد .

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۲۰ (ص۲۵۵- ۲۵۷ دفتر)است .

الواردات القلبیه (عربی)

از صدرای شیرازی است و بارساله ۳اصل بکوشش دکتر سید حسین نصر چاپ شده‌است .

یادنامه ص ۱۱۹ دانشگاه ج ۳ : ۳۹۷ .

آغاز: من کـلام صدرالمحققین مولانا صدرالدین محمد الشیرازی قـدس سره طوبی...

انجام : عنا خیر الجزاء و رضی‌اللّٰه‌عنا وعنهم یـوم‌اللقـآء .

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۲۱ (ص ۲٦۱ ـ ۲٦٤)دفتر است .

مجمع الفائدة والبرهان (عربی)

بخشی است ازشرح مولا احمد اردبیلی (م ـ ۹۹۳) برارشاد الاذهان‌علامه حلی (م ـ ۷۲٦) .

این نسخه بخشی است از کتاب‌الطهارة .

آغاز: و لنختم‌البحث بخبرین فیها بشارة لولی علیه‌السلام احـدهما مافی روایة زیدالشحام...

انجام : فیسرنابادخال‌السرورعلی‌المؤمنین‌من‌شیعتنافکن منهم‌یامحمد

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۲۲ (ص ۲٦٤ دفتر) است .

الردعلی اهل‌الجبر والتفویض (رسالة ...) (عربی)

رساله ایست‌منقول در کتاب‌تحفةالعقول ازحضرت هادی (ع) دررد کسانیکه قائل به‌جبر یاتفویض شده‌اند .

آغاز: فی رسالة مولانا علی الهادی صلواة الله وسلامه علیه فی الرد علی اهل الجبر والتفویض واثبات العدل والمنزلة . . .

انجام : قال فوثب عبایه فقبل یدیه ورجلیه انتهی موضع الحاجه بالصواب

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۲۳ (ص ۲۶۵-۲۶۹) دفتر است .

رساله دربارهٔ زمان **(عربی)**

رساله (ویا بخشی از رساله) ایست در تحقیق زمان موهوم .

آغاز: بسمله ، الزمان علی ان یکون منترعاً من الموجود الخارجی موهوماً من امتداد بقائه کما یحکم . . .

انجام : مطابق للواقع وبطل توهم من زعم ان للثابتات القلبیه زمانا غیر قار الاجزاء وذلك ما اردناه والله اعلم بالصواب .

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۲۳ (ص ۲۶۹-۲۷۲) دفتر است .

شرح یك رباعی **(فارسی)**

شرحی است منسوب به شهاب الدین بر این رباعی :

چون خالص کشت نقد قلب از قلبی کفرش باطل نماید ایمان سلبی

درحضرت رازدان جوابی است قبول لم تومن را لیطمئن قلبی

انجام : نیست والله اعلم بحقیقة الحال اینست آنچه اند تتبع کلمات مطابقه در

حل این رباعی بخاطر میرسد والله الهادی الی سبیله قدفرغت من تسویده فی لیلة الجمعه سادس وعشرین شهر ربیع الثانی من شهور سنه ۱۲۶۷ .

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۲۵ (ص ۲۷۳ـ۲۷۳) دفتر است .

شرح حدیث ان الله خلق آدم علی صورته (عربی)

بخشی است از رساله یا کتابی ودر آن از غزالی نقل شده .

شمارهٔ ۱۶ این دفتر نیز رساله‌ایست بفارسی دراین باب .

آغاز: بسمله ، کلام فی قوله ان الله خلق آدم علی صورته فصل ان قیل مامعنی قوله ان الله خلق آدم علی صورته قلنا الصورة . .

انجام : فمهما اطلع بالحقیقة علی هذه الموازنة عرف معنی قوله ص خلق آدم علی صورته ومعرفة ترتیب افعال الله غامضه یحتاج فیه الی تحصیل علوم کثیرة .

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۲۶ (ص ۲۸۰ـ۲۸۵ دفتر) است .

رساله طرق الی الله (عربی)

رساله‌ایست دربیان اقرب واوضح طرق الی الله از تألیفات شیخ نجم الدین کبری متولد ۵٤۰ ومتوفی ۶۱۸ . دانشگاه ۳ : ٤۱۱

رساله‌ایست دربیان اقرب طرق الی الله و اصول ومبانی آن .

وی دراین رساله طرق وصول را ۳ قسم کرده بدینگونه :

۱ ـ طریق ارباب معاملات (عبادات) .

۲ ـ طریق اصحاب بماصدات و ریاضات .

۳ ـ طریق اهل محبت وخدمت که برپایه موت ارادی استوار است .

طریق مختارشیخ همین طریق آخراست و دربارهٔ اصحاب آن گوید :

« الواصلون منهم فی البدایات اکثر من غیرهم فی النهایات » .

وی برای این طریق ده اصل یاد کرده است بدینگونه :

اصل اول ـ توبه .

اصل دوم ـ زهد دردنیا .

اصل سوم ـ توکل .

اصل چهارم ـ قناعت .

اصل پنجم ـ عزلت .

اصل ششم ـ ملازمت ومداومت ذکرحقیقی

اصل هفتم ـ توجه بالکلیه الی الله .

اصل هشتم ـ صبی از لذات نفسانی .

اصل نهم ـ مراقبت .

اصل دهم ـ رضا وتسلیم بالله .

وی برای هر یك از این ده اصل توضیحی چند سطری داده و گذشته است .

آغاز: الطرق الی الله بعدد انفاس الخلایق وطریقتنا الذی نشرع فی شرحه اقرب الطرق الی الله ...

انجام : کمن مثله فی الظلمات ای کمن یسعی فی ظلمات الشجرة الانسانیة لیس بخارج منها لایظهر له نور المؤمنیه ولاثمرة الولایة والنبوة فافهم .

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۲۷ (ص ۲۸۵ - ۲۸۸ دفتر) است .

رساله اصناف مردم درمعاد (عربی)

از شیخ حسین تنکابنی شاگرد صدرا مؤلف رسالهٔ حدوث عالم شمارهٔ ۲۰ این دفتر (فهرست ۵ ص ۲۰۵)

وی مردمی را که درروزقیامت بزندگی باز میگردند ٦ دسته (صنف)وهریك رادارای‌مرتبه‌ای خاص از شقاوت یا سعادت دانسته و قبل ازبیان اصناف مردم مقدمه‌ای نگاشته دربیان عوالم و نشأتها بزبان‌اصحاب‌فلسفهٔ اشراق .

در این مقدمه گوید :

« عوالم منحصردر سه‌است:عـالم‌عقلی ، عالم خیـالی وعالم حسی » و دربارهٔ هریك به‌تحقیق اجمالی‌پرداخته است .

آغاز: بسمله الحمدلله المتوحد فی‌ذاته المتفرد فی‌دعوته صفاته . . . وبعدفقد کنت‌متاملافی‌بعض‌الاسحارفی‌باب‌احوال‌صنوف‌الناس‌عندرجوعهم‌الی‌دارالبقاءوالقرار فلاح علی‌قلبی‌القریع . . انه‌علی‌ستة اصناف ولکل صنف منهانحومن‌احوال‌السعاده او الشقاوه‌بیانه مبنی‌علی‌مقدمه . . .

پایان: فیکون صنوف‌الانسان مع‌حـالاتهم علی سنة حـالات . . من‌مؤلفات الشیخ‌الفاضل‌الشیخ‌حسین‌التکابنی قدس‌سره‌العزیز .

[۱۸۰۳]

نسخه‌شمارهٔ ۲۸ (ص۲۸۸ ـ ۲۹۰ دفتر) است .

رساله فی علم اللدنی والکسبی (عربی)

ازخواجه نصیرطوسی (م ۶۷۲) خواجه علم رادوقسم کرده تعلیمی اکتسابی وتعلیمی ربانی وبرای تعلیمی ربانی ۳ مرتبه یاد کرده .

احوال وآثارخواجه ـ ۳۱۲ .

۱ ـ تصریح امرعینی که گاه لدنی خوانده شده .

۲ ـ تعویض از امرعینی ولدنی حقیقی این است .

۳ ـ الهامی که مقام صالحان است .

وی میگوید وحی زاده اشراق عقل کلی به نور الهی .

خواجه در این رساله ازفرق نبوة ورسالت یاد کرده و ازحضرت مولی (ع) نقل کرده که « قال (ع) یحکی عن صاحب عهدموسی انه شرح کتابه فکان حمل اربعین جملاولواذن الله ورسوله لشرعت فی شرح معانی الفاتحه حتی یبلغ مثل ذلك » .

آغاز: اعلم وفقنا الله و ایاك انه لابدمن معرفةالعلم و العالم و المعلوم تصور النفس المطمئنة الناطقة الکلیة حقایق الاشیاء ...

انجام : فیعبر النفس عنه کمایشاء بلاانقطاع ونسیان وذلك فضل الله یؤتیه من یشاء من عباده حسبناالله و نعم الوکیل .

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۲۹ (ص ۲۹۰ ـ ۳۰۱ دفتر) است .

الفت نامه (فارسی)

از فیض کاشانی است و درآن مؤمنان را بـه انس و الفت ومحبت ترغیب و تحریص نموده است. این رساله در تهران چاپ شده است .

فیض درپایان غزلی درانس والفت دارد که مشهور ومطلع آن اینست :

بیا تا مونس هم یار هم غمخوار هم باشیم
انیس جان غم فرسودۀ بیمار هم باشیم

الذریعة ج ۲ : ۲۹۳ فهرست‌مشارچاپی فارسی ـ ۱٤۳ .

آغاز: بسمله ، ربنا الف بین قلوبنا وقلوب اخواننا بحبل طاعتك وطاعة الرسول واعنا وایاهم علی اداء الحقوق .. محقق است که جناب حق ...

انجام: نمی‌بینم بجز تو همدمی‌ای فیض درعالم
بیا دمساز هم گنجینه اسرارهم باشیم
و هوالعلیم .

[۱۸۰۳]

نسخه شماره ۳۰ (ص ۳۰۱ - ۳۱۲ دفتر) است .

زادالسالك **(فارسی)**

ازفیض کاشانی است وبکوشش آقای محدث بچاپ رسیده است .
الذریعة ج ۱۲ـ۲ فهرست مشارـ چاپی فارسی ـ ۸۷۷ .

آغاز: بسمله ، هذه رسالة سلوکیه لمولانا محسن الکاشی قدس سره العزیز الحمدلله وسلام علی عباده الذین اصطفی و بعداز کیفیت سلوك راه . . .

انجام : ومن یخرج من بیته مهاجراً الی الله ورسوله . . . وفرد :
در غرور اینهوس گرجان دهم به که دل در خانه و دکان نهم
و التوفیق من الله العزیز . . . بعون الملك الکریم الحکیم .

[۱۸۰۳]

نسخه شمارۀ ۳۱ (ص ۳۱۳-۳۱٤ دفتر) است

شبهات کلمهٔ توحید (عربی)

ازسیف‌الدین علی شریفی جابری .

وی هفت شبههٔ نحوی در ترکیب این کلمه یاد نموده وپاسخ داده است .

آغاز: بسمله، هذه‌شبهات فی ترکیب کلمة لا اله الا الله لسیف الدین علی الشریفی یقول افقر عبادالله الغنی سیف الدین علی الشریفی الجابری هذه شبهات فی ترکیب ... الشبهة الاولی ان مایقتضیه القواعد العربیة جواز النصب و اختیار البدل فی لفظ الجلالة ...

انجام: الغیر هو مطلق التعدد کما صرح به الشیخ الرضی والمحقق الجامی فلم حکموا بعدم صحه عملها ههنا علی الغیر .

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۳۲ (ص۳۱۴-۳۲۲ دفتر) است .

رساله عضدیه (عربی)

رساله‌ایست در اخلاق مرتب درچهار مقاله . (ذریعه ۱ :۳۷۱-۳۷۲)

فهرست مقالات رساله چنین است :

مقاله اول اخلاق نظری

» دوم حفظ و کسب اخلاق

» سوم سیاست منزل

» چهارم تدبیر مدن

آغاز: بسمله ، الحمدلله علی نواله والصلوة والسلام علی محمد رسوله وآله و بعد فهذا مختصر فی علم الاخلاق و رتبته علی اربعة مقالات الاولی فی النظری منه

الخلق ملكة تصدر عنها الافعال النفسانية بسهولة من غير روية و يمكن تغييرها للتجربة ولورود الشرع به ...

انجام: بـالرسول المنور بنور شريعة الانفس والآفاق صلى‌الله عليه و آله ماتلى آيه الاخلاق وهوالكريم اللطيف‌الخلاق .

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۳۳ (ص ۳۲۲-۳۶۵ دفتر) است .

آيينهٔ حكمت **(فارسی)**

از حسن‌قمی(م-۱۱۲۱)لاهیجی فرزندمولی‌عبدالرزاق‌لاهیجی‌است .

این کتاب در سه باب ترتیب‌یافته است :

۱- در تعریف حکمت .

۲- برخی‌ازمسائل.

۳- پاره‌ای از اخبار .

ذریعه ج ۱-۵۲ فهرست دانشگاه : ۹۱۸ و ۱۲۶۵ .

آغاز: حمد وسپاس بیحد وقیاس جناب کبریای حکیم بیهمتایی را سزاست که بحکمت کامله و رحمت شامله به اقلام جود و احسان و ملاذ رشحات امتنان صفحات کتاب عالم امکانرا به ارقام سطور اجناس‌صنایع‌لطیفه وکلمات‌انواع خلایق شریفه و حروف‌صنوف...

انجام: در کتاب حدایق الشیعه بعد از نقل این کلام گفته که کلام سید استبعادی ندارد چه هر کسی تأمل و تعمق در اینعلم شریف کند تواند دانست که اصول مطالب مستفادازانبیاء علیهم السلام‌است ... که هیچ شك‌وریب درآن نداشته باشد والله اعلم بالصواب .

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۳٤ (ص۳٦٥-۳۷۰دفتر)است

شرح حدیث الحقیقه **(فارسی)**

بخشی است که از کشکول شیخ بهائی نقل شده است .

آغاز: بسمله ، آورده‌اند که کمیل بن زیـاد ازحضرت امیرالمؤمنین (ع) سئوال کرد که ماالحقیقه یعنی حقیقت چیست و کمیل ازاصحاب قبول ومستکشف اسرار غیوب بود چون ازحقیقت پرسید امیرالمؤمنین (ع) فرمودمالك والحقیقة یعنی ترا با حقیقت چکار که هنوزخداونددلی ...

انجام: چون قلم اینجا رسیده شدشکست اینست بیان اجمال کـلمات امیرالمؤمنین (ع) وتمامی کتاب مثنوی باشرحش بلکه مؤلفات اولین وآخرین از خواص حضرت رب العالمین این کلماتست تا معلوم شود والحمد ... آخراً .

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۳۵ (ص ۳۷۰-۳۷٦ دفتر) است .

شرح حدیث خاطبنی ربی بلسان علی (ع) **(عربی)**

از سید علی خـان مدنی ملقب بصدرالدین وپسر نظام الدین احمد و متوفی در ..... در شرح برحدیث منقول از حضرت رسول (ص) که خداوند درشب معراج بااوبا زبان علی (ع) سخن گفت و ٤حدیث دیـگر .

متن حدیث مزبور این است :

« قال (رسول الله (ص) وقدسئل بای لغة خاطبك ربك لیلة المعراج) خاطبنی بلسان علی فالهمنی ان قلت یارب خاطبتنی ام علاً فقال یا احمد اناشی لیس کالاشیاء

لااقاس بالناس ولااوصف بالشبهات خلقتك من نوری و خلقت علیامن نورك اطلعت علی سرائرك فلم اجداحب من علی بن ابیطالب(ع) فخاطبتك بلسانه كیما یطمئن قلبك».

سید علی خان این حدیث را بوسیله پدرش از جدش از مولی محمد امین استرآبادی ، از میرزا محمد استرآبادی از سید ابو محمد محسن (یکی از اجداد سید) واو با سلسله سندی که همه از پدران او هستند از زید شهید وزید بوسیله پدر و جدش از حضرت علی (ع) روایت کرده است .

وی پس از نقل حدیث یاد آور شده است که این حدیث را سید خوارزمی در باب ٦ کتاب مناقب بسندی دیگر و با اندکی تفاوت در متن آورده است .

سید علیخان مدنی در این رساله ٥ حدیث را که با سلسله‌سند مزبور نقل شده‌اند یاد کند و گوید این ٥ حدیث از احادیث کم نظیر مسلسل بالآباء است که ۲۷ پدر وپسر در سند آن قرار گرفته .

آغاز: بسمله ، الحمد لله الذی اکمل بنبیه احمد، نظام الدین وشرح بوصیه علی صدر الدین صلی الله علیهما وعلی ابنائهما الهادین ائمه الامة والخلفاء الراشدین و بعد فیقول . . . علی صدر الدین بن احمد نظام الدین عن والده السید الجلیل محمد معصوم ...

پایان: واتفق توضیح ما العله یحتاج الی التوضیح عجالة حال رقم هذه الاخبار .. ولم اقف علی شیء من ذلك لاحد من السلف . . . اهل البیت (ع) والله یقول الحق وهو یهدی السبیل والیه المرجع والمآب .

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۳٦ (ص ۳۷٦ ـ ۳۸۸ دفتر) است .

اصطلاحات صوفیه (فارسی)

رساله ایست دراصطلاحات صوفیه دارای ۱۲ فصل به‌این ترتیب :

فصل اول–عشق گویندو وجود مطلق گویند .

فصل دوم– اسماء بر دو قسمند.

فصل سوم– وجود را اگر مطلق گویند ذات خواهند.

فصل چهارم– باطن و قوود وغیب و ...

فصل پنجم– تجلی بر چند قسم است .

فصل ششم– وجودمطلق وغیب مطلق وذات ساذج وغیب هویت ...

فصل هفتم–شئون ذاتی مقتضیات ذات بود ازلاوابدا ...

فصل هشتم–احکام اعیان ثابته .

فصل نهم–تجلیات وجود مطلق .

فصل دهم – مرتبه انسانی .

فصل یازدهم – اقطاب وافراد و اوتادوابدال . . .

فصل دوازدهم – رخ وزلف وابرو وخال وخط . . .

آغاز: سپاس بیقیاس احدیراست که وجود عالم وآدم ازپرتو فیض اقدس و مقدس بیاراست و درود نا معدود برحضرت احمدی باد وبرآل و اصحاب و اتباع او الی یوم التناد وبعد این دوازده فصل است دربعضی از مصطلحات صوفیه موحده که ازعبارات ایشان مفهوم گشته است ...

انجام : ونیزازاقوال صوفیه است که اذاانتهی السالك الی نهایه مراتبه انتفت هویته . . والی هذااشار .. فی هذا الرباعی :

آنرا که فنا شیوه وفقر آیین است بیرون زسیاستگه کفر ودین است

رفت اوزمیان همین خدا ماند خدا و الفقر اذا تم هوالله این است .

[۱۸۰۳]

نسخه شمارهٔ ۳۷ (ص ۳۸۸ –۳۹۹دفتر) استص ازنیمه پاره ووصالی شده است .

شرح رباعیات ابوسعید (فارسی)

در این رساله خواص و آداب و شرایط خواندن رباعیات منسوب به ابوسعید ابوالخیر برای شفاء بیماریها وقضاء حوائج بیان شده است .

آغاز: بدان ایدك الله تعالی که این رباعیات سلطان السالکین . . . شیخ ابو سعید ابوالخیر خراسانی... گوگرد احمر است و بسیار عزیز است در وصول سعادات وحصول مدعیات وجلب روزی ... اگر جهت شفای بیمار باشد باید مظهر اسم یا شافی گردد و اگر بجهت درد چشم خوانند باید مظهر اسم نور و یا قیوم باشد ...

انجام : بجهت رفع فقر وفاقه چهل ویکروز هر روز هزار وپانصد مرتبه در یك مجلس بخواند ازفقر وفاقه برهد انشاء الله تعالی :

یا علی یا علی مرا دریاب	که فرو مانده‌ام دراین گرداب
چون تو را قدرتست در هرباب	بخدا یا علی مرا دریاب

[۱۸۰۴]

این نسخه شمارهٔ ۱ (ص ۱-۷ دفتر) است .

رساله در قبله (فارسی)

از مؤلف رساله در نسخه یادنشده‌است ودررساله‌نیز از کتب فقهی یارساله‌هایی که درقبله نوشته‌شده‌ذکری نرفته‌است .

آغاز: بسمله . بعد ازحمدالهی ودرود برحضرت رسالت پناهی وآل واصحاب اوبدانکه درهرشهر که باشند وخواهند که سمت قبله آنشهرمعلوم کنند اول طول آن شهرازجزایر خالدات وعرض او ازخط استوا معلوم گردد . . .

پایان: وتمام سمت‌النجران مکه بوداز نقطه جنوب باراه نقطه شمالی یاموضع وصول خط‌مذکور واین ضابطه که مذکور شد مخصوص است ببلاد شمال و دربلاد جنوبی طریقه عمل برعکس مذکور است چون وصول بـان مواضع کمتر میسر میشود بنابرین بـان مقید نشد ودراین‌رساله تحقیق آن نکرد والله اعلم‌بالصواب والیه‌المرجع‌والمآب

هر که خواند دعا طمع دارم زانکه من بندهٔ گنه کـارم

۱۸۰۴

نسخه شمارهٔ ۳ (ص۸۴– ۱۱۵ دفتر)است

نخبة‌البیان **(فارسی)**

از مولی‌مهدی بن‌ابی‌ذرنراقی (م–۱۲۰۹)

این کتاب بفارسی دربلاغت نگارش یافته و دارای یك مقدمه‌ویك خاتمه و پنج فصل است.

در ۱۳٤۰–ش بوسلیه آقای‌حسن نراقی یکی‌ازاحفاد مؤلف بچاپ رسیده.

دانشگاه ج۹– ۱٤۷۰ وج ٤– ۹۵۲ مشار فارسی– ۱۵۷۲

آغاز: بسمله ، سپاس بیقیاس سزاوارآفریدگاریست‌جل‌شانه که‌السنهٔ بلغای عالم را مطالع انوار نجوم .... بعد چنین گوید که آرزومند فیوضات خدای باقی مهدی‌بن‌ابی‌ذرالنراقی ...

انجام : جعلها من‌الذخایر العائدة الی فی‌الآخره بمحمدخاتم النبیین‌وعلی سیدالوصیین و بعترته الطاهرین صلوات‌الله علیهم اجمعین تمت فی یوم یکشنبه۲۰ محرم‌الحرام سنه ۱۲۲۸

[۱۸۰۴]

نسخه‌شمارهٔ ۴ (ص۱۲۰– ۱۹۲دفتر) است .

ردبر رساله حیل شرعی ربا (محاباتیه) (عربی)

ازمیرزا محمد مهدی خراسانی (متولد در۱۱۵۲ ومقتول در۱۲۱۷،۱۲۱۸).
آقا باقر وحید بهبهانی (م ـ ۱۲۰۵) رساله‌ای نوشته در بیان حیل شرعی ربا و آنچه غیر مشروع است ومشروع پنداشته‌اند بنام رساله محاباتیه
(اعلام‌الشیعه قرن ۱۳ ص ۱۷۳ ذریعه۷ : ۱۲۷)
ازرساله محاباتیه بهبهانی نسخه‌ای در مجموعه طباطبائی شماره
ونسخه‌ای درالهیات (فهرست ص...) موجوداست.

کتاب حاضر ردی است بررساله محاباتیه وحید بهبهانی.

درفهرست رساله‌های موجود دراین دفتر (که روی یکی از صفحات اضافی اول دفتر است) تألیف این «رد» به «شهیدثالث و مهدی ثانـی میرزا محمدمهدی خراسانی» داده‌شده است.

در ذریعه از این رساله (نه بـاستقلال ونه درضمن ذکر رسالـه بهبهانی) یاد نشده‌است.

سید ابوتراب بن‌ابی‌القاسم موسوی خوانساری (م‍ـ۱۳٤٦) رساله‌ای بفارسی در این موضوع نوشته. سید محمود خوانساری (م ـ ...) و میرزا ابوالقاسم قمی (صاحب قوانین) نیز رساله‌ای بعربی دارند و بنوشته ذریعه رساله اخیر باغنائم او چاپ شده.

دراعیان‌الشیعه در ضمن ترجمهٔ میرزا محمد مهدی خراسانی (جدخانواده شهیدی مشهد) که از شاگردان وحید بهبهانی بوده است رساله‌ای از او در رد محاباتیهٔ استاد یاد گردیده.

بنابرین رساله حاضر بدون تردید تألیف میرزا محمد مهدی بن هدایت‌الله ملقب به شهید رابع است.

مؤلف اعیان‌الشیعه در ضمن ترجمه‌مبسوط او (بنقل ازنجوم السماء ومطلع السعدین وفاضل بسطامی) این سه تألیف رابرای اویاد کرده :

۱ـ شرح بر کفایه خراسانی که شرح کتاب طهارت آن‌از تألیف خارج‌شده. درذریعه شرح کتاب زکوةوخمس کفایه خراسان‌ازسید ذبیح‌الله سبط میرزا محمد مهدی یاد شده اما ازشرح کفایه خود اویاد نشده‌است.

۲ـ رساله تحقیق نیروز (نوروزیه).

۳ـ رساله دررد رساله محاباتیه استاد محمد باقر وحیدبهبهانی.

٤ـ شرح دروس شهید.تالیف این کتاب درنجوم السماء بدو منسوب شده و دراعیان‌الشیعه نیامده است.

درمجموعه ۱۸۰٤ (که‌اینك رساله‌های موجود درآن رامیشناسیم) علاوه‌بر رد رساله محاباتیه بهبهانی این رساله‌ها نیزاز میرزا محمد مهدی درج شده :

۱ـ رساله درشرح رساله‌ای درولایت درنکاح.

۲ـ رساله دربقاء اجسادائمه اطهار (ع) درقبور.

۳ـ رساله نوروزیه (تحقیق‌درنوروز).

از این رساله‌ها که یاد کردم تنها رساله نیروزیه در اعیان الشیعه و مطلع الشمس آمده ودیگرها رادرهیچ مأخذی ندیده‌ام.

شیوه مؤلف‌این رساله آن است که نخست قطعه‌ای بزرگ که گاه به‌۲صفحه میرسد از رساله محاباتیه را با عنوان «قال» نقل کرده و سپس، عنوان «اقول» به توضیح ورد سخنان وحید پرداخته وهمه‌جا پس ازذکر یااشاره به‌نام او«دام‌عمره» میگوید و بنابرین این رساله در سالهای قبل از ۱۲۰۵ (تاریخ درگذشت وحید بهبهانی) تألیف شده‌است.

غرض شهید از تألیف این رساله تصحیح معامله محاباتیه است که بعنوان

طریق خروج ازبرای رباذکر شده ووحید بهبهانی رساله خود را بمنظور تحریم همه‌طرق حتی‌بیع محاباتی‌تألیف کرده واین‌کاررابا‌انواع عبارتهاتقبیح کرده است.

رجوع شود به‌اعیان‌الشیعه ج ۴۷ ص ۲ ـ۸۷ نجوم‌السماء ۳۳۰ـ۳۳۱ مطلع‌الشمس ج۲ ص۳۹۴ـ۳۹۵ .

آغاز: قال اعلم ان‌جمعاً من‌علماء دهرالزمان ایدهم‌الله‌اعتقدوا حلیة‌القرض بشرط المعاملة المحاباته وهو ان یشتری شیئاً قلیلا بقیمة کثیره او بیع بعکس ذلك ومرادی منهاهذاان یبع‌المقرض من‌المستقرض بازیدمن ثمن‌المثل اویشتری منه بانقص منه‌اویوجر بازید من‌المثل اویستاجر بانقص منها او یصالح کذلك او یملك منه‌عیناً اومنفعة بقصدهبه اوغیره وادعی بعضهم عدم الخلاف من الشیعه .... اقول یقال حبوت‌الرجل حباء بالکسر والمداعطیته الشیٔ بغیر عوض والاسم منه الحبوة بالضم‌ومنه الحبوة لمایعطی الولدالاکبر من‌مال‌ابیه ومنه‌ایضاً بیع‌المحابات وهوان یشتری شیئاًباکثرمن ثمن‌مثله اویبیع‌شیئاً ...

انجام: اقول مماذکر تظهران حمل نحو روایت سلسبیل علی‌الطمع مما لاسبیل الیه‌وقدر مختص .... والاحوط ترك‌شرط احد هما فی‌الاخر وایقاع‌القرض والمعاملة علیحدة کما هومتعارف فی‌هذاالزمان وهذاالمکان بل‌کان متعارفافی الاعصار الماضیة والامصار العظیمة ولایحرم حوله شبهة والمرجو امن‌الله الهـداية بحق اصحاب العصمة سیماثاً من‌الائمة الذی شرفنی و کرمنی بمجاورة عتبة العلیة علیه الف التحیة والثنیة وقدوقع الفراغ فی‌عزة شهر جمادی الثانی‌سنه ۱۲۲۶ .

[۱۸۰۴]

نسخه شمارهٔ ۵ (ص ۱۹۳ - ۱۹۸ دفتر) است ،

رساله در تحقیق یك مسأله فقهی (عربی)

علامه حلی درمسئله طهارة ازاوانی ذهب و فضه از کتاب منتهی گوید « لو قیل ان الطهاره لایتم الابانتزاع الماء المنهی عنه فیستحیل الامر بها لاشتمالها علی المفسده کان وجها» .

این رساله درتحقیق این مسئله وتصویب علامه است مضمون «لوقیل» را .

آغاز : بسم‌الله الرحمن الرحیم ، قال العلامه فی المنتهی فی مسئلة الطهارة من آنیه الذهب والفضة والمغصوبه لوقیل ان الطهارة .... قال صاحب المدارك ان ماذکر یتم لوتوقف الطهاره علی الاخذ.. اقول مراده ان المکلف اذاتمکن من استعمال غیره ....

انجام : معقول کما هوظاهر لارباب العقول و لقدحان ان اکتب مـا کتبه دام عزه من قوله وبالجملة الامر ظاهر لاجدوی للاشتغال بتزییفه .

۱۸۰۴

نسخه شمارهٔ ٦ (ص ۱۹۸ - ۲۰۸ دفتر) است .

شرح رساله در ولایت (عربی)

شرح یا حاشیه ایست بررساله‌ای درولایت پدردر نکاح ، از سیدمحمد مهدی بن هدایة‌الله خراسانی شهیددر ۱۲۱۷ صاحب رساله رد محاباتیه .

درپایان رساله مؤلف این شرح به‌وجود طاعون بزرگ اشاره کرده است .

در ذریعه و اعیان الشیعه و دیگر منابع ترجمه مؤلف ، ازاین رساله یـاد نشده است .

آغاز : بسمله ، قوله فعلی القول بـالاشتراط اماقول ومن اصحاب التوفیق بین المصلحة والغبطه علی تقدیر الاشتراط بل هی مشروط مطلقا اوفی صورة آخر در الولی .

پایان . هذا آخرمااردت ایراده‌فی‌هذه‌العجاله‌مع‌تفرق ... و کثرة التشویش من‌الطاعون اعاذنا منه من منع‌الماعون قدفرغ من تسوتده ...
محمد مهدی الحسینی الموسوی عامداً مسلماً مستغفراً فی اوایل شهر ذیحجةالحرام ، سنه۱۱۸٦ .

[۱۸۰۴]

نسخه شماره۷ (ص۲۰۸-۲۱۱دفتر) است .

رسالهٔ بقاء اجساد ائمه (ع) در قبور **(عربی)**

از میرزا محمد مهدی شهید، در ۱۲۱۷ مؤلف رساله ردمحاباتیه (شمارهٔ ٤ این دفتر) .

این رساله درمطلع‌الشمس ، نجوم السماء و اعیان‌الشیعه که ترجمه مصنف را دارند یاد نشده .

آغاز: بسم‌الله الرحمن‌الرحیم وبه نستعین ، مسئله‌المشهور بین المتأخرین ان اجسادالمعصومین علیهم‌الصلوات من‌رب‌العالمین فی قبورهم الشریفه ونقل عن المفید والشیخ‌الکراجکی ان اجسادهم . . .

انجام : وباقی الائمه‌علیهم‌صلوات من‌ربهم ورحمته حرره‌بن‌هدایت‌الله‌محمد مهدی‌الحسینی الموسوی‌عفی عنهما فی‌شهر شعبان ، سنه۱۲۱۲ .

[۱۸۰۴]

نسخه شمارهٔ ۸ (ص۲۱۱-۲٦٤دفتر) است .

رساله نوروزیه **(فارسی)**

از میرزا محمد مهدی خراسانی شهید مؤلف رساله های بقاء اجساد ورد محاباتیه بهبهانی .

در مجلدات انتشار یافته ذریعه از این رساله یاد نشده (مگر آنکه در حرف نون بیاید) .

میرزا محمد مهدی این رساله را در رد بر رسالهٔ نوروزیه مولی اسماعیل خواجوئی (م ـ ۱۱۷۳) نوشته است و چنین پیداست که خواجوئی نیز در رساله خود به رساله نوروزیه عمادالدین محمد (ظاهراً محمود بن مسعود صحیح است) نظر داشته .

این نگارنده تا کنون نوروزیه عماد الدین مزبور را ندیده و از آن چیزی نمیداند جز اینکه (بطوری که از سخنان منقول در رساله حاضر از خواجوئی بدست میآید) مؤلف آن (ملقب به عمادالدین) رساله نوروزیه خودرا بنام سلطان حمزه میرزا پرداخته و مشتمل بر مقدمه ۴ مقاله است (وظاهراً مقصود محمود بن مسعود است).

از رساله خواجویی نیز تا کنون نسخه‌ای و بلکه ذکری ندیده‌ام. در ضمن ترجمه او در اعیان الشیعه و روضات الجنات و نجوم السماء نیز از رساله نوروزیه او یـاد نشده .

از سخن صاحب روضات پیداست بسیاری از مؤلفات او در فتنهٔ افغان ازمیان رفته و بسیاری از رساله هایی که او پس از فتنه افغان تـألیف کرده تا زمان صاحب روضات منحصر به نسخه اصل بوده و نسخه‌ای دیگر از آنها نوشته نشده .

ولی آنچه مسلم است رساله نوروزیه جزء آثار از دست رفتهٔ خواجویی نیست بدلیل وجود رساله حاضر .

میرزا محمد مهدی شهید مؤلف رساله حاضر هر بار سطوری چند بـا عنوان « قال » از رساله خواجویی نقل کرده و پس از عنوان « اقول » به نقد و شرح پرداخته و بنظر میرسد که تمام نوروزیه خواجویی در این رساله وارد شده است .

شیوهٔ خواجویی نیز چنین است که هر بار چند سطر از رساله نوروزیه عمادالدین بن مسعود نقل کرده است و بنابراین این رساله حامل دو رساله دیگر نیز هست .

وی در این رساله دربارهٔ تعیین روز نوروز و اختلاف نوروز کنونی سلطانی با نوروزی که درخبر معلی بن خنیس یادشده و نیز از تاریخچه نوروز ووضع ملکشاه سخن آورده است .

خلاصه نظر خودرا در اواخر رساله چنین بیان دارد :

هر کس فی الجمله اطلاعی برعلم احکام . . . داشته باشد میداند که قبل از اسلام بچندین هزارسال احکام سال را از تحویل شمس بحمل میکردند و رعایت کبس را نیزعمومامختص از برای قرب اول حمل بوده و . . . مقصود امام (ع) اول حمل است .

ازتقویم سید محمدصالح بن عبدالواسع حسینی ورسالهٔ ذریعة النجاح او که بنام شاه سلیمان ترتیب داده یاد کرده است .

رجوع شود به اعیان الشیعه٤۷ : . . . مطلع الشمس . . . اعلام الشیعه۲ : ..

آغاز: بعدحمد بیحدخداراو نعمت بعید مصطفی(ص)وائمه(ع)هدی را چنین برچنین صفحه مینگارد که چون عالیحضرت خاتم الحکماء المحققین و خاتم الفضلاء والمجتهدین اعنی الجلیل النبیل ملامحمد اسماعیل المازندرانی مولدا و الاصفهانی مسکنا رسالهٔ نوروز یه پرداخته ودرآن رساله علم مخالفت را افراخته و تیغ زبانرا در طعن علماء اعلام آخته و مرکب قلم را در میدان جرح و قدح تاخته این فقیر بی‌بضاعت در ایام نقاهت که مذاکره و مباحثه را ایسام عطلت است خواست که آنچه در خاطر فاتر درحین مطالعه خلیده بحیز تحریر درآورد وآنچه ازکلمات آنحضرت را حق داند اشاره به آن کند وآنچه را باطل داند بعدآن حجران تصحیح تصریح نماید و من الله التوفیق علی الفرقان و علیه التکلان قال حکمت پناهی ملاعمادالدین محمد(ه:محمود)بن مسعوددرمقدمهٔ رساله نوروزیه مرتبه بر مقدمه وچهار مقاله که به اسم سلطان حمزه میرزا پرداخته

میگوید که روز پیش اهل شرع از طلوع صبح صادق است تا غروب تمام جرم آفتاب و آن بذهاب شرقیه معلوم شود و نزد منجمان اهل فارس روم از طلوع مرکز شمس است تاغروب آن وچون در بهر اصطلاحی معلوم شد شب نیز به‌اصطلاح معلوم شود چه ابتدای روز انتهای شب است و انتهای دور ابتدای شب وشبانه روز نزد اهل‌شرع از اول‌شب است تا اول‌شب دیگر و نزد منجمان خطا و ایغور از نیمشب تا نیمشب‌دیگر و نزد باقی‌از اول روز است تا اول روز دیگر فقیر بی‌بضاعت گوید که چون ظلمت اصل و نور طاریست چنانکه روایت عمربن یزید از امام بحق ناطق جعفربن محمد الصادق علیه‌السلام دلالت بر آن دارد گفت بخدمت آنحضرت عرض کردم که مغیریه گمان کنند که امروز روز و شب آینده است فرمود که این کذب و مخالف واقع است چه امروز روز شب گذشته است اهل شرع شبانه روز را آن اول شب تا اول‌شب دیگر گرفته اند اقول دراین عبارت سهوی از مؤلف یا ازناسخ واقع شده چه حدیث دلالت بر طرایان نور برظلمت ندارد وصحیح آن بود که حدیث الی‌آخره بعد ازعبارت اخیره ذکرشود و مع ذلك اگر مراد ازظلمت ظل‌ارض است که تعبیر آن بلیل میشود و مقصود آن‌است که ظلمت بوده قبل ازخلق نورپس‌این کلامیست باطل بجهت‌آنکه‌اشعث از امام همام علی بن موسی‌الرضا نقل نموده که فرمودند روز مقدم است بر شب بحسب کتاب وهم بحسب حساب اما الاول فلقوله تعالی ولا اللیل سابق‌النهار و اما الثانی پس بجهة آنکه طالع خلق عالم سرطان است و کواکب در شرف بوده اند پس شمس‌درحمل بوده که عاشر و وسط السماء است واز این حدیث شریف ظاهراست که اول روز خلق شده وبعد ازآن شب واگرمراد ازظلمت عدم نور است نه ظل ارض ومقصودآنست که عدم هرحادثی اصل‌است .

پایان : ذیحجه بود و بین الخلافتین بیست و پنجسال فاصله بود و هر محاسبی میداند که این محال است و آنچه بخاطر فاتر میرسد آنست که این زیادتی از بعض رواة باشد چه درهر دو حدیث معلی را رئیس العرفاء شیخ احمد بن فهد ره نقل کرد و این را نقل نکرده یا مشارالیه در این زیادتی یوم بحسب هفته یا بحسب ماه باشد و این بسیار بعیداست والله یعلم ومؤلف ره اعمال نوروز را ذکر کرده در اینمقام وچون در کتب ادعیه بتفصیل مذکور بود ما ترك کردیم ماءمول از صاحبان فهم آنست که در آنچه تحریر پذیرفته بعین انصاف نظر کنند و از اصلاح اغماض نکنند و اگر اصلاح پذیر نباشد نقاهت عذریست واضح هر کس نقیه شده باشد میداند قد وقع الفراغ بین عیدالاضحی و الغدیر فی سنة مأتین بعد الالف من الهجرة النبویه علی هاجرها الف التحیة .

[۱۸۰۴]

شمارهٔ ۹ (ص ۲٦۵ - ۳٤۷ دفتر) است.

قبلة الآفاق **(فارسی)**

رساله درقبله ازرضی الدین قزوینی (م - ۱۰۹٦)

رجوع شود به فهرست دانشگاه شمارهٔ ۱٦۱٤/۳ و ۳۸۲۸/٤ و ٤۲٦۷ و ٤٤۵۳/۱۰ ذریعه ۱۷ : ٤۲ .

این رساله دارای ٤ رکن وهر رکن دارای چندفصل است :

رکن اول – دربیان حقیقت قبله .

رکن دوم – تحصیل سمت قبله بطرق مشهوره .

رکن سوم – دربیان تحصیل سمت قبله بطریق جدید .

رکن چهارم – دربیان بعضی ازامورمستخرجه از کره مجمع البلاد .

آغاز : بسمله ، اللهم کما ولیت نبیك قبلة یرضیها انزل علیه .... وبعد بر

محرمان کعبه یقین ومحرمان اسرار دین مبین پوشیده نیست که . . . عمده وسایل تقرب بخدا وافضل جهات ...

انجام : نود فرسخ نودونه مرحله تااندلس هزار ونهصد وده فرسخ دویست وسی ونه مرحله تاخان بالغ هفتصد ونود فرسخ نودونه مرحله تاچین سیصد وده فرسخ وسی‌ونه‌مرحله .

[۱۸۰۴]

شماره ۱۰ (ص ۳٤۷-۳٦۱دفتر) است .

الجبرو الاختیار **(عربی)**

از آقا باقربن محمد اکمل بهبهانی (م -۱۲۰٦) معروف بوحید بهبهانی .

این رساله در ضمن مجموعه کلمات المحققین بسال ۱۳۱۵ ه ق چاپ شده .

ذریعه ٥ : ۸۱ ، اعیان الشیعه ٤٤ : ۹٦ .

آغاز: بسمله، الحمدلله رب‌العالمین‌هذه شبهة مشکله ومغالطه معضله اوردها الاشاعره علی‌المعتزله والامامیه تلجیٔ الی القول بالاضطرارو الاجبارو تنفی‌الاختیار عن اختیار الاختیار ...

انجام : و فرضناحصول استبعاد من شبهاتك نقول مجرد الاستبعاد لایضرنا علی ما عرفت تمت .

[۱۸۰۴]

نسخه شمارهٔ ۱۱ (ص ۳٦٤-۳۷۰ دفتر) است .

رد شبهات ابلیسیه **(عربی)**

باحل هفت شبههٔ فلاسفه قدیم‌معروف به شبهات ابلیسی است و در جایهای مختلف توراه بصورت مناظرهٔ بین ابلیس وملائکه نقل شده است .

این شبهات را شهرستانی در ملل و نحل نیز آورده است .

قاضی نورالله شوشتری (م ـ ۱۰۱۹) رساله‌ای در جواب این شبهات نوشته و نیز رساله‌ای دیگر در « تشبیه اقوال اهل خلاف بشبهات ابلیسه » نوشته .

ذریعه ٥ : ١٨٤ ، ٤ : ١٨٣ ، ١٠ : ...

در کتابخانه جامع یزد نسخه‌ای از رساله قاضی هست (نشریه ٤ : ٤٠٤) رسالهٔ حاضر بنظر میرسد بخشی است از یکی از مؤلفات صدرالمتالهین شیرازی و خود رساله‌ای جداگانه نیست .

بطوریکه از قرائن استنباط میشود ، ملاصدرا این شبهات را در ضمن بحث از اراده جزافی یاد کرده وشاید این بخشی از رساله او در جبر و اختیار باشد .

آغاز: بسمله ، اضافه عرشیه و ضیاء مشرقیه کانت هذه المسئله من مزالق الاقدام ومزال الافهام حتی اکثر الناس فی اثبات الارادة الجزافیه .. حکمهم حکم الاشاعرة وان کانوا منتسبین الی الامامیه ... اقول مایتعلق بهذا الباب انه نقل انه اول شبهه وقعت فی البریه شبهة ابلیس ... ومصدرها استبداده بالرای ... و انشعبت هذه الشبهه بسبع شبهات و سرت فی اذهان الناس حتی صارت مذاهب بدعة ...

پایان: عند استناد تیسیر الـوصول الی نیل الغوامض الالهیه و فهم الاسرار الیقینیه مع هذه الدعاوی و الامراض النفسانیه . . . تمت الشبهات و الاجوبه من افادات مولاناصدرالدین رحمه‌الله ... فی شهر شوال فی بلدة طوس ۱۲۱٦ .

[۱۸۰۴]

نسخه شمارهٔ ۱۳ (ص ۳۷۳ ـ ۴۰۰ دفتر) است .

رساله درچند مسئلهٔ مختلف **(عربی)**

مؤلف این رساله نام خودرا در کتاب یاد نکرده و نویسنده فهرست رساله‌های

موجود دردفتر که دراول این مجموعه است نوشته است«رساله‌در چندمسئله‌مشکله متفرقه منسوب به جد مغفور این حقیراست» .

مؤلف رساله ۱۰ مسئله را که‌جز (مسئله‌۷و۸) بقیه‌ازمسائل فلسفی ومنطقی هستند ، عنوان ساخته ودرضمن بحث دربارهٔ آنهاازدوانی بتکرار نام‌آورده است .

موضوعات مسائل مزبور ازاین قراراست :

۱ ـ مسئله عینیة وجودللواجب . وی‌دراین‌مسئله‌ادلهٔ‌قائلین بعینیه رامردود دانسته و گوید ذات واجب بذاته منشا انتزاع وعروض مفهوم وجوداست ومقصود متشرعه از«عینیة وجود للواجب» همین‌است .

۲ ـ بحث در دلیل قائلان به‌حسن وقبح عقلی که درشرح عضدی نقل‌شده .

۳ ـ تقدم علة تامه برمعلول .

٤ ـ مواد قضیه واقسام تصدیق ضروری ونظری .

٥ ـ برهان سلم و سخن علماء طبیعی دربارهٔ آن .

٦ ـ موازات حرکت حلقه کوچك وبزرگ درمسافة واحده .

۷ ـ تعریف مقدار حقیقی شب‌وروز .

۸ ـ تفسیر نیة ومسئله نیت‌امساك درعیدین .

۹ ـ استدلال بعضی‌ازاعلام براینکه امکان علت احتیاج‌بمؤثراست .

۱۰ ـ بحث دربارهٔ اشکال مشهوری که درمورد تقسیمات حرکت واقسام آن وارد کرده‌اند .

آغاز: الحمدلله الذی جعل‌الانسان انموذجا من‌العالم‌الکبیر وعلمه‌من‌العلم مایدور علیه فلك التدبیر .. فهذه عدة مسائل مماسنح فی‌سالف‌الزمان خلت عنها اسفار من تقدمنی مؤسس اساس الایقان جعلتها تذکرة لبعض اخلاء الاخوان . . . المسئلة الاولی اتفقت کلمة‌الکمل علی ان‌الوجود عین‌الواجب ...

پایان: ولافرق فی استحالة الطفرة بین الحرکة الکمیه والاینیه وباقی المقولات التی یقع فیها الحرکة ..

[۱۸۰۴]

نسخه شمارهٔ ۱۴ (ص ۴۰۲ ـ ۴۰۹ دفتر) است .

رساله در تحقیق علم و تصور و تصدیق (عربی)

رساله‌ایست در تحقیق دربارهٔ علم قابل تقسیم به تصور و تصدیق ، بجز رساله صدرا وقطب رازی وبجز رساله شمارهٔ ۹۸۲ ذریعه (ج ٤ : ۱۹۸ـ۱۹۹)

آغاز: بسمله ، اعلم ان العلم الذی قسموها الی التصور والتصدیق عرفه بعضهم بالصورة الحاصلة من الشیٔ عند الذات المجردة یقال ...

انجام : لم یکن ماهوقسم من الحصولی فی الواقع متقدماً کذلك علیه تم الکتاب بعون الله الوهاب .

[۱۸۰۴]

نسخه شمارهٔ ۱۵ دفتر (ص ۴۱۰ ـ ۴۱۱ دفتر) است .

رساله‌ای دربارهٔ تصور و تصدیق (عربی)

این رساله نیز بجز رساله‌های مذکور درذیل شمارهٔ ۱۸۰٤/۱٤ است .

آغاز: بسمله ، اعلم ان قولهم ان التصورات لاتحمل عدم المطابقه بخلاف التصدیقات کلام حق مافهم من اورد علیه ان المراد بالمطابقه ...

انجام : علی وجه الادراك لاعلی وجه الحفظ و لعل هذا مما یحتاج الی لطف قریحة والله ولی الهدایه و السلام علی مظهر النبوة والولایة تم الرسالة

[۱۸۰۴]

نسخه شماره ۱۷ دفتر (ص ۴۱۴ - ۴۵۲ دفتر) است .

فوائد **(عربی)**

تألیف شیخ احمدبن زین الدین احسائی (م حدود ـ ۱۲٤۰) و چاپ شده است .

فهرست دانشگاه ۱۳ . ص۳٤٦۲ نسخه ص . . .

آغاز: بسمله ، الحمدلله رب العالمین امابعد فیقول العبدالمسکین احمدبن زین الدین انی لمارایت کثیرامن . . .

انجام : ان عرفت فانت انت ... المنخرطین فی اسفل السافلین المبین لقواعد الائمة المعصومین صلوات الله علهم اجمعین شیخ المشایخ شیخ احمدبن زین الدین سلمه الله تعالی علی یداقل تلامذه اللهم اشرح صدره . . محمدحسین مروی

[۱۸۰۵]

نسخه‌شمارهٔ۱ (ص ۱-۱۵ دفتر)است.

غنیة الانام فی معرفة الساعات والایام **(عربی)**

تألیف مـولی محسن فیض کاشانی (م ـ ۱۰۹۱) غنیة الانام دارای یك مقدمه و ۲مقاله نسخه حاضر فاقد بخش اول آن کتاب است .

دراین نسخه دنباله مقدمه کتاب غنیه است در تحقیق روز نوروزوسپس دو مقاله است .

مقاله اول در اخباری که از امامان (ع) رسیده . این مقاله در بارهٔ احکام نجوم و در آن مقدمه‌ای بـا دو مطلب عنوان شده است .

کشف الحجب: ۳۹٤ فهرست مجلس ح ۷: ۲۰۰ـ۲۰۱ فهرست دانشگاه ٤ : ۹۵۵

آغاز: اربع سنین کما لایخفی فغرة الشهور فی سنة ثلاث و تسعین و الف مثلاً باعتبار هذا الجدول من فلك البروج الی ان تعودالی تلك النقطة بحرکتها التی هی من المغرب الی المشرق و هو ثلاثمأیه و خمسة و ستون یومـاً و خمس

ساعات وخمسون دقیقة و اثنتا عشر ثانیة علی رصد بطلیموس وهذاالرصد هوالمعتبر عندالمنجمین ...

انجام: ولنختم رسالتنا هذه بهذاالمقدار ونسئل الله العصمة .... حتی تکون فی یسر منه و عافیة فرغ مؤلفه ... محمدبن مرتضی ...

[۱۸۰۵]

این نسخه‌شمارهٔ ۱۰ (ص۱۵–۱۷دفتر) است .

اختیارات الایام **(فارسی)**

بخش خاتمه‌است از اختیارات مولی (محمد تقی مجلسی(م– ۱۱۱۱) .

آغاز: خاتمه ، در ترجمه حدیث شریفی که مشتمل است براحکام کسوف و خسوف وحرارت‌هرسال شیخ بزرگوارقطب‌الدین راوندی در کتاب‌قصص‌الانبیاء روایت کرده است بسند خود از شیخ صدوق محمدبن بابویه ...... شنبه باشد در آنسال زمستان بسیار سرد باشد و برنج فراوان باشد وگندم گران‌باشد ...

انجام: ذیقعده ماه بگیرد شهرهای عظیم فتح شود وگنجها در بعضی از زمینها و کوهها پیدا شود وهرسال که در ماه ذیحجه ماه بگیرد مرد بزرگی در مغرب بمیرد و مرد فاسق و فاجری دعوی پادشاهی نماید .

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۱۲ (ص۳۲–۳۴) دفتراست.

منتخب السامی فی‌الاسامی **(لغت‌عربی بفارسی)**

مؤلف این گزیده را بمانند اصل در ۳ بخش (حیوانات ، علویات، سفلیات) وهر یك‌دارای بابها وفصلها پرداخته اما (همانگونه که در دیباچه توضیح داده) از

آوردن شواهد شعری ، وجمعهای معروف وقیاسی خودداری کرده وتنها بر ذکر اصل لغت بسنده کرده است .

نسخه‌ما بخشی از این گزیده وتنهاتا باب ٤ ازبخش اول (حیوانات)را دارد . وجزچهار باب ازبخش اول چیزدیگر نیامده است .

آغاز: الحمد لله الذی لایتم امردون حمده ولا یبلغ وصف کنه‌قدرته‌ومجده والصلوة علی نبیه وعبده وعلی آله واصحابه من بعده وسلم کثیراً هذا کتاب انتخاب من السامی فی‌الاسامی وجعله ثلثةاقسام‌القسم ...

انجام : المیلاة النفساء زاج والنفساوات ج النفاس ایضاً زاجی‌القابلة .

[۱۸۰۵]

این نسخه شمارهٔ ۱۳ (ص ۳۵-۳۸) دفتراست .

تفسیر سورهٔ فاتحه **(عربی)**

ازیکی ازعلماء متشرعه عامه استودراین‌تفسیر به‌ذکروجوه قرائت‌واندکی اعراب‌وشأن نزول آیات‌بسنده کرده‌است . بنظرمیرسد بخشی‌ازیك‌تفسیر کامل‌است به تنها تفسیرسوره فاتحه از شعبی ، ابن عباس،سعیدبن‌جبیروگاه از علی(ع) نقل کرده است .

آغاز : الحمدلله ذی العظمة والکبریاء والعزة والبقاء ... سورة الحمدولها ثلثه اسماء معروفة فاتحة الکتاب وام‌القران والسبع المثانی سمیت فاتحه الکتاب لان‌الله تعالی افتتح‌بها القرآن وسمیت ام القرآن وام الکتاب لانها اصل القرآن ومنهابدی.. وام‌الشی اصله‌ویقال لمکه ام‌القری ...

انجام: تواباً وقیل‌اللام زایدة عندالبصریین ودخولهایکون للتاکید.

[۱۸۰۵]

نسخه شماره۱۶ (ص۴۹ دفتر) است.

نامهٔ شیخ بهائی به میرداماد (عربی)

در این نامه دوستانه شیخ بهائی واز میرداماد خواسته که با یکدیگر مکاتبه کنند.

آغاز: صورت مکتوب ارسله بهاء الملة الی السیدالاجل امیر محمد باقر ... لاحاجة الی مااستقر علیه‌العرف العالم‌واستمر به‌الرسم بین‌الانام‌من‌توشیح...

انجام: والسلام علیکم و علی الساکنین ببابکم واللائذین بـاعتابکم ورحمةالله وبرکاته.

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۱۷ (ص ... ــ ... دفتر) است.

نامه حضرت علی (ع) به حذیفه وخطبه حذیفه (عربی)

عثمان بن عفان پس از اینکه مروان بن‌الحکم و حرث برادراورا بترتیب بافشار مردم ازولایت مدائن بر کنارساخت حذیفه بن‌یمان رابولایت آنجامنصوب کردوپس‌از عثمان، حضرت علی (ع) حذیفه رابر منصب خویش ابقاء کرد ونامه‌ای بدوفرستاد.

آورده‌اند که حذیفه‌پس‌از خواندن‌نامه‌مولی(ع) بمنبر برخاست وخطبه‌ای مبسوط ایراداشت‌ودر این خطبه خلافت بلافصل علی (ع) را اثبات کرد.

گردآورنده این دفتر نامه علی (ع) ومتن خطبه حذیفه را بـاسند آن آورده. این خطبه‌دربحارج نقل شده‌است.

آغاز: نامه‌حضرت‌علی(ع): بسمله من‌عبدالله‌علی‌امیرالمؤمنین الی‌حذیفه...

آغاز: خطبه حذیفه: الحمدلله الذی احیا الخلق بالحق و امات الباطل و جاء بالحق...

[۱۸۰۵]

این نسخه شمارهٔ ۲۱ (ص۵۶ - ۵۹ دفتر) است

انموذج العلوم (بخشی از...) (عربی)

از ملاجلال الدین محمد بن اسعد دوانی (م-۹۰۷) .

دوانی درانموذج العلوم از ۱۰ علم یاد کرده و علم دهم ارثماطیقی (حساب) است نسخه حاضر همین قسمت دهم انموذج العلوم استودر پایان این رساله‌دوانی ابیاتی چند که خوددرمعما سروده،آورده است.

آغاز : فی‌ارثماطیقی، عرفواالعدد بانه نصف کل‌من‌الحاشتین المتقابلین فان العشرة مثلاً احدحاشیتیه‌تسعة والاخری احدعشر والمجموع عشرین...

انجام: المجمل فکذا تفصیل هذاالمجمل بالنسبة الی‌تفصیل ذلك‌المجمل فتامل فیه وهذاآخرما اوردنا الحمدلله.

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۲۶ (ص۶۶ - ۶۷دفترهٔاست)

اثبات العقل المجرد (بخشی از...) (عربی)

از خواجه نصیرالدین طوسی (م ۶۷۲)

این‌رساله بنام رساله فی‌العقل‌الکل ، اثبات جوهر مفارق ، نصیریه ورساله برهان وجود جوهر مجرد که‌عقل کل نامند نیزخوانده میشود .

چند نسخه از شرح دوانی بر این‌رساله در فهرست ۲و۵ این کتابخانه شناسانده شده .

آثار و احوال خواجه - ۲۶۳ . دانشگاه ج ۳ - ۳۰۵ فهرست ۵:۲۹۶-۲۹۸

آغاز: اعلم انالاشاك فی کون‌الاحکام . . . حکم بها اذهاننا مثلاکالحکم‌بان الواحدنصف‌الاثنین ...

انجام : و هو عبر فی القرآن المجید تارة باللوح المحفوظ و تارة بالکتاب‌ـ المبین المشتمل علی رطب و یابس وذالك اردناه واللّٰه الموفق والمعین وصلی اللّٰه علـی محمد وآله الطاهرین .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۲۸ (ص۶۸ ـ ۷۰ دفتر است)

فرائد الفوايد **(عربی)**

یا السمرقندیه یا رسالة الاستعاره و یا العقود از ابوالقاسم لیثی سمرقندی در تحقیق معنای استعاره و بیان اقسام آن .

این رساله دارای سه عقد است .

عقد اول انواع مجاز ـ دارای ۶ فریده .

عقد دوم تحقیق معنی استعاره ـ ٤ فریده .

عقد سوم تحقیق قرینه استعاره ـ ٥ فریده .

بر این رساله چند شرح و حاشیه نوشته شده و مـا از شروح زیر اطلاع یـافته ایم :

۱ ـ شرح عصام الدین اسفراینی (م ـ ۹۵۱) .

۲ ـ شرح احمد بن عبدالفتاح ملوی شافعی (م ـ ۱۱۸۱)

این شرح بزرگ عقد الدرر البهیه فی شرح الرساله السمرقندیه نام دارد .

۳ ـ شرح محمد بن احمد البدیری دمیاطی (م ـ ۱۱٤۰) کـه نحور الحور ـ المقصورات علی عقود السمرقندی فی الاستعارات نام دارد .

درفهرست دار الکتب ازیك شرح ترکی نیز نـام برده ومؤلف آنرا نشناخته، چلبی نیز چند حاشیه ازجامی مروزی ودیگران یاد کـرده است.رجوع شود به کشف الظنون : فرائد الفوائد ورسالة الاستعاره .

دارالکتب چاپ ۱۹۶۲ ج ۲ : ۳۵ ، ۵۲ ، ۱۲۹ ج ۳ : ۱۵٤ - ۱۵۵ ، سپهسالار ۲: ٤۰۹ و ٤۲۳ دانشگاه ۱۱: ص ۲٤٦٦ شمارهٔ ٤/۳٤۵۹

آغاز: بسمله ، الحمدلواهب العطميه والصلوة علی خیرالبریه و علی الله ذوی‌النفوس‌الزکیه امابعد فان معانی‌الاستعارات و مایتعلق بهاقدذکرت فی‌الکتب مفصله . عسرة‌الضبط فاردت ذکرهامجمله مضبوطة علی وجه‌نطق به کتب‌المتقدمین ودل‌علیه‌زبرالمتأخرین...

انجام : امثلة‌المجاز قوله تعالی فاذا قرات فاستعذ بالله استعملت قرات مکان‌القرآن . . . فیشیر الی ان استعمال المشتق بتبعیة‌المصدر و حرر فی‌شرح التلخیص ان یکون نطقت فی‌نطقت‌الحال مجاز امرسلاعن ذات باعتبار ان‌الدلالة لازمة للمنطق .

[۱۸۰۵]

نسخه شماره۲۹ (ص۷۰ - ۷۳ دفتر) است

رسالهٔ توحید وفرائض **(عربی)**

منسوب بحضرت علی‌بن موسی (ع) منقول در عیون اخبارالرضا .(ع)صدوق رجوع‌شود به ذریعه ۱۹۱:۲ کشف‌الحجب :٤۹ .

آغاز: بسم الله الرحمن الرحیم ، الحمد لله رب العالمین والصلوة و السلام علی نبینا محمد وآله‌الطاهرین حدثنا ابوعلی محمد بن حسن بن فضل‌قال‌حدثنی احمدبن...

انجام : وضرب الاوتار والاصرار علی‌الصغایرمن‌الذنوب والسلام علی من اتبع‌الهدی وصلی‌الله علی‌محمد وآله الطیبین‌الطاهرین.

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۳۱ (ص ۸۰-۸۳ دفتر) است .

رساله حقیقة ومجاز (عربی)

درپایان نسخه این رساله‌به زمخشری منسوب گشته است . در کشف‌الظنون رساله‌ای دراین باب ازرمخشری یادنشده‌است .

این رساله دارای یك باب است مشتمل‌بر۱۳ نوع مجاز مرسل.

آغاز: رسالة فی‌انواع‌المجازالمرسل‌وانواع الاستعارات و الکنایات بسمله ، الحقیقه ان یثبت لفظ فیما وضع‌له ویعرف‌کائن و المجازان یتعدی عن موضعه فی ذلك العرف کمافی‌عرف‌اللغة الاسد حقیقه . . .

انجام : تمت‌الرساله المنسوبة الی‌العلامه جارالله الزمخشری

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۳۲ (ص ۸۲ - ۸۴ دفتر) است.

رساله درحل مغالطات (عربی)

نام‌کتاب درآغازنسخه چنین‌آمده:هذه رساله فی بیان المغالطات النظریة مع‌الاجوبه عنها .

مؤلف این‌رساله ده مغالطه معروف را یادکرده‌و پاسخ گفته .

آغاز: و ایضاً رسالة فی‌المغالطات ، بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم ، هذه رسالة فی بیان المغالطات النظریه مع‌الاجوبه عنها اولهاقولنا الکلمةغیرمنقسمة ...

انجام: فعلیك‌ایهاالحریص علی‌لرفع المغالطات عنك والزام‌المعاندین‌بضبط

اشکال الاربعه و شرایطها و العلم بفساد الصورة و الماده وجمیع ما اوردناه للدفع و الالزام.

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۳۳ (ص ۸۴ - ۸۸ دفتر) است.

المشعشعة فی العروض **(عربی)**

تألیف عبد علی بن ناصر حویزی معروف به ابن رحمة (قرن ۱۱ ـ ه) در یك مقدمه سه مسلك و خاتمه.

در دیباچه که به نثر مسجع است مؤلف ازمولی الاعظم و الصدر المکرم ... خلف السالف یاد کرده و بنوشتهٔ صاحب ذریعه رساله رابرای سید خلف بن مطلب مشعشعی نوشته است.

ابن رحمة حویزی در دیباچه میگوید « در این رساله ۱۶ بیت نهادم که صدر مصراع اول هر بیت حاکی از نام یك بحر عروضی وعرض آن ازعدد عروض است و صدر مصراع دوم ازعدد ضروب وضرب آن ازعدد اجزاء حکایت میکند.

در ذریعه نام این کتاب العروض المشعشعیه یاد شده.

رجوع شود به فهرست این کتابخانه ج ٤ : ٤٢١ . ذریعه ١٥ : ٢٥٤ و ٢٥٨ .

آغاز: الحمدلله مسبب الاسباب ومثبت الارض بـالاوتاد عن الاضطراب مجری بحور رحمته علی من یشاء بغیر حساب الحاکم بفواضل قدره فی الثواب والعقاب ... وبعد فیقول غبار نعال اهل الفقر عبدالعلی ابن ناصر ... هذه رساله وجیزه فی علم العروض ... قدجمعت فیها مایجب فی العروض علمه ویفرض فهمه بالفاظ محرره من غیر دخول فی خیر الاسهاب ...

انجام : من خالق ولئلایکون مدعیاً غیرصادق والحمدلله رب العالمین.

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۳۴ (۸۸-۱۰۱ دفتر) . است

مدارج النمل (عربی)

ازعبدالعلی بن ناصر مشعشعی معروف به ابن رحمة حویزی مرتب بر یك مقدمه و ۳ فصل و خاتمه. مؤلف هر یك از فصلها را « مدرج» نام داده بدین ترتیب :

مدرج اول-معرفت سیر نقطه .

مدرج دوم-اعمال متفرقه كه استخراج احكام از آن میشود .

مدرج سوم-در بیان رمل مستوی .

خاتمه درطرق مختلف استخراج رمل .

در بالای نسخه بغلط نوشته شده تألیف ابن جوزی .

آغاز: الحمدلله الذی اوضح لنا طریق الاجتماع بجماعة المسلمین . . . وبعد فیقول غبار نعاز اهل الفقر عبدعلی ابن ناصر الشهیر بابن رحمة الحویزی ، المشعشعی سئلنی بعض من اوجب علی نفسی اسعاده واسعافه . . اماالمقدمه فقی بیان كیفیة اصول هذاالفن و تولیده من الاشكال . . .

انجام : ویعلم مافی البر والبحر وما تسقط من ورقة الا یعلمها ولا حبة فی ظلمات الارض ولا رطب ولا یابس الا فی كتاب مبین تمت حامداً و مصلیاً .

[۱۸۰۵]

نسخهٔ شمارهٔ ۳۵ (ص ۱۰۱ - ۱۰۸ دفتر) است.

رساله ایها الولد (عربی)

از ابوحامد محمدبن محمد غزالی (م ـ ۵۰۵) .

درآغاز این رساله یكی ازشاگردان غزالی میگوید «نامه‌ای به‌استاد نوشتم

و از او درخواستم که پندنامه‌ای برای من نویسد و نیز مسائلی چندراپاسخ گوید و راهنمائی کند که‌ازمیان‌علوم‌مختلف‌تحصیل کدام یك موجب نجاة است. البته کتب غزالی مانند احیاءالعلوم وجزآن، متکفل پاسخ این مسائل‌هست اما من میل‌دارم نامه‌ای‌بخط استاد در کنار داشته‌باشم».

غزالی درپاسخ او نخست رساله‌بنام **فرزندنامه** بفارسی ساخته وترجمه عربی آن‌بهمین نام‌موسوم گردیده است.

غزالی نامه ۲٤۸و۳۹۷ کشف‌الظنون ج۱: ۱۸۰ معجم‌المطبوعات: ۱٤۱۱.

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین والعاقبة للمتقین و الصلوة واعلم‌انـی واحدمن الطلبة المستفیدین‌لازم خدمة‌الشیخ‌الامام زین‌الدین حجة‌الاسلام محمد الغزالـی رحمه‌الله‌واشتغل‌بالتحصیل‌وقراءة‌العلم‌علیه‌حتی‌جمیع‌دقایق‌العلوم .. . فاجاب‌الشیخ.. ایها‌الولدالعزیز . . .

انجام: عیشة‌الابراروا کفناواصرف‌عناشر الاشرار واعتق‌رقابنا و رقاب‌آبائنا وامهاتنا من‌النار یاعزیزیا غفاریا کریم یاستار یاحکیم یا جبار.

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۳۶(ص۱۰۸-۱۳۴؛دفتر) است.

انموذج العلوم **(عربی)**

ازمحمدبن اسعددوانی‌صدیقی (م - ۹۰۷).

دوانی در این‌رساله ده‌مسئله ازده علم رابطور نمونه‌آورده‌ومسئله‌اول دراصول فقه وآخردرارثماطیقی (حساب) است.

دوانی این‌رساله‌رابرای‌سلطان‌محمود نوشته‌ودردیباچه‌رساله باتجلیل‌فراوان که نزدیك یك صفحه‌ازنسخه‌مارافرا گرفته از اویاد کرده‌و گوید«مدتها از اینکه در جزء ملازمان اوهستم دلشاد بوده‌ام».

دوانی درآغاز بعضی از نسخ شرح هیاکل النور سهروردی، نیز از غیاث الدین محمود خواجه جهان یاد کرده است و شاید این سلطان محمود همان خواجه جهان است .

ذریعة ج۲ : ٤۰٦ دانشگاه ج۳: ۱۵۸.

آغاز : بسمله، هذه الرسالة مشتمله علی عشرة مسائل المسئله الاولی فی الحدیث واصول الفقه المسئلة الثانیه من الفقه المسئله الثالثه فی بعض الخلافیات ... اما بعدفیقول الفقیر الی الله تعالی ولطفه .. محمدبن اسعد ... الی کنت برهة فی الزمان ومدةفی الاوان مشعوفابان انسلك فی سلك خدام حضرة من فاق سلاطین الانام...

انجام : آخرما قصدت ایراده فی هذه الرساله جعلته انموذجاً لتلك العلوم فلینظر فیه الارکباً بعین الانتها مجانیبا و المراد واخر دعوانا ان الحمد... الدوانی ملکهماه نواصی الاماتی قدتمت کتابناهذا .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۳۸ (۱۳۵-۴۴ ۱دفتر) است

تفسیر سورهٔ کافرون **(عربی)**

ازجلال الدین محمدبن اسعد صدیق دوانی (م-۹۰۷).

شیوهٔ این تفسیر با دیگر تفاسیر قرآن و سور قرآنی متفاوت زیرا مؤلف درآغازو نیز درخاتمه چندمسئله ازمسائل اصولی و کلامی عنوان ساخته وبدین شیوه از نواحی مختلف دربارهٔ آیات این سوره بحث کرده است.

بگفته خود او در دیباچه «این رساله نکات وفوائدی است متعلق به این سوره» فهرست مطالب این رساله از اینقرار است :

نخست سه مسئله دربارهٔ :

۱- اسامی سورهٔ جحد.

۲ ـ سخن در باره حدیث « من قرأ سوره قل یا ایها الکافرون فکانها قرأ ربع القرآن.

۳ـ نقل اقوال و تحقیق درباره‌ٔ نسخ آیات و نسخ ادیان بمناسبت اختلاف علماء درمنسوخ شدن آیه «لکم دینکم ولی دین ـ آیه ... از این سوره» .

خاتمه نیز دارای چهار مسئله و فائده است:

۱ـ محل نزول سوره جحد.

۲ـ شیوه خاص بحث در این سوره بامنکران توحید.

۳ـ اعتراض بر سخن امام (فخر رازی) که: آیه لکم دینکم مبنی بر عادت است بهنگام متارکه .

٤ـ نکته چیست در اینکه گفت ولا انا عابد و نگفت ولا تعبدون ما اعبد.. در دانشگاه و دارالکتب ظاهریه دمشق از این تفسیر نسخه‌ای هست . و در ذریعه نیز از یك نسخه موجود در کتابخانه سلطان العلماء تهران یاد شده .

رجوع شود به ذریعه ٤: ۳۳٦ و ۳٤۲ فهرست ظاهریه (علوم قرآن): ۱۸٦ دانشگاه ۱: ۵٦ـ۵۷ .

دوانی تفسیری نیز بر سورهٔ اخلاص که بنام سلطان ناصرالدین ابوالفتح عبدالقادر نوشته است.

ذریعة ج٤ـ ۳۳٦

آغاز : الحمدلله الذی من علینا بالدین القویم وسلك بنا الصراط المستقیم و اشهدان لااله الاالله . اما بعد، فهذه نکات ومسائل متعلقة بالسورة التی تعدل ربع القرآن بعضها مااستخرجته من التفاسیر التی هی متداولة بین الاعیان و بعضها...

پایان : لان المراد فی الاول نفی العباده [فی الماضی] وفی الثانی نفی العباده فی الاستقبال علی مامر تفصیله والحمدلله رب العالمین .

کاتب درپایان نسخه افزوده : هذه المذکورات الضالة للعامة و حرام استکتابه علی الخاصه الاللردعلی العامه .

]۱۸۰۵[

نسخه شمارهٔ ۳۹ (ص۱۴۴–۱۴۵ دفتر) است .

تفسیر سورهٔ جحد (عربی)

تفسیری است مختصر ازجمال الدین محمد استرآبادی ومنقول ازخطاو.

در ذریعه این تفسیر یاد نشده.

در کشف الحجب شرح تهذیب اصول علامه ازجمال الدین محمد استرآبادی نقل شد وآقای ابن یوسف احتمال داده‌اند این نام محرف جمال الدین بن عبدالله بن محمد گرگانی است.

جلال الدین محمد استرآبادی صدری نیز از علماءِ معاصر شاه طهماسب و صاحب حاشیه برحاشیه قدیم دوانی است.

ازآنجا که نویسنده این دفتر چنانکه پیداست مردی بی‌سواد بوده وباکمال تأسف اغلاط فراوان دررساله های ارزنده موجود دردفترحاضر بجا گذارده ، برضبط اودر مورد نام نویسنده این تفسیر نیزاعتمادی نتوان کرد .

آغاز : بسمله،قل یاایها الکافرون ... ای لااعبدابدا مایعبده الکفار لاتعبدون ابداما اعبده. ان قلت هذا یعلم مما سبق قلت لایلزم من عدم عبادة النبی مایعبده الکفار فی وقت من الاوقات الابد...

پایان : فامثال ذلك ممایتغیر عادةً بحسب الزمان کذاوجدت بخط السیدالاجل الامجد جمال الدین محمد الاسترآبادی قدس الله سره .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۴۰ (ص۱۴۵ـ ۱۴۷ دفتر) است.

شرح حدیث حقیقه . **(عربی)**

یا شرح کلمات خمس که باحمال ذریعه از دوانی است

این رساله در نسخه ما ازعلامه حلی داتسته شده ودر ضمن مجموعه کلمات المحققین نیز بنام اوچاپ شده‌است.صاحب ذریعه ازاین شرح یاد کرده ونسبت آن رابه علامه نابجا دانسته استوملاحظه رساله نشان میدهد که حق با مؤلف علامه ذریعه است و این رسالـه بهیچ وجه بـا مذاق علامه حلی و شیوه نگارشهای او هماهنگ نیست. خاصه‌آنکه دریك موضع ازاین رساله «اناالحق» منصور حلاج و«سبحانی مااعظم‌شانی» بایزید و«لیس‌فی‌جنبی سوی‌الله» بوسعید که در نزد عرفااز جلوات‌مقام‌سکراست ودرنزد متشرعه‌سوءادب‌و کفر، نقل‌شده‌و نویسنده گویندگان این سخن‌ها را گرامی داشته و تجلیل کرده وتکفیر کنندگان آنانرا اهل ظاهر خوانده است. (ذریعه ۱۳:۱۹٦).

آغاز ـ بسمله . الحمدلله الذی بطن ذاته بصفاته وحجب صفاته بافعاله و اما بعدالتمس منی اخ فی‌الدین اناکتب رسالة موجزة فی‌شرح کلام‌اخ سیدالمرسلین و امام العارفین علی بن ابیطالب حین سئله کمیل ابن زیاد ...

انجام : بالشریعه والدین‌القویم وامتنا فی‌زمرة المؤمنین‌المتقین العارفین الواصلین من‌الانبیاءِ و الاولیاء سلام‌الله علیهم اجمعین .

[۱۸۰۵]

سخه شمارهٔ ۴۱ (ص۱۴۷ـ۱٦٦ دفتر) است .

المنقذ من‌الضلال **(عربی)**

از امام ابوحامد محمد غزالی طوسی (م ـ ۵۰۵) .

کشف‌الظنون ، غزالی نامه : ۱۰ ، ٥٤ ، ۱۰۳ ـ۱۰٤ ، ۱۱۳ : ۱۲٥ ، ۲٤۲ ، ۳۳۸ ، ٤۱۷ وصفحات دیگر .

دانشگاه شمارهٔ ۲/ ۳۹٥۰ مشار : ۹۲٥.

آغاز: بسمله ، الحمدلله الذی تفتتح بحمده کل رساله و مقاله والصلوة علی محمد المصطفی ... امابعد فقد سئلتنی ایها الاخ فی‌الدین ان ابث علیك غایة‌العلوم و اسرارها و غایلة المذاهب واغوارها ...

پایان: و عصمه من شر نفسه حتی لم یـؤثر علیه سوا ، نمق فی یوم الغدیر من‌الشهر الثامن من‌العشر الثامن من‌المأته الاولی بعدالالف من‌الهجرة النبویه المصطفویه صلی‌الله علیه وآله .

[۱۸۰٥]

نسخه شماره ۴۲ (ص ۱۶۷ـ۱۸۵ دفتر) است .

مشکواة الانوار ومصفاة الاسرار **(عربی)**

یا : اسرارانوار الالهیه بالآیات المتلوة (این کتاب با هر دونام آمده) تألیف امام محمد غزالی طوسی (م ـ ٥۰٥) .

این کتاب در شرح حقیقت نور و نور حقیقی است و بمناسبت، آیـه نور و روایاتیکه در بـارهٔ نور حق روایت‌شده تفسیر گردیده .

غزالی (بنوشته‌دیباچه) این رساله‌رابخواهش یکی‌ازدوستان‌وبرادران‌نوشته.

صاحب‌ذریعه‌از این کتاب‌باعنوان « تفسیر آیهٔ نور » یاد کرده ومؤلف‌آنرا نشناخته وآنرا تألیف بعضی از اصحاب دانسته است .

چلبی در کشف‌الظنون دربارهٔ این کتاب دچاراشتباهی شگفت شده . وی‌دو کتاب، یکی با نام مشکوة‌الانوار و دیگری را بـا نام « مشکوة‌الانوار و مصفاة الاسرار»آورده ونشانیهای آنها را که بتفصیل یاد کرده نشان میدهد که هردویکی است‌وهمین کتاب‌است‌اماچلبی‌خودنخستین را ازغزالی ودوم را از بعض‌اهل تصوف

دانسته است و سپس در ذیل معرفی کتاب دوم گوید «بر طبق نوشته‌ای که بخط یکی از بزرگان دیدم این کتاب همان مشکواة غزالی است و بنابراین نسبت نخستین بغزالی اشتباه است».

اما جای تردید نیست که این رساله تألیف غزالی است و در اوایل آن (ص ۱٦۹ دفتر) از کتاب احیاء العلوم معیار العلم و محك النظر خود یاد کرده و بدانها احالت داده است.

این کتاب دارای سه فصل است بدین ترتیب:

فصل اول - فی بیان ان نور الحق هو الله تعالی و ان اسم النور لغیره مجاز محض لاحقیقة له. این فصل دارای عنوانهای دقیقه و حقیقة و اشاره و خاتمه است و در ضمن «دقیقه» دوم بمقایسه بین نور چشم و نور عقل پرداخته و برای نور چشم هفت نقیصه قائل شده (و صاحب ذریعه به این مطلب اشارت کرده است).

فصل دوم - فی بیان مثال المشکوة والمصباح و الشجرة والزیت والنار. این فصل درحقیقت تفسیر آیهٔ نور و دارای دوقطب است که خود غزالی اودر آغاز فصل فهرست اجمالی مطالب آنها را بدینگونه یاد کرده:

القطب الاول فی بیان سر هذا التمثیل و منهاجه و وجه ضبط ارواح المعانی لقوالب الامثله ...

القطب الثانی فی طبقات ارواح الطینة البشریه و مراتب انوارها.

هر یك از قطبها خود دارای خاتمه است.

فصل سوم - فی معنی قوله ان لله تعالی سبعین حجابا من نور وظلمه و انها لو کشفها لاحترقت سبحات وجهه کل شیء.

در این فصل محجوبان را بر دو قسم و برای قسم دوم نیز سه صنف یاد کرده و دربارهٔ هر یك از «صنف‌ها» بتفصیل سخن گفته است.

رجوع شودبکشف الظنون۱ : ۹٤ و ۲ : مشکواةغزالی نامه:۲٤۹وفهرست دانشگاه۳: ٤۹۳ ـ ٤۹٤ ذریعه ٤: ۳۳۳ـ۳۳٤

غزالی کتاب دیگری رابنام مشکواة الانوار فی لطائف الاخباردارد که خود او اعلام راویان آنرا در رساله‌ای مفرده تهیه کرده (کشف‌الظنون) .

آغاز: الحمدلله فائض الانواروفاتح الابصار وکاشف الاسرار ورافع‌الاستار ... اما بعد فقد سئلتنی ایها الاخ الکریم والبارالرحیم ... ان ابث الیك اسرارالانوار الالهیه‌مقرونةبتأویل ... ظواهرالآیات .. والاخبارالمرویه ... ولقدار تقیت مرتقی صعبا ... وقد قال بعض‌العارفین افشاء سرالربوبیه کفر.. لکننی اراك مشروح‌الصدر بالنور منزه‌السرعن ظلمات الغرور ..: فاقنع بـاشارات مختصره وتلویحات‌موجوده فان تحقیق‌القول فیه‌یستدعی تمهید اصول ... لیس‌یسع الآن له وقتی ولیس‌ینصرف الیه همی‌وفکری ... وانما الذی ینفتح فی‌الوقت ثلثة فصول ...

پایان: فهذا ما حضرنی فی‌الوقت فی جـواب هذه الاسؤله مع ان السؤال صادفنی والفکر منقسم ... ومقترحی‌علیه‌ان‌یسئل‌الله‌تعالی‌العفو عماطفی‌به‌القلم‌اوزلت به‌القدم فان‌الخوض‌فی‌غمرةالاسرار الالهیه خطیرواستشفاف انوارها من‌وراءِالحجب البشریه عسیرغیریسیر.

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۴۳ (ص۱۸۵ـ۱۸۶ دفتر) است .

رساله فی‌حل‌التناقض (عربی)

از میرسید شریف گرگانی (م ـ ۸۱٦)

رساله‌ایست‌درحل‌تناقض بین‌نتیجه دو قیاس‌برهانی که متکلمان یاد کرده‌اند وبرای حل‌آن بتلاش افتاده‌اند.

این دو قیاس دربارهٔ قرآن است و نتیجه یکی از آندو قدم قرآن و نتیجه دیگری حدوث آن است .

قیاس اول : القرآن صفةالله و کل ماکان صفة الله تعالی فهو قدیم.

قیاس دوم : القرآن مرتبا الاجزاء مقدم بعضها علی الآخر و کلما کان کذلك فهو حادث .

متکلمان برای رهایی از این مشکل، هر دسته راهی پیش گرفته‌اند بدینگونه که یکی ازمقدمات رامنکر شده‌اند اشاعره کلام نفسی قائل‌شدند ومقدمه نخست را انکار کردند ، دیگران نیز طرقی دیگر بر گزیدند .

مؤلف این رساله خواسته با تسلیم همه‌مقدمات دو قیاس‌مزبور، تناقض رادفع کند. درفهرستها ومراجعی که دردسترس این نگارنده است نام این رساله را ندیدم ودرضمن مؤلفات میرسیدشریف ذکری از آن نیافتم .

آغاز: بسمله، الحمد لله‌رب‌العالمین والصلوة والسلام ... اعلم ان المتکلمین لما راوا تناقض النتیجتین الحاصلتین من القیاسین احدهما ان القرآن مرتباً الاجزاء مقدم...

انجام : تمت رسالةُ حل‌التناقض للسید الشریف العلامه .

[۱۰۸۵]

نسخه شمارهٔ ۴۴ (ص ۱۸۶–۲۰۳ دفتر) است .

اسماء رجال مشکوة **(عربی)**

مؤلف کتاب مشکواة این رساله را درذکر رجال ونسائی که راویان احادیث منقول در کتاب مشکاة اند در دو باب پرداخته :

باب اول معرفی راویان زن و مرد مرتب حروف الفبا بدینگونه که‌درذیل هر یك از حروف‌بدین ترتیب:صحابه ، تابعان ، صحابیات و تابعیات که آن‌حرف‌در

اول تام یا کنیتشان قرارداد ذکر میگردد و کسانی‌را که بکنیت معروفند، تنها با کنیه یاد کرده است.

باب دوم- اختصاص بمعرفی صاحبان جوامع واصول دارد چه درمشکواة از آنان نقل شده وچه نشده.

درباب دوم ازابوزکریا یحیی‌بن‌شرف نووی (م - ٦٧٦) وابن اثیرجزری (م ٦٠٠) یاد کرده است.

در کشف الظنون درباب الف، کتاب «اسماء رجال المشکواة» را یاد کند و گوید تألیف صاحب مشکواةاست وسپس به‌حرف‌میم احالت کرده است ودر حرف «م» ازاین کتاب یاد نکرده.

رجوع شود به کشف‌الظنون ۱ : ٩٤

آغاز: بسمله، اللهم‌بك‌نستعین و علیك نتوکل‌سبحانك، وبعدفهذا...اسماء الرجال مشتمل‌علی‌بابین...

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۴۵ (ص ۲۰۳ - ۲۰۴ دفتر) است.

الصلاة والبشرفی‌الصلوة علی خیرالبشر(بخشی...) (عربی)

تألیف مجدالدین محمدبن یعقوب فیروزآبادی (م - ٨١٧).این کتاب‌دارای چهارباب وخاتمه است ونسخه‌حاضرفصلی‌است ازآن کتاب.

رجوع‌شودبه کشف‌الظنون ۲ : ٨٠

آغاز: فصل‌من کتاب الصلاة (درنسخه : الصلوة) و البشر فی فضل الصلوة والسلام علی‌خیرالبشر تألیف ... قال‌رسول‌الله (ص)اکثروامن الصلوة علی...

پایان: و انا مدبرعبادی کماشاء و کماهوالاصلح لهم وانا اللطیف‌الخبیر .

[۱۸۰۵]

نسخهٔ شمارهٔ ۴۶ (ص۲۰۴ - ۲۳۵ دفتر) است .

النتائج‌الالمعیه فی شرح‌الکافیه‌البدیعیه (عربی)

الکافیه‌البدیعیه نام قصیدهٔ میمیه صفی‌الدین حلی (متولد در ۶۷۷ ومتوفی در۷۵۰) است که در مدیح پیغمبر اسلام (ص) سروده ودارای ۱٤٥ بیت و هر بیت شامل یکی از فنون بدیع است .

این کتاب درمصر بنام التسامح‌الالهیه چاپ‌شده و بنوشته صاحب ذریعه کفعمی نیز درشرح خودبراین‌قصیده (فرج‌الکرب) شرح‌حاضر را بانام التسامح‌ـ الالهیه یاد کرده است.

در کشف‌الظنون النتایج الالمعیه شرح کافیه بدیعیه (در حرف نون) آمده است .

درفهرست دانشگاه یك‌نسخه از این‌شرح بانام « النتایج‌الالهیه » معرفی گردیده است .

نگارنده تصور میکند کلمه «التسامح» دراثر تحریف ودرست نخواندن کلمهٔ « النتایج » بوجود آمده خاصه آنکه‌حلی‌خوددرپایان دیباچه‌گوید « فانها نتیجه سبعین کتابا... » صفی‌الدین حلی در دیباچه کتاب‌نامی برای آن یادنکرده است .

رجوع شود به معجم المطبوعات : فهرست مشار ـ کتب چاپی عربی ـ : کشف‌الظنون : بدیعیه و:نتائج ... ذریعه ۲ : ٤۲۶و۳ : ۷۷ و۱۳ : ۱۲٥ و۱٤ : ۳۱ فهرست دانشگاه شمارهٔ ۱۸۷۳/۱

آغاز: بسمله ، قال‌الشیخ‌الامام صفی‌الدین الحلی رحمه‌الله تعالی...وبعدفان

احق العلوم بالتقديم واجدرها بالاقتباس والتعليم بعدمعرفة الله العظيم معرفة حقايق كلام الله الكريم وفهم ما انزل في الذكر ...

انجام : واكثر مواضع القرآن المجيد كذلك ولقداحسن ابن الحريري في ذلك وحافظ عليه و من امثلته قول المتنبي ... وحده وصلى الله على سيدنا ونبينا محمد و آله وصحبه وسلم تسليماً .

[۱۸۰۵]

نسخهٔ شمارهٔ ۴۷ (ص۲۳۵ ـ ۲۳۹ دفتر) است .

رساله حل اشكال شكل پانزدهم ازمقاله سوم اقليدس (عربی)

تأليف ابوالحسن بن احمد كاشی (قرن ۱۰ ـ ه)

اين رساله دارای يك مقدمه و دوبحث است بدينگونه :

مقدمه طرح اشكال معروف وارد برشكل ۱۵ ازمقاله سه تحرير اصول اقليدس .

بحث اول ـ تقرير چندشبهه ديگر (جز شبهه معروف) كه مؤلف در ديباچه نيز بدانها اشارات كرده است .

بحث دوم ـ درحل اشكالات مزبور .

كاشی در پايان اين رساله از تعليقات خود برشرح اشارات ياد كرده است(۱)

نسخه‌ای از اين رساله دريك مجموعه جزء مجموعه نسخ خطی طباطبائی موجود است رجوع شود به ذريعه ۷ : ۶۵ آثار و احوال خواجه از مدرس رضوی : ... فهرست رضوی :...

آغاز: بسمله (۲) ولهالحمد علی ماخلص الانام من مضائق الاوهام وبواهم علی

---

(۱) درذريعه وديگر مراجع ازاين حاشيه ياد نشده .

(۲) كاتب دفتر كه بسيار ناآشنا و بی‌سواد بوده نام رساله را بالای نسخه چنين نوشته: رساله معرفة التقويم .

ارائك الیقین .. امابعد یقول احوج عبادالله ... ابوالحسن بن احمد .. انه لمادار علی السنة ارباب النظر الاشکال الوارد علی الشکل الخامس عشر من تألیف مقالات اقلیدس فی الهندسه وصعبوا حلها وجهت عنان الفکر الیها لحظه فسخ لی اشکالات اخر اصعب مما اشتهر ووفقت بحل الجمیع ...

انجام: وساوس الاوهام واما الرابع من تلك الاشکالات فقد ظهر بما ظهر کما یظهر لمن تأمل وتمام حله انما یحصل بعد تحقیق کیفیة حدوث الحرکة وقد بسطناها فیما علقنا علی شرح الاشارات ولنکتف بهذا القدر حامدین له مصلین .

[۱۸۰۵]

نسخهٔ شمارهٔ ۴۷ (ص ۲۳۹ - ۲۴۰ دفتر) است .

تعلیقه بر تحریر اقلیدس **(عربی)**

فایده وتعلیقی است از شمس الدین محمد بن احمد خفری (م ـ ۹۵۸) بر سخنی از خواجه نصیر الدین طوسی در تحریر اقلیدس در تعریف زاویه مسطحه.

خفری در پایان این تعلیقه از التکمله که شرح خود اوست بر تذکرهٔ خواجه یاد کرده و تفصیل سخن را بدان کتاب احالت داده است .

آغاز: (بسمله) قال العلامه الطوسی فی التحریر الزاویة المسطحه هی المنحدب من السطح الواقع بین خطین متصلین علی نقطة من غیر ان یتحدا والمراد بالمنحدب من السطح الذی له انحداب حاصل من الخطین وهذا موافق لما ذکره...

انجام: احدی مقداری السطح وتفصیله مع ما علیه قد ذکرت فی شرح التذکرة المسمی بالتکمله تمت فایدة من فواید شمس فلك العقول محمد الخفری ...

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۴۸ (ص ۲۴۰-۲۴۲ دفتر) است .

عقائد عضدیه **(عربی)**

از عضدالدین عبدالرحمان بن احمد ایجی (۱) (م ـ ۷۵٦) .

این رسالهٔ مختصر دارای شروح بسیار است و از آنجمله شرح دوانی است که نسخ آن در دست است .

در آغاز نسخه ما نوشته شده است که عضدالدین ۱۲ روز پس از نوشتن این رساله در روز شنبه ۲۵ رمضان ۷۵٦ در تبریز در گذشت .

این داستان را چلبی از برخی ازشروح«عقائد»نقل کرده ، بنابراین درآغاز نسخه ماتصرف شده و کسی این داستان راپس از خطبه گنجانیده.در نسخه ما پس از مقدمه مزبور حدیث « ستفترق امتی . . . » از پیغمبر (ص) نقل شده و پس از پایان آن چنین آمده .

« وهذا عقایدالفرقة الناجیة وهم الاشاعره ... » بنوشته‌کاتب در پایان نسخه این نسخه از روی نسخه ای بخط خواجه نصیر طوسی نوشته شده .

رجوع شود بکشف الظنون : عقائد ، ذریعه ۱۳ : ۳۷۰ .

فهرست مجموعه‌امام جمعه کرمان (دانشکدهٔ ادبیات تهران) ص۳٦شمارهٔ ۲۱٦/۱۵ فهرست دانشگاه ۳ : ۳۵۰ ۵۷۱ ـ ۵۷۲

آغاز نسخه‌ما: بسمله ... وبعدفهذه‌رساله کتبهاالعلامه عضدالدین‌عبدالرحمان بن‌احمد... فی اعتقاد اهل السنه وکان بین تعلیقه ووفاته اثنی عشر یوما .. قال‌النبی (ص)ستفترق امتی‌ثلاثاً... وهم الاشاعره . اجمع السلف من‌المحدثین وائمة‌المسلمین و اهل السنه والجماعه علی ان العالم حادث ... و انه قابل للفناء ...

انجام : من الافعال والاقـوال تمت هکذا وجدت تنسب للمحقق العلامه الطوسی قدس سره الشریفه بخط الشریف علی ظهر الرساله .

۱ـ درنسخه اریحی بجای ایجی نوشته شده .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۴۹ (ص ۲۴۲_۲۴۳دفتر) است.

شانه بینی (رساله در ...) **(عربی)**

از خواجه نصیر طوسی .

آثار واحوال خواجه ـ ۳۲۰ .

آغاز: هذه رسالة المحقق الطوسی قدس سره بخط الشریف فی احکام الکتف بسم الله الرحمن الرحیم ، الحمدلله علی سوابغ النعم وترادف النسم . اما بعد هذه مقالة فی احکام النظر فی کتف الشاة تسمن الشاة .

انجام : الخسوف والکسوف ان رأی مما یلی الجانب الواحدة حمرة اواسوداً وکان فی وسطه دایرة صفراء فالشمس منکسف وانکان الدایرة بیضاء وفالقمر ینخسف والحمدلله رب العالمین .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۵۲ (ص۲۴۴_۲۵۶ دفتر)است .

تفسیر سورة اخلاص **(عربی)**

تألیف جلال الدین محمد دوانی (م ـ۹۰۷) .

الذریعة ج ٤ ـ ٣٣٦ .

آغاز: تفسیر سورة الاخلاص للمحقق الصمدانی مولانا جلال الدین محمد الدوانی بسمله ، الحمدلله الاحد الصمد علی نعمه التی تجاوزت ،و بعد فهذا تفسیر سورة الاخلاص علی ما فتحه الله تعالی علی مؤلفه الفقیر الی الله الغنی محمد بن اسعد الصدیقی الدوانی ...

انجام : والله اعلم بحقایق الامور وصلی الله علی سیدنا محمد شفیع یوم النشور وعلی آله وصحبه معاون حیور تمت فی زوال الجمعه سنه ۱۱۸۹ .

[۱۸۰۵]

نسخهٔ شمارهٔ ۵۳ (ص ۲۵۶ ـ ۲۷۰ دفتر) است .

رسالهٔ تساعیه (عربی)

از شیخ حسین بن عبدالصمد حارثی (م ـ ۹۸٤) والد شیخ بهائی عاملی (م-۱۰۳۱).
وی در دیباچه این رساله اکثر فقهاء عصور اخیر را پیرو متقدمان خوانده و این نه مسئله را بعنوان نمونه مورد بررسی قرارداده و در آنها با فتاوی متاخران بمخالفت برخاسته واز برخی ازمعاصرانش که منکر رو به او بوده‌اند خواسته است که این مسائل را مطالعه کنند و اگر دلیلی عقلی یا نقلی برخلاف آنها یافت وی را راهنمایی کند .

این مسائل همه متعلق به باب طهارات فقداند جز مسئله ۹ که متعلق به مبحث نماز جمعه است .

الذریعة ج ۱۱ ـ ۱٤٦ .

آغاز: بسمله ، الحمدلله هادی من اراد الی سبل السداد والصلوة والسلام . . . وبعد فلا یخفی علی ذوی الحجی ان التقلید مذموم بنص الکتاب ومردودة بین اولی الالباب و انما یلیق بامثال النسآء والاطفال ومن یعجز عن ...

انجام : المباهات والمباراة واجعلنا ممن اذا رای حسنة اراها وان عثر علی سیئة واراها انك قریب مجیب نقلت من نسخة المؤلف قدس سره .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۵۴ ص ۱۷۱ - ۲۷۷ دفتر) است .

التخییر بین القصر والاتمام (عربی)

از شیخ بهاءالدین محمد عاملی (م . ۱۰۳۱) در اثبات تخییر بین قصر و اتمام در نماز در اماکن اربعه .

در پایان رساله (نسخه‌ما) پیداست که شیخ بهائی این رساله‌را در آخر ربیع الاول ۹۹۷ بهنگام عزیمت بزیارت مقبرهٔ «شاه‌طور» بپایان رسانیده و بنوشتهٔ کاتب این نسخه از روی نسخه اصل کتابت شده‌است.

ذریعه۱۷ : ۱۰۰ ریحانة‌الادب ۲ : ۳۸۹ ،سرگذشت شیخ بهائی : ۱۰۲

الذریعة ج ۱۱ ـ ۱۴۱ کشف‌الحجب ـ ۲۷۸ .

آغاز: رسالة فی التخییر بین الاتمام والقصر فی المواضع الاربعه تالیف اقل العباد محمد المشتهر ببهاءالدین العاملی. بسمله ،الحمدلله الذی قصرت الالسن بتمامها عن اعداء حمده والصلوة علی سیدنا محمد و آله اکمل الخلایق من بعده اختلف اهل الاسلام فی مسئلة قصر الصلوة فی السفر هل هو واجب مطلق لایجوز العدول ...

انجام : المزار الفایض النور الموسوم بشاه طور علیه وعلی آبائه السلام الی یوم النشور آخر شهر ربیع الآخر سنه ۹۹۷ نقلت من نسخه کتبت للمؤلف قدس سره .

| ۱۸۰۵ |

نسخه شماره ۵۵ (ص ۲۷۷ ـ ۲۷۸ دفتر) است .

جواز امتناع الزوجه عن الاستمتاع قبل قبض المهر (عربی)

از **شیخ بهاءالدین محمد عاملی** درجواز عدم تمکین زوجه قبل از قبض مهر. کاتب این نسخه را نیز از روی خط مؤلف رونویسی کرده است .

صاحب‌ذریعه نسخه‌ای ازاین رساله رادر کتب خوانساری وحلی دیده‌است .

رجوع شود بذریعه۵: ۲۴۲ .

آغاز: رسالة فی منع الزوجه نفسها قبل الدخول عن الزوج حتی تقبض المهر تألیف اقل الانام محمد المشتهر بهاء الدین العاملی رحمه‌الله هکذا فی الاصل و قد

بخطه‌الشریف‌مسئله یجوز للزوجة قبل‌الدخول منع نفسها عن‌الـزوج والامتناع عن سایر ...

انجام : لیس سؤ الا عن‌الجواز بهذا الاصطلاح و کذا جواب الامام (ع) بقوله لاتحل الصلوة فی حریر محض و هذا ممـا لاینکره من شم رایحة‌الانصاف والله اعلم بحقیقة‌الحال نقل من‌خط مؤلفه البهائی رحمة‌الله .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ .. (ص ۲۷۹ - ۲۸۰ دفتر) است .

حاشیهٔ انوارالتنزیل (عربی)

تعلیق است از شیخ‌بهاءالدین عاملی (م - ۱۰۳۱) برسخنی از بیضاوی در تفسیر این‌آیت ازسورهٔ ملك :

« کلمـا القی فیها فوج سألهم خزنتها ... فسحقا لاصحاب السعیر» .

این تعلیق بجزحاشیه بزرگ بهایی است برتفسیر بیضاوی .

آغاز: (بسمله) . قال‌الله سبحانه فی‌سورة الملك کلما القی فیها فوج . . . قال‌الفاضل‌البیضاوی بعدهذه‌الآیه فاسحقهم الله سحقا ای ابعدهم‌من رحمته‌والتغلیب للایجازوالمبالغه والتعلیل انتهی کلامه‌وقداختلف‌الاعلام‌فی‌حل هذا الکلام‌بوجوه...

پایان: انقضت عدتها والانفاس لها و فی هذا المقامات کلام طویـل الذیل لیس هذا محله - نقلت من‌خطه .

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۵۷ (۲۸۱ - ۲۸۲ دفتر) است .

جواب سؤال خان احمدخان گیلك (عربی)

از شیخ بهاءالدین محمدعاملی (م - ۱۰۳۱) درپاسخ سؤال خان احمدحاکم گیلان که شیخ‌درپایان رساله اورابااین القاب یاد کرده .

«النواب الاعظم اعلم ملوك الزمان وملك علماء الدوران خلدالله ملکه» .

موضوع سؤال تناقضی است که بین این دوفتوای معروف بین بزرگان فقها وشیعه دیده میشود یکی فرو بردن بقایای طعام مبطل روزه است ودیگری حکم به عدم وجوب تخلیل اسنان .

شیخ این رساله‌را درحل این شبهه وپاسخ بر نامه خان‌مزبور نگاشته است.

نوشته‌ای ازشیخ بهایی درپاسخ شاه‌عباس درباره خلال درماه رمضان .

دردانشگاه‌آمده واین یکی ازپانزده پرسشی است کـه شاه‌عباس از شیخ نمود آن پرسشها وپاسخها فارسی است .

درجلد ۹ دانشگاه نیز نامه‌ای‌ازخان احمدخان گیلك یادشده .

الذریعه ج ۲ : ۸٤ ج۵ : ۲۰۷ دانشگاه ج ۵ : ۱۷۹٦ . و ج ۹ش ۵۹۱/۷۵ و ٤/٦٤/٦٤١٤

آغاز: بسمله ، یقول‌الفقیر الی‌الله الغنی بهاءالدین العاملی‌انه‌القی‌الی کتاب کریم من لدن حکیم علیم لازالت دولته مربوطه باوتاد الخلود .

انجام : فذلك غایة السؤل والانالا صلاح مرجو و مامول والسلام علیکم اولاً وآخراً وباطناً وظاهراً نقل من‌خطه رحمة‌الله تعالی .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ... (ص۲۸۲-۲۸۹ دفتر) است

رساله در کر **(عربی)**

ازشیخ بهاءالدین عاملی (م-۱۰۳۱)

وی‌این رساله رابنام شاه طهماسب نوشته‌ودرتهران بضمیمه مشرق‌الشمسین بچاپ رسیده است .

شیخ بهائی رساله‌ای، نیز بفارسی در کر دارد که بنام شاه خدا بندهٔ صفوی

کرده و تحفه نام‌داده مرحوم نفیسی درسر گذشت بهائی بتعدد این‌رساله‌ها توجه نیافته ودچار اشکال گشته فهرست سپهسالار ۱ : ۵۰۲ ذریعه ۱۷ : ۲۸۸ ، مشار - چاپی عربی - ۱۷۱ سر گذشت بهائی ازسعید نفیسی : ۱٦۵.

آغاز: الرساله الکریة تألیف اقل‌الانام محمد المشتهر ببهاالدین العاملی بخطه‌فی‌الاصل نحمدك یامن‌ملاء حیاض قلوبنابماء ولاءالنبی والآل ونشکرك یامن طهر نفوسنا عن‌الانغماس فی‌عدوان...

پایان: هذامالم تتنبه بوائق الزمان و غفلت عنه عوائق الدهر الخوان تمت الرساله الکریـه علی ید مؤلفها . . . سنه ۹۸۳ بمحروسه قزوین حرسهاالله الی یوم‌الدین بمحمد وآله‌الطاهرین نقلت من‌خطقدس سره‌فی‌۱۹ جمادی‌الثانیه ۱۰۷۹

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ۵۸ (ص۲۸۹-۲۹۲ دفتر) است

شرح عبارتی ازقواعد یا - حل عبارةالقواعد **(عربی)**

تعلیقی‌است ازشیخ بهاءالدین عاملی‌بر عبارتی معضل از کتاب الصلوة قواعد علامه حلی.عبارت‌مزبوراین است :

« ولو کان الاخلال بعضو فی طهارتین فی‌جمله خمس طهارات رافعه وقدصلی بکل واحدة من‌الخمس اعادالحاضر اربعا »

نسخه‌ای دیگرازاین‌شرح در ج ۷ فهرست‌این کتابخانه با شمارهٔ ۱٤۵/۲ شناخته شد. صاحب ذریعه نیزازنسخه‌ای در کتابخانه رضوی یاد کرده‌است.

رجوع شود به‌فهرست ۷ص۱٦۱-۱٦۲ ذریعه ۷: ٦٦(۱)

---

(۱) دروقت نوشتن ازفهرست ۷،از ذکراین‌کتاب در ذریعه مطلع نبودم‌ولذا برای آن نام«شرح عبارتی ازقواعد» راذکر کردم .

آغاز: بسمله. حمداً لك یـا معین وصلوتك علی نبیك وآله اجمعین یقول الفقیر الی الله الغنی بهاءالدین محمدالعاملی هذا حل لطیف لعبارة معضلة فی قواعد الاحکام قدا عتب الفحول الاعلام فادنی الیه قابل التوفیق ...

انجام: ولا یجوزله لعدم براعة ذمته والله ولی التوفیق هذا ماخطر بالبال مع سوءالحال وضیق المجال نقلت من نسخه بخطالمولف قدس سره فی ۲۵ شهر رجب سنه ۱۰۷۹

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۵۹ (ص۲۹۲-۲۹۴ دفتر) است .

رساله تحقیق جهة القبله **(عربی)**

یا- تحقیق حقیقه جهة القبله ، از شیخ بهاءالدین محمد عاملی (م-۱۰۳۱) .

این رساله بجز رساله قبله است که در کشف‌الحجب آمده و نسخه‌ای از آن درهمین فهرست با شمارهٔ ... شناخته شده

صاحب ذریعه درحرف ج (مجلد ۵) با همین نام ازآن یاد کرده و گوید نسخه‌ای ازآن بخط علی بن احمدنباطی شاگرد مؤلف در کتابخانه فاضلیه بوده و سپس به کتابخانه آستانه‌منتقل گردیده . در مجلد ۱۷ در ذیل «رساله القبله» از نسخه‌ای که دردانشگاه با عنوان « تحقیق جهة القبله » باشمارهٔ ۱۶۲۶ و از نسخه دکترمهدوی مذکور درنشریهٔ ۲ کتابخانه مرکزی یاد گردیده.دردانشگاه چند نسخه دیگر از این رساله‌هست که همه با نام جهة القبله شناسانده شده‌اند،عزاوی از « تحقیق جهة القبله » یـاد کند و گوید آقارضی قزوینی در قبلةالافاق از آن یاد کرده .

رجوع شود بفهرست دانشگاه ۸ : ۸۱۰ وشماره‌های ۴۰۰۵/۶ و۴۳۱۶/۵ ،

ذریعه ٥ : ۳۰۱ و ۱۷ : ۳۹ و فهرست مجموعه امام جمعه کرمان (در کتابخانه ادبیات) . ش : ٦/۲٤۳ ص۸۲ و ۳۸ فهرست و تاریخ علم الفلك في العراق از عباس عزاوی کشف الحجب ۲٤۷ و ۲۷۸ . احوال و اشعار شیخ بهایی از سعید نفیسی ۱۰۱

آغاز: بسمله ، اما بعد الحمد و الصلوة فیقول اقل العباد محمد المشتهر ببهاءالدین العاملی ... بحقیقه ما یتوجه الیه و یستقبله و قد اختلف کلام فقهائنا قدس الله .

انجام : للمستفاد من تعریفی الشرحین والله سبحانه اعلم بحقایق الامور هذا ما خطر بالبال الکثیر الاختلال مع ضیق المجال وتراکم الاشغال والحمدالله اولا و آخراً وباطناً وظاهراً تمت في ۱۷ شعبان سنه ۱۰۷۹ .

| ۱۸۰۵ |

نسخه شمارهٔ ۶۰ (ص۲۹۴–۲۹۸ دفتر) است .

الصفحه یا رساله اسطرلاب (عربی)

از شیخ بهاءالدین محمد عاملی.

رجوع شود بتاریخ علم الفلك عزاوی، گورگیس عواد : ۱٦۳ ، آستان قدس ۳ : ٥٥ مجلس ٤ : ۲۲۸–۲۲۹ . احوال و اشعار شیخ بهائی از سعید نفیسی ۱۰٥ و ۱٦۸. الذریعه ج۱٥–۱۷ کشف الحجب : ۲۳٥ دانشگاه ج ٤–۹۲۰ و نیز شماره‌های ٤/۱٦۲٦، ۱/۳۳۳۷، ٦/۳۳۷۱، ٤/٤۲۷۷، ٦/٤٥۰۹ و ۷/٥۲۱٤

آغاز: بسمله رساله في الاعمال الاسطرلابیه من الشیخ البهائي... ار تفعت

درجات جبروتك عن احاطه افهامنا القاصرة و تقدمت دقایق ملكوتك عن علاقه اوهامنا الحاسرة ... وبعدفیقول الفقیر الی الله الغنی بهاءالدین محمد العاملی عامله الله بلطفه واحسانه واذاقه حلاوة غفرانه هذه رسالة صغیره ...

انجام : هذاآخر ما اردنا ایراده فی هذه الاوراق و الصلوةعلی سیدالخلایق علی الاطلاق محمد و آله الطاهرین الحمد لله رب العالمین تمت ۱۸ شعبان ۱۰۷۹ .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۶۲ (ص ۳۰۰–۳۰۱ دفتر) است .

حل اللغز **(عربی)**

ازشیخ بهایی درپاسخ سؤال سید میرزا زین العابدین.

سر گذشت شیخ بهایی ازسعید نفیسی: ۱۰۷–۱۰۸ و ۱۶۹ .

آغاز: یاثقتی و رجائی ومن بدفی الدارین اقتدائی مدالله ظلال بهاك وجعلنی فداك استدعی منك الاخبارعن اسم عدداعضائه لطایف ...

انجام : الدین الحروف مندرج بین جزئی آخره بالتمام وبآخره ینتهی حروف كل الكلام .

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۶۵ (۳۰۴ – ۳۰۷ دفتر) است .

تاریخ چهارده معصوم (ع) **(عربی)**

تاریخچه موالید ووفیات وزندگی پیغمبر (ص) وامامان (ع) است مستخرج ازمقنعه شیخ مفید محمدبن محمدبن نعمان بغدادی (م – ٤۱۳)

نویسنده درپایان این تاریخچه ازرجال میرزامحمداسترآبادی یاد کرده است.

آغاز: تاریخ ولادت رسول‌الله والائمه علیهم‌السلام ووفاتهم وموضع وفاتهم ومدة عمرهم‌علی ما ذکره‌المفیده فی المقنعه ، محمدبن‌عبدالله(ص)ولدبمکة یوم الجمعه السابع عشرمن شهربیع‌الاول فی عام‌الفیل ...

انجام : یرمی‌فقال‌الله امرهوبالغه ومات‌رحمه‌الله‌سنةتسع وعشرین وثلاثمایه فوقعت‌الغیة الکبری رجال میرزا محمد

[١٨٠٥]

نسخه شماره . . . (ص ٣٠٧ – ٣١٥ دفتر) است .

الناسخ و المنسوخ **(عربی)**

تألیف منصوربن سبی لحسائی .

نبوشته مؤلف درپایان رساله ، در ١٤ شعبان ١٠٤٥ ازتـألیف آن فراغت یافته است .

درپایان‌رساله‌آمده که جامع این‌رساله‌منصوربن سبی (..؟) لحسائی‌است .

در کشف‌الظنون و ایضاح المکنون چند تن از کسانیکه در ایـن موضوع نگارش دارند وهمه جز این است .

در ذریعه وفهرستهای دانشگاه ، حقوق ، ادبیات ودیگرمراجع‌دیده نشد .

آغاز: رسالة فی‌الناسخ و المنسوح ،بسمله ، الحمدلله‌مکافاة لافضاله‌وصلواته علی محمد وآله وبعد ، فهذه رسالة فی‌علم‌الناسخ والمنسوخ فان‌ذلك اول مایجب ان‌یبدء بدمن‌علوم‌القرآن فقدروی عن‌امیرالمؤمنین (ع) انه ...

انجام : تسویدها جامعهاالفقیرالی الله الغنی منصورابن سبی‌لحسائی‌وذلك یوم‌الرابع‌عشرمن‌شهرشعبان‌سنة الف وخمس‌واربعون تمت کتابتها فی١٣ ذی‌الحجة من سنه ١٠٧٩ فی‌القریة المعروفة برضی‌آباد .

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۶۷ (ص ۳۱۵–۳۱۹ دفتر) است .

نسیم السحر **(عربی)**

تألیف ابو منصور نعمانی .

فقه اللغه‌ای است مختصر تر از فقه اللغه ثعالبی با عنوانهای فصل . چلبی از کتاب در نسیم السحر» در ادب بنقل از کتاب قانون الادب یاد کرده‌است .

از دیباچه کتاب چنین پیداست که مؤلف بدیدار استاد یا دوستی رفته و چندی‌ازدیدار او برخوردار بوده وچون هنگام جدایی رسیده این رسالهٔ کوچك وپرمغز را برسم یادگارنوشته است .

نسخه‌ای‌ازاین رساله درفهرست‌حقوق‌یادشد ولی مؤلف آن همچنان‌ناشناس مانده است .

فهرست‌حقوق ـ ٤٩٤ اهلورث‌برلین : ۷۰۳۹

آغاز: الرسالة المشهورة‌بنسیم‌السحر فی‌اللغز ، بسمله،امابعدحمدالله‌الذی... و بعدفان‌لقاء الشیخ‌نسیم‌السحر علی کبد المکروب و تریاق‌سم‌الهموم قدطال‌مااشتقته حتی زرته و تمنیته‌حتی رایته واقتبسته...

انجام : فسطاط من شعر خیمة من غزل قشع من جلد طراف من ادم قیه من لبن خطیرة من قدر وواقیة من حجر .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۶۸ (ص۳۱۹–۳۲۱ دفتر) است.

ترجمهٔ مثلثات قطرب **(لغت عربی بفارسی)**

محمدبن‌مستنیر بن احمدبصری (م ـ۲۰٦) معروف‌بقطرب نخستین کسی‌است

که پاره‌لغات مثلث (که حرف اول آنها را دوحرکت خوانده‌میشود) رساله‌پرداخته است در اینکه این رساله در اصل بنظم یا به نثر بوده سخن است و آنچه مسلم است بوسیله مترجمان و شارحان تصرفات بسیار دروضع آن شده (ما دراین فهرست جمله‌ای از شروح و تنظیرهای آنرا آورده‌ایم ص ...

در کتابخـانه سپهسالار یك نسخه از ترجمه مثلث قطرب موجود است که صدر آن بـا صدر نسخهٔ‌حاضر کاملاً مشابهت دارد (البته پس از اصلاح اغلاط عجیب نسخه مـا) .

در نسخه‌حاضر که بخشی است از مثلثات قطرب باترجمهٔ آن‌نام مترجم یـاد نشده و برخلاف نسخه سپهسالار لغات فارسی زیر لغات عربی قرار نگرفته است و نیز مطلب با کلمه « غمر » شروع میگردد (در نسخه سپه اولین ماده « اثر » است) .

در صدر نسخه ما دو سطر بعربی با مرکب سیاه و قرمز نوشته شده که پس از اصلاحات فراوان چنین خوانده میشد :

قـال الشیخ قطرب احمد البصری هذا کتاب المثلث الفقه علی اسماء متفقه کتابتها و مختلف معنا ها علی الوجوه الثلاث من الکسر والفتح والضم(۱)

آنچه درصدر نسخه سپهسالار (بنقل آقای ابن یوسف) نوشته شده نیز غلطی دیگر است شبیه به این غلط .

نسخه‌ما ازنسخه سپه‌نوتر است (نسخه سپهسالار مورخ ۹۲۸است) امااصالت لغات فارسی آن بیشتر حفظ شده. خلاصه کلام اینکه این دونسخه جز در ترتیب اختلاف اساسی دیگر ندارند جزاینکه در آن نسخه گاه کلمات فارسی نوتر شده. مثال: در معنی کلمه « اثر » در نسخه ما (در اواسط رساله) چنین آمده :

۱ـ صورت موجود در نسخه چنین است آل الشیخ بن قطرب بن احمد مبصری هذا کتاب مثلثاللغة علی اسماء ...

اثر بالفتح روایت کردن حدیث ، بالکسر رفتن از پس چیزی بالضم نشان .
و در نسخه سپه (در آغاز آن نسخه) چنین است :

اثر	اثر	اثر
روایت کردن	رفتن از بعد چیزی	نشان

نسخه‌ما گویاناقص است و گردآورندهٔ دفتر چند سطر زیر عنوان« لغات متضاده» و« لغات مثنی » بر آن افزوده بدون آنکه پایان مثلثات را آشکارا سازد .

آغاز: هذا کتاب مثلث اللغة علی اسماء متفقه کتابته و مختلف معناه علی الوجوه الثلث من الکسر والفتح والضم . الغمر بالفتح آب بسیار . . . بالضم غافل وابله الحجر بالفتح دامن پیراهن . . .

انجام : ابن عمه لحاقها هوقاعس واقاعس هو جار وبارد . . . هوخوان بران هوجامع نافع حبذا انت وشبذا هوحس بس هوحقیر فقیر .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ٦۹ (ص ۳۲۱ - ۳۳۲ دفتر) است .

تاریخ الحکماء (بخشی از...) **(عربی)**

سرگذشت هایی است برگزیده از نزهة الارواح شهرزوری .
این برگزیده بترجمهٔ ارسطو آغـاز میگردد و با ترجمه الخطیب الصقلی پایان میپذیرد .

دراین گزیده ترجمهٔ ارسطو . اومیرس ، برجس ،اخوان الصفاجبرئیل بن بختیشوع ، جـالینوس ، جعفر بن المکتفی ، الحکم بن الحکم ذیمقراتیس ، دیوجانس ، رزق‌الله‌المنجم ، سنابن ثـابت بن قـرة،صالح بن بهلة الهندی ، عبدالله نوبخت عبدالله بن الحسن ابوالقاسم غلام زحل غراب الخطیب آمده است .

آغاز: من تاریخ الحکماء فی‌ترجمه ارسطو طالیس حکمی محمد بن‌اسحق الندیم فی کتابه ان‌المأمون رأی فی‌منامه‌کان‌رجلا ابیض مشرباً حمرةواسع...

انجام: فقال من‌حضر ابیض روی الغراب روی‌أمی تلمیذفکد و معلم فکد

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۷۰ (ص ۲۳۲ ـ ۲۳۳ دفتر) است .

منهج النجاة (بخشی از ...) **(عربی)**

ملامحمد حسن‌کاشانی دارای عنوان هدایه. این همان مناهج النجاة یا منهج النجاةفیض‌کاشی‌است که‌بوسیله‌کاتب ناآشنای‌این‌دفتر نام‌مؤلف‌ازمحمدمحسن به‌محمدحسن تبدیل وتحریف شده ویامحمدحسن نامی‌انتحال کرده .

آغاز: من کتاب منهج‌النجاة لملا محمد حسن الکاشی‌فی‌باب طاعات القلب هدایة، اما العقاید فاقل ما یجب اعتقاده علی المکلف هوما ترجمه قول لااله‌ الا الله محمدرسول‌الله (ص) ثم‌اذاصدق‌الرسول فعلیه‌ان یصدقه‌فی...

انجام: الصبی اوامراة وکف الغائب عن لسانه فتعلم‌ذلك واشباهمه وتعلیمه حرام والتکسب‌به‌سحت الاالمتوقی ولدفع‌المبتنی ویجوزحله بالقرآن

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۷۱ (ص۳۳۳ـ۳۳۴ دفتر) است

قبسات (بخشی از ...) **(عربی)**

از میر محمد باقر استرآبادی ـ داماد . (م‍ـ۱۰٤۰)

آغاز: من‌قبسات السیدالداماد قدس سره‌القبس الثامن و..فی‌تحقیق قدرةالله تعالی وارادته جل‌سلطانه ...

انجام: بین المفهومین ولایعقل فرق بین المجرد والممکن فی الاستلزام بعلاقة عقلیة وعدمه بعد.

[١٨٠٥]

نسخه شمارهٔ ۷۲ (ص۳۳۴ـ۳۳۶ دفتر) است.

ایماضات (بخشی از..) **(عربی)**

ازمیرمحمد باقر داماد (م‍ـ ١٠٤٠)

ایماضات نیز مانند قبسات در بارهٔ حدوث نوشته شده و بچاپ رسیده است ذریعه ۲ : **۵۰۹** مشار چاپی عربی : ۱۰۹ .

آغاز: من الایماضات للسید الداماد افاده المقدمه ، فی تحدیدحریم النزاع فی حدوث عالم الجواز انا علمناك فی حکمة مافوق الطبیعه ...

انجام : من ذلك السبیل عند حزب الحق من البیانات الخبریه لامن التبیانات الفحصیه البرهانیة تمت الکتاب بعون الملك الوهاب .

[١٨٠٥]

نسخه شماره ۷۳ (ص ۳۳۷ ـ ۳۴۶ دفتر) است .

سی فصل **(عربی)**

تألیف **خواجه نصیرالدین طوسی** .

نسخه حاضر خطبه ودیباچهٔ آن کتاب را ندارد .

احوال وآثار خواجه ازمدرس رضوی : ١٢٦ فهرست دانشگاه ٤ : ٩٠١

آغاز: بسمله . الفصل الاول فی حساب الجمل و هوعلی ترتیب ابجدالی ضظغ هکذا...

انجام : ویرجع من ارادالزیادة علیه الی الکتب المؤلفه فی هذا الفن تمت فی‌الاربعاء سابع شهرصفرسنه ۱۰۸۱ .

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۷۴ (ص ۳۴۶ - ۳۴۶ دفتر) است .

رساله دراخلاق (عربی)

این کتاب درذریعه تألیف «بعض‌اصحاب» یادشده . وپس از مطالعه‌کامل نسخه راهی‌برای اطلاع ازمؤلف‌آن بدست نیامد .

صاحب ذریعه شرحی براین کتاب ازمولی عبدالله پسر محمد شمس گیلانی یاد کرده‌ونوشته‌اند نسخه‌ای ازاین شرح رادر کتابخانهٔ شوشتری (نجف) دیده‌ام که در۹۹۱ - ه وقف شده‌بود .

این محمد شمس گیلانی گویا همانست که در قرن۹ میزیسته و ما اثری ازاودیده‌ایم بنابراین تنها چیزی که ازمؤلف این رساله میدانیم آنست که قبل‌از این‌تاریخ میزیسته است .

این رساله دارای ٤ مقاله است بدین گونه :

المقالة الاولی فی‌النظری منه .

المقالة الثانیه فی حفظ الاخلاق واکتسابها .

المقالة‌الثالثه فی‌سیاسةالمنزل - والنظر فی‌امور اربعه .

المقالة الرابعه فی تدبیرالمدن .

رجوع شود به ذریعه۱: ۳۷۱و۱۳ : ۲۸۲ - ۲۸۳ . همین فهرست بنام:عضدیه

آغاز: رسالة فی‌علم‌الاخلاق ، بسمله ، الحمدلله علی‌نواله‌والصلوة والسلام‌علی محمد وآله ، وبعد ، فهذا مختصرفی‌علم...ویمکن تعبیرها للتجربه...

انجام : لفرحهم ویغم لغمهم بحیث‌لایخرج الی حد النفاق تمت‌فی ۸ محرم سنه ۱۲۸۱ .

[۱۸۰۵]

نسخه شماره : ۷۵ (ص ۳۴۹ – ۳۵۴دفتر) است .

رساله قاعدة وفق اعداد **(عربی)**

رساله‌ایست کوچك دربیان اعداد وفق .

این‌رساله دارای ٦ فصل است‌بدین ترتیب :

فصل‌اول : معنی وفق و کیفیه‌آن .

فصل‌دوم : وفق عدد فرد .

فصل‌سوم : وفق عددزوج .

فصل‌چهارم : وفق عدد زوج که نصف‌آن نیز زوج است .

فصل‌پنجم : وفق عدد ٤ در٤ .

فصل‌ششم : وضع اسامی و کنی والقاب ومانندآن دراوفاق .

این نسخه دارای ۲۳ جدول حروف و اعداد است وتاریخ کتابت نسخه اصل نسخه حاضر ۱۰۸۱ است .

آغاز: رسالة فی‌قاعده‌وفق‌الاعداد ، بسمله ، الحمدلله رب العالمین والصلوة وبعد : فلمـاکان‌اعداد الوفق‌قداشتهرمن‌خواصها ...

انجام : المسلمین و اشرف‌الاولین والاخرین محمد وآله‌الطاهرین وسلم تسلیماً کثیراً تمت کتابتها‌یوم‌الاحد ربیع‌الاول من‌سنه احدی وثمانین و الف .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۷۵مکرر (ص ۳۵۴ ـ ۳۶۲ دفتر) است.

التحصین فی صفات العارفین (عربی)

از جمال الدین ابوالعباس احمد بن فهد حلی (م ـ ۸٤۱) .

فهرست مجلس ٤ : . . . دانشگاه ۳ : **٦٥٥** فهرست مشار چاپی عربی : ۱٦۷

آغاز: الحمدلله الذی تجلی لعباده . . .

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۷۸ (ص ۳۶۲ ـ ۳۶۴ دفتر) است .

نبذة الادواة (عربی)

رساله‌ای مختصر است دربیان ادوات (حروف) معموله در نحو. این رساله دارای ۱٤ فصل است ومؤلف ادوات شان را نیاورده و ترجمه فارسی برخی ازمفردات را درج کرده و امثال فارسی نیز آورده است. تاریخ نسخه‌ای که نسخه حاضر از آن رونویس شده ۱۰۸۱ ـ ه است .

آغاز: هذه رسالة نبذة الادوات فی النحو ، الحمدلله الذی تعالی عن الوصف بیانه وتوالی علی البریه احسانه والصلوة علی رسوله ، . . وبعدفهذه مختصرة فی الادواة المتداولة فی اکثر المحاورات یتضمن اربعه...

انجام : علام برچه،فیم درچه،مم وعم ازچه،ها والابدانکه.قـدتم المختصر فی یوم الاحدعاشر ربیع الاول من سنه احدی وثمانین بعدالالف .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۸۰ (ص ۳۶۴ ـ ۳۶۷ دفتر) است .

شرح اثبات العقل (عربی)

از دوانی بر اثبات العقل خواجه نصیر طوسی .

رجوع شود به ش . . . همین دفتر وفهرست ۵ مجلس ص ۲۹۶ و ۲۹۷ .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۸۱ (ص ۳۸۲ - ۳۸۵ دفتر) است .

رساله در تفسیر معقولات ثانیه (عربی)

مؤلف این رساله ازشرح مطالع وحواشی آن بتکرار یاد کرده است .

آغاز: بسمله ، فصل فیما ذکر فی الکتب المتداوله فی تفسیر المعقولات الثانیة و احکامها قیل فی الشرح المشهور للمطالـع ذهب اهل التحقیق الی ان موضوع المنطق المعقولات الثانیه ...

انجام : بالذات او کان احدهما موجوداً بالذات و الاخر موجوداً بالعرض فالامر ظاهر .

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۸۳ (ص ۳۸۶–۳۸۷ دفتر) است.

الخطبة التوحیدیه (عربی)

ازشیخ الرئیس ابوعلی بن سینا

این رساله چند نام دیگر دارد واز نامهای دیگر این اثر این است :

الکلمة الالهیه ، العطیه الالهیه التسبیحه وغیر اینهاست .

رجوع شود به فهرست مصنفات ابن سینا از دکتر مهدوی ص ۹۹ شماره ۷۰ .

آغاز: بسمله ، سبحان الملك القهار الاله الجبار لاتدرکه الابصار ...

انجام : ولك نصلى ونصوم وعليك المعول و انت المبدءالاول نسئلك التوفيق و العصمه والتنبه عن الغفلة وافاضة الهداية و كشف الشبهه انك ولى ذلك و مبداه .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۸۵ (ص ۳۹۴–۳۹۶ دفتر) است .

الطير (رساله ...) **(عربى)**

از شيخ الرئيس ابن‌سينا .

رجوع شود به فهرست مصنفات ابن سينا از دكتر مهدوى:۱۷۷ و فهرست مجلس ج ۵ ص ۴۱۲–۴۱۷ .

آغاز: بسمله ، هل لاحد من اخوانى فى ان يهب لى عن سمعه قدرما القى اليه طرفا من اشجانى عارية يتحمل عنى بالشركة بعض اعبائها فان ...

انجام : الاستغاثه ومن الناس البراعة ومن اعتقد غير هذا فقد خسر وسيعلم الذين ظلموا اى منقلب ينقلبون .

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۸۶ (ص۳۹۶–۳۸۷ دفتر) است.

عهدنامه **(عربى)**

از شيخ الرئيس ابن سينا

فهرست دكتر مهدوى ص ۱۸۲ شماره : ۹۲ اين نسخه مطابق است باروايت اول دكتر مهدوى وبا اينحال در آغاز باآن متفاوت است .

آغاز: قال الشيخ الرئيس ابوعلى الحسين بن‌عبدالله بن‌سينا فى عهد عاهد الله به لنفسه بعدان اشارفيه ...

انجام: کان‌الله‌له و وفقه لما یتوخاه بمنه تمت المعاهدة

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۸۷ (ص ۳۹۷-۴۰۱ دفتر) است.

رساله در معاد **(عربی)**

نویسنده در پیش گفتار، از نفس و شناسایی آن سخن گفته و نیز میگوید «پیش از من شیخ الرئیس درشرح معراج رساله‌ای نگاشت وحق مطلب راادا نمود» . مؤلف ازخود ویااز معاصرین خود نامی نبرده است .

آغاز: الحمدلله الذی خلق الخلق بقدرته و دبرالعالم بحکمته و میزجنس الانسان عن جمیع مخلوقاته و مبدعاته بالعقل الکاسب له‌حمید خصاله و شریف هیآته ... و بعدفان اشرف العلوم و اعلاها مرتبة واجداها لصاحبها واحمد ها ... معرفةالنفس ... و مقصودی من هذه‌الرساله شرح المعاد اذ هور کن عظیم وخطب جسیم.. وهومسئلةصعبةالمرام شکس اللجام...

پایان: فاذاعرفت هذ اولاح لك و عرفت النفس و ماهیته و حقیقته فاعلم‌ان خاصیة فعلها کتساب العلوم واقتناء المعارف والتخلق بالاخلاق الجمیله والارتیاض بالریاضات الحسنه .

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۸۸ (ص ۴۰۱-۴۱۴ دفتر) است.

تلقیح فهوم اهل الاثر (منتخب از ...) **(عربی)**

از ابوالفرج ابن‌الجوزی (م - ۵۹۷) در سیرت
رجوع شود به‌معجم المطبوعات ۶۷ مؤلفات ابن الجوزی تألیف عبدالمجید العلوچی ص۲۰٤ ، کشف الظنون ۱: ۳۲۸ .

آغاز: بسمله، قال قتادةالارض عشرون الف فرسخ اثناعشر الف عمران والبقية خراب قال ابوالجلد الارض اربعة وعشرون الف فرسخ ...

انجام: الجمل فی سم الخیاط ثمانیه منهم یکفیکهم الدبیله واربعه لم احفظ ماقال شعبه منهم انتهی.

[۱۸۰۵]

نسخه شمارۀ۸۹ (ص۴۱۳–۴۱۴ دفتر) است.

مؤنثات سماعیه **(عربی)**

آغاز: المؤنثات السماعیه الهمزة. اذن اصبع اروی هی المعز الجبلی اتان امام الروهوالولب ...

انجام: التأنیث علی تقدیر البقعه وجمیع حروف الهجاء والحروف المعویه نحوفی وعلی واشباههما کلها مؤنث سماعی.

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۹۱ (ص۴۱۷–۴۲۲ دفتر) است .

المغیث فی الحدیث (بخشی از...) **(عربی)**

تألیف محمودبن طاهر بن مظفر سگزی

چلبی در کشف الظنون المغیث را از ابو العباس احمد بن شرف الدین محمد بن الصاحب م – ۷۸۸ دانسته‌است .

کشف الظنون ج ۲–٤٧٦ .

آغاز: بسمله ، وبه ثقتی ، حدیث عن ابی سعید الخدری وجابر بن عبد الله و انس بن مالك انهم رووا عن النبی (ص) انه ذکر سنة مائه فقال لایبقی...

انجام : اذهبت الرمـد و اطابت للمسافر المسير اذا هبت انشأت السحاب والقحتهباذن الله تبارك وتعالى .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۹۱مکرر (ص۴۲۲-۴۴۲ دفتر) است .

قضايا امير المؤمنين (ع) **(عربی)**

راوی نخستین آن اصبغ بن نباته است و بجز آنهاست که در ذریعه ۱۷ : ۱۵۳-۱٥٤ یاد شده .

آغاز: بسمله ، روى الاصبغ بن نباته قال عمر بن الخطاب خمسة نفر اخذوا فی زنا فامر ان يقام على كل رجل منهم الحد ...

انجام : الراعية المرسلة فی مرحها للنساج من عام الی عام فاكل من ارض الله فيأخذ منها ولی الله والسلام .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۹۲ (ص ۴۴۳-۴۴۵ دفتر) است .

العويص (مختصر...) **(عربی)**

کتاب العویص (در نسخه بغلط العریض آمده) درفقه ازشیخ مفید بغدادی (م - ٤۱۲) است ونسخه ما بر گزیده ایست از آن.

در مجلد ۷ فهرست کتابخانه نیز مختصرعویص یاد شده ولی این بجز آنست.

ذریعة ج ۱٥:۳٦۲ مجلس ج ۷ - ۱۹۸و۲۷۲

آغاز: مسئلة فی امراة لها بعل صحيح البعولية امكنت من نفسها زوجاً كامل العقل رضی الدين فوطئها من غير جرح ولا عليها فی ذالك ...

انجام: کذا کذا درهم عشر درهم فان قال کذا کذا درهماً فاحد عشر درهماً فان قال کذا و کذا درهما فاحدوعشرون درهماً فان قال کذاو کذا فدرهم.

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۹۵ (ص ۴۴۵–۴۵۷دفتر) وناقص است.

الرجعه (منتخب رساله ...) **(عربی)**

الرجعه و ظهور الحجه تـأليف سيد محمد مؤمن بن دوست محمد حسينی استرآبادی مقتول درمکه بسال ۱۰۸۸ است ونسخه حاضر برگزیده ایست ازآن. صاحب ذریعه از نسخه‌ای از اصل کتاب که در کتابخانه صدر بوده و در ۱۰۸۱ نوشته‌شده‌یاد کرده‌و گوید «مؤلف خودبرپشت آن‌نسخه حدیثی بنقل‌ازخط عبدالله صیرفی‌نقل کرده». ذریعه ۱۲ : ۱۶۳.

آغاز: روی عن‌اسدبن اسمعیل ابی‌عبدالله (ع) انه قال حین سئل عن‌الیوم الذی‌ذکره‌الله تعالی مقداره‌فی‌القرآن ...

انجام: الظالمین معذرتهم و لهم‌اللعنة ولهم سؤالدار و اعترض علی مذهب الحکماء بانه لوجاز.

[۱۸۰۵]

نسحه شمارهٔ ۹۶ (ص ۴۵۷–۴۵۸ دفتر) است.

شرح هیاکل‌النور (بخشی از ...) **(عربی)**

ازغیاث الدین منصورشیرازی(م–۹۴۸) فهرست‌مجلس ۵ :۳۰۰ کشف‌الظنون ج ۲ : ٦٥٧.

آغاز: من شرح الهیاکل للامیر غیاث‌الدین منصور، خـروج جمیع الانتسابات یجوزخروجهـا الی الفعل لزم ان یکون مقدارالجسم غیر ...

انجام : وبالعکس فکیف یکون مقدار المتزایده غیر متناهیه و المتناقعه متناحیه

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۹۷ (ص ۴۵۸–۴۵۹ دفتر) است .

ابطال جزء لایتجزی (عربی)

گفتاری در ابطال جزءلایتجزی وبخشی است از رساله‌ای .

آغاز: فی بحث ابطال الجزء ومما یناسب هذاالمقام ان بعض العلماء استشکل القول باتخاذ محل النهایتین و قال اوکان الامر کذلك لزم اتعدام نقطة ...

انجام : و عـامه احد فانانشهد انه لم ینقله عن موضع کسایر افاداته اخذنا علامات و امارات برائته .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۹۸ (ص ۴۶۰–۴۷۰ دفتر) است .

حکمة الاشراق (بخشهایی از ..) (عربی)

چند بخش پراکنده است از حکمة الاشراق یحیی بن حبش سهروردی .

آغاز: واقل درجات باری هذا الکتاب ان یکون و رد علیه البارق الالهی وصار وروده ملکة له وغیره لاینتفع به اصلا فمن ارادالبحث وحده ...

انجام : لایبعد فی هذه النقوش و کلما نعشع فیك عنوم الطبقه یبدولك شرطاً فمنا کتم عندالحکماء .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۹۹ (ص ۴۷۰–۴۷۱ دفتر) است .

فوائد پراکنده (عربی)

از باباافضل کاشی

آغاز: فنقول واجب‌الوجود لذاته لایمکن ان یکون متعدداً لان نسبة التعدد الیه من حیث هو واجب لایخلو اما ان یکون بالامتناع ...

انجام: المنع و لماظهر ان جواز عدم ذات الواجب بالقیاس الی واجبیته مستلزم لجواز عدمه بالنظر الی ذاته ظهر الجواب عن الشبهة باختیار الشق الثانی .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۱۰۹ (ص ۴۷۳–۵۱۳ دفتر) است .

غرر و درر (منتخبات از ..) (عربی)

برگزیده هایی است منقول عینا یا بمعنی از کتاب غرر و درر یا امالی سید مرتضی علم‌الهدی (م ـ ٤٣٦) .

آغاز: نکات منتخبه من الغرر والدرر للسید المرتضی ره بعضها بعبارته بعینها و بعضها بنوع من الاختصار. تأویل آیه ، قال الله تبارك و تعالی و یسئلونك عن الروح قل الروح من امر ربی و ما اوتیتم من العلم الا قلیلاً وقد ظن قوم من غفلة الملحدین و جهالهم ان الجواب عما سئل عنه فی هذه الایة ...

انجام: قول الرسل . . . الله تعالی من الملئکة بهذه الصفه فصار الحجاب ههنا کنایة عن الخفاء و عبارة تدل علیه الدلالة تمت الکتاب .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۱۰۲ (ص ۵۱۳ ـ ۵۳۹ دفتر) است .

السبعیات فی مواعظ البریات (عربی)

تألیف ابونصر (۱) محمدبن عبدالرحمان همدانی (م ـ ۹۶۶) .

معجم المطبوعات ۱۸۹۷ کشف الظنون ج ۲ : ۲۰ .

آغاز: بسمله، الحمدلله الملك العزیز الغفار المهیمن. . . امابعدقال الشیخ الامام الاجل ابو نصر بن محمدبن عبدالرحمن الهمدانی انی اعلم ان الخالق الباری جلت قدرته وعلت کلمته وتوالت آلائه وتتابعت . . .

انجام : الجنة لامتك و رضای مع الجنة و الجنة هم تمت .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۱۰۵ (ص ۵۵۴ - ۵۵۹ دفتر) است .

الاعراب عن قواعد الاعراب (عربی)

از جمال الدین ابومحمدعبدالله بن هشام انصاری (م ـ ۷۶۲) .

معجم المطبوعات : ۲۷۴ مشار کشف الظنون :۱۲۲ فهرست مجلس ٤ : ۳۵٦ـ ۳۵۸ . دارالکتب ٦٤ : ج ۱ : ٦۰

آغاز: بسمله قال الشیخ الامام العلامه جمال الدین ابومحمدعبدالله . . امابعد حمدالله حق حمده والصلوة والسلام علی سیدنا محمد و آله من بعده فهذه فواید ...

انجام : یسمیه لغواً و اجتناب هذه العبارة فی التنزیل واجب وفی هذا القدر کفایه لمن تامله انشاءالله تعالی و هوحسبی و نعم الوکیل والله اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب .

---

(۱) درنسخه: ابونصر بن محمد است و مسلماً غلط است .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارۀ ۱۰۶ (ص ۵۵۹ – ۵۷۰ دفتر) است .

تصریف (عربی)

در نسخه ما این تصریف به زمخشری منسوب شده اما در ضمن مؤلفات زمحشری نیامده اهلورث آنرا بدون ذکر نام مؤلف آورده (فهرست برلین :۶۸۳۷)

صفحات ۵۶۲–۵۶۵ در این دفتر زائد است ومتعلق به نسخه‌ای از «عوامل نحو» است که در وسط رساله تصریف گذارده شده .

آغاز: کتاب التصریف لجار الله العلامه فخر خوارزم محمود بن عمر الزمخشری الحمدلله رب العالمین والصلوة علی محمد وآله ... اعلم ان الفعل علی ضربین ثلاثی ورباعی اما الثلاثی . . . فعل یفعل نحو نصر ینصر وضرب ...

انجام : المسجد والمطلع والمسکن والمنسك والمنبت والمفرق والمسقط والمجرز والمحشر والمشرق والمغرب فشا ذة وکان القیاس بالفتح فانها من بـاب یفعل والله اعلم .

[۱۸۰۵]

نسخه شماره ۱۰۸ (ص ۵۷۱ – ۵۷۲ دفتر) است .

اختلاجات الاعضاء (عربی)

درذریعه و کشف الظنون چند رساله در این باب یادشده و نسخۀ حاضر شاید بر گزیده‌هایی است ازچند رساله درنسخه نام کتاب چنین آمده :

«اختلاجات الاعضاء المنقوله عن العلماء الکرام من الراس الی القدم» .

کشف الظنون ج ۱ : ۵۳۹ وذریعه ج ۱۱ : ۴۱ دیده‌شود .

آغاز: بسمله ، النافوخ نصیب ورزق فی السفر ، ام الراس ینال خیراً کثیراً ، مابین الیا فوخ والجبهة ینال خیراً کثیراً .

انجام : باطن القدم الیسری شرف ورفعة تمت فی شهر جمادی الثانی ۱۰۸۳.

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۱۰۹ (ص ۵۷۲ – ۵۷۵ دفتر) است .

تفسیر فاتحه (بخشی از ...) **(عربی)**

تألیف شمس الدین محمدبن حمزهٔ فناری (م ـ ۸۳۴) .

وی به تشویق امیر محمدبن علاء الدین، تفسیری در ۴۰ باب وچندین فصل بر سورهٔ فاتحة الکتاب نوشته است .

نسخهٔ حاضر بخشی است از تفسیر فناری .

رجوع شود به کشف الظنون ۱ : ۳۱۳ .

آغاز: من تفسیر الفاتحه لمولانا فناری ، الخامس فی حقیقة الشیطان ووجوده وهویته اما حقیقته عند من لم یقل بالمجردات هی اجسام هوآیته ...

انجام : انما یوجب التغییرات فی معلوماته ومعلولاته والاضافات بینه وبینها فقط فهذا ماعندی من التحقیق والله ولی التوفیق .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۱۱۰ (ص ۵۷۵ – ۵۷۷ دفتر) است .

رساله در بیان حکم تدخین **(عربی)**

از شیخ حر عاملی (م ـ ۱۱۰۴). شیخ حر در این رساله از رساله‌ای دیگر که در باب تحریم شرب تتن بدست یکی از متأخران علماء شیعه تألیف شده، ۱۴ دلیل بر

حرمة تدخين نقل کرده واز رساله‌ای دیگردر حرمت شرب قهوه دو دلیل دیگر وخود دلیل پانزدهم رابانقل حدیثی ازرساله «معذر الجواهر و ریاضة الخواطر» کراچکی آورده اما در پایان رساله گوید :

«ملك اعظم ، اشرف ملوك عالم علت ننوشیدن قهوه و تتن را ازمن جویاشد ومن به عدم سازش قهوه و تتن بامزاج خود متعذر گشتم ، پادشاه گفت شنیده‌ام که احتیاط‌میکنی ومن پاسخ دادم احتیاط‌میکنم اما معتقد به‌تحریم‌ویا کراهت آن نیستم زیرا دلیل واضح وصریح دردست نیست ، اما به اباحت آن نیز جازم نیستم،پادشاه‌پرسیدمگر اباحه مقتضای‌اصل‌نیست گفتم اصالة الاباحه مورداختلاف واحتیاط‌درهرحال راجع است این پاسخ موردپسندپادشاه افتاد» .

رجوع شود ذریعه ۱۱ : ۱۷٤

آغاز: محاکمة من الشیخ محمد المسمی بالحر بعد نقل ملخص دلائل‌من ذهب‌الی‌تحریم شرب‌التتن‌ودلایل‌من‌قال‌بتحریم‌القهوه‌المعمولةمن‌التتن‌اعلم‌ان بعض المتأخرین من‌علمائنا ذهب الی‌تحریم‌شرب التتن والف فی‌ذلك رسالة استدل ...

انجام : مختصراً واطال الکلام فی‌آخرها فی الورع و التقوی و الاحتیاط وجعله‌مؤیداً لادلته .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۱۱۱ (ص ۵۸۶ ــ ۵۸۸ دفتر) است .

گفتاری ازبهائی (عربی)

گفتاری ازشیخ بهاءِ الدین عاملی بعربی باتضمین اشعاری فارسی وبنظر میرسد بخشی از کشکول اوباشد .

آغاز: یاغایباً عن عینی لاعن بالی القرب الیك منتهی آمالی .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۱۱۴ (ص۵۸۸–۵۸۹ دفتر) است.

شرح واجب الاعتقاد (بخشی از...) **(عربی)**

واجب الاعتقاد تألیف علامه حلی است و شروح چندی دارد ونسخه‌حاضر بخشی است ازیکی ازشرحهای آن کتاب. کاتب بالای آن نوشته «من شرح واجب الاعتقاد للشهید» ولی بنظر میرسدنسخه‌بخش آخرازشرح واجب‌الاعتقاد شیخ‌ابراهیم بن‌علی بن‌عبدالعالی میسی است‌زیراشیخ میسی‌واجب الاعتقادرابرای فرزندخود شرح کرده ودرپایان آن برای‌فرزند خود وصیتی با عنوانهای «یابنی» نوشته است وما همین‌عنوان‌را دراین‌نسخه میبینیم.

رجوع شود به ذریعه ج ۱٤ : ۱٦٤

آغاز: من شرح واجب الاعتقاد للشهیدره فایدةللمیقه یحسن‌الاشارة الیها والتنبیه‌علیها، و اعلم یابنی ان الحکمةالالهیه اقتضت التکلیف بهذه الاعمال عند حصول هذه‌الاسباب ...

انجام : فانك کماتدین تدان. توچاهی میکنی دره که خلقی را در اندازی نمیترسی ازآنروزیکه خود رادرمیان بینی.

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۱۱۵ (ص۵۷۶–۵۹۵ دفتر) است.

وصیة حضرت رسول (ص) به علی (ع) **(عربی)**

یکی از وصیتهای حضرت‌رسول (ص) است .

آغاز: قال حدثنا علی‌ابن ابراهیم عن‌هاشم التیمی قال‌حدثنی ابی‌عن جدی

قال حدثنی محمدبن ابی‌عمرو قال حدثنا عبدالله‌بن محمد عن صالح عن ابن عباس قال
اوصی النبی محمد (ص) علی بن ابیطالب علیه‌السلام فقال یاعلی اوصیك بتقوی ...

پایان: اعطینك فی‌هذه‌الوصیه علم‌الاولین والآخرین ..
محمد النبی وآلـه الطاهرین و سلم تسلیماً کثیراً تمت الوصیه ولله‌الحمد
والمنة .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۱۱۸ (ص۵۹۷– ۵۹۸ دفتر) است.

نامه واعظ الانام به بعضی‌ازاعلام **(عربی)**

رجوع شود به‌ذیل شمارهٔ۱۱۹همین‌دفتر
صورة مکتوب ارسله واعظ الانام‌لازال کاسمه رفیعاً الی‌قیام الساعة و ساعة‌
القیام الی بعضی‌الاعلام، ابشروا یامعاشر الخطوط والارقام بلقاء من یعیش بذکره
قلبی‌المستهام‌وطوبی‌لکم‌ایتها ...

انجام : اللهم عن قلبی بتوسط‌التفات حضرتکم لازال بابکم لاهل‌الحوایج
مفزعا وللاکابر والاصاغر مرجعاً .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۱۱۹(ص ۵۹۸ – ۶۰۰ دفتر) است .

نامه پدر واعظ الانام **(عربی)**

نامه ملا محمدعلی به‌مولانا فتح‌الله واعظ

آغاز: صورة مکتوب ارسله مولینا ملامحمدعلی والدعالیحضرت واعظ‌الانام

سلمه‌الله تعالی من الافات والالام الی جده المرحوم الواصل الی مغفرة الملک العلام مولینا فتح‌الله الواعظ حشره‌الله تعالی مع الائمة الکرام بسمله ، الحمد لله و کفی والصلوة و السلام علی عباده الذین اصطفی ، و بعد فیقول المهجور المفتون الی الدنیا التی برقها غالب و نطقها کاذب اموالها محروبه ...

انجام : وبال حاله و نکال المآل یوم لاینفع الافتخار والاختیال ولاالبنون ولاالمال و السلم علی من اتبع الهدی و ترک العز والجلال والعلی لله مالک الملک ذی الجلال و الجمال .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۱۲۰ (ص ۶۰۰ - ۶۰۲ دفتر) است .

شرح زیج الغ بیک (بخشی از ...) **(فارسی)**

بخشی ازمقاله یکم است ازشرح قوشچی یا بیرجندی برزیج الغ بیک .
رجوع شود به فهرست دانشگاه ٤ : ۸۹۱-۸۹۲ مجلس ۲ : فاضلیه ۹۹:۲۶-۲۶۱

آغاز: و اما آنکه گفته‌اند که تاچهارماه متوالی سی‌سی‌اند وزیاده‌نی ...

انجام : بیست ونه روز وزیادهٔ ازثلثه ارباع میشود و اگر کسرشبانه روز بیشتر از اربعة اخماس میبود پنج ماه متوالی سی‌سی می‌آمد والسلم .

[۱۸۰۵]

نسخه شمارهٔ ۱۲۱ (ص ۶۰۲ - ۶۰۴ دفتر) است .

تقویم البلدان (بخشی از ...) **(عربی)**

بخشی است از تقویم البلدان ابوالفداء اسماعیل بن علی حموی معروف بصاحب حماة ومؤلف تاریخ معروف (م-۷۳۲) .

الذریعة ج ٤ : ٤٩٣ کشف الظنون ج ١ ـ ٣٢ .

آغاز: وقد استدلوا علی ان البحر غامر لثلثة ارباع الارض بان قالوا ان الله تعالی خلق کل عنصر بحاله لو استحال ارضاً بکلیته ...

انجام: وانقلب الامزجه عن میول کثیر مما اتفق علیه الاوایل فی معالجة الامراض الحارة کما تقدم .

[۱۸۰۶]

نسخه شماره ١ (ص ٢ - ١١٨ دفتر) است .

تقدیسات **(عربی)**

از میر محمد باقر داماد است. وی در این کتاب بشیوه ایکه خود در نگارش مسائل فلسفی دارد به بررسی در فلسفهٔ الهی پرداخته است .

رجوع شود به الذریعه ج ٤ : ٣٦٤ .

آغاز: بسمله ، والاستیفاق من العلیم الحکیم یاهو یامن هو یا من لاهو الاهو یافوق الفوق ویاوراء الوراء ویاعالیاً عن ملك الوصف ویا رفیعاً عن افق الثناء لاهو الاانت ولاانت الاهو .... لدی وانعمه العظمی علی فوقما شرح صدری للایمان . . . وجعل قسطی اصطیاد الحق بالبرهان...

انجام: لنظام الکل والآحاد والجایزات بحسب لحاظها فی السلسلة العرضیه ومن حیث هی اجـزاء النظـام الجملی المستند باتساقه العرضیه و برمته الشخصیه الجملیه الیه سبحانه مرة واحدة .

[۱۸۰۶]

نسخه شمارهٔ ٢ (ص ١٢١ ـ ١٧٨ دفتر) است .

مسائل قدسیه **(فارسی - عربی)**

ازمؤلفات ارزنده و گمنام صدر المتالهین شیرازی .

در یادنامه جزء رساله های منسوب ومشکوك صدرا یادشده است اما در صدر نسخهٔ ما که ازقرن ۱۱ است تصریح شده ، نیز دوجااز «اسفار» خودیاد کرده است.

یادنامه : ۱۱۱ دانشکدهٔ الهیات : ۳۵۱ ـ ۳۵۲ و ٦٤۰

آغاز: بسمله ! سبحان الذی ابان فی بدایات حالات ذوی الهمم نهایات تقلبات اصحاب الفکر و الفهم وفازت بین المسافرین الیه بحسب علمهم و عنهم ... بیت . میل هر کس بر کمال او بود ، جنبشش بر حسب حال او بود ، کر بپر دپشه ای چندانکه هست ، کی کمال جز خودش آید بدست ..... وبعد فهذه مسائل قدسیه وقواعد ملکوتیه لیست من الفلسفهٔ الجمهوریة ولا من الابحاث الکلامیه ...

انجام: لیلزم کون القضیه مشروط ... المعنی و ان کانت جمله فی الصورة فلنکتف بهذا القدر من هذا المطلب فی هذا المختصر وزیادة الکشف یطلب من کتابنا الکبیر والتوفیق من الله العلیم الخبیر .

[۱۸۰۶]

نسخه شمارهٔ ۳ (ص ۱۸۱ ـ ۲٦۱ دفتر) است .

العرشیه **(عربی)**

ازصدرای شیرازی است در دومشرق .

فهرست مجلس ج ٥ : ۲۲۷ ، مشار عربی : ۳۱٦ .

آغاز: بسمله ، الحمد الله الذی جعلنا ممن شرح صدره اللاسلام فهو علی نورمن ربه ....

انجام : عن سبیل الله ان یتبعون الا الظن ان الظن لا یغنی من الحق شیئاً اعاذنا الله و اخواننا المؤمنین من شر الشیاطین و المضلین و نور قلوبنا بانوار الحکمة و الیقین بحق محمد و آله الطاهرین سلام الله علیهم اجمعین

[۱۸۰۶]

نسخه شمارهٔ ٤ (ص ٢٦٣ ـ ٣٠۶ دفتر) است .

اثبات الواجب **(عربی)**

ازشمس الدین محمد فرزند احمد خفری شیرازی (م ۹۳۵ یـا ۹۵۷) وی این رساله رادر اثبات خدا وبه سبك فیلسوفان اشراقی نوشته است .

دانشگاه ج ۳ : ١٢٤ذریعه١ : . . .

آغاز: بسمله ، الحمدلله رب العالمین والصلوة والسلام علی محمد ..... وبعد فیقول افقر خلق الله محمد الخفری هذه رسالة فی اثبات الواجب بالذات وصفاته بالدلائل التی تقررت عندی قطعیتها و یحصل الخروج ...

انجام : هذه الوحدة یکون معلوما لهذاالعلم الاجمالی و هذا هو ... واما مراتب العلم التفصیلیه فهی اربعه علی التفصیل المذکور ولما کان فسحة العلم و . . . بحرا عمیقاً لاساحل له اقتصر علی ماذکر والحمدلله رب العالمین .

[۱۸۰۶]

نسخه شمارهٔ ٥ (ص ٣٠٧ ـ ٣١٥ دفتر) است .

الحکمة العرشیه ـ حقایق علم التوحید **(عربی)**

ازشیخ الرئیس ابن سینا .

فهرست مجلس ج ٥ : ٢٢٦ فهرست مشارعربی ـ ٣١٦ مصنفات : ٧٥ .

آغاز: بسمله ، هذه رسالة الحکمة العرشیه للشیخ الرئیس الحمد لله والحمد ... علی رسالة مشتمله علی حقایق علم التوحید ...

انجام : بالقصد الاول بالذات و ان السیر داخل بالعرض و بالقصد الثانی و ان کلا بقدر والحمدلله اهل العقل وملهم الصواب والصلوة علی محمد سیدالابرار وآله ... سنه ۱۱۱۳ .

[۱۸۰۶]

نسخه شمارهٔ ۷ (ص ۳۲۶ ـ ۳۲۸دفتر) است .

العروس (رسالة ...) **(عربی)**

از شیخ الرئیس ابن سینا

رجوع شود به فهرست مصنفات ابن سینا از دکتر مهدوی ص ۳۰۰ .

آغاز: بسمله، و به نستعین رسالة فی کیفیة الموجودات ... للشیخ الرئیس . کل شیٔ فی عالم الکون والفساد ممالم یکن فکان ممکن الوجود لذاته اذلوکان ممتنع الوجود لماوجد ولوکان واجب الوجود .

انجام : شریعة لکل وارد ولا یطلع علیه الاواحد بعد واحد ممن سمع ... قلبهم نفسه فلعلها.. وکل میسر لماخلق له ولله الحمد وعلی نبیه الصلوة والتحیة .

[۱۸۰۶]

نسخه شمارهٔ ۸ (ص۳۲۸ـ۳۳۰ دفتر) است .

معنی النفس (رساله فی...) **(عربی)**

گفتاری است منسوب به ارسطو .

آغاز: فصل فی‌ان للبدن نفساً تغیراًمع البدن قال‌الفیلسوف فاذاکان قوة من قوی‌البدن‌لها تمام عضو من‌الاعضاء ...

انجام. الجاذبه فی‌المعده قویت ضعفت شهوة الطعام و ان ضعفت الهاضمه کان مایجری من‌الغذاء الی‌البدن فاسداً غیر نضج و لامحکم وان ضعفت لم یخرج الفضول فی وقتها واللّٰه‌اعلم بالحقایق.

[۱۸۰۶]

نسخه شمارهٔ۹ (ص۳۲۱-۳۳۹) دفتر است.

فصول نصیریه **(عربی)**

از رکن‌الدین محمدبن علی گرگانی شاگرد علامه حلی و تعریب فصول نصیریه خواجه‌نصیرطوسی است.

این نسخه حاضر دیباچه وخطبه ندارد وازفصل اول شروع شده. نسخ‌کامل این‌ترجمه‌بدینگونه‌آغازمیگردد:

الحمدللّٰه رب‌العالمین .. امابعد حمداللّٰه الواجب وجوده الفائض علی سایر القوابل بجوده ... الی‌قوله الاصل الاول فی‌التوحید اصل کل من‌ادرك شیئاً لابدان یدرك‌وجوده.

این‌رساله دارای‌چهاراصل‌وعنوانهای فایده‌وهدایه است.

رجوع شود به ذریعه۴:۱۲۲و۱۱: ۸۸،فهرست‌دانشگاه ۶ش۳۴۰۹/۲ احوال وآثارازمدرس‌رضوی: ۲۵۰–۲۵۱.

آغاز: بسمله، الفصل الاول فی‌التوحید اصل کل من‌ادرك شیئاًلابدان یدرك وجوده لانه یعلم بالضرورة ان کل مدرك موجود ...

انجام: وخسرخسرانا و وفقنااللّٰه وایاکم‌السعادة الاخرة بمحمدوآله‌وعترته الطاهرین تمت بحمداللّٰه رب‌العالمین.

[۱۷۰۶]

نسخه شمارهٔ ۱۱ (ص۳۷۹–۳۸۰ دفتر) است.

فوايد فلسفى **(فارسیوعربی)**

ازمولانا ابوالحسن بن‌احمد ابيوردى‌كاشى (م–۹۶۶) .

آغاز: هذامن فوايد مولانا ابوالحسن آنچه بنظر كشف وتحقيق برمن فاتر ضعيف‌فائز گشت ودرازاله استار خفاوحجاب ...

انجام : اعو جاج و برينقياس حصول سماء وارض عظما و غير انااز موارد اشكالات .

[۱۸۰۶]

نسخه شمارهٔ ۱۲ (ص ۳۸۵ – ۴۲۱ دفتر) است .

وجود ذهنى (رساله در ...) **(عربی)**

ازابوالحسن بن‌احمدابيوردى .

اين كتـاب دريك لمعه وچند اشراق ترتيب يافته است ولى‌درنسخه‌مازياده بريك اشراق ، نيامده .

آغاز: بسم‌الله الرحمن الرحيم‌وبه‌ثقتى ، عزمن‌علا اعلام كبريائه‌من‌ان‌ينالها سهام‌اشعة الاوهام وعلى من عزسرادقات عزه‌من ان يحيطها ، ... وبعدفيقول احوج العبيدالى‌رحمة المعبود الصمد ابوالحسن‌بن‌احمد ختم‌الله له‌بالحسنى مما تاملت فى مباحث الوجود العلمى...

انجام : قدير و اما الاشكال الثامن والتاسع فوجوه اجودها قد ظهر بما ذكرنا على‌مالا يذهب عليك ... تم‌الكلام بحمدالملك العلام مصلين على‌نبيه محمد سيدالانام .

[۱۸۰۷]

نسخه شمارهٔ ۱ (ص ۳۴ - ۳۷دفتر) است

الحکمة العرشیه (عربی)

ازشیخ الرئیس درسه اصل:

۱ - فی اثبات واجب الوجود ۲ - فی واحدیته ۳ - فی نفی العلل عنه

مجلس ج ۵ - ۲۲۷ مهدوی - ۷۵مشار عربی - ۳۱٦

آغاز: امابعد فقد سالنی بعضی من یلتمسنی ان اذکرله رسالة ...

انجام: بالعرض وبالقصد الثانی وانکان کل بقدر الحمدلله واهب العقل و ملهم الصواب والصلوة والسلام علیمحمد سیدالابرار وآله الاطهار.

[۱۸۰۷]

نسخه شمارهٔ ۲ (ص ٤۰ - ۵۴ دفتر) است.

تفسیر سورهٔ توحید (عربی)

از شیخ الرئیس ابن سینا.وی‌در ذیل تفسیر آیهٔ«قل هوالله احد» ازتعریف به مقوم مرکب‌سخن گفته و تفصیل رابه منطق الشفاء ارجاع داده است.

دکترمهدوی: ٦٤سپهسالار ۳: ٤٦٦ مشارعربی - ۲۰۲. مجلس ٤: ۳

آغاز: قوله تعالی قل هوالله احدهوالمطلق هوالذی لایکون مستفادة ...

انجام: کانت معادلة لثلث القرآن فهذا ماوقفت علیه من اسرار هذهالسورة والله المحیط باسرار کلامه.

[۱۸۰۷]

نسخه شمـارهٔ ۳ (ص ۵۴ - ٦۱ دفتر) است

تفسیر سورهٔ فلق (عربی)

از شیخ الرئیس ابن‌سینا . وی در تفسیر آیه « ومن‌شرغاسق .. » تا پایان سخنانی دربارهٔ نفس آورده است .

دکترمهدوی : ٦٥ ــ سپهسالار ج ۳ــ۴۷۰ ــ مشارعربی ــ ۲۰۳ .

آغاز: قوله جل‌جلاله ، قل اعوذ برب الفلق فالق‌ظلمةالعدم‌بنورالوجود ...

انجام : التوجه العام والتاله الکامل بحق‌النبی محمد وآله الطاهرین.

[۱۸۰۷]

نسخه شمارهٔ ۴ (ص ۶۲ـ۶۶ دفتر)است .

تفسیر سورهٔ ناس (عربی)

ازشیخ الرئیس ابن‌سینا

دکترمهدوی : ٦٥ــ سپهسالار ج ۳ــ٤٧١ مشارعربی ۲۰٤مجلس٤ : ۳

آغاز: قد ذکرنا ان الربوبیه عبارة عن‌التربیة والتربیة اشارةالی ...

انجام : یبلغ العقل الیه فی‌هذه السورة والله اعلم بالصواب والیه‌المرجع‌و المآب تمت‌الرسالة .

[۱۸۰۷]

نسخه شمارهٔ ۵ (ص ۶۸ــ۷۳ دفتر) است .

سرالقدر (عربی)

از شیخ الرئیس ــ پاسخ و پرسش از ابن سینا و شیخ ابوسعید ابوالخیر (۳۵۷ــ٤٤٠) .

فهرست ٥ : ۲۸۸ مصنفات ابن سینا دکتر مهدوی ص ۱۰۹

آغاز: رسالة فی سرالقدر للشیخ الرئیس شیخ ابوعلی‌سینا ، بسمله ، سأل بعض‌الناس‌الشیخ الرئیس ابی‌علی‌بن سینا عن معنی‌قول‌الصوفیه ...

انجام : العالم بتولیة المخل عن‌القیدین والله اعلم واحکم تمت .

[۱۸۰۷]

نسخه شمارهٔ ۶ (ص ۷۶–۹۶ دفتر) است .

اقسام علوم عقلیه (رساله در ...) **(عربی)**

از شیخ الرئیس . شیخ این رساله را در تقسیم دانشهای گوناگون عقلی ساخته است .

خواجه نصیر طوسی نیز رساله‌ای در بیان اقسام علوم حکمی با همین شیوه و ترتیب نوشته جزاینکه برخلاف شیخ ، از تعریفات علوم و بیان موضوع آنها صرف نظر کرده است .

در همین فهرست نسخه‌ای از رساله خواجه خواهد آمد

فهرست مصنفات ابن‌سینا از دکتر مهدوی : ٤١ .

آغاز: رسالة للشیخ الرئیس ابی علی فی اقسام العلوم العقلیه بسم الله . . . الحمد لله ملهم الصواب ومنورالالباب و واهب العقل والمتکفل...

انجام : هذه حـامدین لله تعالی واهب القوة و التوفیق مصلین علی انبیائه ورسله اجمعین .

[۱۸۰۷]

نسخه شماره ۷ (ص ۹۸--۱۰۶ دفتر)است .

رسالة العروس (عربی)

از شیخ الرئیس ابن سینا .

نسخه شماره ۷ دفتر ۱۸۰۶ نیزهمین رساله هست .

فهرست مصنفات ابن‌سینا از دکترمهدوی : ۳۰۰

آغاز: بسمله ، الحمدلله رب العالمین و الصلوة و السلام علی محمد و آله اجمعین کل شیٔ فی عالم الکون والفساد مما لم یکن ...

انجام : فلعلها لاینا سبه و کل میسر لما خلق له تمت الرساله .

[۱۸۰۷]

نسخه شمارۀ ۱۰ (ص۱۶۲ ـ ۱۱۵ دفتر) است .

پاسخ شیخ بپرسشهای بیرونی (عربی)

این نسخه مطابق است با شمارۀ ۱۱ فهرست دکتر مهدوی .

فهرست‌مصنفات ابن سینا ص . . .

آغاز: بسمله ، حاطك الله مغبوطاً بنیل ما تهواه واسعفك جمیع ماتتمناه و قسم لك الدارین و صرف عنك جمیع ماتکرهه ..

انجام : و ما عسی یتاخر به آخر هذه المسائل فانی‌لاءتمن علیها الفقیه

المعصومین اذاحدثنی بالفراغ عن‌نسخها کما فعل هذه‌المره .... ولواهب‌العقل ...
وحسبنا الله و نعم الوکیل .

[۱۸۰۷]

نسخه شمارهٔ-۱۱ (ص ۲۱۸-۲۱۹ دفتر) است .

رساله قضا وقدر **(عربی)**

از شیخ الرئیس ابن سینا .

شیخ در این رساله از دوستی‌ازاهل بحث‌و کلامی و نیزاز کسیکه‌شیخ اواز دور شبیه حی بن یقظان‌بوده‌است گفتگووآرزوی دیدار او کرده است .

این نسخه ناقص است .

بنوشته دکتر مهدوی‌این رساله درلیدن وقاهره چاپ‌شده وبفارسی‌ترجمه شده و نسخه ترجمه مورخ ۷۵۳ در کوپرولی موجود است .

دکتر مهدوی فهرست مصنفات ص ۱۹۷-۱۹۸ .

آغاز: بسمله ، حاطکم الله جماعة الاخوان من الاسواء و اسبغ‌علیکم‌جسایم الالاء انه لما تیسرت‌عودی من‌بشلیمورراکباجدداصفهان ...

انجام: عصبة کمااسفرله وجه‌الحق . . . عنه فان المجاهدین فیه‌حق‌الجهاد مهدیون عنه سبیل الرشاداولعله بموعدمن میقات مکتوب تنمق فیه اکمام ذهنه و تمتع جامس‌فهمه .

[۱۸۰۷]

نسخه شمارهٔ ۱۲ (ص۲۲-۲۵۵دفتر) است‌ناقص .

معراج نامه (فارسی)

از شیخ الرئیس ابن‌سینا .

رجوع شود بفهرست‌مصنفات شیخ ازدکتر مهدوی :

آغاز. بسمله ، سپاس خداوندآسمان و زمین راوستایش دهنده جان و دین را ... امـا بعد وصیت میکنم ترا که این کلمه چند که در تحقیق شرع میرود از اغیار و نامحرم ...

انجام . همه رموزاستآ کنده بمعقول وآنراغذاءِ روحخودسازد ، الحمدلله بل اکثر هم لایعقلون وصلی الله علی محمد وآله اجمعین .

[۱۸۰۷]

نسخه شمارهٔ ۱۳ (ص ۲۵۸–۲۷۲ دفتر) است .

معراجیه (فارسی)

تألیف شیخ الرئیس ابن‌سینا .

نسخه دیگریست ازمعراجیه که درآغاز با نسخه پیش اندکی تفاوت دارد

ابن سینا این رساله را بـدستور علاءالدوله و درخواست دوستان نوشت . مهدوی گوید در صحت انتساب آن بشیخ تردید است زیرا در هیچ جـا نامی از شیخ نیامده و سبك نگارشآن بـا دانشنامه تفاوت داردولی سید داماد در صراط مستقیم این رساله را از شیخ دانسته و عبارتی از آنرا در صراط مستقیم آورده است برخی آنرا با رساله اثبات النبوة اشتباه کرده‌اند و این اشتباه ناشی ازآغاز این رساله شده که در بارهٔ نبوت سخن گفته است . نسخه ما ناقص است و پایان آنانجام منقول در فهرستدانشگاه و مهدوی مطابقت ندارد .

فهرست دانشگاه ج ۳-۳۶۳ فهرست مصنفات ابن سینا از دکتر مهدوی - ۲۹۷ .
فهرست فارسی مشار ۱۴۵۹ .

آغاز. بسمله ، سپاس خداوند آسمان وزمین را و ستایش دهندهٔ جان و تن را و درود بر پیغمبر گزیدهٔ او محمد صلی‌الله‌علیه‌وآله و بر اهل بیت و یاران .... درمعنی معراج سئوالها میکرد و شرح آن بر طریق منقول ...

انجام . و تصدیق که بدرجه اورسد که بعدازآن در هرمصنوع که بنگرد توحید او افزون گردد . تمت

[۱۸۰۷]

نسخه شمارهٔ ۱۴ (ص۲۷۴-۲۹۶ دفتر) است .

الفیض الالهی **(عربی)**

از شیخ الرئیس ابن سینا .

دکتر مهدوی - ۱۸۷ دانشگاه ج ۳ - ۳۱۵ .

آغاز: الرساله المسماة بـالفیض الالهی للشیخ الرئیس قـدس . . . بسمله ، الحمدلله رب العالمین . . . امابعدالافعال والانفعالات...

انجام : فی معرفتها الایح و کل میسر لماخلق له وعندهذه خاتمة قولنا الحمدلله.

[۱۸۰۷]

نسخه شمـارهٔ ۱۶ (ص ۳۳۳-۳۴۶ دفتر) است .

رسالة الباه **(عربی)**

تألیف شیخ الرئیس ابن سینا .

این رساله‌در بیشتر فهرستها به‌ابن سینا نسبت داده‌و نوشته‌شده که برای ابوسهل

حمدوی نوشته ولی بطوریکه درفهرست ادبیات آمـده گـویا نخست این مسئله (الباه) از محمدبن احمد بن‌فرجه پرسیده شده سپس ابن سینا پاسخ داده است . فهرست دانشکده .

ونیز دیده‌شودفهرست‌دانشگاه ج ٦ : ٢٤١٨سپهسالار ٣: ٢٣٥دکترمهدوی، مصنفات : ٥٢ .

آغاز: بسمله ، الحمدلله حمدایکون کفاءً لنعمه الظاهـرة والباطنة وصلوته علی‌انبیائه و اولیائه‌الطاهرین خصوصاً علی‌خیرالخلایق محمد وآله و عترته‌مسئلة طبیه سئل‌عنها...

انجام : فیماقلت‌سارعت الی‌الزیادة انشاءالله تعالی‌تمت‌الرسالة شیخ‌الرئیس روح‌الله رمسه و قدس نفسه فی‌الباه‌الحمدلله تم .

[١٨٠٧]

نسخه شمارهٔ١٧ (ص ٣٤٧ - ٤٠٠ دفتر) است .

الفصول الطبیة **(عربی)**

از مؤلفات‌شیخ‌الرئیس ابن‌سینا

درفهرست مصنفات‌آمده که پایان این رساله بخشی است ازرسالة الحدود . ونیز احتمال داده‌است این‌رساله التقاطی باشد ازآثارگوناگون ابن‌سینا دانشگاه این رساله رابگمان از گفته‌های مجلس درس‌پورسینا دانسته است .

مصنفات ابن‌سینااز دکتر مهدوی:١٨٧.دانشگاه ج ٦ : ٢٤١٧ .

آغاز: رسالةالفصول‌الطبیه ، بسمله ، فصل‌قال خلق‌القلب وماینبعث منه من العروق‌الضوارب وعاءِ الروح...

انجام : ان یکون باردا یابسا متحرکا الی‌الوسط زلافیه

[۱۸۰۷]

نسخه شمارهٔ ۱۸ دفتر (ص۴۰۲-۴۱۴ دفتر) است.

تدبیر المسافر (عربی)

از شیخ الرئیس ابن‌سینا .

رجوع شود به‌الذریعه ج ٤-۱۸ .

فهرست دانشگاه ج ۱۳ : ۳۰۷۸ و مهدوی ش٥٦ .

آغاز: بسمله ، والاعتصام‌بالمنان‌القدیم‌الحمدلله رب‌العالمین‌حمدالشاکرین وصلوته علی‌خیرالخلایق محمدوآله‌الطاهرین . .

انجام : تم تدبیر المسافرین للشیخ‌الرئیس‌ابی‌علی‌البخاری‌رحمة‌الله‌علیه‌قوبل وله‌الحمد .

[۱۸۰۷]

نسخه شمارهٔ ۱۹ (ص۴۱۵ - ۴۳۰ دفتر)است .

الافعال والانفعالات (عربی)

از شیخ‌الرئیس گویا پاسخ به‌پرسش شیخ ابوسعید ابوالخیر باشد .

دانشگاه ج ۳ - ۳۱٥-مهدوی۱۸۷ .

آغاز: رسالة فی‌الافعال والانفعالات بسمله ، الحمدلله حق‌حمده والصلوة علی محمد خیرخلقه وعلی‌آله وعترته‌الافعال‌والانفعالات متفاوت .

انجام : الموضع خاتمة قولنا والحمدلله واهب‌العقل ولی الحکمة والفضل وصلواته‌علی محمدوآله الطاهرین تمت .

[۱۸۰۷]

نسخه شمارهٔ ۲۰ (ص ۴۳۱ ـ ۴۴۴ دفتر) است .

قوام‌الارض‌فی‌حیزها (عربی)

از شیخ‌الرئیس ابن‌سینا دکترمهدوی نامهای دیگری نیز برای این رساله یاد کرده است . فهرست مصنفات ابن‌سینا ازدکترمهدوی : ۱۸۱ .

آغاز: رسالة قوام‌الارض فی حیزها ، بسمله ، امـا بعد حمدالله کفاء حقه والصلوة علی محمد خیرخالقه فان‌الشیخ ابی‌الحسن ...

انجام : فهذا ما حضرنا فی هذه الرسالة من آراء . . . فی‌الارض و لنختم الرسالة مستعینین‌بالله‌تعالی وبه‌التوفیق .

[۱۸۰۷]

نسخه شمارهٔ ۲۱ (ص ۴۴۶ ـ ۴۷۷ دفتر)است .

فصول‌فی‌الالهی (فصول من‌الحکمة) (عربی)

دکترمهدوی‌آنرابنام(فصول من‌الحکمة) آورده و گویداین‌رساله بخشی‌از تعلیقـات است .

فهرست مصنفات شیخ ۲۸۶ .

آغاز: بسمله ، وصلوته علی نبیه خیرالخلایق محمد وآله‌الطاهرین وجود کل موجود هوالاول لانه فایض عنه ووجوه هوله‌فوجوده...

انجام : ولواهب العقل الحمد بلانهایة و صلی‌الله علی خیرالخلایق محمد آله‌الطاهرین والحمدلله رب‌العالمین .

[۱۸۰۷]

نسخه شمارهٔ ۲۲ (ص ۴۸۸ - ۵۷۵ دفتر)است .

النفس (رسالة فی ....) **(عربی)**

از شیخ الرئیس ابوعلی سینا

رجوع شود به فهرست مصنفات شیخ از دکتر مهدوی : ۲٤٤ .

آغاز: رساله فی بقاءالنفس بسمله ، لیس حمدمن یکون الاله ورغبةمن یکون الا الیه وتوکل من یکون الا علیه وثقة من ...

انجام : عباده وخصوصاً علی صاحب شریعتنا محمد وآله الطیبین الطاهرین المهتدین وحسبنا الله ونعم الوکیل .

[۱۸۰۷]

نسخه شمارهٔ ۲۲ (ص ۵۶۶ - ۵۷۶ دفتر)است .

رساله دراحوال شیخ الرئیس **(عربی)**

سرگذشت ابن‌سینا از عبدالواحد گوزگانی در پیش گفتار شفاء آمده‌است ولی سرگذشت جای سخن جزآنست ونگارندهٔ آن بنا بدرخواست دوستان آنرا نگاشته‌است ودرآن ازپدرومادر وزادگاه و استادان وآثارشیخ سخن گفته‌است.

دراین سرگذشت از وابسته بودن پدر شیخ به‌جمعیت اخوان الصفا یادشده است.ازاستادان شیخ ، محمود مباحی بقال استاد حساب و هندسه واسماعیل زاهد استاد فقه وحکیم ابوعبدالله که شیخ نزد او کتاب ایساغوجی و اقلیدس ومجسطی را فراگرفت ونیز ازدوتن ازیاران شیخ که یکی ابوالحسن عروضی است وشیخ

کتاب‌المجموع‌را درسن ۲۱ سالگی برای اونوشت ودیگری ابوبکرخوارزمی که کتاب الحاصل والمحصول‌را بخاطراو نگارش داد یادآورده است .

نگارندهٔ این‌سر گذشت افزوده‌است که کتاب الحاصل والمحصول در کتابخانه بوزجان بوده وناپدید شده‌است ونیز افزوده که ابن‌سینا برای خوارزمی کتابی دراخلاق نوشت وآنرا البروالاثم نامید آنگاه ازنویسندهٔ تتمه نقل کرده که گفته «کتاب‌البروالاثم ابن سینارا درنزد محمد حارثان‌سرخسی دیدم بخطی که درسال ٥٤٤ نوشته‌شده‌بود ».

پس ازآوردن فهرست اثرهای ابن‌سینا که‌درحدود ۱٤۲ اثراست درپایان، رفتن شیخ‌را باصفهان‌وبر گشتن اورا بهمدان یاد کرده.وی گوید‌شیخ‌را نخست‌درهمدان بخاك سپردند وپس‌ازچندی باصفهان‌آوردند وآرامگاه اودراصفهان درمحل کوی گنبد است .

آغاز: بسمله ، وبعد فقدسالونی اصدقای عن‌احوال‌الشیخ‌الرئیس حجة‌الحق افضل‌المتأخرین ابوعلی الحسین بن عبدالله‌بن سینا البخاری روح‌الله‌رمسه و قدس نفسه فی‌مدة عمره‌فکتبت هذه‌الاوراق فی من‌شرطه . کان ابوه رجلامن‌اهل بلخ من الکفاة والعمال وانتقل الی بخارا فی‌ایام الامیرالحمید‌ملك‌المشرق...

انجام : رضاك وقطعت ، علیك جنونی من جواهرها سلکاثم مات روح‌الله رمسه ودفن بهمدان تحت‌السور من‌جانب العلیه وبعد ذلك نقل الی اصفهان و دفن فی‌موضع خارج‌المدینه علی باب کون گنبد والله اعلم فرغ ....

[۱۸۰۸]

نسخه شمارهٔ ۱ (ص ۶-۴۵ دفتر) است .

خصائص الاعلام (عربی)

از رضوان الدین عبدالوهاب قزوینی (م-۱۲۵۰) فرزند مولی محمد صالح قزوینی (م - ....) .

وی بطوریکه از دیباچه این کتاب پیداست خواسته است کتاب خصائص الاعلام رادرشرح شرایع محقق حلی‌بنـویسد و نخست در مقدمه تـرجمه‌اجمالی عده‌ای از علما و فقهاء شیعه راآورده ونسخه حاضر همین مقدمه خصائص الاعلام است و هیچ معلوم نیست مؤلف براین مقدمه چیزی افزوده و از خودشرح شرایع چیزی نوشته‌است‌یا نه . درذریعه‌و کشف الحجب‌ازاین شرح یاد نشده ونیز در ترجمه مؤلف در اعلام الشیعه نیز اشاره بتألیف این کتاب یا کتابهای دیگری از عبدالوهاب نشده است .

وی‌این مقدمه‌راباترجمه شیخ الطایفه طوسی آغاز کرده و با ترجمه میرزا ابوالقاسم قمی صاحب قوانین پایان داده است .

وی در ترجمه حال کسانیکه یاد کرده (جز در مورد شیخ طوسی و سید مرتضی) باجمال بر گذارده و بذکر نام و فهرست اجمالی مؤلفات بسنده کرده .

آغاز: الانوار سبیلك اللهم و الاشراق دلیلك انت‌ربنا و رب مبادینا .. وبعد الحمد والصلوة فیقول الفقیر .. عبدالوهاب رضوان الدین‌بن محمد صالح القزوینی هذا ما سئلت الله ... من تحریر کتاب جامع ... و سمیناه بخصایص‌الاعلام فی شرح شرایع‌الاسلام...

پایان: وقد روی عن البهبهانی والشیخ الفتونی‌وغیرهما انتهی‌ما اردناایراده علی وجه عزیز من الاختصار فی احوال هؤلاءالابرار الاخیار.

[۱۸۰۸]

نسخه شمارهٔ ۳ (ص ۶۶--۷۱ دفتر) است .

مقداریه **(فارسی)**

از محمد مؤمن بن علی حسینی جزائری .

این رسالـه دارای یك مقدمه و یك فصل (شامل بیان ۱۲ مقدار) و خاتمه است .

رجوع شود بکشف الحجب والاستار

آغاز: بسمله ، بعد ازحمد و سپاس افزون از حد و مقدار وصلواة وسلام .. چنین گوید راقم حروف محمد مؤمن بن علی حسینی که چون قدر ومقدار بعضی از اوزان دانستنی است ...

پایان. توان نمود وصد درم وزن مجموع پنج سنگ مذکور است و اگر خواهند که پنج درهم را جدا وزن‌توان نمود .

[۱۸۰۸]

نسخه شمارهٔ۵(ص۲۷۴--۲۷۹دفتر) است .

آداب البحث (رساله فی ....) . **(عربی)**

ازشمس الدین محمدبن اشرف سمرقندی (متوفی ۶۰۰)برای ملك الصدور والاعیان عبدالرحمان در سه‌فصل تألیف شده .(کشف الظنون ج۱ :۲۵)

آغاز. بسمله ، الحمدلله رب‌العالمین والصلوة والسلام علی نبیه محمد وآله اجمعین و بعد المنة لواهب العقل هذه رسالة فی‌آداب البحث ....

پایان: لهذا و ماکنا لنهتدی لولا ان هدینا الله ثم‌الصلوة علی نبیه محمد

وآله النقباء النجباء ورزقنا الله شفاعته الکبری یوم القیمه آمین یارب العالمین تمت بالخیر وهوخیر ۱۳۰۲.

[۱۸۰۸]

نسخه شمارهٔ ۶ (ص ۲۱۲–۲۸۹ دفتر) است .

تحقیق الکلیات (رسالة فی ...) **(عربی)**

ازقطب الدین محمد رازی تحتانی بویهی

روضات الجنات ص ۲٦۸ فهرست دانشگاه ۳:۲۳ .

آغاز: بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله مخترع ماهیات الاشیاء و هویاتها المطلع علی کلیات الاموروجزئیاتها خالق العقول والحواس والمبدع...

انجام : ظلم وفقنا الله تعالی و ایاك لدرك الحق وثبت اقدامنا علی مقامات الصدق انه علی کل شیء قدیر و بالاجابة جدیر تمت با لخیر و العافیه . فی ۱۳۰۲ .

[۱۸۰۹]

نسخه شمارهٔ ۱ (ص۱–۱۰۵ دفتر)ست .

مبدء و معاد **(عربی)**

از شیخ الرئیس ابن سینـا .

رجوع شود به فهرست مصنفات شیخ الرئیس از دکتر مهدوی: صفحهٔ ۲۱۲ . فهرست مجلس ۵ : ۴۹۰ : ...

آغاز: بسمله ، و به نستعین ، قال الشیخ الرئیس ابو علی الحسین بن عبدالله بن سینا و بعد فانی اریدان ادل فی هذه المقالة علی حقیقة ماعندالمشائین المحصلین ...

انجام : و یفعل ، تمت الرسالة المسماة بالمبدء و المعاد ابدت قواعد دولة صاحب الی یوم المعاد وقع تسویده من یدالضعیف المذنب العباد بن علی محمد محمد نبی رحم الله لهم و لجمیع المؤمنین و المسلمین فی الدنیا و یوم التناد و تاریخه الصحیح ۹۲۵ کتب فی السواد نسخة الثالث فی سنه ۱۲۸۵ کتبه الفقیر محمد مهدی .

[۱۸۰۹]

نسخه شمارۀ ۳ (ص ۱۳۱-۱۴۷ دفتر) است .

العشق (رسالة فی ...) **(عربی)**

از شیخ الرئیس که برای شاگرد خود معصومی نوشته است .

فهرست دانشگاه ج۳: ص۴۷۵، دکتر مهدوی : ۱۸۰.

آغاز: بسمله ، رب تمم بالخیر ، قال الشیخ الرئیس ابوعلی بن سینا رحمه الله فی العشق سألت اسعدك الله یااباعبدالله الفقیه المعصومی ان اجمع لك رساله یتضمن ایضاح القول فی العشق علی سبیل الایجاز...

انجام : التشبه به من الملوك الفانیه قدیؤتی علی مبلغه واذا بلغناهذاالمبلغ فلنختم الرساله حامدین لله ومصلین علی انسائه اجمعین .

[۱۸۰۹]

نسخۀ شمارۀ ۴ (ص۱۴۹ - ۱۸۸ دفتر) است .

گزیده‌هایی ازاخوان الصفا **(عربی)**

درصفحه‌های ۱۵٦ و۱۸٦ وجزآن نام اخوان الصفا آمده است .

آغاز. واعلم بان الکون والفسادهما ضدان لایجتمعان فی شیٔ واحدفی زمان واحد لان الکون هوحصول الصورة فی الهیولی والفساد ...

انجام. الشخصیه هی التی یظهر من اشخاص الحیوانات وما یحوی علی یدی البشر من الصنایع التی تقدم ذکرها .

[۱۸۰۹]

نسخه شمارهٔ ۲ (ص ۱۳۰– دفتر) است.

هیاکل النور (عربی)

از شیخ شهاب الدین یحیی بن حبش سهروردی (۵۴۹–۵۸۷) .

این کتاب در هفت هیکل بترتیب زیر ساخته شده است .

۱– جسم ۲– روان ۳– جهات ۴– خدا ۵– نامتناهی بودن حوادث ۶– جاویدان بودن روان ۷– در نبوت .

فهرست ادبیات ۵۲۵ دانشگاه ج ۳–۱۴۴ فهرست مشار–چاپی عربی–۱۰۰۸ . مجلس ۵ : ۴۴۰

آغاز. بسمله الهالعالمین یا قیوم ایدنا بالنور و ثبتنا علی النور و احشرنا الی النور ... الهیکل الاول کلما یقصد با لاشارة فهو جسم و فیه طول و عرض و عمق لامحالة...

انجام. وارزقنا الرضا با القضاء اجعل الفتوة حلیتنا والاشراق سبیلنا انك بالجود الاعم علی العالمین منان تعالی خیر من اعان ولرسوله الصلوة و السلام والتحیة والرضوان کمل کتاب هیاکل النور ... وآله اجمعین آمین .

[۱۸۱۵]

نسخه شمارهٔ ۲ (ص ۸۵-۲۱۴ دفتر) است .

شرح اصول کافی (عربی)

از محمد جعفر بن محمد صفی ادبائی الفارسی .

مؤلف به نوشته فواید الرضویه معاصرصاحب روضات بوده است .
این شرح در ذریعه و کشف الحجب یادنشده ودرفهرستهای آستان قدس و ادبیـات و دانشگاه وحقوق دیده نشد .

رجوع‌شود به‌فوایدالرضویه ج۲ـ٤٤٩ .

آغاز. الحمد لله الذی جعل العقل حجة لدروس قواعد الجاهلية من . . . كفاية الاسلام ونفذت ارادته السريعة ... وبعد يقول : ... محمد جعفربن محمد صفی‌النایینی‌الفارسی‌لماكان كتاب الكافی من‌اضبط كتب الاخبار ...

انجام. وليس عند اهل ذلك الزمان سلعة ... و محاسن الشكر و مساوی الكفران و ذم المماری الفاجر ... رجلا منا اهل‌البيت يعمل ... بكتاب الله لايری فيكم منكرا الا انكره . تم كتاب الروضة .

[۱۸۱۹]

نسخه‌شمارۀ۲ (ص۲۰۸-۲۱۴ دفتر) است .

النفس (رسالة فی ..) **(عربی)**

یکی ازرساله‌های نفس منسوب بشیخ الرئیس‌ابن‌سینا و مطابق شماره ... فهرست مصنفات دکتر مهدوی است که در ده فصل آمده .
نسخه ما حاوی فصل اول تا بخشی از فصل نهم است . نسخه ای ازآن در دانشکده حقوق وجود دارد .

فهرست کتب ابن‌سینا ازدکتر مهدوی ۲٤۱ فهرست حقوق ـ ٤٩٥ .

[۱۸۲۰]

نسخه شمارۀ۲ دفتر (ص۴۴ـ۵۳ دفتر) است .

درالبیان **(عربی)**

رساله‌ایست مختصر دربیان فرق بین مفردومقید ومرکب ومعدود وبیان ارکان تشبیه و تحقیق درمراتب مجازو استعارات .

مؤلف این رساله ازمنبع الاسرار یاد کرده .

از این رساله نسخه‌ای دیگر در این کتابخانه موجود است .

آغاز: بسمله ، حین فقاع لفردوس الیعم، الحمدلله المنزه عن التشبیه والصلوة علی محمدنبیه الوجیه وولیه الاشبیه وعلی الله واصحابه والملوك فی ممالك التبیه ، امـا بعدفلنعلم ان کثیراً مافی قوانین التشبیه یشتبه الشبیه بالشبیه فینغی الاتیان بالتنبیه علی الفرق بین المفرد والمقید . . . علی الوجه الوجیه . . .

انجام : الثلة فی الثلة فی الخمسه اعنی المعانی الخمسه تمت رسالة درالبیان بعنایة الملك المنان کاتب العبد محمد شریف محمدالطالقانی . .

[۱۸۲۰]

نسخه شمارهٔ ۳ (ص ۵۴ ـ ۶۰ دفتر) است .

شرح دیباچهٔ شرح تصریف **(فارسی)**

کتاب تصریف ازعزالدین زنجانی وشرح آن ازتفتازانی (م ـ ۷۹۲).

کتاب حاضرشرح است بر دیباچه شرح تفتازانی .

آغاز: بسمله ، قوله ان اروی زهر تخرج فی ریاض الکلام الی قوله حمدالله سبحانه و تعالی مقصود شارح بایراداین جمله اثبات آنست که حمدالله احسن حمدها است و افضل کلامهای فصیح و معنی حقیقی فقرهٔ اولی این است که احسن کلام فصیح تخرج من لسان الفصحاء حمدالله تعالی وحصول این معنی بنابراستعاره‌ای است ...

انجام : افراغ که لفظ مستعاره است پس استعاره در آخـر نمته تابع استعاره افراغ است که مقدمه است وذکر قالب که از خواص مشبهه به است ترشیح استعارهٔ افراغ است .

[١٨٢٠]

نسخه شمارهٔ ۴ (ص ۶۴-۶۹ دفتر) است .

تحقیق معنی هدایه (رساله در . . .) (عربی)

ازمحمد حکیم مشهور به‌عماد .

حاشیه‌هایی‌ازنویسنده‌بانشان « منه » درهامش‌این نسخه موجود است .

آغاز: اهدنارب‌الصراط‌المستقیم ، احقرغبارعتبات‌سلاطین‌العلماء وافقرمشار حضرات اساطین الحکماء اقل الخلایـق اذل‌العباد ، محمد حکیم الشهیر بعماد . لماتشرف بتوفیق‌الله‌بعدتحقیق‌اللغات‌بالاستفاضه من‌السنة والکتاب و تصرف‌بتوفیق الله‌بعدتدقیق‌الآیات..ظهرعلیه‌بحسن‌توفیقه‌وعنایته. . ان‌الهدایته‌هی‌اراءة الطریق...

انجام : سورة الجهل تؤلی بلاء الیماً للیل و تحیری ضداً سقیما فی‌الحال اللهم احفظنا الی کنزا شرنا بالامادة فان العاقل‌یکفیه الاشارة تمت الدریه . . .

[١٨٢٠]

نسخه شمارهٔ۵ (ص۸۰-۹۳دفتر) است .

قانون العصمه وبرهان الحکمه (عربی)

رساله ایست درمنطق وبسیار مختصر .

کاتب نسخه درآغاز وپایان‌نام این رساله را قانون العصمه نهاده و در بالای نخستین‌صفحه رساله (بخط‌کاتب)نوشته شده «قانون العصمه وبرهان‌الحکمه فی فن‌المنطق‌لعله من تصنیفات‌میرداماد اعلی‌الله مقامه» .

درهیچ یك از مراجع‌به‌نام این‌رساله و نسبت‌آن‌به میرداماد دست‌نیافتم این رساله دارای عنوان خاصی برای مطالب نیست وفهرست اجمالی مطالب آن‌ازاین قرار است :

مقدمه در تعریف منطق .

تصورات .

تصدیقات .

قیاس .

شروط اشکال قیاسی .

مواد قیاسات .

مفصل‌ترین بخش رساله بخش آخر است .

در کنار رساله حاشیه‌هایی ازمؤلف بانشان « منه » آمده و نیز حاشیه‌هایی بفارسی بدون امضاء .

آغاز: بسمله ،اقوم قانون برهان الحکمة الحمدلله الذی برهن ببراهین الحکمه انوار شموس عقول العقلاء و الصلوة علی الذی قنن بقوانین العصمه اسرار نفوس فحول العلماء و کل من اله الائمة المعصومین عین بایامنی الهدایه انظار رؤس اصول السعداء اما بعد فهذا غایة تلخیص مهذب العصام و نهایة تخلیص مذهب القوام تبصرة لمن استبصر لحسن الاعتقاد بقوانین العصمه عن الخطاء من افهام الکرام و تذکرة لمن استنصر لخیر الاجتهاد ببراهین الحکمه علی البهاء من افهام العظام مقدمة المنطق علم عصمی باحوال المعقول الموصل الی المجهول . . .

انجام : اذالبرهان والحمدلله العاصم للمعانی عن الخطأ فی البیان تم قانون العصه بعون الله الخالق والملك القادرعلی کل شیٔ .

[۱۸۲۰]

نسخه شمارهٔ ۶ (ص ۹۶ ـ ۱۳۵ دفتر) است .

عین‌القواعد (منطق..) **(عربی)**

عین‌القواعد تألیف نجم‌الدین علی‌بن عمر کاتبی قزوینی (م ـ ٦٧٥) دارای‌دو بخش است منطق و حکمت بخش حکمة آن همان کتاب معروف به‌حکمة العین است که دارای شرحهای متعدد معروف است.

بخش دیگر آن منطق است که دارای یك‌مقدمه (مدخل)وسه‌مقاله وخاتمه است بدین ترتیب.

مقدمه ـ دارای‌دوبحث . ١ـ ماهیة منطق . ـ ٢ ـ موضوع منطق.

مقاله اول ـ در مفردات.

مقاله دوم ـ در قضایا.

مقاله سوم ـ درقیاسات.

بنوشته کشف‌الظنون ، کاتبی خود شرحی مزجی برمنطق نگاشته و آنرا بحرالفوائد نام نهاده است.

رجوع به کشف‌الظنون ٢: ١٤٢ـ١٤٣ شود .

نسخه حاضر فاقد دیباچه است.

در کنار دوصفحه آخر نسخه حاضر چند حاشیه از مولی علی نوری موجود است،نوری براین سخن مؤلف که در ذیل « مطلب هل» ازمطالب برهان میگوید آنچه موجود نیست‌جنس‌وحد ورسم ندارد خرده گیری کرده و گوید .

« عجب من الفاضل الذی لصنف کتاب المیزان .. کیف یقول کلما لایکون موجودا لاحدله» درضمن یکی ازدیگر فقرات گوید:

فاصل‌الوجود لاحدله وباعتبارالمراتب یعرض‌له‌التعیین والحدود ..

این نسخه ناقص است وکاتب که رساله رابدرستی نشناخته بوده نام کتاب‌را درآغاز نسخه« عین‌الحکمة» نوشته است.

آغاز. هذا کتاب ینطق بالحق فی بیان الرشد من الغی والوصول الی عین الحکمة وبه نستعین، بسمله ، وبه‌ثقتی فی المدخل الدلاله کون الشیٔ بحیث یلزم من العلم به‌العلم‌بشیٔ آخر ویق‌للاول الدال وللثانی المدلول ولابدان‌یکون‌بینهما علاقه ....

انجام : وبعضهم یعرفون‌الانواع والامورالخاصه‌وبعضهم لایعرفونها والاعرف عند خواستارالامور.

[۱۸۲۲]

نسخه‌شمارهٔ ۱ (ص۳-۱۵ دفتر) است.

شرح رساله‌ای در کلام (عربی)

شرح الهیات و شارح در آغاز نقل کلام مؤلف قال سلمه‌الله یا « امده‌الله » گوید. این نسخه که بدون اول و آخر است علم‌حق به جزئیات و معراج نبی (ص) شامل است .

مؤلف‌ازمیرزاجان وحاشیه‌اوبرشرح‌مطالع‌یاد کرده .

آغاز. (ناقص) نقبالکثرةترابه و قدیکون التراب بقدر نصف نطفة الرجل اوثلثها اوربعها اواقل‌الی ربع‌الربع تقریباً و کل‌ماقل ضعف عقله وفهمه ودینه‌و کل ما کثر قوی عقله و فهمه ودینه وذلك علی حسب مقتضی قوابلهم و ماربك بظلام للعبید فتبغی . . . والتراب المصلح لهماوالافلاك‌المذ کورةتدورعلیه‌و کل‌منها ...

انجام . وهوالمخبر بذلك فان‌کان قوله حقاً والالزمهم اما انه‌لم یعرف اوانه یقول کرم‌الله جنابه الشریف‌عن النقائص والر ذائل فحسب المسلمین‌منهم‌ان‌یقولوا آمنا به کل من‌عند ربنا سمعنا واطعنا و قبلنا وصدقنافان . . . ذلك و الافحسبهم

الایمان بماجاء من عندالله ومن‌عند رسوله صلی‌الله وحسب‌الجاهدین والمشککین انهار والحمدلله رب‌العالمین وصلی‌الله علی محمد وآله‌الطاهرین.

[۱۸۲۲]

نسخه شمارهٔ۲ (ص۱۶-۲۲ دفتر) است.

مسائل طبیعی یارساله مابال (عربی)

کتابی‌است منسوب به ارسطو که بعربی ترجمه شده ودارای ۳۸ گفتار بنام مسائل درموضوعهای ریاضی، طبیعی و فلسفی است که ازارسطو پرسش‌شده ووی پاسخ داده است. چون‌دربرخی ازاین مسائل‌دربارهٔ طبیعت وآنچه بآن نسبت دارد گفتگو شده مسائل طبیعیه نیزنام است.

دکتربدوی مجله‌معهدالمخطوطات العربیه سال۲ ص ٤٦- ٥٢ ازاین رساله یاد نکرده.

فهرست دانشگاه ج ۳- ۳۳۵

آغاز. هذه مسائل طبیعیه لارسطو طالیس الفیلسوف وهی المسماة بمابال. بسم‌الله.. اولها مابال الحیوان الغیرالناطق یمشی و یدب حین ولدوالانسان لیس کذلك لان‌الحرارة والبرودة فی‌جمیع‌اعضاء الحیوان یتکافیان واماالصبیان...

انجام. لان‌الهواء فیه‌رطب والارض وهومعتدل فی‌الحرارة والبرودة فلذلك النبت‌الذی ینبت فی‌الشتاء یتم‌فیه والذی‌ینبت فی‌الصیف یبتدأنشوه‌فیه تمت‌المسائل الطبیعیه المسماة بمابال‌لارسطوطالیس الفیلسوف.

[۱۸۲۳]

نسخه شمارهٔ۳ (ص۲۴-۶۲ دفتر) است.

ابطال الزمان الموهوم (عربی)

ازمحمداسماعیل فرزندمحمدحسین مازندرانی معروف به خواجویی. (م-۱۱۷۳)
خواجویی درپاسخ سخنان آقاجمال خوانساری که برسید داماد خرده گیری
کرده این رساله را نگاشت وآنرا ابطال الزمان نام نهاد.

فهرست دانشگاه ج ۳ : ۷۳ ، ادبیات : ۱۰

نسخه‌ای دیگرازاین رساله درهمین فهرست ص ۲۷۶- ۲۷۷ یاد شده.

آغاز: بسمله ، وبعد حمدالله المنفرد بالقدم والازلیه المتوحد بالبقاء والدوام والا بدیة .... اما بعد فیقول العبد الضعیف النحیف الفانی الجانی محمدبن الحسین المدعو باسمعیل المازندرانی لماتا ملت فیما استدل به السیدالسند المحقق الداماد علی ابطال ...

پایان: معدن الرساله ومنبع الهدایة تمت الرسالة الشریفه فی یوم الاربعاء من شهر رمضان المبارك فی مشهدالمقدس الرضوی آلاف التحیة والثناء علیه وآبائهم علیهم السلام.

[۱۸۳۲]

نسخه شماره ۴ (ص ۶۲ ـ ۶۵ دفتر)است.

قصیدهٔ عینیه (عربی)

قصیدهٔ معروف روحیه یا عینیة ازشیخ الرئیس ابوعلی سینا.

رجوع شود به فهرست مصنفات ابن سینا از دکتر مهدوی : ۱۹۵.

آغاز: هبطت الیك من المحل الارفع ...

انجام: عنه فنار العلم ذات تشعشع.

[۱۸۳۲]

نسخه شمارهٔ ۵ (ص ۶۵ ـ ۹۲ دفتر) است .

النهج المستقيم على طريقة الحكيم (عربی)

تألیف کمال‌الدین بن‌میثم بحرانی (م ـ ۶۷۹). در فهرست مصنفات شیخ شرحی برقصیده‌عینیه بنام المنهج المستقیم بدون ذکرمؤلف یادشده .

درفهرست‌دارالکتب النهج‌المستقیم به‌محیی‌الدین منسوب گشته‌است .

دکترمهدوی ۲۱ گزارش بتازی وفارسی ازبرای این‌قصیده آورده است .

کمال‌الدین میثم فرزندعلی فرزند میثم بحرانی (م-۶۷۹)شارح‌نهج‌البلاغه که ازفیلسوفان ومتکلمان بوده‌است‌برقصیدهٔ عینیه‌ابن‌سینا این گزارش‌رانوشته‌ونام آن‌برخلاف مذکور درنسخه‌ماوفهرست‌مصنفات، النهج‌المستقیم علی‌طریقة‌الحکیم است ومؤلف خود درپایان رساله بدین‌نام تصریح کرده است .

دانشگاه ج ۳ : ۱۸۰ ، ۲۸۱ الذریعة ج ۱۳ ـ ۳۶۴. دارالکتب سال۱۹۶۲ ج ۳: ۱۸۰ مهدوی ـ ۱۹۶ ـ ۱۹۷ .

آغاز: بسمله ، الحمدلله‌الذی هدانا لمناهج‌السداد وساقنا الی‌مدارج‌الرشاد وسلك‌بناسبل محجة البيضاء والهمناوجه حجته الغراء فناله الرضوان الی‌رياض ... وبعد فانی‌لما تصفحت القصيده المتوحده فی نظمها المنفردة . . . . المنسوبة الی الشيخ‌الرئيس ابی علی‌الحسين ... وجدتها مغلقة الابـواب مسدولة الحجـاب مشتمله علی عبارات شايعة ... فلما انتهيت الی غاية مقاصدها و وقفت علی نهـاية مراصدها رايت ان اشير ...

انجام : ونرجومن‌الله ان‌يكون قدانعمنا بردالجواب فانه ولی التوفيق .... قدتم بعون‌الملك العزيز فی‌يوم الثلثا ثامن‌شهرشوال فی‌مشهدالرضوی عليه و علی آبائه‌آلاف التحية والثناء من‌شهورثلث وثلثين ومأتين بعدالالف الهجری .

[۱۸۴۳]

نسخه‌شمارهٔ ۶ (ص ۹۶ – ۹۷ دفتر) است .

فائده درباره علم حق‌تعالی (عربی)

از آقا حسین خوانساری (م – ۱۰۹۰) .

آغاز: بسمله ، وبه نستعین ، من افادات زبدة الاشباه المتفرد فی عصره بلا اشتباه محلل الشبه والمشکلات آقا حسین سلمه الله اعلم ، ثبت ان الواجب تعالی شانه یوجد الممکنات قاطبة بالقصد والارادة وانه عالم فی الازل بجمیعها بالعلم السابق علی الایجاد فلا یخلو اما ان یکون هذا العلم بحضور المعلومات...

انجام : والجهل من بعض الحیثیات ایضاً انما یلزم اذا کان علمه الازلی اجمالیا وقد ذکرنا انه لا یلزم القول به بل هو تفصیلی محیط بجمیع الاشیاء بلا لزوم محذور فقد اندفع الاشکال بحذا فیره ومنه التوفیق والسلام علی من اتبع الهدی .

[۱۸۴۴]

نسخه شمارهٔ ۷ (ص ۹۸ – ۱۱۱ دفتر) است .

اسفار (بخشی از...) (فارسی)

گزیده‌ایست ازسفر سوم از کتاب اسفار صدرالمتالهین شیرازی .

آغاز: منها انه ورد فی کلامه تعالی لا یسئل عما یفعل فلو کان لشیءٍ من افعاله علة غائیة اوداع کان السؤال بلم عنه تعالی جایزا معقولا فلما ذا وقع فیها نفی التعلیل و الغایة عن فعله مطلقاً کما حسبه ..

انجام ، العلم الثانی مشتمل علی الکثرة هناك افق عالم الربوبیة یلیهاعالم الامر یجری بهالقلم علی اللوح فتکثر الوحدة حیث یغشی السدرة مایغشی نقل من السفر الثالث من الاسفار الاربعة تمت .

[۱۸۲۲]

نسخه شمارهٔ ۸ (ص ۱۱۳ - ۱۲۵ دفتر) است .

شرح ابیات **(فارسی)**

دراین بخش ازدفتر، بیتهایی از : انوری ، خاقانی ، حافظ ، سنایی وجزآن گزارش شده است .

نگارندهٔ این شرح از کتابها و اشخاصی چون: ترتیب السعادة ، کفایة الحساب ، خلاق المعانی (کمال الدین عبدالرزاق اصفهانی) ومحمد کشمیری وعدهای دیگر ازعلما وشعرا یاد کرده است.

آغاز: شعر انوری : گمان بری که ظریفی ولی نمیدانی ... که بین مردمك دیده مینشانندت . یعنی خودرا فصیح وظریف میدانی اما نمیدانی که مردم تورا مثل مردم چشم میدانند واز مردمی بمحض نامی اکتفا کرده و درپهلوی مردمکت مینشانند ..

انجام : ممکن بود که هستی واجب بود فنا . . . و مفارقت عدم صواب وهیولای من .

[۱۸۲۳]

نسخه شمارهٔ ۹ (ص ۱۲۸ - ۱۳۳ دفتر) است .

شرح حدیث حقیقت **(عربی)**

شرح است برحدیث حقیقه مروی ازحضرت مولی علی(ع) که کمیل بن زیاد روایت کرده . تألیف مولی عبدالرزاق کاشانی (م -۷۳۶)

دانشگاه ۳ : ۴۶۰– ۴۶۴ ۸ : ۵۵۷ و ۷۲۷

آغاز: الحمدلله رب العالمین.. و بعدفان هذا املاءالشیخ الکامل .. عبدالرزاق الکاشانی .. علی‌ما اجابه امیر المؤمنین مظهر الحقایق .. من سؤال کمیل بن زیاد عنه عن الحقیقه وهوقوله ماالحقیقه .. قال الشیخ الشارح الحقیقه هناهوالشیٔ الثابت الواجب بذاته الذی لایمکن تعبیر لوجه ماولماکان کمیل من اصحاب القلوب ...

[۱۸۲۰]

نسخه شمارهٔ ۱۰ (ص ۱۳۴ - ۱۳۵ دفتر) است .

رساله تجوید **(عربی)**

رساله‌ایست مختصر درشناختن مخارج حروف .

آغاز: بدانکه ازجمله تجوید شناختن مخارج حروف است ومخارج حروف نزد بعضی سه‌است و نـزد بعضی شانزده ونزد بعضی هشت و نزد بعضی هرحرفی را مخرجی علیحده است امـانزد اهل تحقیق هفده‌است وبباید دانست که دندانها بر چهار قسم‌است...

انجام : اوازیست که درخیشوم بیفتد یعنی دردماغ وسنت است گفتن‌اعوذ بالله من‌الشیطان الرجیم درابتداء قرائت اگرچه یک آیه باشد واجب است بسم‌الله الرحمن الرحیم در اول هر سوره از سوره های قرآنی مگر سورهٔ توبه در ذیل ذکر سجده

[۱۸۲۲]

نسخه شمارهٔ ۱۱ (ص ۱۴۱ دفتر) است

نامهٔ میرداماد به شوشتری (فارسی)

گویامولاعبدالله شوشتری دراین نامه‌سر اندیشه بحث‌وجدال بامیردامادداشته وبراو خرده گیری بسیار کرده است لذا محقق داماد در پاسخ او سخنانی تند وبا تعرض نوشته ودرآن خودرا ستوده است .

فهرست‌دانشگاه : ۹ : ۸۳۸ و۱٤۱۱، ۱٤: ۳۵۳۱

آغاز:

عزیز من جواب این نه جنگ است

کلوخ انداز را پاداش سنگ است

انجام : نه امروزی والی‌الله المشتکی والسلام علی من‌اتبع الهدی .

[۱۸۲۳]

نسخه شمارهٔ: ۱۲ (ص ۱٤۳ دفتر) است .

شرح حدیث‌العبودیه جوهرة ... (عربی)

شرح مختصریست بر حدیث‌العبودیه جوهرة کنهها الربوبیه که در مصباح الشریعه منسوب به‌حضرت صادق (ع) نقل شده است.

ازسید صدرالدین رضوی‌درهمین‌فهرست‌نیز شرحی براین حدیث یادشده .

ذریعه ۱۳ : ۲۰۲

آغاز: فی‌مصباح الشریعه عن‌الصادق (ع) العبودیه جوهرة ... اقول المراد بالکنه ..

پایان : ویخفی عنا هذا ما سخ بالبال من‌غیر تامل وتفکر .

[۱۸۴۳]

نسخه‌شمارۀ ۱۳ (ص ۱۴۶-۱۴۷ دفتر) است .

سؤال وجواب (عربی)

سعد الدین اسعد فرزند جلال‌الدین محمد بن اسعد صدیقی دوانی از تفسیر این آیه « وهو معکم این ما کنتم» و تناقض آن باروایت نبوی «کان الله ولم‌یکن معه شیٔ ... » ازپدرخود سؤال کرده ودوانی‌پاسخ داده . نسخهٔ حاضرصورت متن این سؤال‌وجواب است .

آغاز. سؤال سئله سعد الدین اسعد عن ابیه‌العلامة الدوانی . .

پایان. لایلتفت‌الیه‌ولاحاجة الی ارتکابه .

[۱۸۴۴]

نسخه شمارۀ ۱۴ (ص ۱۶۰-۱۶۳ دفتر) است .

قیافه شناسی (رساله در ...) (فارسی)

رجوع شودبه‌فهرست دانشگاه ۱۲: ۲۹۳۲

آغاز. سربزرگ دلیل‌همت عالی است و سربسیار خرد دلیل‌بیخردی است موی درشت دلیل‌شجاعت‌است‌وموی‌نرم‌دلیل جبن‌وترسندگی‌موی معتدل‌دردرشتی ونرمی‌دلیل اعتدال...

انجام . حاصل کند یا عمل ... تا هشت در بهشت برروی او گشوده شود . تم الرسالة الشریفة .

[۱۸۴۵]

نسخه شماره ۱۵ دفتر (ص ۱۶۴-۱۷۰ دفتر)است.

نی نامه (فارسی)

از عبدالرحمان جامی (م ـ ۸۹۸)

این رساله شرح است بر دو بیت نخستین دفتر اول مثنوی مولوی .

رجوع به فهرست دانشگاه ۳: ۴۵۴ و ج ۲ : ۱۹۱ دیوان هند شمارهٔ ۱۳۵۷/۱۳ ص ۷۶۳ شود

آغاز.

عشق جز نائی وما جز نی نییم　　او دمی بی‌ما ومابی‌وی نییم

انجام .

در مقامی او شوی فانی تمام　　باقی و جاوید باشی والسلام

تمت الرساله والسلام .

[۱۸۲۲]

نسخه شمارهٔ ۱۶ (ص ۱۷۱ دفتر) است .

طریقهٔ ختم خواجه ها (فارسی)

سلسله خواجگان از سلاسل مشهور تصوف وفتوت است .

رساله مستقلی درباره سلسله خواجگان نوشته وچاپ شده .

این رساله تعلیم طریقه ختم خواجها است .

آغاز: حضرت خواجه عبدالخالق غجدوانی و خواجه بهاء الحق و الدین نقشبند بخاری و خواجه یوسف همدانی و سلطان ابو یزید بسطامی و شیخ ابو منصور ...

انجام. آخر هفت بار فاتحه و صد بار صلوات بخوانند به‌اعتقاد درست مرادشان حاصل گردد وانشاءالله العزیز.

[۱۸۲۳]

نسخه شمارهٔ ۱۷ (ص ۱۷۲-۱۷۳ دفتر) است.

اتحاد وجود حق باذات او **(فارسی)**

گفتاری است مختصر در بارهٔ اتحاد وجود با حقیقت حق. صاحب این گفتار قایلان به اتحاد را دو فرقه دانسته:

فرقه اول - ارباب فکر ونظر.

فرقه دوم - صوفیه که قائل به وحدت وجوداند.

آغاز. قایلان به‌اتحاد وجود واجب با حقیقتش دوفرقه‌اند فرقهٔ اول ارباب فکر ونظر چون حکماء وایشان میگویند نشاید که واجب الوجود کلی باشد...

انجام. به این‌معنی که هیچ چیز ازآن خالی نیست که اگر از حقیقت وجود کلی خالی بودی اصلا بوجود موصوف نگشتی والسلام.

[۱۸۲۴]

نسخه شمارهٔ ۱۸ (ص۱۷۶ دفتر) است.

اثبات الواجب (بخشی از...) **(عربی)**

نسخه کامل رساله اثبات الواجب تألیف نظام الدین احمد فرزند ابراهیم بن سلام الله دشتکی شیرازی دردانشگاه و این کتابخانه موجود است ودرپایان نسخه حاضر که بخشی است کوچك درباره اقسام فاعل احمد پسر غیاث الدین منصور نوشته‌شده.

رجوع شود بفهرست دانشگاه ۳ : ۱۳۱ ذریعه ۱ : ۱۰۳

آغاز: الفاعل علی اربعة اقسام الاول الفاعل بالطبع و هوالذی یصدر عنـه الفعل من غیر علم وشعور ...

پایان: نقل من رسالة اثبات الواجب مولانا وسیدنامیر نظام الدین احمد بن غیاث الدین منصور بن صدرالدین شیرازی رفع‌الله مقامهم فی‌علیین.

[۱۸۲۲]

نسخه شمارهٔ ۱۹ (ص ۱۷۷-۱۷۹ دفتر) است .

شرح یك بیت ازدیوان حافظ (فارسی)

شرحی است از ملاجلال دوانی‌براین بیت حافظ :

پیر ما گفت خطا بر قلم صنع نرفت

آفرین بر نظر پاك خطا پوشش باد

در فهرست ٥ بهنگام نسخه‌شناسی مجموعه شماره ۱۵۲۲ مؤلف این شرح سهوا میرزاجان‌یاد شده. این‌شرح دارای‌چهارمقدمه‌است .

رجوع شود به ذریعه ۱۳ : ۱۲۹ فهرست‌دانشگاه‌ش: ٤٦٥٠/٩ ومجله وحید مقاله‌آقای سیدابراهیم دیباجی (شمارهٔ بهمن ماه ۱۳٤٥) .

آغاز. پیر ما گفت ... مقدمه اول خطا و صواب گاه صفة اقوال میشود بمعنی مطابقة ...

پایان. پس اگر خطا بودی ونظیر آنرا ندیده بودی پاك نبودی والسلام .

[۱۸۲۳]

نسخه شماره۲۰(ص۱۸۱ـ۱۸۴ دفتر) است.

انوارالربیع (گزیده‌هایی‌از ..) (عربی)

منتخباتی ازانوار الربیع تألیف سید علیخان مدنی (م ـ ۱۱۲۰)

آغاز: وحکی لبعض الثقات قال اجتزت فی بعض اسفاری بحی بنی عذره ..

[۱۸۲۲]

نسخه شماره ۲۱ (ص۱۹۱ دفتر) است.

انتخاب طبری (منتخب از..) **(فارسی)**

تاریخچه چندتن از حکماء یونان و اطباء قدیم بنقل از کتاب «انتخاب الطبری»

آغاز. روایت کرده‌اند که بطلمیوس شاگرد جالینوس بود...

[۱۸۲۲]

نسخه شمارهٔ ۲۲ (ص۱۹۱–۱۹۲دفتر) است.

تاریخ حکماء **(فارسی)**

تاریخچهٔ اجمالی چندتن از اطباء و فیلسوفان یونان و شاید خود فقره‌ای از کتاب انتخاب طبری مزبور باشد.

آغاز: بقراط شاگرد اسقلیوس ثانی است وازفرزندان اسقلیوس اول است..

[۱۸۲۲]

نسخه شمارهٔ ۲۳ (ص۲۰۲ دفتر) است.

حدیث رأس الجالوت **(عربی)**

حدیث مناظرهٔ رأس الجالوت از علماء یهود باامام علی بن موسی الرضا(ع) پیشوای شیعیان را صدوق درعیون اخبار الرضا آورده وشروحی نیز بر آن نوشته شده نسخه حاضر تنها متن حدیث رأس الجالوت است.

(ذریعه ۱۳ : ۱۹۹)

[١٨٢٣]

نسخه شمارهٔ ٢۴ (ص٢٠٧-٢١٧ دفتر) است

مظاهر انوار (فارسی)

رسالهایست درتصوف ازمؤلفی که تا کنون اورا نشناختهام وی درآغاز نام نوشته خودرا مظاهر انوار گذارده است .

وی در این کتاب سخن ازجهانهای بیشمار بمیان آورده واعتقاد هر کیش‌را دربارهٔ شمارهها ونامهای آن یاد کرده است .

دراین کتاب از حکمة الاشراق سهروردی و شرح هیاکل دوانی و شیخ خواجکی شیرازی ورساله نظامیه وعلامه‌شیرازی شارح حکمةالاشراق ودیگران نام‌بردهاست .

این کتاب درپنج مظهر آمده که فهرست‌آن باین ترتیب است .

١- مظهر اول درتقسیم‌عوالم کلیه بهنزد اهل‌تصوف .

٢- مظهر دوم درتقسیم عوالم بطریق حکماء و متکلمین .

٣- مظهرسیم درتقسیم عوالم بمذهب اصحاب افلاطون .

٤- مظهر چهارم دربیان مذهب ارسطاطالیس.

٥- مظهر پنجم دربیان هیجده هزار عالم.

برگ وسط رساله پاره‌گی دارد وبرخی ازسطورآن‌خوانده نمیشود .

آغاز: بسمله ، شبی در کنجی نشسته دربروی اغیار بسته دیدهٔ اعتبار گشوده درابداع بدایع تأمل میکردم وخودرا ازجمله متفکرین درخلق سماوات وارضین میشمردم و از صنایع بصانع انتقال میکردم درهر قطره بحری پیدابود و درهرذره آفتابی‌هویدا. گاهی بنظرتحقیق مشاهده عالم بالامیکردم و گاهی بدیدهٔ تدقیق

تماشای صنایع سفلی در این محل بخاطر رسید ...

انجام : کان من الجن ففسق عن امر ربه مجموع این هیجده هزار هر یك را از جهت آنکه در وجلو بسیار هشت هزار عالم گفته‌اند و توان گفت بطریق حکما که آن دو آخر یکی عقل است و یکی نفس و شناختن این مطلب بنحو دیگر هم جایز است لیکن ایراد کرده شد (ظ : نشد تا باعث تطویل نگردد والله اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب والسلام .

[۱۸۲۲]

نسخه شمارهٔ ۲۵ (ص ۲۱۷ – ۲۲۱ دفتر) است .

شرح حدیث من عرف ... **(فارسی)**

تألیف سید صدرالدین دزفولی .

درذریعه چند شرح برای این حدیث یادشده رجوع شود به جلد ۱۳ :۲۰۸

آغاز: قال امیرالمؤمنین و امام المتقین اسدالله الغالب علی ابن ابی طالب علیه السلام الصلوة من عرف نفسه فقد عرف ربه حاصل کلام امام علیه السلام آنست که معرفت ...

انجام : وصفات شناخت پروردگار خویش را هر کس این نشناخت از شناختن پروردگار خویش محروم ماند والله اعلم بالصواب .

[۱۸۲۳]

نسخه شمارهٔ ۲۶ (ص ۲۲۳ – ۲۲۴ دفتر)است .

گفتاری درباب روح **(فارسی)**

گفتاری است ازمیرسید شریف گرگانی درباب ارتباط روح باجسد .

آغاز: درباب آنکه روح باجسد چگونه است ومفارقت برچه وجهت .

انجام : تناسخ اندومذهب ایشان مسترد است چنانکه مشهوراست. سیدشریف.

[۱۸۲۳]

نسخه شماره ۲۷ (ص ۲۲۷ ـ ۲۲۹ دفتر) است .

قصیدهٔ میمیه **(عربی)**

قصیده‌ای است از یزید بااین مطلع:

اراك طرو با ذا سجابتر نم تطول باذیال السحاب المخیم

[۱۸۲۳]

نسخه شماره۲۸ (ص ۲۳۰ دفتر) است .

استخراج تقویم **(فارسی)**

دو استخراج است یکی ازاسماعیل موسوی منجم ودیگری ازحسین بن علی محمد رشتی طبیب اسماعیل منجم تاریخ عمرعالم را از میرزا احمد حکیم باشی نقل کرده است .

[۱۸۲۳]

نسخه شمارهٔ ۲۸مکرر(ص ۲۳۱ ـ ۲۳۴ دفتر)است .

شرح یك بیت شعر از دهلوی **(فارسی)**

شرح است ازجامی براین بیت امیرخسرو دهلوی :

بدریای شهادت چون نهنك لابرآردهو

نسخه‌هائی نیز در کتابخانه‌مرکزی‌دانشگاه موجود است .

اما پایان نسخه ما باپایان نسخه ۷۶۷/۱۹ دانشگاه مطابقت ندارد.

دانشگاه ج ۳ ص ۴۵۳ وشمارهٔ ۳۴۶۸/۲ و ۴۱۷۷/۱۰ و ۴۳۶۶/۱۰.

آغاز. بسم الله . . . یا من لارب غیره ولا آله سواه و فقنا فی القول والعمل لما تحبه وترضاه . رباعی :

دل عشق ترا مرید باداهمه عمر   در دید تو ناپدید بادا همه عمر

انجام :

ره بسوی تو از تومیخواهیم   قطع این ره بـراه پیمائی

کی توان گر توراه ننمائی تمت الرساله .

[۱۸۲۳]

نسخه شمارهٔ ۳۰ (ص۲۴۶-۲۵۰ دفتر)است .

اسرار حج (حدیث در)   **(عربی)**

متن خبریست منقول از علی بن الحسین (ع) دربارهٔ اسرار حج

به هنگام برگشتن علی بن الحسین(ع) از سفر حج، شبلی به استقبال اورفته و پرسشهایی نموده وپاسخ شنیده است .

آغاز. بسمله ،خبرلمولانا زین العابدین علی بن الحسین بن علی بن ابیطالب والشبلی فی اسرار الحج ... فقال (ع) حججت یاشبلی فقال نعم یابن رسول الله ...

انجام : من حجة مازال یتعلم حتی حج من قابل بمعرفة ویقین تمت الکلام .

[۱۸۲۴]

نسخه شمارهٔ ۳۲ (ص ۲۵۴-۲۶۵ دفتر) است .

جبر و اختیار (رساله...) **(فارسی)**

از محمد دهدار . این نام در دیباچه رساله آمده است

مؤلف در آغاز گوید: «که برادران دینی از من خواستند که چون در مسئلهٔ جبر و قدر اختلاف بجایی رسیده که برخی انسانرا در کار خود مانند جماد دانند و دسته دیگری او را آفرینندهٔ کار خود، چیزی بنویسم » .

وی پیش از آنکه سخن در جبر و قدر گوید چهار پیش گفتار میآورد و آنگاه به اثبات موضوع میپردازد. چهار گفتار بدینقرار است :

۱ـ در اخبار آمده در بارهٔ نخستین آفریده .

۲ـ در ایجاد ممکنات .

۳ـ در تقسیم علم به فعلی وانفعالی .

۴ـ درنسبت هستیها بصادر اول .

پس ازپایان مقدمات گوید : «وچون این مقدمات معلوم شد باید دانست که هر کس که انسانرا درفعل خود چون جماد میداند درحر کتش آنکس جماداست» .

این رساله در الذریعةوفهرستهای : ادبیات ، حقوق ، دانشگاه ، رضویه ومجلس دیده نشد .

آغاز: ازعدم نمودار محمددهدار بعزیزانوبرادراندینی که سؤال نموده‌اند که اختلاف عقاید در مسئله اختیاروجبر ...

انجام : یاقوت ناهمواری شود ازقلم است که درآن وقت همان قلممکن الحصول بوده والحمدللهرب العالمینوالصلوة والسلامعلیسیدناسیدالمرسلینوعلیآله اجمعین .

[۱۸۲۳]

نسخه شماره ۳۳ (ص۲۶۸ - ۲۷۲ دفتر) است .

شرح حدیث من عرف الحق لم يعبد الحق (عربی)

نویسندهٔ این شرح ۷۲ وجه فلسفی وعرفانی در توجیه این حدیث آورده و در پایان گوید :

فهذه اثنان وسبعون وجهااستخرجناهامن هذاالحديث ويمكن ان يستخرج منه وجوه آخرتر كناها مخافة الاطناب .

آغاز: روى عن رسول الله (ص) انه قال من عرف . . . اقول يمكن توجيه هذاالحديث بوجوه الاول ان يكون العباده بمعنى الانكار والجحود ...

[۱۸۲۳]

نسخه شمارهٔ ۳۴ (ص ۲۸۵-۳۰۰ دفتر) است .

رسالهٔ قضاء وقدر (عربی)

از مولی خلیل قزوینی (م ۱۰۸۹)

سخنانی در اثبات بدانیز آورده است .

نگارنده از مولاصالح مازندرانی شارح اصول کافی بوده و از او ونیز ازسید رفیع‌الدین قزوینی شارح اصول کافی نقل کرده است .

مؤلف درباب بداومشية و عنایه بتفصیل سخن گفته است . درذیل نسخه این نوشته آمده :

المشيئة بفتح ميم و كسر شين وسكون ياء وفتح همزه و گاهی همزه قلب بياء میشود باادغام خواهش اول الله تعالى كه تعلق بوجود نظام عالم گرفته خلیل قزوینی .

آغاز: بسمله ، فی تحقيق مباحث القضاء و القدر وقالواالموجود اماخير محض لاشر فيه اصلا كالعقول والافلاك واماالخير غالب كمافي هذا العالم...

پایان : لان افعالهم اختياريه لاجبريه ولاتفويضيه كماقررناه غيرمره

[۱۸۲۲]

نسخه شمارهٔ ۳۵ (ص ۳۰۴ ـ ۳۰۵ دفتر) است .

شرح حدیث کنت کنزا (عربی)

ازشیخ محیی‌الدین‌اعرابی .

کشف الظنون ، ذریعه ۱۳: ۲۰۵ .

آغاز: بسمله ، قال الشیخ‌محیی‌الدین رهاعلم وفقك الله بما یجب‌ویرضی ان بعض اهل العلم اورد علی‌هذاالحدیث‌القدسی وهو قوله کنت کنزا ...

انجام : للظهور والادراك و هواعلم بالحقایق من افادات مولانا صدرالدین الشیرازی .

[۱۸۲۳]

نسخه شمارهٔ ۳۶ (ص ۳۰۶ ــ دفتر) است .

فائدهٔ فلسفی (عربی)

گفتاری‌است‌دراشتراك وجود .

آغاز: باید دانست که اشتراك وجود وموجود میان واجب وممکن اشتراك لفظی ایست نه معنوی بواسطه آنکه اگر معنی وجود وموجودیکه بدیهی .

[۱۸۲۴]

نسخه شمارهٔ ۳۹ (ص ۳۰۷ ـ دفتر) است .

شرح حدیث کنت کنزا (عربی)

از ملاصدراو گویا فقره‌ایست منقول ازیکی ازمؤلفات او.

درذریعه و یادنامه نیامده است .

[۱۸۲۲]

نسخه شماره ۳۷ دفتر (ص۳۱۵ ـ ۳۲۸ دفتر)است .

رساله‌ای در اقسام خطوط مرموزه (فارسی)

آغاز: در بیان خطوط‌مرموزه و اقسام مشهوره آن قلم‌هندی . . .

[۱۸۲۳]

نسخه شماره ۳۸ دفتر (ص۳۲۹ - ۳۳۱ دفتر) است

در اقالیم سبعه (فارسی)

گفتاری است مختصر در جغرافی‌اقالیم سبعه

آغاز: در ذکر بعضی از مواضع که خارج‌از اقالیم سبعه‌است مواضعی که داخل اقالیم سبعه نیست بدوقسم‌منقسم میشود یکی‌آنکه...

انجام : و گویند که آنجا قدیم‌الایام دوجزیره بود واکنون هفت جزیره دارد وازاین جزایر نفت سفید وسیاه خارج‌شود اما بحارصغار که آنرا خلیجات و شعبات‌نیز گویند .

[۱۸۲۴]

نسخه شماره ۳۹ (ص۳۴۲ - ۳۴۶ دفتر) است

پراکنده ها (عربی)

ص ۳٤۲ ـ بسمله ، نحمدك یامن خص‌الانسان بمزید التکریم وخلقه فی احسن تقویم ونصلی علی نبیك‌الهادی الی‌النهج‌القویم وآله‌الداعین .

پس‌از این چندیادداشت پراکنده و کوچك است وازآن‌جمله‌این‌یادداشت

دربارهٔ مولوی: (ص٣٤٦) جلال‌الدین الرومی نسبش بابی بکر علیه‌اللعنه میرسد لیکن شیعه است مقبول خاص وعام اهل‌عالم است محمدبن‌حسن بلخی است ...

[۱۸۲۳]

نسخه شمارهٔ ۴۰ دفتر (ص۳۵۵ ـ ۳۵۹ دفتر) است .

داستان پیدا شدن جزیره (فارسی)

آغاز: آنچه از اهالی فرنگ‌استماع شده وقریب بتواتر رسیده این است که درتاریخ نهصدوهشتاد هجری از طوایف فرنك گروهی که ایشان‌را ...

انجام: که ارباع ثلثه غیرربع‌مسکون نیز در آب معمورنیست بلکه آب درهمه ارباع در مواضع منحفظه غایره هست ومواضع.

[۱۸۲۴]

نسخه شماره ۴۷ دفتر(ص۳۵۲ - ۳۵۵ دفتر است) .

رساله وجودیه (فارسی)

از میرسیدشریف گرگانی است .

وی در این‌نوشته از اقسام ومراتب وجود بروش فیلسوفان و صوفیان سخن گفته است .

فهرست دانشگاه ج۳ : ٥١٤

آغاز: بسمله ، بدان وفقك‌الله تعالی که اصحاب بحث ونظر ازبرای مراتب موجودات در موجودیة تمثیل کرده‌اند وچنین گفته‌اند که پوشیده نیست ...

انجام: و شکی نیست که ناقص خدایی را نشاید .. و کفرهیچ‌یك‌لازم‌نیاید

هردیده که‌بر فطرت‌اول باشد / با آنکه بنورحق مکمل باشد

بیرون زتوهر چه‌بیند‌اندرعالم / نقش دو با دیده احول باشد

تمت الرساله الوجودية للسيد المحقق .

پراکنده‌ها :

درصفحات ۳۵۵ تاپایان دفتر، یادداشتهایی درموضوعات پراکنده دیده‌میشود که بهنگام نسخه شناسی دفتر (درج ۵) از آنها یادنشده است ودراینجا بترتیب بدانها اشاره میشود :

ص ۳۵۵ ـ ومن جملة القضايا الغريبة والاحكام العجيبة المنسوبة الى مولانا ومولى الكونين على بن ابيطالب ...

ص ۳۵۶ ـ وهذاالوجودهوالاسم المكنون المخزون المشار اليه في الحديث المروى عن ابي عبدالله عليه السلام ..

ص ۳۵۶ ـ منقول است ازحضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام که سه سطر بطریق رمل نقطه نهند بشرط آنکه سطر دوم از سطر

ص ۳۵۷ ـ المروى عن سيدنا رسول‌الله صلى‌الله عليه واليه انه قال .

ص ۳۵۹ ـ ومن الصلوات المندوبه صلوة ذات الرقاع عن ابي عبدالله عليه السلام قال اذا اردت امرافخذ .

[۱۸۲۳]

این نسخه شمارهٔ ۱ (ص ۱ـ۱۱) دفتراست .

وجود واجب **(عربی)**

از شمس الدین محمد معروف به شمسای گیلانی . کتاب حاضر دردفتریست که ۱۰۶۱ وپس ازفوت شمساء نوشته شده . (دردانشگاه دفتریست درزمان شمساء گیلانی نوشته شده است .

نسخه شماره ۱۷۰۱/۱۲ مجلس نیزهمین رسالداست .

دانشگاه ج۳ : ۱۳۶-۱۳۷و۵۱۶ .

آغاز: قدثبت بالبراهین العقلیة ان الحقیقة الوجوبیة موجودة فی الخارج . .

انجام: عندشبهة ابن کمونه المشهورة بالاشکال . . . و اوهن الجدل وضعف و القیل والقال . تمت الرسالة فی یوم الاحدعشرین شهرربیع الاول من شهورسنة اربع و ستین بعدالالف ۱۰۶٤ .

[۱۸۲۳]

این نسخه شمارهٔ ۳ (ص ۲۱-۳۲ دفتر) است .

حاشیهٔ اثبات العقل (عربی)

حاشیه شمسای گیلانی است بر اثبات عقل خواجه نصیر طوسی .

در آثار واحوال خواجه، ذریعه و دیگر مراجع وفهارس خاص و عام (که نگارنده بدان دست دارد) ازحاشیهٔ شمساء بر رسالهٔ اثبات العقل « الجوهر المفارق » خواجه یاد نشده است .

نسبت این رساله به ملاشمساء گیلانی جای تردید نیست زیرا اولا درصدر و ذیل نسخه به نام او تصریح شده و این تصریح با توجه به اینکه درحدود عصر مؤلف نوشته شده خود قرینه‌ای کافی است . وثانیا دراثناء رساله بهنگام بحث ازحدوث دهری از رساله خود که در « حدوث عالم » ساخته یاد کند و اثبات حدوث دهری را بدانجا احالت دهد وما میدانیم که شمساء دررساله خود درحدوث عالم در بارهٔ حدوث دهری بتفصیل سخن گفته و آن رااثابت کرده است .

نکته‌ای که ازمطالعه این نسخه بدست میآید آنست که کاتب درپایان رساله پس از ذکر نام شمساء «طاب ثراه » گفته وتاریخ پایان کتابت نسخه را ۱۰۶٤ ضبط کرده. بنابراین شمساء پیش از ۱۰۶٤ در گذشته است .

شمساء در این رساله نخست استدلال خواجه رابطور ملخص یاد وسپس به ۳ وجه ابطال کرده‌است .

رجوع شود به فهرست ۲۹۶۰۵ فهرست دانشگاه ۳ : ۳۲۰۷ آثار و احوال خواجه : ۲۶۳

آغاز: قال المحقق انالانشك فی کون الاحکام . . . ملخص استدلاله قدس سره ان لنا احکاماً کثیره صادقة بیقین واحکاما کثیره کاذبا بیقین کاعتقادات الجهال و اعتقاد اصحاب الجهل المرکب والاعتقادات الصادقه الیقینیه والکاذبه . . . مشترکان . .

انجام : منحصرا علی الحادث الزمانی علی ماعرفت مشروحاً . تمت الرساله من افضل المتاخرین شمساء الجیلانی طاب ثراه علی رسالة اثبات العقل . . فی سلخ شهر ربیع الاول موافق سنة ۱۰۶٤ .

[۱۸۲۳]

این نسخه ش ۴ (۳۳-۹۲) دفتر است .

مراتب وجود (رساله در . . .) **(عربی)**

ازشمسای گیلانی است . در این رساله ازخلق الافعال وشرح الهیاکل دوانی وتعلیقات حکمة العین خود یادنموده است . وی از استادخود میرداماد در این رساله چنین یاد نموده : وجمیع ماذکرناه تفصیلا هومختار الاستاد الفیلسوف الکبیر قدس سره فی تصانیفه القدسیة و کتبه النوریة .

نسخه‌ای دیگر از این رساله در دانشگاه ضمن مجموعه‌ایست که در زمان مؤلف نوشته شده است . فهرست نگارآنرا تحت عنوان سخنان فلسفی شمسا آورده است نسخه دانشگاه در ۱۰٤۷ و کتاب حاضر در ۱۰٦٤ نوشته شده‌اند .

دانشگاه ج ۳ : ۱۳۷ و ۲۷۲ .

آغاز: بسمله اعلم ان الوجود بلاعلة یجب ان یکون وجوداً قایماً بذاته وهو واجب الوجود بالذات ...

انجام : اللهم اجعلنا من المستعدین لدخول الجنة وصحبة الابرار ولاتجعلنا. . و احشرنا فی الدینا والاخرة . . . تمت فی شهر جمادی الاول موافق سنة ١٠٦٤ .

[١٨٢٣]

این نسخه ش ۵ (ص ۹۳–۱۲۵ دفتر) است .

اثبات وحدة الواجب **(عربی)**

از شمسای گیلانی همان رساله شماره ۱۷۰۱/۱۰ این کتابخانه است که قبلا درص .. این فهرست از آن یادشده .

دانشگاه ج ۳ – ۱۳۶ .

آغاز : بسمله الحمدلله الـواحد، الاحد الصمد . . . فیقول افقر خلق الله الغنی محمد الشهیر بشمساء الجیلانی . . . هذه رسالة فی بیان لزوم الفساد ...

انجام : الذی هو عمدة المطالب عند علماء الدین والحکماء الالهیین و اهـل الکشف و الیقین . . . فی سلخ شهر الشوال المندرج سنة خمس و اربعین و الف فی المشهد المقدس الرضوی . . . و اللیالی .

[١٨٢٣]

این نسخه ۷ ش (ص ۱۳۵-۱۳۸ دفتر) است .

الواحد لا یصدر عنه الا الواحد (رساله دربارهٔ . . .) **(عربی)**

از میرزا ابراهیم حسینی همدانی است فیلسوف. قرن ۱۰ ومتوفی در ۱۰۲۶ .

در کتابخانه دانشکده حقوق و نیز در دفتر شمارهٔ ۱۸۰۳ این کتابخانه نسخه‌ای دیگر این رساله موجود است .

میرزا ابراهیم از فلاسفهٔ معروف، عصر شاه طهماسب صفوی بوده و آثاری بسیار دارد .

رجوع شود بعالم آراء عباسی چاپ امیر کبیر : ۹۱۴،۷۵۶ تاریخ نظم و نثر نفیسی ۲ : . . . فهرست کتابخانهٔ حقوق ـ ۴۹۹ و شمارهٔ ۱۸۰۳/۸ این فهرست .

آغاز: یقول الفقیر الفانی ابراهیم الحسینی الهمدانی بصره الله بعیوب نفسه وجعل یومه خیراً من امسه نقل ان بهمنیار لما طلب البرهان . .

انجام : هذه تذکرات عساك تنبه منها فان معرفة النفس فطرية .... عن معرفتها في الحرون الابد انتهى کلامه .

[۱۸۲۴]

نسخه شمارهٔ ۱ (ص۳ـ۷۶ دفتر) است .

نفس (رساله ..) **(فارسی)**

از بابا افضل کاشی (م ـ نزدیك ۶۶۷) .

ترجمه رساله نفس ارسطو است و مطابق با شماره مصنفات بابا افضل .

مجموعه مصنفات بابا افضل از دکتر مهدوی ج ۲ : ۳۲ـ۷ دانشگاه ج ۳ ـ ۳۹۱ مشار فارسی ـ ۴۰۳ .

آغاز: ابتدای گفتارش رد است بر آنکه گفت نفس جسم است و پس بر آنکه گفت نفس از اخلاط خیز داعنی از آنکه بعضی عناصر با بعضی آمیخته شوند به اندازه پس بر آنانکه گویند از مزاج تن بود پس بر آنها که گفتند نفس از تألیف تن بود پس از نفس بازجست به آنکه گوهرست ...

انجام: کتاب نفس منسوب به‌ارسطا طالیس حکیم الحمدلله اولا وآخراً و ظاهراً و باطناً والصلوة والسلم علی سیدالانبیاء و قدوة الاصفیا وآله وحسبنا الله وحده و نعم الوکیل نعم المولی ونعم النصیر .

[۱۸۲۴]

نسخه شمارۀ۲ دفتر (ص ۷۸–۱۴۳ دفتر) است .

جاودان نامه **(فارسی)**

از مصفات معروف بابا افضل کاشی وبا نسخه چاپی متفاوت است .

فهرست‌دانشگاه‌ج ۳–۲۲۰ مجموعه‌مصنفات‌باباافضل ۱ : ۲۵۹(مسلسل)مشار فارسی:٤٧٦ .

آغاز: بسمله ، الحمدلله رب العالمین والصلوة والسلم علی سیدالمرسلین ... بدانکه این نامه‌ایست‌ازمابیرادرانی که درایشان خاصیت انسان وهنرهاییکه‌مردم از آن سزاوار نام مردم گردد ...

انجام: ایراد رود شاید بود که راه بررونده تاریکتر شود چون کسی شعر خواند راست وعلم عروضش نباشد اگرراستی وزن شعربعروض خواهند که بروی روشن کنند شاید بود که از آن فایده نیابد .

[۱۸۲۴]

نسخه شماره ۳ دفتر (ص ۱۴۶–۱۹۲ دفتر است) .

مدارج الکمال **(فارسی)**

از بابا افضل‌کاشانی مطابق شماره یکم مجموعه مصنفات بابا افضل از دکتر مهدوی‌ومجتبی‌مینوی.

فهرست دانشگاه ج ۳– ۳۵۱ مشار فارسی –١٤١٥مصنفات ج اول : ۳–۵۲ .

آغاز: بنام خدائی که جز او نیست خدایی آغاز هرچیز واوبی‌آغاز وانجام هرچیزی و او بی انجام آشکارا وبرونی که زبرش برونی‌نیست وپنهان و درونی که فرودش‌درونی نه او را پرستند ....

انجام: و سپاس داری آرید از نوازش چنین عطا و شکیبائی برآزمایش بلا نعم‌المولی ونعم النصیر ـ لااله‌الاهو الیه المصیر . تمام‌شد مدارج الکمال بعون ایزد متعال تمت .

[۱۸۳۴]

نسخه شماره۴ دفتر (ص ۱۹۶ـ۲۰۵ دفتر) است .

ایمنی ازبطلان نفس درپناه‌خرد **(فارسی)**

از بابا افضل‌کاشانی مطابق شماره ۱۲مصنفات .

مجموعه مصنفات بابا افضل ص ٦٠١ ـ ٦٠٧ مسلسل رجوع شود بفهرست دانشگاه ج ۳ـ۳۲۸ که‌بسیاری از رساله‌های‌باباافضل نقل شده . فهرست سپهسالار ج ۳ـ۲۳۱ . فهرست فارسی مشار ـ ۱۸۵۳ .

آغاز: بعد از ستایش پروردگار و درود برپیغمبر واهل و بیت و یاران که هرمفلس کم مایه که از مفلس و کم ما یگی خود رنجد آنکه ازرنج برهد ...

انجام: مستحق تأئید الهی والطاف نامتناهی والسلام علی‌من اتبع الهدی .

[۱۸۲۴]

نسخه شمارهٔ ۵ دفتر (ص۲۰۶ـ۲۲۷ دفتر) است .

تقریرات وفصول مقطعه **(فارسی)**

ازبابا افضل‌کاشی ومطابق با فصل‌شماره٦و۲۵

مجموعه مصنفات ج ۲ : ص٦٦٢ و٦٥٥ (مسلسل)

آغاز: جمله نفوس اعنی نفوس نباتی و نفوس حیوانی ونفوس مردم همه جدا اند ازاجسام جدائیی‌عقلی لیکن هر یك را جدایی بگونه‌ای بود اما نفس نباتی از جسم نباتی جداست بدانکه نفس نباتی جنبانندە ...

انجام: وواجب‌شده باشدیکی ازروی عمل که‌مجاهدت عبارت ازآن‌است و دیگر از روی علم که تجرید عبارت ازآن است والله الموفق والمعین .

[۱۸۲۴]

نسخه شماره ۶ دفتر (ص ۲۳۰–۲۴۳ دفتر) است .

مبادی موجودات **(فارسی)**

ازافضل‌الدین محمد کاشانی ـ شمار ۱۱ مصنفات

فهرست دانشگاه ج۳ : ۲٤۲ ؛ مجموعه مصنفات ٥٨٥ ـ ٥٩٧

آغاز: سپاس وستایش نگارنده‌جانرا بخرد و بپای دارنده خرد را بخود و برانبیا ورهبران و فرستادگان وگزیدگان وی درود فراوان چنین گوید مؤلف این‌رساله‌افضل‌الدین‌محمدالقاشانی که‌این گفتاریست درمبادی موجودات‌نفسانی...

انجام: که‌دراین‌رساله‌بازرانیم برطریق‌تنبیه وتذکیراز مبادی‌موجودات نفسانی وتمام شد این گفتار بفیروزی وتوفیق ایزدتعالی وحده العزیز بحمدالله و حسن توفیقه. تمت .

[۱۸۲۴]

نسخه شماره ۸دفتر(ص ۲۵۴–۲۹۲ دفتر) است.

اوصاف الاشراف **(فارسی)**

ازخواجه نصیرالدین طوسی (م ــ ۶۷۲)

آثارواحوال خواجه ازمدرس رضوی ذریعه ۴۷۷مشارفارسی: ۱۸۰

آغاز: سپاس بیقیاس بار خدایی را بسبب آنکه هیچ عقل‌را قوت اطلاع بر حقیقت اونیست وهیچ دانش راوسع احاطت بکند معرفت اونه...

انجام : دراین مختصر خواستیم که ایراد کنیم واینجا سخن منقطع شد، قلم‌اینجا رسید وسر بشکست سخن‌اینجا رسید و کوته‌شد والسلم‌علی‌من‌اتبع‌الهدی.

[۱۸۲۴]

نسخه‌شمارهٔ۹ دفتر(ص۲۹۴ــ۳۵۱ دفتر)است‌دراین نسخه قسمتی از فصل‌اول افتاده.

ینبوع الحیاة **(فارسی)**

از باباافضل‌کاشی (شمارهٔ ۷ مصنفات ج ۱ : ۳۳۱ ـ ۳۸۵ مسلسل).

آغاز : تجوید وبرداشته تونماند ... این نفس‌جزم‌زمین‌است...

پایان: ازبسیاردانش که‌کار کردارش (چاپی: که‌کاربوی‌اندک..)بدان‌اندك بود تمام شد بتوفیق خداونــد بخشاینده مهربان ...

[۱۸۳۴]

نسخه شماره ۱۰دفتر (ص۳۵۴ــ۳۶۰ دفتر) است.

جان وخرد **(فارسی)**

بشیوهٔرسائل باباافضل‌کاشانی در بارهٔ جان‌وخردومردم

درمجموعه مصنفات بابا افضل نیامده

آغاز: بسمله، خجسته نام ونخستین را که‌آغاز و سخن‌است گوینده مایه و

پیرایه وطراز گفتار کرد وپس گفت مردم هست وبهستی مردم مردمی مردم خواست وبمردمی مردم بودن مردم جز مردم نیست ...

انجام: باره وثمره وی خردست و خرد درختیست که ثمره اولقای خدای تعالی است والسلم واله الکرام تمت.

[۱۸۲۳]

نسخه شماره ۱۱ دفتر (ص) ۳۶۱-۳۷۷ دفتر) است.

حقیقت و کیفیت سلسلهٔ موجودات **(فارسی)**

وتسلسل اسباب ومسببات. منسوب به ابن سینا.

رجوع شود به فهرست مصنفات: ابن سینا ۲۷۰.

آغاز: وله الحمد دایما و کفی جوده وصلوته علی رسله،... یا کرم دوستی که دوستی وی خدایرا بودنه ریارا درخواست تادر حقیقت و کیفیت سلسه موجودات وتسلسل ..

انجام: واعادت وشرح این هرد وطریق عمرها باید ووقتهای مساعد اما بر سبیل اجمال اینقدر گفته شد والله اعلم بحقایق الاشیاء تمت م.

[۱۸۲۵]

نسخه شماره ۱ دفتر (ص ۱-۱۲ دفتر) است.

دعا وحرز **(عربی)**

ازحرزهای منسوب به حضرت رضا (ع). ودرشرح آن نوشته شده که آنحضرت آنرا در پوست آهو نوشت به یاسر سپرد تا به خلیفهٔ عباسی برساند ودستور خواندن آنرا باو تعلیم کند.

آغاز: بسمله . الحمدلله رب العالمین الرحمن الرحیم مالك یوم الدین ایاك نعبد وایاك نستعین اهدنا الصراط المستقیم صراط الذین .... الم تر ان الله سخر لکم مافی السموات ومافی الارض والفلك تجری فی البحر...

پایان: ورایت فی نسخه اخری .. فی شرح الحرز ، دعا برق ظبی .. ثم قال یا یاسر احمل هذا الی امیرالمؤمنین وقل له حتی یصاغ له قصبة من فضة منقوش علیه ماان کره ... فلیشده علی عضده الایمن ... یخافه ویحذره وینبغی ان لایکون طلوع القمرفی برج العقرب .

[۱۸۲۵]

نسخه شمارهٔ ۲ دفتر (ص۱۳ دفتر) است .

ابیاتی در اوقات وساعات **(عربی)**

ازمحقق خواجه نصیرالدین طوسی .

دراین ابیات مقیاس برای تعیین ۲۴ ساعت شب وروز یاد شده است .

آغاز: هذه الابیات من کلام المحقق الطوسی فی معرفة اوقات الساعات .

چو خواهی بدانی تو ساعات روز زمین مساوی طلب دل فروز

پس آنگه ببین سایه خویش را قدم کن بدانی کم وبیش را

انجام : بساعت ده ودو شود درغروب

خور عالم افروز دور از عیوب

[۱۸۲۵]

نسخه شمارهٔ ۳ دفتر (ص ۱۴ ـ ۱۶ دفتر است) .

جدول الظل **(عربی)**

استخراج علاءالدین بن الشاطر .

دراین جدول قامت انسان ۷ قدم فرض وبر این قیاس، استخراج شده است .

آغاز: جدول الظل من استخراج علاءالدین بن الشاطر بناء علی ان یکون القامة سبعة اقدام ...

پس از جدول مزبور طریقی دیگر برای استخراج حد روز و شب یادشده که بدین گونه آغاز میگردد :

طریق آخر ـ وان شئت فاعرف الغایة فی یومك فان کانت تسعین درجة فظل الزوال معدوم فی ذلك الوقت لیس لکل قائم علی بسیط الارض ظل ...

[۱۸۲۵]

این نسخه شمارهٔ ٤ دفتر (ص ۱۷ دفتر است) .

منظومهٔ نجومی **(عربی)**

سرایندهٔ این منظومه اسامی منازل قمر را درآن تضمین کرده است .

آغاز: هذه منظومة فی الطالع والغارب والمتوسط والوتد ،

یـا ناطحاً غفرالله الکریم له — من نثر ذبح الکری فی الوجنتین دماً

قداضمر البطن فاستولی الزبان علی — مـا تحته فـاستفاد الطرف بلعهما

انجام : و الفرغ ذوالتقدیم و الفرغ

و بطن حوت و الـرشا فیـه شهر

[۱۸۲۵]

این نسخه شمارهٔ ۵ دفتر (ص ۱۸ ـ ۲۱ دفتر است) .

تقویم **(عربی)**

چند شیوه وطریقه برای تعیین نخستین روز وماه دخول شمس در برج حمل

مطابق ماه وسال عربی وتعیین روز نوروز درایام هفته درهر سال .

آغاز: في معرفة اليوم والشهر الذی تدخل به الشمس فی برج الحمل من ايام السنة العربيه وطريقه ان تاخذ مازاد على الف ومايه...

پایان: فيكون الباقی ثمانية و تسعون سنه فليطرحه ثمانية و عشرين مرة بعد مرة فيبقى اربعه عشره. وعمم العمل كما تقدم وعن سيدنا علی بن ابيطالب (ع)..

انجام: في معرفة دخول الساعات بالاقدام ى ك مى و ج ب يجمعها قولك مكيوجب و عكسه بجويكم .

[۱۸۲۵]

نسخه شمارهٔ ۶ دفتر (ص ۳۰ - ۳۱ دفتر است) .

منظومه در نحو **(عربی)**

منظومه ایست از ابوالفتح علی بن محمد بن علی بن عمران فاکهانی شافعی مکی .

وی در مقدمهٔ این منظومه گوید «بامر شیخ یعقوب این ابیات رادربیان ادوات نحوی سرودم »

آغاز:

الحمد لله ذی الاحسان والكرم حمداً اكافی ما اولاه من نعم ...
وبعد هذا مـا جمت مواضعهـا فهاك نظما حواها غير محتشم

پایان:

تزكو وتنموعليهم ماجرى فاك في البحر ميمونة موصولة الرحم

تذکر

درذیل این بخش ازفهرست ۹ تنها نامهای کتب ورساله‌های معرفی شده دراین بخش رامیآوریم. نامهای مؤلفین وفهرست عمومی اعلام درآخر بخش دوم خواهدآمد.

تهیه فیش‌ها و تنظیم آنها بوسیله آقای سیدحسن ناصرآبادی و آقای ابوالفضل شریف اعضاء ادارهٔ بررسی و تحقیق انجام شده‌است.

فهرست کتب معرفی‌شده در این بخش از فهرست ۹

(الف)

---

(١) این رساله رابعد شناختم . رجوع به تعلیقات این بخش و ص ٣١١ شود

(ب)

(پ)

(ت)

- ج -

(ز)

(س)

(ش)

- ع -

ـ غ ـ

ـ ف ـ

ـ ق ـ

ـ گ ـ

ـ ل ـ

ن

- ه -

-ی-

تعلیقات

برای رفع بعضی‌از اشتباهات و یا تکمیل نقیصتی که درکتاب شناسی برخی ازکتابهای این بخش وجود دارد این‌چند تعلیق نوشته میشود

ص۱۲ ـ شرح شفاء (الهیات)

نسخه اصل این شرح در دست خاندان نراقی موجود است و آقـای حسن نراقی عکس صفحه‌ای از آنرا در آغاز نخبة‌البیـان مؤلف ـ کـه بهمت ایشان چاپ شده ـ کلیشه کرده‌اند.

ص ۲۲ ـ رساله خلق‌الاعمال.

این رساله از دوانی است که در مجلد ۵ فهرست و همین مجلد چند نسخه از آن یاد شده . این اشتباه با کمال تأسف در مجلد ۵ نیز یکبار رخ داده است که بدینوسیله اصلاح میکند و عذرخطا میخواهد

ص۳۵ ـ مفاتیح‌الغیب .

این رساله از مؤلفات محیی‌الدین طائی اندلسی معروف به ابن‌العربی است. رجوع شود به کشف‌الظنون ۳ : ۴۷۷ .

ص ۷۶ ـ مشارق‌الاضواء .

محمد علی بیرجندی حسینی فرزنـد سید اسماعیل حسینی بیرجنـدی از ریاضی‌دانان قرن۱۳ بوده و پدرش نیز ریاضی دان بوده و « نهایة‌الایضاح » او را در شرح باب مساحت از کتاب مفتاح‌الحساب غیاث‌الدین جمشیدکاشانی که در ۱۲۹٤ ازتکمیل و پاکنویس آن فراغت یافته درمجلد ٤ فهرست این کتابخانه شناختیم .

نسخه نهایة‌الایضاح که درفهرست ٤ بـاشمارهٔ ۱۵۳۳ یـاد شده بخط نسخ و نستعلیق فرزندش همین محمد علی بن محمد اسماعیل بیرجندی (مؤلف مشارق الاضواء) است .

نگاه كنيد به اعلام الشيعه قرن ۱۳ : ۱۳۵ فهرست كتابخانه مجلس ٤ : ۲۳٤ ـ ۳۳۵ .

ص ۱۳۲ ـ كشف الحقائق .

اين كتاب قرن ۸ ـ ه تأليف يكى از شاگردان فخر رازى است .
در تعليقات ذيل بخش ۲ جلد ۹ انشاءالله در اين باره توضيح بيشتر خواهم داد

ص ۲۰۸ ـ شرح مقاله ابن هيثم .

در نام اين مقاله در اين صفحه وصفحهٔ پس از آن ـ بجاى جملهٔ «اعمادالجبال يا اعمدةالجبال ، اعتمادالجبال چاپ شده وبدينوسيله اصلاح ميگردد .
شارح اين مقاله محمدبن احمدحسينى لاهيجى تا كنون بدرستى نشناخته‌ام.

ص ۲۱۰ ـ رساله حساب .

در اين فهرست ومجلد ۷ ص ۱۰۷ بهنگام معرفى اين رساله نوشته‌ام كه از خواجه نصير نيست و درذريعه ازخواجه دانسته شده وجاى آنرا در ذريعه نشان نداده‌ام . اينك يادآور ميشود كه اين رساله در ذريعه مجلد ۱۱ ص ۱۷٦ ياد واز خواجه نصير دانسته شده .

ص ۲۲۷ ـ كشف الاسرار (در رمل) .

صاحب ذريعه مؤلف اين رساله بدينگونه : « آخوند حيدرفرزند آخوند ملا احمد اصفهانى » معرفى كرده‌اند .
در نسخه‌اى ديگر از كشف الاسرار كه دراين كتابخانه است نام پدرمؤلف محمد ضبط شده است . صدر نسخه دانشگاه ـ كه در ذريعه نقل‌شده ـ با نسخهٔ حاضر متفاوت است .

رجوع شود به ذريعه ۱۸ : ۱۳ دانشگاه شمارهٔ ٤۲۰٦ و ٤۲۷۵ .

ص ۲۲۷ رساله کیمیا از محمد رومی .

مؤلف رساله محمد قمری از معاریف علماء فن کیمیا وصاحب مفتاح الکنوز وغیره ازرساله های کیمیاوی است .

فهرست دانشکده ادبیات : ۲۸۵ ، دانشگاه : ۷۴۳:۸

ص ۲۲۹ ـ رساله در کیمیا از یحیی بن ابی بکر ...

این رساله منسوب به یحیی بن خالد برمکی وزیر ایرانی هارون رشید خلیفه عباسی است .

علماء صنعت ، یحیی را از پیشوایان این فن دانند وازجمله آثار منسوب به او در این باب رسالهٔ حاضر است که نام آن **سراج الظلمة والرحمة** (۱) است

صاحب ذریعه نوشته اند ، نسخه ای از این رساله را دیدم که میرزا احمد بن حاج آقا حایری ازیك نسخه کهنه رونویس کرده بود .

در کتابخانه مجلس نسخه ای دیگر ازاین رساله باشمارهٔ ۷۲۰ ودردانشگاه باشمارهٔ ۵۳۹۵/۱ موجوداست و نسخه اخیر درحدود سال ۱۰۸۷ نوشته شده (فهرست مجلس ۲ : ٤٥۸ دانشگاه ۱۵ : ٤۳۳۵)

آغاز رساله : الحمدلله الذی خلق ماشاء (۱) اذاشاء کیف شاء ... اما بعد یقول الحکیم المحقق الرئیس یحیی بن ابی بکر بن محمدالبرمکی انی کنت فی برهة طویل من الزمان قدصحبت الحکیم الفاضل . جابر بن حیان الصوفی ...

رجوع به العلم عندالعرب ازالدومیلی ص ۱۰۸ـ ۱۶۰ وفلاسفة الشیعه عبدالله. نعمه : ۱۸۲ـ۲۳۰ ذریعه ۱۲ : ۱۵۸

(۱ نام یکی ازآثار منسوب به جابر بن حیان نیز کتاب الرحمة است .

(۱) درنسخه حاضر : خالق ماشاء .

ص ۲۳۰ ـ رساله درزیبق وکبریت .

رساله در کیمیا ازمیرفندرسکی نسخه‌های دیگر درمجلس هست و صاحب ذریعه نیز نسخه‌ای رادیده‌اند که از نسخه اصل رونویس شده .

رجوع شود به‌ذریعه ۱۸ : ۱۹۸ ، نشریه کتابخانه مرکزی‌شمارۀ ۲ : ۸۲ .

ص ۲۳۸ ـ رساله فی‌ان‌الواحد الحقیقی لایصدرعنه الاالواحد .

در کتابخانۀ‌دانشکده‌الهیات‌مجموعه‌ای‌است‌از‌رساله‌های‌شمساء که‌تاریخ‌تألیف آنهادرحدود۱۰٤۸و۱۰۵۰است . وبرخی‌ازرساله های او که‌دراین‌فهرست‌شناساندیم با نامی دیگردرآن مجموعه موجود است (علاوه بر رساله های شمسا کـه درآن مجموعه هست ودراینجانیست یا دراینجاهست، ودرآن مجموعه نیست) .

نگارنده‌نامهای‌این‌رساله‌ها رااز‌یادداشت‌مرحوم تنکابنی گرفتم‌وآنهارا‌باهر نامی که اودریادداشت‌خود(دردفتر ۱۷۰۱ که‌شامل رساله های‌شمساست)برای‌آنها یاد کرده معرفی کردم . امامسلماً عنوان برخی‌ازآنها درفهرست الهیات شایسته‌تر ازنامی است که مرحوم‌تنکابنی‌برای آنهابر گزیده،اینك رساله های مزبوررا در اینجـابترتیب باهردونام‌میآوریم :

رساله فی‌ان الواحد الحقیقی لایصدر عنه ... این رساله درفهرست الهیات‌با عنوان «رساله فی‌الامکان» معرفی شده .

ص ۲۳۹ ـ رسالة فی‌تقریر البرهان علی التوحید .

درفهرست الهیات : بانام رساله ابطال وجود الواجبین

ص ۲۴۸ ـ رساله فی‌تحقیق معنی نفس‌الامر

درفهرست‌الهیات : رساله فی‌بیان‌اقسام القضیه‌واثبات عدم‌الواسطه بین‌الموجبه والسالبه

ص۲۴۱ ـ رساله فی معنی الامامه والامانه

درفهرست الهیات : رساله فی اثبات ولایة امیرالمؤمنین علی (ع)

ص۲۴۱ ـ رسالهٔ برهان التوحید .

درفهرست الهیات : رساله اثبـات التوحید. رجوع شود به فهرست الهیات ص ۲۷۱ ـ ۲۷۵ .

ص ۲۹۳ ـ نوریه مثالیه .

نام این رسـاله مثالیه نوریه است رجوع به ش:۱۸٦٦/۲۰ این فهرست شود .

ص۳۱۱و ۳۷۰ ـ رساله عضدیه ، رساله اخلاق.

رساله مختصر دراخلاق ، ازعضدالدین عبدالرحمان ایجی متوفی ۷۵٦.چاپی در کشف الظنون ازاین رساله باعنوان «اخلاق عضدی » یاد کندو گوید شمس الدین محمدبن یوسف (م ـ ۷۸۷) کرمانی (شاگرد عضدالدین کـه مواقف اورا شرح کرده است) براین اخلاق شرحی نگاشته که آغازش چنین است :
الحمدلله الذی خلق الانسان وزینته بالفضائل وطاش کوپری زاده نیز برآن شرح نوشته»

کتابخانه استـان قدس نیز چند نسخه از این رساله موجود است این رساله درذریعه ج ۱ بنام اخلاق یادومؤلف آن بعضی الاصحاب دانسته شده . درجلد ۱۳ بشمارهٔ ۱۰۲٤ شرح این رساله راازعبدالله بن شمس الدین محمد گیلانی وسپس با شمارهٔ ۱۰۲۵ شرحی را که درکرمان تألیف شده از یکی از شاگردان مؤلف یاد کرده‌اند که آغازش مطابق باآغاز شرحی است که در کشف الظنون به شمس الدین محمد کرمانی منسوب گردیده

صاحب ذریعه درذیل شمارهٔ اخیر نقل کرده‌اند که شارح استادرا بااین اوصاف یاد کرده در«استادالبشر العقل الحادیعشر ...عضدالدولة والدین ادام الله جلاله» ودرپشت

نسخه یکی از مطالعه کنندگان نوشته شرح اخلاق خواجه نصیر .. و سرانجام استنباط کرده‌اند که رساله اخلاق را که در ج ۱ ذریعه نشناخته‌اند ، همانا از خواجه نصیر طوسی است. درهر حال احتمال اینکه شرح شماره ۱۰۲٤ با ۱۰۲۵ ذریعه با شرح منقول در کشف الظنون یکی باشد کاملا معقول بنظر میرسد رجوع شود به کشف الظنون ۱ : ٦۷ ، فهرست استان قدس ٦ : ٤۲۸ .

ص ۴۲۳ ـ مابال

این رساله را بدوی جزء آثار منحوله ارسطو یاد کرده . و درمقاله او در مجله معهد المخطوطات العربیه ج ۲:ص٥٦ یادشده .